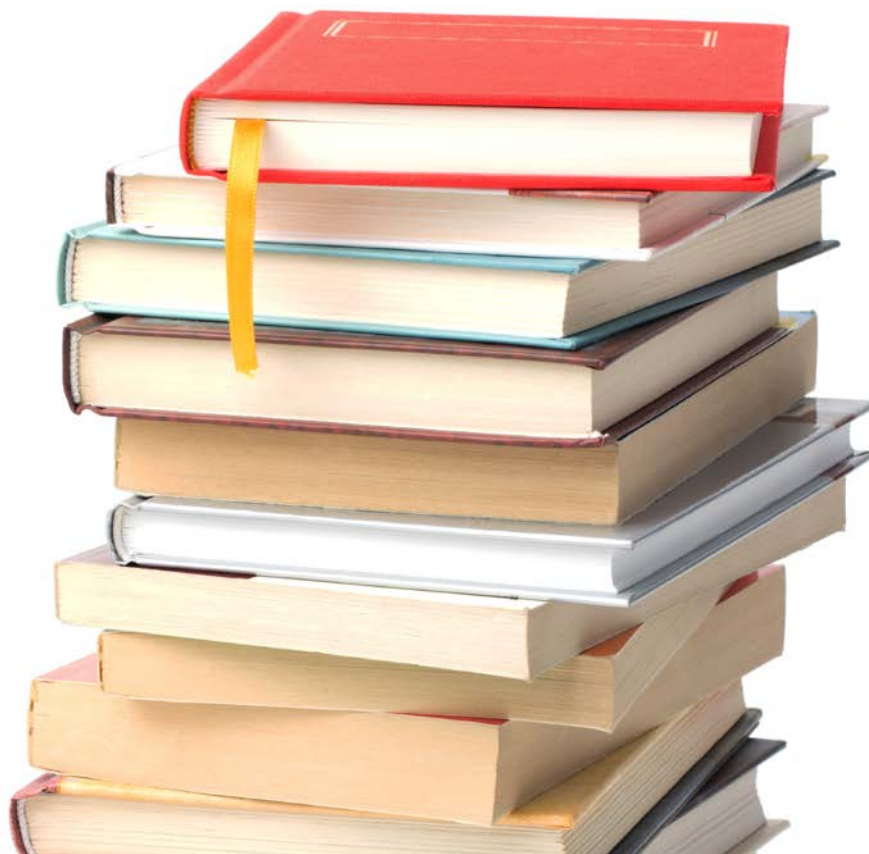

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ З ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

**ЗБІРНИК АКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Дніпро – 2019

УДК 336.763

ISBN 978-617-7540-82-2

Автори/упорядники:

Кубецька О.М. – завідувач навчально-науковою лабораторією з дослідження проблем економічної безпеки, к.е.н., доцент;

Палешко Я.С. – старший науковий співробітник навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем економічної безпеки, к.е.н.;

Санакоев Д.Б. – завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, к.ю.н., доцент;

Некlesa О.В. – старший лейтенант, оперуповноважений міжрайонного відділу № 4 Управління захисту економіки, Департамент захисту економіки НПУ в Дніпропетровській області.

Рецензенти:

Дараган В.В. – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ДДУВС;

Пеньков С.В. – доктор юридичних наук, доцент, перший заступник начальника Головного управління ДФС у Дніпропетровській області;

Катан Л.І. – доктор економічних наук, професор кафедри фінансів та банківської справи Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.

Збірник актів нормативно-правового регулювання фінансово-економічної безпеки/ Упоряд.: О.М. Кубецька, Я.С. Палешко, Д.Б. Санакоев. О.В. Неклеса. - Дніпро, ДДУВС, 2019. 312 с.

Інформація яка зібрана в даному Збірнику, буде корисна не лише науковцям, викладачам, студентам, громадським організаціям, які досліджують дану проблематику, а й для фахівців Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної фіскальної служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, Служби безпеки України, органів прокуратури та суду та іншим, хто цікавиться проблематикою.

© Автори/упорядники
© ДДУВС, 2019

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
Конвенція	«Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173)» 13
Конвенція	«Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції» 26
Конвенція	«Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією» 64
Конвенція	«Європейська конвенція про деякі міжнародні аспекти банкрутства ETS № 136» 69
Конвенція	«Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» 78
Конвенція	«Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів» 101
Декларація	«Декларація тисячоліття» 111
Декларація	«Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року» 118
Декларація	«Декларація Організації Об'єднаних Націй про злочинність і суспільну безпеку» 121
Декларація	«Дохінська декларація про внесення питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя в ширший порядок денний Організації Об'єднаних Націй з метою розв'язання соціальних й економічних проблем і сприяння забезпеченню верховенства права на національному та міжнародному рівнях, а також участі громадськості» 124
Декларація	«Декларація про право на розвиток» 138
Резолюція	«Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». 145
Резолюція	«Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку"» 178
Резолюція	Про двадцять керівних принципів боротьби з корупцією (Резолюція (97)24 Комітету міністрів Ради Європи від 6 листопада 1997 року) 183
План	«Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизської Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України» 187
Пакт	«Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права» 195
Протокол	«Додатковий протокол до кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191)» 207
Акт	«Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі» 213
Кодекс	«Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб» 259
Конгрес	«Восьмий конгрес ООН «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва» 263
Зміст до частини другої	301
Висновки	310
Додатки	311

ВСТУП

На сьогодні налічується більше ніж 220 окремих, незалежних держав. Кожна суверенна країна має винятково свій рівень економічного розвитку, що в свою чергу зумовлює економічні відносини з іншими країнами та міжнародними економічними організаціями. Держави пов'язані між собою, насамперед, такими чинниками як: географічне положення, трудові ресурси, які формують міжнародний поділ праці, доступ до морських шляхів та кліматичними умовами.

Умови розвитку кожної держави безпосередньо залежать від розвитку суспільного виробництва, що в свою чергу суттєво залежить від використання переваг міжнародного співробітництва та кооперації. Міжнародне співробітництво та кооперація являється одним із головних факторів розвитку національного господарства, що в свою чергу, створює цілу систему як міжнародної економічної безпеки, так і економічної безпеки кожної окремої держави.

Будь яка країна, якого б економічного розвитку вона не досягла, не застрахована від агресії іншої держави, насамперед, в економічному розумінні. В умовах сучасної глобалізації дуже гостро постає питання регулювання економічної безпеки як національної, так і міжнародної в цілому.

Економічна безпека держави – це стан національної економіки, за якого зберігається економічна стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, суспільства, держави.

Зовнішньоекономічна безпека - полягає у мінімізації збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників, створенні сприятливих умов для розвитку економіки шляхом її активної участі у світовому поділі праці, відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

Міжнародні організації стають головними суб'єктами соціально-економічної діяльності та регулюють економічну безпеку в міжнародному значенні своїми нормативно-правовими актами. Особливістю міжнародних організацій як суб'єктів сучасної глобальної економіки є те, що вони, поряд з державними органами, є її регуляторами. Але на відміну від державних органів, міжнародні організації виконують регулюючі функції на наднаціональному рівні.

В широкому розумінні, міжнародні організації – це певні об'єднання держав, а також установ, які на підставі певних правил, реалізують поставлену перед собою мету, та діяльність яких виходить за межі національних інтересів і переходить в інтереси загально-міжнародного характеру. Тому, слід зазначити, що саме міжнародні організації здійснюють безпосередньо важливий вплив на розвиток світової економіки, об'єднуючи своєю діяльністю як економічний, так і політичний потенціал держав-членів.

Міжнародні організації розробляють та узгоджують низку напрямів розвитку, де за мету стоїть подолання економічних проблем та досягнення більш високих темпів розвитку. Стратегії економічного розвитку розробляють міжнародні організації, які в свою чергу, диктують вектор напряму при формуванні стратегій для національних економік. Завдяки чітким стратегіям міжнародних організацій, визначається напрям руху та розвитку для глобальної економіки. Отже, міжнародні організації, завдяки своїй співпраці з державами-членами, сприяють економічному зростанню національних економік, при цьому впливають на стратегічний вектор економічного розвитку держав.

Серед міжнародних організацій слід виділити: Організацію Об'єднаних Націй (ООН), яка являється глобальним, міжнародним та багатофункціональним об'єднанням. Діяльність ООН спрямована на регулювання та контроль економічного співробітництва між державами-членами, та здійснення регулювання міжнародних економічних відносин на галузевому рівні, також реагує на всі політичні та економічні зміни які відбуваються в світі. На базі ООН створюються кредитні інституції, зокрема такі як – Міжнародна Асоціація Розвитку (МАР). Слід зазначити, що саме ООН приділяє левову частку своєї

діяльності для регулювання безпеки в економічному просторі. Тому слід зазначити, що ООН це багатофункціональна, міжнародна організація, яка охоплює всі сфери діяльності та здійснює величезний вплив на формування міжнародних економічних стратегій держав.

Однією з найбільш важливих з економічних галузей є фінансова, недарма її називають кровоносною системою економіки. Адже ефективний розвиток окремих компаній і національних економік, потребує відповідного фінансування. Це спричинило створення цілої системи міжнародних фінансових організацій (МФО), лідером якої є Світовий банк.

Міжнародний валютний фонд (МВФ), є ще однією фінансовою організацією, яка здійснює значний вплив на світову економіку і формування стратегій її розвитку. Це зумовлюється діяльністю МВФ, стратегічними цілями якого є: зміцнення міжнародного співробітництва в галузі валютної політики; забезпечення життєздатності міжнародної системи платежів і стабілізація ринку іноземної валюти; надання кредитів країнам-членам.

Світовий банк і Міжнародний валютний фонд сформували основу сучасної інституціональної валютно-кредитної системи. Всі інші інститути, у тому числі регіональні, так чи інакше, залежать від них, знаходяться під впливом їх економічної політики. Значною мірою це пояснюється тим, що країни, які входять до регіональних інститутів (наприклад, до Європейського інвестиційного банку), є водночас членами МВФ і Світового банку. Це підкреслює значний потенціал цих міжнародних фінансових організацій та їх принципово важливу роль у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку.

Світовий банк та МВФ, займають особливе місце в міжнародних економічних відносинах та істотно впливають на державні програми розвитку в багатьох країнах. Але самі міжнародні організації, зокрема Світовий банк, вважають, що зовнішня фінансова допомога є ефективною тільки в тому разі, коли країна-реципієнт здійснює розумну економічну політику.

При цьому, успіх зовнішньої допомоги, залежить від спроможності уряду країни-реципієнта реалізувати інвестиційний план, який повинен включати такі складові:

- децентралізоване здійснення державних інвестицій;
- належна якість підготовки персоналу;
- актуальні інформаційні технології для контролю;
- визначення адекватних кількісних показників, яких уряд планує досягнути після завершення інвестиційної програми;
- якісний аудит витрачання отриманих коштів;
- чіткий механізм контролю та оцінки інвестиційної програми.

Саме міжнародні нормативно-правові акти заклали основу боротьби з корупцією та хабарництвом, а також розробили основні принципи попередження злочинності та розробили практичні заходи кримінального правосуддя в контексті економічної безпеки.

Світова організація торгівлі (СОТ) – головний міжнародний регулятор світової торгівлі. Стратегічною метою СОТ є лібералізація світової торгівлі, усунення дискримінаційних перешкод на шляху потоків товарів та послуг, вільний доступ до національних ринків і джерел сировини.

Слід зазначити, що міжнародні організації сприяють економічному розвитку держав, з якими вони співпрацюють, та формують вектор їх економічного розвитку, започатковують своїми нормативно-правовими документами регулювання та контроль економічної безпеки в міжнародному значенні.

Міжнародна економічна безпека - являє собою комплекс міжнародних умов співіснування, домовленостей та інституціональних структур, за яких кожній країні-члену світового співтовариства забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати власну стратегію соціального і економічного розвитку, не піддаючись зовнішньому тиску і розраховуючи на невтручання, розуміння, взаємоприйнятне і взаємовигідне співробітництво з боку інших країн.

На сьогодні держави стурбовані не лише військовою загрозою, а й економічною безпекою на базі співробітництва, тобто прагнуть забезпечити внутрішньо-економічну стабільність та досягти більш стійкого економічного процвітання. Тобто кожна країна прагне до створення й розширення зон економічної безпеки, де можливе всебічне та безперешкодне співробітництво. Саме ці прагнення призводять до розширення та набуття міжнародних організацій вагомого значення в сфері світової економіки, які регулюють міжнародні відносини.

Принципи міжнародної економічної безпеки (МЕБ) повинні гарантувати кожній державі захист її законних прав. Однак економічна безпека будь-якої країни одержує в умовах міжнародної економічної взаємозалежності нові виміри, їх непросто прийняти, ще складніше, дотримуватися в конкретній політиці, «відкриваючи» народне господарство незнайомому світові конкурентних ринкових відносин.

Економічна безпека держави поділяється на два рівні:

- макрорівень (економічна безпека держави);
- мікрорівень (економічна безпека суб'єктів господарювання).

Та якщо розглядати ці рівні в стратегічному плані, то вони являються неподільним поняттям.

Нормативно-правова база регулювання економічної безпеки взагалі, і зовнішньоекономічної безпеки зокрема, на сьогодні, в цілому, створена з кількох рівнів правових актів: міжнародних законодавчих актів, Конституції України, статутних і галузевих законів, підзаконних нормативних актів, а також деяких політико-правових документів декларативного характеру. Розробка законодавства та забезпечення його виконання, тобто правове регулювання – одна з найважливіших функцій держави, що, власне і визначає роль держави в ринкової економіці.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. у переліку загроз національній безпеці України, у економічній сфері зокрема, окреслені, серед інших, у нормативно-правовому забезпеченні такі з них: ослаблення державного регулювання і контролю у сфері економіки; нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової політики держави; відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; переважання у діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Головною методологічною і практичною базою регулювання економічної безпеки є Конституція України, яка указує, що її норми є нормами прямої дії: положення ст. 17 Конституції України, згідно з якими функції забезпечення економічної безпеки України безпосередньо визначаються як одна з найважливіших функцій держави, ст. 13 Конституції України гарантує рівність усіх суб'єктів права власності перед Законом і забезпечує захист прав суб'єктів права власності і господарювання, ст. 42 забезпечує захист конкуренції у підприємницької діяльності, обмежує монопольну діяльність. Конституційні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності знайшли свій розвиток у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». У ст. 2 п. 3 зазначеного Закону України до кола принципів зовнішньоекономічної політики віднесено, зокрема, взаємовигідне співробітництво між державами, сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, пріоритет загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права, своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам. Серед основних засад зовнішньоекономічної політики нашої держави у цьому Законі можна виділити, зокрема, такі, які торкаються сфери забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України, а саме: забезпечення національних інтересів і безпеки України; використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку; підтримка розвитку торгівельно-економічного,

науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами; інтеграція економіки України у світову економічну систему, розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку і в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку тощо.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» національна безпека визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якою забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Законом також визначено пріоритети національних інтересів, серед яких: створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення; інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України (ст.6), загрози національним інтересам і національній безпеці України (ст. 7) та основні напрями державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері. У Стратегії Національної безпеки України визначено принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Економічна безпека країни – це складна багатофакторна категорія, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення, з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави на певному визначеному рівні, з метою протистояння дестабілізуючій дії різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, а також забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій господарській системі.

Даний збірник складається з двох частин, які включають основні положення та нормативно-правові акти щодо регулювання економічної безпеки на міжнародному та державному рівнях.

Частина перша «Основні вітчизняні нормативно-правові акти з питань економічної безпеки» включає в себе блоки нормативно-правових актів з наступних напрямів: макроекономіка; фінанси; зовнішня та внутрішня політики; інвестиції; наука та техніка; енергетика; виробництво; демографічна та соціальна політики.

Частина друга Збірника, увібрала в себе нормативно-правові акти міжнародного характеру, зокрема: конвенції, резолюції, пакти та ін..., до яких, авторами даного збірника, підготовлено коментарі.

Інформація яка зібрана в даному Збірнику, буде корисна не лише науковцям, викладачам, студентам, громадським організаціям, які досліджують дану проблематику, а й для фахівців Національної поліції України, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної фіскальної служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, Служби безпеки України, органів прокуратури та суду та іншим, хто цікавиться проблематикою.

ЧАСТИНА 1
ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Convention

КОНВЕНЦІЇ

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173)
(Конвенцію ратифіковано із заявою Законом N 252-V (252-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, N 50, ст.497)

Преамбула

Держави - члени Ради Європи¹ та інші держави, які підписали цю Конвенцію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами, визнаючи важливість активізації співробітництва між іншими державами, що підписали цю Конвенцію, переконані у необхідності здійснювати у невідкладному порядку спільну кримінальну політику, спрямовану на захист суспільства від корупції, включаючи ухвалення відповідних нормативно-правових актів і вжиття превентивних заходів, наголошуючи, що корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, вважаючи, що ефективна боротьба із корупцією вимагає розширення, активізації та поліпшення міжнародного співробітництва у кримінальних справах, вітаючи останні події, які ще більше поглиблюють на міжнародному рівні розуміння та співробітництво у справі боротьби із корупцією, включаючи заходи Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітньої організації торгівлі, Організації американських держав, ОЕСР і Європейського союзу, беручи до уваги Програму дій проти корупції, ухвалену Комітетом міністрів Ради Європи у листопаді 1996 року, на виконання рекомендацій Дев'ятнадцятої Конференції міністрів юстиції європейських країн (Валлетта, 1994 рік), відзначаючи у цьому зв'язку важливість участі держав, які не є членами Ради Європи, у діяльності Ради, спрямованій проти корупції, а також вітаючи їхній цінний внесок у реалізації Програми дій проти корупції, відзначаючи також, що Резолюція N 1, ухвалена на 21-й Конференції міністрів юстиції європейських країн (Прага, 1997 рік), закликає до швидкого впровадження Програми дій проти корупції та рекомендує, зокрема, якнайскоріше укласти кримінальну конвенцію, яка передбачала б скоординоване визнання злочинів, пов'язаних із корупцією, злочинними, посилення співробітництва у галузі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні таких злочинів, а також ефективний механізм для подальших дій, відкритий для держав-членів і держав, які не є членами Ради Європи, на рівних засадах, беручи до уваги, що глави держав і урядів держав-членів Ради Європи з нагоди їхньої другої зустрічі, що відбулася у Страсбурзі 10-11 жовтня 1997 року, вирішили шукати спільні шляхи подолання ризиків, які створює зростання корупції, та ухвалили План дій, у якому Комітетові міністрів, крім іншого, доручається забезпечити якнайскорішу розробку міжнародно-правових документів відповідно до Програми дій проти корупції з метою розвитку співробітництва у галузі боротьби із корупцією, включаючи її зв'язки із організованою злочинністю та відмиванням грошей, враховуючи також, що у резолюції (97) 24 (994_845), яка стосується 20 керівних принципів боротьби із корупцією та яку Комітет міністрів ухвалив 6 листопада 1997 року на своєму 101-му засіданні, підкреслюється необхідність якнайскорішої розробки міжнародно-правових документів відповідно до Програми дій проти корупції, з огляду на прийняття Комітетом міністрів на своєму 102-му засіданні 4 травня 1998 року резолюції (98) 7, що дозволяє укладення часткової та розширеної угоди про створення "Групи держав проти корупції (ГРЕКО)" 994_145), яка спрямовуватиме свою діяльність на розширення можливостей її членів у

¹ **Рада Європи** — міжнародна організація 47 держав-членів в європейському просторі, була створена 5 травня 1949 року. Членство відкрите для всіх європейських держав, які визнають принцип верховенства права і гарантують основні права людини і свободи для своїх громадян. Один з найбільших успіхів Ради, це Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка слугує основою для Європейського суду з прав людини. Штаб-квартира Ради Європи знаходиться у Страсбурзі на французько-німецькому кордоні - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

галузі боротьби із корупцією шляхом здійснення контролю за виконанням ними своїх зобов'язань у цій галузі, домовились про таке:

Глава I

Стаття 1

Використання термінів Для цілей цієї Конвенції:

а) вираз "посадова особа" тлумачиться за змістом визначення "державного службовця"¹, "публічної посадової особи", "мера", "міністра" чи "судді" у національному законодавстві та у кримінальному праві держави, де відповідна особа виконує такі функції;

б) термін "суддя", наведений вище у підпункті (а), включає прокурорів і осіб, які обіймають посаду судді;

с) у випадку судового переслідування державної посадової особи іншої держави переслідуюча держава може застосовувати визначення державної посадової особи тільки у тій мірі, у якій це визначення сполучне із її національним законодавством;

д) "юридична особа" означає будь-яке утворення, яке має такий статус за діючим національним законодавством, за винятком держав або інших державних органів, які здійснюють владні повноваження, та міждержавних міжнародних організацій.

Глава II

Заходи, яких необхідно вжити на національному рівні

Стаття 2. Дача хабара² національним державним посадовим особам

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності³ за умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків.

Стаття 3. Одержання хабара національними державними посадовими особами

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне вчинення вимагання чи одержання будь-якими посадовими особами прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги, для них особисто чи для інших осіб, або прийняття пропозиції чи обіцянки надання такої переваги з метою виконання чи невиконання ними своїх службових обов'язків.

Стаття 4. Хабарництво членів національних представницьких органів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо вони вчиняються будь-якою особою, що є членом будь-якого національного представницького органу, який здійснює законодавчі або виконавчі повноваження.

Стаття 5. Хабарництво іноземних державних посадових осіб

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної

¹ Державними службовцями є особи, на яких покладається безпосереднє виконання функцій держави на відповідній території, у конкретній галузі державного управління.

² **Хабар** (від араб. *خَبْر* — «новина, повідомлення») — гроші або інші матеріально цінні речі, які передаються посадовій особі для її стимулювання діяти в інтересах особи, що передає його, або в інтересах третіх осіб.

³ **Кримінальна відповідальність** — різновид юридичної відповідальності, обов'язок особи, яка вчинила злочин, зазнати державного осуду в формі кримінального покарання - *матеріал з Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо вони вчиняються посадовою особою будь-якої іншої держави.

Стаття 6. Хабарництво членів іноземних представницьких органів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо в них задіяна будь-яка особа, що є членом будь-якого представницького органу, який виконує законодавчі або виконавчі функції у будь-якій іншій державі.

Стаття 7. Дача хабара у приватному секторі¹

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне надання під час здійснення підприємницької діяльності обіцянки, пропонування чи дачі прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким особам, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах або працюють на них у будь-якій якості, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання наданих їм повноважень на порушення їхніх обов'язків.

Рис. 1. Елементи приватного сектору²

Стаття 8. Одержання хабара у приватному секторі

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне вчинення під час здійснення підприємницької діяльності вимагання чи одержання прямо чи опосередковано будь-якими особами, які обіймають керівні посади у приватних підприємствах або працюють на них у будь-якій якості, будь-якої неправомірної переваги чи обіцянки такої вигоди для них особисто чи для інших осіб або прийняття пропозиції чи обіцянки отримання такої переваги з метою заохочення їх до виконання чи невиконання наданих їм повноважень на порушення їхніх обов'язків.

¹ **Приватний сектор економіки** – частина економіки країни, що прямим чином не перебуває під контролем держави. Його складають домогосподарства і фірми з приватним капіталом. Приватний сектор поділяється на корпоративний, фінансовий та індивідуальний сектори економіки.

² **Корпоративний сектор** – це частина економіки країни, яка представлена діяльністю приватних компаній або корпорацій.

Фінансовий сектор формується з господарюючих суб'єктів, що надають фінансові послуги іншим економічним суб'єктам, в тому числі послуги страхування та пенсійного забезпечення. Важливою відмінністю від нефінансового сектора є той факт, що підприємства даної сфери надають тільки фінансові послуги і не займаються виробництвом. Крім того, організації даного сектора можуть виконувати фінансове посередництво. Індивідуальний сектор – підприємці *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

Стаття 9. Хабарництво посадових осіб міжнародних організацій¹

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо в них задіяна будь-яка посадова особа або інший співробітник, який працює за контрактом, за змістом положень про персонал, будь-якої міжнародної чи наднаціональної організації чи органу, членом якого є відповідна Сторона, та будь-якою відрядженою чи невідрядженою особою, яка здійснює повноваження, що відповідають повноваженням таких посадових осіб або співробітників.

Стаття 10. Хабарництво членів міжнародних парламентських асамблей²

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статті 4, якщо в них задіяні будь-які члени парламентських асамблей міжнародних або наднаціональних організацій, членом яких є відповідна Сторона.

Стаття 11. Хабарництво суддів і посадових осіб міжнародних судів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення визнання у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо в них задіяні будь-які особи, що обіймають посаду судді, або посадові особи будь-якого міжнародного суду, юрисдикцію якого визнала відповідна Сторона.

Стаття 12. Зловживання впливом

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне вчинення обіцяння, пропонування чи надання прямо або опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-якій особі, яка заявляє чи підтверджує, що вона може за винагороду зловживати впливом на прийняття рішень будь-якою особою, згаданою у статтях 2, 4-6 і 9-11, незалежно від того, чи така неправомірна перевага призначена для неї особисто чи для іншої особи, а також вимагання, одержання або прийняття пропозиції чи обіцянки надання такої переваги у винагороду за такий вплив незалежно від того, чи такий вплив дійсно здійснюється, чи призводить до бажаного результату.

Стаття 13. Відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, що згадуються у пунктах 1 і 2 статті 6 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (995_029) (ETS 141), на умовах, наведених у цих пунктах, якщо предикатний злочин є одним із злочинів, передбачених у статтях 2-12 цієї Конвенції, в тій мірі, в якій відповідна Сторона не зробила застереження чи заяви стосовно цих злочинів або не вважає такі злочини тяжкими з огляду законодавства в сфері відмивання доходів.

Стаття 14. Фінансові злочини¹

¹**Міжнародна організація** – це об'єднання трьох або більше урядів, міжурядових або громадських співтовариств, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи реалізації проектів. У роботі міжнародних організацій беруть участь уповноважені посланці, які представляють інтереси своєї держави чи співтовариства, притримуючись поваги, невтручання у внутрішні справи, порядку прийняття рішень та норм міжнародного права.

²**Асамблея** — (англ. assemble, фр. assemblée) — загальні збори членів якої-небудь організації, часто міжнародної, які географічно віддалені між собою. В залежності від статуту та масштабу організації, асамблея може бути основним або лише консультативним органом. У будь-якому випадку, асамблея передбачає представництво всіх частин, територій або членів організації - *material z Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення відповідальності у своєму національному законодавстві, що передбачає кримінальні чи інші санкції за нижченаведені умисні дії чи бездіяльність з метою вчинення, приховування чи маскуванню злочинів, згаданих у статтях 2-12, якщо Сторона не зробила відповідного застереження чи відповідної заяви:

- a) виписування чи використання рахунку або будь-якого іншого облікового документа чи запису, що містить недостовірну чи неповну інформацію;
- b) незаконне неоформлення запису про сплату.

Стаття 15. Співучасть²

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за допомогу у вчиненні чи підбурювання до вчинення будь-якого із кримінальних злочинів, передбачених цією Конвенцією.

Стаття 16. Імунітет

Положення цієї Конвенції не впливають на положення будь-якого договору, протоколу чи статуту, а також на інструменти їх впровадження у тому, що стосується позбавлення імунітету.

Стаття 17. Юрисдикція

1. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання у своєму національному законодавстві підсудними кримінальні злочини, передбачені статтями 2-14 цієї Конвенції, якщо:

- a) злочини вчинено повністю або частково на її території;
- b) злочинець є її громадянином, посадовою особою чи членом одного із її національних представницьких органів;
- c) злочини вчинено однією із її посадових осіб чи одним із членів її національних представницьких органів або будь-якою особою, згаданою у статтях 9-11, яка водночас є її громадянином.

2. Кожна держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про ратифікацію, прийняття, затвердження або приєднання може у заяві на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи повідомити про те, що вона залишає за собою право не застосовувати чи застосовувати лише в особливих випадках або за особливих умов правила підсудності, визначені у підпунктах b та c пункту 1 цієї статті чи будь-якій її частині.

3. Якщо Сторона використала можливість зробити застереження, як це передбачено у пункті 2 цієї статті, вона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для встановлення підсудності злочинів, що розглядаються у цій Конвенції, у випадках, коли правопорушник знаходиться на її території і вона його не видає іншій Стороні виключно на підставі його громадянства після отримання прохання про видачу.

4. Ця Конвенція не виключає можливості встановлення Стороною кримінальної юрисдикції відповідно до національного законодавства.

Стаття 18. Відповідальність юридичних осіб

1. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення відповідальності юридичних осіб за передбачені цією Конвенцією кримінальні злочини - дачу хабара, зловживання впливом та відмивання доходів, - вчинені на їхню користь будь-якою фізичною особою, яка діяла незалежно або як представник того чи іншого органу юридичної особи та яка обіймає керівну посаду у цій юридичній особі, із використанням:

¹ **Фінансові злочини** – це злочини, які спрямовані проти фінансових інститутів (як державних, так і приватних) і вчинені з використанням фінансових систем та відносин, за допомогою фінансових документів. Див.: <https://studfiles.net/preview/5012898/page:3>.

²Співучастью у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/28294>.

- представницьких повноважень юридичної особи; чи
 - повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; чи
 - повноважень здійснювати контроль за діяльністю юридичної особи; а також за залучення такої фізичної особи до вищезазначених злочинів у якості співучасника чи підбурювача.

2. Крім випадків, передбачених у пункті 1, кожна Сторона вживатиме необхідних заходів для забезпечення відповідальності юридичної особи, коли неналежний контроль з боку фізичної особи, згаданої у пункті 1, призвів до вчинення в інтересах цієї юридичної особи кримінальних злочинів, наведених у пункті 1, фізичною особою, що їй підпорядковується.

3. Відповідальність юридичної особи за пунктами 1 та 2 не виключатиме кримінального переслідування фізичних осіб, які вчиняють кримінальні злочини, згадані у пункті 1, підбурюють до них або беруть у них участь.

Стаття 19. Санкції¹ та заходи

1. З огляду на серйозний характер кримінальних злочинів, передбачених цією Конвенцією, кожна Сторона запроваджуватиме стосовно кримінальних злочинів, визначених у статтях 2-14, ефективні, адекватні та стримуючі санкції і заходи, включаючи, у разі вчинення таких злочинів фізичними особами, позбавлення волі із подальшою можливістю екстрадиції.

2. Кожна Сторона забезпечуватиме, щоб юридичним особам, притягнутим до відповідальності відповідно до пунктів 1 та 2 статті 18, призначалися ефективні, адекватні та стримуючі кримінальні або некримінальні санкції і заходи, включаючи штрафи.

3. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості конфіскації чи в інший спосіб вилучення засобів вчинення кримінальних злочинів і доходів, отриманих від кримінальних злочинів, визначених цією Конвенцією, чи власності, вартість якої відповідає таким доходам.

Таблиця 1²

Види санкцій

Залежно від галузевої приналежності	За характером
Фінансово-правові	Правовідновлювальні заходи, що спрямовані на відновлення правового становища, яке існувало до правопорушення;
Адміністративно-правові	Превентивні заходи, спрямовані на попередження правопорушень;
Цивільно-правові	Заходи відповідальності, спрямовані на перевиховання правопорушника
Кримінально-правові	

Стаття 20. Спеціалізовані органи

Кожна Сторона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення спеціалізації персоналу та органів на боротьбі із корупцією. Для того, щоб вони могли здійснювати свої функції ефективно та без будь-якого невинуватого тиску, вони повинні мати необхідну самостійність відповідно до основоположних принципів правової системи Сторони. Сторони забезпечуватимуть персоналу таких органів підготовку та фінансові ресурси, достатні для виконання його завдань.

Стаття 21. Співробітництво із національними органами та між ними

Кожна Сторона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб органи державної влади та будь-яка посадова особа співробітничали із дотриманням

¹ **Санкція** – полісемічне слово, яке можна розглядати як дозвіл уповноваженого органу, міру відповідальності тощо. Наразі розглянемо санкцію як елемент правової норми, який встановлює наслідки виконання чи невиконання юридичних обов'язків, встановлених у диспозиції. Див.: <https://www.bitlex.ua/uk/blog/terms/post/sanktsiya>.

² Таблиця «санкцій» - систематизовано авторами.

національного законодавства із тими національними органами, які відповідають за розслідування та переслідування кримінальних злочинів:

a) шляхом інформування таких органів на свою власну ініціативу у тих випадках, коли є достатні підстави вважати вчиненим будь-який із кримінальних злочинів, визначених у статтях 2-14; або

b) шляхом надання таким органам на їхній запит будь-якої необхідної інформації.

Стаття 22. Захист помічників правосуддя та свідків

Кожна Сторона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту:

a) тих, хто повідомляє про кримінальні злочини, визначені у статтях 2-14, або в інший спосіб співробітничав із органами слідства та переслідування;

b) свідків, які дають показання стосовно цих злочинів.

Стаття 23. Заходи по сприянню збиранню доказів і конфіскації¹ доходів

1. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, - включаючи заходи, що дозволяють застосування спеціальних слідчих методів із дотриманням національного законодавства, - які можуть бути необхідними для забезпечення їй можливості сприяти збиранню доказів у зв'язку із кримінальними злочинами, визначеними у статтях 2-14 цієї Конвенції, та ідентифікувати, вистежувати, заморожувати і заарештовувати засоби та доходи, отримані від корупції, чи власність, вартість якої відповідає таким доходам, до яких можуть застосовуватися заходи, передбачені у пункті 3 статті 19 цієї Конвенції.

2. Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення своїх судів або інших компетентних органів правом виносити постанови про подання банківської, фінансової або комерційної інформації чи про вилучення такої інформації для здійснення заходів, передбачених у пункті 1 цієї статті.

3. Банківська таємниця не може перешкоджати здійсненню заходів, передбачених у пунктах 1 і 2 цієї статті.

Глава III

Контроль за виконанням

Стаття 24. Контроль

Контроль за виконанням цієї Конвенції Сторонами здійснює Група держав проти корупції (ГРЕКО)².

Глава IV

Міжнародне співробітництво

Стаття 25. Загальні принципи та заходи міжнародного співробітництва

1. Сторони якнайтісніше співпрацюватимуть одна з одною згідно із положеннями відповідних міжнародних договорів про міжнародне співробітництво у кримінальних справах чи домовленостей, досягнутих на основі однакового законодавства чи законодавчої взаємності, а також із дотриманням їхнього національного законодавства з

¹ "Конфіскація" означає покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно кримінального злочину чи кримінальних злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення власності Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/13404>.

² GRECO (англ. The Group of States against Corruption — «Група держав проти корупції») — орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу. Утворений 1 травня 1999 року як об'єднання 17 держав — членів Ради Європи. Нині об'єднує 49 держав-учасниць. Головна мета — допомога країнам-учасникам у боротьбі з корупцією. Встановлює антикорупційні стандарти до діяльності держави та контролює відповідність практики цим стандартам. Допомогає виявити недоліки в національній антикорупційній та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи, надає майданчик для обміну найкращими рішеннями в галузі викриття й запобігання корупції - - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

метою розслідування та переслідування кримінальних злочинів, визначених у цій Конвенції.

2. Якщо Сторони не є учасниками міжнародних договорів або домовленостей, наведених у пункті 1, застосовуються статті 26-31 цієї глави.

3. Статті 26-31 цієї глави застосовуються також у випадках, коли вони є більш сприятливими, ніж положення міжнародних договорів або домовленостей, наведених у пункті 1.

Стаття 26. Взаємна допомога

1. Сторони надаватимуть одна одній якнайширшу взаємну допомогу, швидко обробляючи запити, що надходять від органів, які відповідно до національного законодавства, мають право розслідувати чи переслідувати кримінальні злочини, визначені цією Конвенцією.

2. У наданні взаємної правової допомоги за пунктом 1 цієї статті може бути відмовлено, якщо, на думку запитованої Сторони, задоволення запиту може зашкодити її основоположним інтересам, національному суверенітету, національній безпеці чи громадському порядку.

3. Сторони не можуть застосовувати правило таємності банківських операцій як підставу для відмови у будь-якому співробітництві за цією главою. Якщо це передбачає її національне законодавство, Сторона може вимагати, щоб запит про співробітництво, який передбачає зняття таємниці банківських операцій, скріплювався дозволом судді чи іншого судового органу, включаючи державних обвинувачів, що займається кримінальними справами.

Стаття 27. Екстрадиція¹

1. Кримінальні злочини, визначені цією Конвенцією, вважатимуться такими, що включені до будь-якого договору про екстрадицію, чинного між Сторонами, як злочини, що тягнуть видачу.

2. Якщо Сторона, яка зумовлює екстрадицію наявністю відповідного договору, отримує запит про екстрадицію іншій Стороні, з якою вона не має чинного договору про екстрадицію, вона може вважати цю Конвенцію правовою основою для видачі, коли йдеться про будь-який злочин, визначений цією Конвенцією.

3. Сторони, які не зумовлюють екстрадицію наявністю відповідного договору, у стосунках між собою визнають кримінальні злочини, визначені цією Конвенцією, такими, що тягнуть екстрадицію.

4. Екстрадиція здійснюватиметься відповідно до умов, передбачених у законодавстві запитованої Сторони або чинних договорах про екстрадицію, включаючи підстави, на яких запитована Сторона може відмовити у екстрадиції.

5. Якщо у екстрадиції за кримінальний злочин, передбачене цією Конвенцією, відмовляється виключно на підставі громадянства правопорушника, або якщо запитована Сторона вважає, що вона має юрисдикцію над таким злочином, запитована Сторона передає справу до своїх компетентних органів для переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо вона не домовилася про інше із запитуючою Стороною, й інформує належним чином останню про остаточні результати справи.

«Екстрадиція – це процес видачі правопорушника державою, на території якої перебуває ця особа, яка розшукується компетентними органами іноземної держави за вчинення на території цієї держави злочину для притягнення до кримінальної відповідальності. Підставою для видачі правопорушників є Європейська конвенція про видачу правопорушників, 1957р, та чинні двосторонні міжнародні договори України про видачу; про правову допомогу у кримінальних справах, які включають в себе положення щодо видачі правопорушників».

¹ **Екстрадиція** (видача затриманої особи) — форма міжнародної співпраці держав в боротьбі зі злочинністю. Полягає в арешті і передачі однією державою іншій (за запитом) особи, що підозрюється або обвинувачується в скоєнні злочину, або ж засудженого злочинця - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

Слід зазначити, що на підставі Статті 25 Конституції України і відповідно статті 10 Кримінального Кодексу України забороняється видача громадян України іноземній державі. Та невидача власних громадян не означає, що вони залишаються безкарними. Кожна держава за проханням іншої держави зобов'язана порушити або перейняти відповідно до свого законодавства кримінальне переслідування щодо свого громадянина, підозрюваного у скоєнні злочину на території іншої держави.»

Стаття 28. Надання інформації за власною ініціативою

Без шкоди для свого розслідування чи провадження у справі Сторона може без попереднього запиту надіслати іншій Стороні інформацію про виявлені факти, якщо вона вважає, що повідомлення такої інформації може допомогти отримуючій Стороні у порушенні чи проведенні розслідування або провадження стосовно кримінальних злочинів, визначених цією Конвенцією, або може сприяти поданню такою Стороною запиту згідно із цією главою.

Стаття 29. Центральний орган

1. Сторони призначають центральний орган або у разі необхідності декілька центральних органів, які відповідають за подання запитів, надають відповіді на запити, зроблені відповідно до цієї глави та забезпечують виконання таких запитів або передачу їх до відповідних органів для виконання.

2. Кожна Сторона під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про прийняття, затвердження або приєднання повідомляє Генеральному Секретарю Ради Європи назви та адреси органів, призначених на виконання пункту 1 цієї статті.

Стаття 30. Безпосередній зв'язок

1. Центральні органи підтримують між собою безпосередній зв'язок.

2. У термінових випадках запити про надання взаємодопомоги та повідомлення, що стосуються такої допомоги, можуть надсилатися безпосередньо судовими органами, включаючи державних обвинувачів, запитуючої Сторони таким самим органам запитуваної Сторони. У таких випадках копія подання надсилається одночасно центральному органу запитуваної Сторони через центральний орган запитуючої Сторони.

3. Будь-який запит або будь-яке повідомлення за пунктами 1 і 2 цієї статті може робитися через Міжнародну організацію кримінальної поліції (Інтерпол).

«Інтерпол - скорочена назва Міжнародної організації кримінальної поліції (МОКП), по суті це єдина міжнародна організація, яка бере активну участь у боротьбі зі злочинністю. Була створена в 1923р. (у Відні) насамперед, як міжнародна організація для активної боротьби різних країн світу із загальнокримінальною злочинністю.

Найголовніші цілі Інтерполу викладено у статтях 2 та 3 Статуту організації.

Стаття 2 Статуту - «...забезпечувати та розвивати широке взаємне співробітництво всіх органів (установ) кримінальної поліції у рамках існуючого законодавства країн та в дусі Загальної декларації прав людини».

Стаття 3 Статуту - «...створювати та розвивати установи, які можуть успішно сприяти запобіганню та боротьбі з загальною кримінальною злочинністю. Статут забороняє будь-яке втручання у діяльність політичного, воєнного, релігійного або расового характеру».

4. Якщо запит надсилається відповідно до пункту 2 цієї статті, а отримуючий орган не має повноважень розглядати такий запит, отримуючий орган передає запит до компетентного національного органу і самостійно інформує про це запитуючу Сторону.

5. Запити чи повідомлення за пунктом 2 цієї статті, які не стосуються примусових заходів, можуть безпосередньо надсилатися компетентними органами запитуючої Сторони компетентним органам запитуваної Сторони.

6. Кожна держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про прийняття, затвердження або приєднання може повідомити Генеральному Секретарю Ради Європи про те, що заради ефективності запити, зроблені за цією главою, мають надсилатися до її центрального органу.

Стаття 31. Інформація

Запитувана Сторона невідкладно інформує запитуючу Сторону про заходи, вжиті щодо запиту, зробленого за цією главою, та про остаточні результати таких заходів. Запитувана Сторона також невідкладно інформує запитуючу Сторону про будь-які

обставини, що унеможливають виконання запланованих заходів або можуть суттєво його затримати.

Глава V

Прикінцеві положення

Стаття 32. Підписання та набрання чинності

1. Цю Конвенцію відкрито для підписання державами-членами Ради Європи та державами, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у її розробці. Такі держави можуть висловити свою згоду на обов'язковість для них цієї Конвенції шляхом:

- a) підписання без застереження щодо ратифікації, прийняття чи затвердження; або
- b) підписання за умови ратифікації, прийняття чи затвердження з подальшою ратифікацією, прийняттям чи затвердженням.

2. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному Секретарю Ради Європи.

3. Ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку чотирнадцять держав висловили свою згоду на обов'язковість для них Конвенції відповідно до положень пункту 1 цієї статті. Будь-яка така держава, що не є членом Групи держав проти корупції (ГРЕКО) на час ратифікації, автоматично стає членом Групи у день набрання цією Конвенцією чинності.

4. Стосовно будь-якої держави, що підписала Конвенцію та що висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї Конвенції після набрання нею чинності, ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати висловлення нею своєї згоди про обов'язковість для неї Конвенції відповідно до положень пункту 1. Будь-яка держава, що підписала Конвенцію і що не є членом Групи держав проти корупції (ГРЕКО) на час ратифікації, автоматично стає членом Групи у день набрання цією Конвенцією чинності стосовно такої держави.

Стаття 33. Приєднання до Конвенції

1. Після набрання цією Конвенцією чинності Комітет міністрів Ради Європи після консультацій із Договірними державами-учасниками Конвенції може запропонувати Європейському Співтовариству, а також будь-якій державі, яка не є членом Ради Європи і яка не брала участі у розробці Конвенції, приєднатися до цієї Конвенції шляхом прийняття рішення, що приймається більшістю голосів, передбаченою у пункті d статті 20 Статуту Ради Європи (994_001), і одностайним голосуванням представників Договірних держав, які мають право засідати в Комітеті міністрів.

2. Стосовно Європейського Співтовариства та будь-якої держави, що приєдналася до цієї Конвенції відповідно до пункту 1 цієї статті, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання документа про приєднання Генеральному Секретарю Ради Європи. Європейське Співтовариство та будь-яка держава, що приєдналася до цієї Конвенції, автоматично стають членами ГРЕКО, якщо вони на час приєднання ще не є такими членами, у день набрання цією Конвенцією чинності стосовно них.

Стаття 34. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може визначити територію (території), до якої застосовуватиметься ця Конвенція.

2. Будь-яка Сторона може в будь-який інший час після цього заявою на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи поширити дію цієї Конвенції на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Щодо такої території Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним Секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом подання відповідного

повідомлення на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним Секретарем.

Стаття 35. Відношення до інших конвенцій та угод

1. Ця Конвенція не зашкоджує правам та зобов'язанням, що впливають із міжнародних багатосторонніх конвенцій, які стосуються спеціальних питань.

2. Сторони цієї Конвенції можуть укладати між собою двосторонні чи багатосторонні угоди з питань, що розглядаються у Конвенції, з метою доповнення чи посилення її положень або сприяння застосуванню принципів, закріплених у ній.

3. Якщо дві чи більше Сторін вже уклали угоду чи договір стосовно якогось із питань, що розглядаються у цій Конвенції, або в інший спосіб встановили свої стосунки щодо цього питання, вони мають право застосовувати таку угоду чи такий договір або відповідним чином регулювати такі стосунки замість цієї Конвенції, якщо це сприяє міжнародному співробітництву.

Стаття 36. Заяви

Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може заявити, що вона визнаватиме кримінальними злочинами дачу та одержання хабара іноземними посадовими особами відповідно до статті 5, посадовими особами міжнародних організацій відповідно до статті 9 або судьями та посадовими особами міжнародних судів відповідно до статті 11, тільки якщо посадова особа чи суддя діють або утримуються від дій на порушення своїх обов'язків.

Стаття 37. Застереження

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може залишити за собою право не визнавати повністю або частково у своєму національному законодавстві кримінальними злочинами дії, згадані у статтях 4, 6-8, 10 і 12, або злочини, що пов'язані із одержанням хабара та визначені у статті 5.

2. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може заявити, що вона користуватиметься застереженням, передбаченим у пункті 2 статті 17.

3. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може заявити, що вона може відмовити у наданні правової взаємодопомоги відповідно до пункту 1 статті 26, якщо запит стосується злочину, який, на думку запитуваної Сторони, є політичним злочином.

4. Жодна держава не може на застосування пунктів 1, 2 і 3 цієї статті заявляти застереження до більше ніж п'яти положень, згаданих у цих пунктах. Жодні інші застереження не дозволяються. Застереження однакового характеру до статей 4, 6 і 10 вважаються одним застереженням.

Стаття 38. Строк дії та перегляд заяв і застережень

1. Заяви, згадані у статті 36, та застереження, згадані у статті 37, діють упродовж трьох років від дати набрання цією Конвенцією чинності стосовно відповідної держави. Проте такі заяви та застереження можуть поновлюватися на періоди такої самої тривалості.

2. За дванадцять місяців до закінчення строку дії заяви чи застереження Генеральний Секретар Ради Європи повідомляє відповідну державу про закінчення такого строку. Ця держава не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку дії заяви чи застереження має повідомити Генерального Секретаря про те, що вона залишає таку заяву чи таке застереження в силі, вносить до заяви чи застереження зміни або відкликає заяву чи застереження. Якщо відповідна держава не надсилає такого повідомлення, Генеральний Секретар інформує цю державу про те, що строк дії її заяви чи застереження

вважається автоматично подовженим на шестимісячний період. Якщо до спливу цього шестимісячного періоду відповідна держава не повідомляє про свій намір залишити заяву чи застереження в силі або внести до заяви чи застереження зміни, така заява чи застереження втрачає чинність.

3. Якщо Сторона робить заяву чи застереження відповідно до статей 36 та 37, до поновлення дії такої заяви чи такого застереження або на запит, вона надає ГРЕКО пояснення щодо підстав подовження строку дії.

Стаття 39. Поправки

1. Поправки до цієї Конвенції можуть пропонуватися будь-якою Стороною, і вони надсилаються Генеральним Секретарем Ради Європи¹ державам-членам Ради Європи, кожній державі, яка не є членом Ради Європи, але яка приєдналася до Конвенції або якій було запропоновано приєднатися до неї відповідно положень статті 33.

2. Будь-яка поправка, запропонована тією чи іншою Стороною, надсилається Європейському комітетові із проблем злочинності (ЄКПЗ), який подає Комітетові міністрів свій висновок щодо запропонованої поправки.

3. Комітет міністрів розглядає запропоновану поправку та висновок, поданий ЄКПЗ, і після консультацій із державами-учасниками Конвенції, які не є членами Ради Європи, може прийняти таку поправку.

4. Текст будь-якої поправки, прийнятої Комітетом міністрів відповідно до пункту 3 цієї статті, надсилається Сторонам для прийняття.

5. Будь-яка поправка, прийнята відповідно до пункту 3 цієї статті, набирає чинності на тридцятий день від дати, на яку всі Сторони поінформували Генерального Секретаря про її прийняття ними.

Стаття 40. Врегулювання спорів

1. Європейський комітет Ради Європи із проблем злочинності постійно інформується про тлумачення та застосування цієї Конвенції.

2. У разі виникнення між Сторонами спору щодо тлумачення чи застосування цієї Конвенції такі Сторони намагаються врегулювати спір шляхом переговорів або будь-яким іншим мирним шляхом на їхній вибір, включаючи подання спору на розгляд Європейського комітету із проблем злочинності, арбітражного суду, рішення якого є обов'язковими для Сторін, або Міжнародного суду за згодою відповідних Сторін.

Стаття 41. Денонсація²

1. Будь-яка Сторона може в будь-який час денонсувати цю Конвенцію шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним Секретарем.

Стаття 42. Повідомлення

Генеральний Секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради Європи та будь-яку державу, що приєдналася до Конвенції про:

а) будь-яке підписання;

¹ **Генеральний секретар Ради Європи** — адміністративний орган Ради Європи, один з чотирьох головних органів організації (на додаток до Комітету міністрів, Парламентської асамблеї та Конгресу місцевих і регіональних влад Європи). Генеральний секретар несе відповідальність за повсякденне функціонування організації. Функції допомагає виконувати персонал з більше ніж тисячі співробітників. Строк повноважень Генерального секретаря становить 5 років. З 18 вересня 2019 року цю посаду займає Марія Пейчинович-Бурич (Хорватія) - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

² **Денонсація** (фр. *denoncer* — розривати) — припинення дії міжнародного договору шляхом повідомлення однієї держави іншій про припинення дії укладеного між ними міжнародного договору, здійснене в порядку і в термін, обумовлені цим договором. В Україні механізми денонсації передбачений Законом «Про міжнародні договори України» - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

- b) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття, затвердження чи приєднання;
- c) будь-яку дату набрання чинності цією Конвенцією відповідно до статей 32 та 33;
- d) будь-яку заяву чи будь-яке застереження, зроблене відповідно до статей 36 або 37;
- e) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або інформацію, що стосується цієї Конвенції.

На посвідчення чого нижчепідписані належним чином на те уповноважені представники підписали цю Конвенцію. Вчинено у Страсбурзі двадцять сьомого січня 1999 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний Секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цієї Конвенції кожній державі-члену Ради Європи, державам, які не є членами Ради, але які брали участь у розробці цієї Конвенції та будь-якій державі, якій було запропоновано приєднатися до Конвенції.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції

Конвенцію ратифіковано із заявами Законом N 251-V (251-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст.496).

Дата підписання: 31.10.2003.

Дата ратифікації Україною: 18.10.2006.

Дата набрання чинності для України: 01.01.2010.

Преамбула

Держави - учасниці цієї Конвенції, будучи стурбованими серйозністю породжуваних корупцією проблем і загроз для стабільності й безпеки суспільств, що підриває демократичні інститути й цінності, етичні цінності й справедливість та завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права, будучи стурбованими також зв'язками між корупцією та іншими формами злочинності, зокрема організованою злочинністю й економічною злочинністю, у тому числі відмиванням коштів, будучи стурбованими також випадками корупції, пов'язаними з великими обсягами активів, які можуть складати значну частку ресурсів держави та які ставлять під загрозу політичну стабільність і сталий розвиток цих держав, будучи переконаними в тому, що корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею, будучи переконаними також у тому, що всеосяжний і комплексний підхід є необхідним для ефективного запобігання корупції та боротьби з нею, будучи переконаними також у тому, що наявність технічної допомоги може відігравати важливу роль у розширенні можливостей держав, у тому числі через посилення потенціалу та шляхом інституційної розбудови, у галузі ефективного запобігання корупції та боротьби з нею, будучи переконаними в тому, що незаконне придбання особистого майна може завдати серйозної шкоди інститутам демократії, національним економікам та принципу верховенства права, будучи сповненими рішучості більш ефективно запобігати міжнародним переказам незаконно придбаних активів, виявляти й припиняти їх та зміцнювати міжнародне співробітництво в поверненні активів, підтверджуючи основоположні принципи законності в кримінальному провадженні та цивільному або адміністративному провадженні для встановлення майнових прав, беручи до уваги, що запобігати корупції та викорінювати її - це обов'язок усіх держав і що для забезпечення ефективності своїх зусиль у цій галузі вони повинні співпрацювати одна з одною за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, беручи до уваги також принципи належного управління державними справами й державним майном, справедливості, відповідальності й рівності перед законом і необхідність забезпечити добропорядність, а також сприяти формуванню культури неприйнятності корупції, високо оцінюючи роботу Комісії з запобігання злочинності й кримінального правосуддя та Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності в галузі запобігання корупції та боротьби з нею, посилаючись на роботу, що здійснюється іншими міжнародними та регіональними організаціями в цій галузі, у тому числі діяльність Африканського союзу, Ради Європи, Ради з питань митного співробітництва (також відомої як Всесвітня митна організація), Європейського Союзу, Ліги арабських держав, Організації економічного співробітництва та розвитку та Організації американських держав, беручи до уваги з урядові багатосторонні документи щодо запобігання корупції та боротьби з нею, у тому числі, зокрема, Міжамериканську конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Організацією американських держав 29 березня 1996 року (998_089), Конвенцію про боротьбу з корупцією, яка зачіпає посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав - членів Європейського Союзу, прийняту Радою Європейського Союзу 26 травня 1997 року, Конвенцією про

боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних угодах, прийняту Організацією економічного співробітництва та розвитку 21 листопада 1997 року (998_154), Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Комітетом міністрів Ради Європи 27 січня 1999 року (994_101), Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Комітетом міністрів Ради Європи 4 листопада 1999 року (994_102), та Конвенцію Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, прийняту главами держав й урядів Африканського союзу 12 липня 2003 року, вітаючи набуття чинності 29 вересня 2003 року Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (995_789), домовилися про таке:

Глава I

Загальні положення

Стаття 1. Цілі

Цілями цієї Конвенції є:

- a) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею;
- b) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів;
- c) заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном.

Стаття 2. Терміни

Для цілей цієї Конвенції:

a) "державна посадова особа" означає: i) будь-яку особу, яка обіймає посаду в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі Держави-учасниці, яку призначено чи обрано, праця якої оплачувана чи не оплачувана, незалежно від старшинства; ii) будь-яку іншу особу, яка виконує будь-яку державну функцію, зокрема для державного органу або державного підприємства, або надає будь-яку державну послугу, як це визначається у внутрішньому праві Держави-учасниці і як це застосовується у відповідній галузі правового регулювання цієї Держави-учасниці; iii) будь-яку іншу особу, що визначається як "державна посадова особа" у внутрішньому праві Держави-учасниці. Однак з метою вжиття деяких конкретних заходів, передбачених главою II цієї Конвенції "державна посадова особа" може означати будь-яку особу, яка виконує будь-яку державну функцію або надає будь-яку державну послугу, як це визначається у внутрішньому праві Держави-учасниці і як це застосовується у відповідній галузі правового регулювання цієї Держави-учасниці;

b) "іноземна державна посадова особа" означає будь-яку особу, яка обіймає посаду в законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі зарубіжної країни, яку призначено чи обрано; а також будь-яку особу, яка здійснює державні функції для зарубіжної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства;

c) "посадова особа міжнародної організації" означає співробітника міжнародної організації чи будь-яку особу, яка уповноважена такою організацією діяти від її імені;

d) "майно" означає будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них;

e) "доходи від злочину" означає будь-яке майно, придбане або отримане безпосередньо чи опосередковано в результаті вчинення будь-якого злочину;

f) "призупинення операцій (заморожування)" або "арешт" означають тимчасову заборону передачі, перетворення, відчуження або пересування майна, або тимчасовий вступ у володіння таким майном, або тимчасове здійснення контролю над ним за постановою суду чи іншого компетентного органу;

g) "конфіскація", що включає у відповідних випадках позбавлення прав, означає остаточне позбавлення майна за постановою суду або іншого компетентного органу;

h) "предикатний злочин" означає будь-який кримінальний злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, як зазначено в статті 23 Конвенції;

i) "контрольована поставка" означає метод, який уможливило вивезення з території, провезення територією або ввезення на територію однієї або кількох держав незаконних або таких, що викликають підозру, партій вантажу з відома й під наглядом їхніх компетентних органів з метою розслідування будь-якого злочину та виявлення осіб, що беруть участь у вчиненні цього злочину.

Стаття 3. Сфера застосування

1. Ця Конвенція застосовується відповідно до її положень до запобігання, розслідування та кримінального переслідування за корупцію та до призупинення операцій (заморожування), арешту, конфіскації та повернення доходів від злочинів, визнаних такими згідно із цією Конвенцією.

2. З метою реалізації цієї Конвенції, якщо в ній не передбачено інше, не обов'язково, щоб у результаті вчинення зазначених у ній злочинів були завдані збитки або шкода державному майну.

Стаття 4. Захист суверенітету

1. Держави-учасниці виконують свої зобов'язання згідно з цією Конвенцією відповідно до принципів суверенної рівності й територіальної цілісності¹ держав і принципом невтручання у внутрішні справи інших держав.

2. Ніщо в цій Конвенції не наділяє Державу-учасницю правом здійснювати на території іншої держави юрисдикцію та функції, які входять виключно до компетенції органів цієї іншої держави відповідно до її внутрішнього права.

Глава II

Заходи щодо запобігання корупції

Стаття 5. Політика й практика запобігання та протидії корупції

1. Кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності.

2. Кожна Держава-учасниця прагне встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції.

3. Кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею.

4. Держави-учасниці, у належних випадках і згідно з основоположними принципами своїх правових систем, взаємодіють одна з одною та з відповідними міжнародними й регіональними організаціями в розробленні заходів, зазначених у цій статті, та сприянні їм. Ця взаємодія може включати участь у міжнародних програмах і проектах, спрямованих на запобігання корупції.

Стаття 6. Орган або органи із запобігання та протидії корупції

1. Кожна Держава-учасниця забезпечує, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, наявність органу або, у належних випадках, органів, які здійснюють запобігання корупції за допомогою таких засобів, як:

¹ Територіальна цілісність або територіальна недоторканність (іноді, рідко, — інтегритет[1]) держави — принцип міжнародного публічного права, згідно з яким територія держави є недоторканою від посягань з боку інших держав шляхом застосування військової сили або загрози силою - *material z Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

а) проведення політики, згаданої в статті 5 цієї Конвенції, і, у належних випадках, здійснення нагляду та координації реалізації такої політики;

б) розширення та поширення знань з питань запобігання корупції.

2. Кожна Держава-учасниця забезпечує органу або органам, зазначеним у пункті 1 цієї статті, необхідну незалежність, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, з метою надання такому органу або органам можливості виконувати свої функції ефективно й в умовах свободи від будь-якого неналежного впливу. Слід забезпечити необхідні матеріальні ресурси та спеціалізований персонал, а також таку підготовку персоналу, яка може бути потрібна для виконання покладених на нього функцій.

3. Кожна Держава-учасниця повідомляє Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй назву та адресу органу або органів, які можуть сприяти іншим Державам-учасницям у розробці й вжитті конкретних заходів щодо недопущення корупції.

Стаття 7. Публічний сектор

1. Кожна Держава-учасниця прагне, в належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, створювати, підтримувати й зміцнювати такі системи приймання на роботу, набору, проходження служби, просування по службі та виходу у відставку державних службовців і, в належних випадках, інших державних посадових осіб, які не обираються, які:

а) ґрунтуються на принципах ефективності й прозорості й на таких об'єктивних критеріях, як бездоганність роботи, справедливість і здібності;

б) включають належні процедури підбору й підготовки кадрів для заняття державних посад, які вважаються особливо вразливими з точки зору корупції, і ротації, у належних випадках, таких кадрів на таких посадах;

с) сприяють виплаті належної винагороди й установленню справедливих окладів¹ з урахуванням економічного розвитку² Держави-учасниці;

Якщо розглядади економічний розвиток у функціональному аспекті (тобто у короткостроковому та довгостроковому ринкових періодах,) виділимо три його типи, які представлено у таблиці 1.

Таблиця 1³.

Типи економічного розвитку у функціональному аспекті

Економічний розвиток	Екстенсивний - економіка розвивається внаслідок механічного нарощування обсягів витрат ресурсів;
	Інтенсивний – економіка розвивається наслідок якісного вдосконалення технічних, технологічних, економічних та інших систем;
	Детенсивний - відбувається погіршення технічного й технологічного рівнів виробництва, національна економічна система загалом деградує.

Головна рушійна сила економічного розвитку – матеріальні й духовні інтереси людини, що формуються та розвиваються під впливом відповідних матеріальних і духовних потреб, а також суперечності економічної системи, з-поміж яких виділяють суперечності продуктивних сил, техніко-

¹ **Посадовий оклад** — щомісячний розмір погодинної оплати праці, установлюваний, як правило, для керівників, професіоналів, спеціалістів і технічних службовців. Основою посадових окладів є мінімальна тарифна ставка.

² **Економічний розвиток** – процес функціонування та еволюції економічної системи в довготерміновому періоді, що відбувається під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів. Економічний розвиток характеризується зміною ринкової і виробничої кон'юнктури за тривалий період часу, впродовж якого значну роль відіграють інвестиційні, інноваційні, технічні й технологічні чинники розвитку економіки, а також чинники економічної власності та господарського механізму. У процесі економічного розвитку економічна система переходить від однієї стадії чи етапу до іншої (наприклад, від нижчої стадії капіталізму до вищої), або від одного стану (наприклад, доіндустріального чи аграрного) до іншого (індустріального).

³ Таблиця 1 – систематизовано авторами.

економічних відносин, організаційно-економічних відносин, економічної власності та господарського механізму.

d) сприяють здійсненню освітніх і навчальних програм, з метою забезпечення того, що ці особи задовольняють вимоги стосовно правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій, а також забезпечують їм спеціалізовану й належну підготовку, щоб поглибити усвідомлення ними ризиків, які пов'язані з корупцією та стосуються виконання ними своїх функцій. Такі програми можуть містити посилання на кодекси або стандарти поведінки у відповідних галузях.

2. Кожна Держава-учасниця також розглядає можливість прийняття належних нормативно-правових актів й вжиття відповідних адміністративних заходів, сумісних із цілями цієї Конвенції й відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, щоб установити критерії стосовно кандидатів і виборів на державні посади.

3. Кожна Держава-учасниця також розглядає можливість прийняття належних нормативно-правових актів й вжиття відповідних адміністративних заходів, сумісних із цілями цієї Конвенції й відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, з метою посилення прозорості у фінансуванні кандидатур на виборні державні посади та, у належних випадках, у фінансуванні політичних партій.

Фінансування політичних партій дає змогу подолати політичну корупцію, та в той же самий час збільшити контроль над партійними фінансами. Тобто партії, які набирають найбільшу народну підтримку можуть існувати без фінансових внесків з боку бізнесу, тим самим обмежується вплив бізнесу на політичні партії.

4. Кожна Держава-учасниця прагне, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, створювати, підтримувати й зміцнювати такі системи, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфлікту інтересів.

Стаття 8. Кодекси поведінки державних посадових осіб

1. З метою боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця заохочує, *inter alia*, непідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб згідно з основоположними принципами своєї правової системи.

2. Зокрема, кожна Держава-учасниця прагне застосовувати, у рамках своїх інституціональних і правових систем, кодекси або стандарти поведінки для правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій.

3. З метою реалізації положень цієї статті кожна Держава-учасниця бере до уваги, у належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, відповідні ініціативи регіональних, міжрегіональних та багатосторонніх організацій, наприклад Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (995_788), який міститься в додатку до Резолюції 51/59 Генеральної Асамблеї від 12 грудня 1996 року.

4. Кожна Держава-учасниця також розглядає, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, можливість запровадження заходів і систем, які сприяють тому, щоб державні посадові особи повідомляли відповідним органам про корупційні діяння, про які їм стало відомо під час виконання ними своїх функцій.

5. Кожна Держава-учасниця прагне, у належних випадках і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації¹, *inter alia*, про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів стосовно їхніх функцій як державних посадових осіб.

6. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, дисциплінарних або інших заходів стосовно державних посадових осіб, які порушують кодекси або стандарти, установлені згідно із цією статтею.

---

¹ **Податкова декларація** — офіційна заява платника податків про отримані ним за певний період прибутки та розповсюджені на них податкові знижки та пільги.

Стаття 9. Державні закупівлі й управління державними фінансами

1. Кожна Держава-учасниця вживає, згідно з основоположними принципами своєї правової системи¹, необхідних заходів для створення належних систем закупівель, які ґрунтуються на прозорості, конкуренції та об'єктивних критеріях прийняття рішень і є ефективними, *inter alia*, щодо запобігання корупції. Такі системи, які можуть передбачати належні порогові показники під час їхнього застосування, спрямовані, *inter alia*, на таке:

а) публічне поширення інформації, яка стосується закупівельних процедур і контрактів на закупівлі, зокрема інформацію про запрошених до участі в тендерах і належну або доречну інформацію про укладання контрактів, щоб надати потенційним учасникам тендерів достатній час для підготовки й подання їхніх тендерних заявок;

б) установа, завчасно, умов участі, зокрема критеріїв відбору й прийняття рішень про укладання контрактів, а також правил проведення тендерів², та їхнього опублікування;

в) застосування завчасно встановлених й об'єктивних критеріїв стосовно прийняття рішень про державні закупівлі з метою сприяння подальшій перевірці правильності застосування правил або процедур;

г) ефективну систему внутрішнього контролю, у тому числі ефективну систему оскарження, для забезпечення можливості звернення в суд захисту та отримання компенсації у випадку недотримання правил або процедур, установлених згідно із цим пунктом;

д) у належних випадках заходи регулювання питань, що стосуються персоналу, який несе відповідальність за закупівлі, наприклад вимога про декларування заінтересованості в конкретних державних закупівлях, процедури перевірки й вимоги до професійної підготовки.

2. Кожна Держава-учасниця вживає, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, належних заходів для сприяння прозорості й звітності в управлінні державними фінансами. Такі заходи охоплюють, *inter alia*:

а) процедури затвердження національного бюджету;

б) своєчасне подання звітів про прибутки та видатки;

в) систему стандартів бухгалтерського обліку й аудиту й пов'язаного з цим наглядом;

г) ефективні й дієві системи управління ризиками та внутрішнього контролю; та

д) у належних випадках, коригування під час недотримання вимог, установлених у цьому пункті.

3. Кожна Держава-учасниця вживає таких цивільно-правових та адміністративних заходів, які можуть бути необхідними, згідно з основоположними принципами її внутрішнього права, з метою забезпечення збереження бухгалтерських книг, записів, фінансових відомостей або іншої документації, яка стосується державних видатків й прибутків, і запобігти фальсифікації такої документації.

Стаття 10. Державна звітність

З урахуванням необхідності боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця вживає, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, таких заходів, які можуть бути необхідними для посилення прозорості в її державному управлінні, у

¹ **Правова система** — це комплекс взаємозалежних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин, а також юридичних явищ, що виникають внаслідок такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини та ін.).

² **Тендер** (англ. tender — пропозиція) — конкурентна форма розміщення замовлення на закупівлю товарів, надання послуг чи виконання робіт відповідно до наперед визначених у документації умов в узгоджені терміни на принципах загальності, справедливості й ефективності. Контракт укладається з переможцем тендеру — учасником, який подав пропозицію, що відповідає документації і в якій надані найкращі умови - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

тому числі стосовно її організації, функціонування та, у належних випадках, процесів прийняття рішень. Такі заходи можуть включати, *inter alia*, таке:

a) прийняття процедур або правил, які дозволяють членам суспільства отримувати, у належних випадках, інформацію про організацію, функціонування та процеси прийняття рішень у державному управлінні та, з належною увагою до захисту приватного життя й даних особистого характеру, про рішення та нормативно-правові акти, що стосуються членів суспільства;

b) спрощення адміністративних процедур, у належних випадках, для полегшення доступу громадськості до компетентних органів, які приймають рішення; та

c) опублікування інформації, яка може включати періодичні звіти про ризики корупції в державному управлінні.

Стаття 11. Заходи стосовно судових органів й органів прокуратури

1. Ураховуючи незалежність судової влади та її вирішальну роль в боротьбі з корупцією кожна Держава-учасниця, відповідно до основоположних принципів своєї правової системи й без шкоди для незалежності судових органів, вживає заходів стосовно зміцнення чесності й невідчужимості представників судової влади та запобігання будь-якій можливості для корупції серед них. Такі заходи можуть включати правила, що стосуються поведінки представників судової влади.

2. Заходи, аналогічні тим, яких уживають згідно з пунктом 1 цієї статті, можуть запроваджуватись і застосовуватись в органах прокуратури в тих Державах-учасницях, в яких вони не входять до складу системи органів судової влади, але користуються такою самою незалежністю, як і судові органи.

Стаття 12. Приватний сектор

1. Кожна Держава-учасниця вживає заходів, згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, спрямованих на запобігання корупції в приватному секторі, посилення стандартів бухгалтерського обліку та аудиту в приватному секторі та, у належних випадках, установлення ефективних, відповідних і таких, що стримують, цивільно-правових, адміністративних або кримінальних санкцій за невиконання таких заходів.

Приватний сектор економіки сприяє прискоренню трансформаційних процесів за умов зміни моделі економічної системи держави, сприяє економічному зростанню держави, розширенню господарських зв'язків та відповідно знижує в першу чергу соціальну напругу в суспільстві в результаті великої зайнятості населення.

2. Заходи, спрямовані на досягнення цих цілей, можуть включати, *inter alia*, таке:

a) сприяння співробітництву між правоохоронними органами та відповідними приватними юридичними особами;

b) сприяння розробці стандартів і процедур, призначених для забезпечення добросовісності в роботі відповідних приватних юридичних осіб, у тому числі кодексів поведінки для правильного, добросовісного та належного здійснення діяльності підприємцями й представниками всіх відповідних професій та запобігання виникненню конфлікту інтересів, а також для заохочення використання добросовісної комерційної практики у відносинах між комерційними підприємствами та в договірних відносинах між ними та державою;

c) сприяння прозорості в діяльності приватних юридичних осіб, у тому числі, у належних випадках, сприяння вжиттю заходів стосовно ідентифікації юридичних і фізичних осіб, причетних до створення корпоративних організацій та керування ними;

d) запобігання зловживанню процедурами, які регулюють діяльність приватних юридичних осіб, у тому числі процедурами, які стосуються субсидій і ліцензій, що надаються державними органами для здійснення комерційної діяльності;

e) запобігання виникненню конфлікту інтересів шляхом установлення обмежень, у належних випадках й на обґрунтований строк, стосовно професійної діяльності колишніх державних посадових осіб у приватному секторі після їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що такі

державні посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд;

f) забезпечення того, щоб приватні юридичні особи, з урахуванням їхньої структури й розміру, мали достатні механізми внутрішнього аудиторського контролю для надання допомоги в запобіганні та виявленні корупційних діянь і щоб рахунки та необхідні фінансові відомості таких приватних юридичних осіб проходили необхідні процедури аудиту й сертифікації.

3. З метою запобігання корупції кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, згідно з її внутрішнім правом і правилами, що регулюють ведення бухгалтерського обліку, надання фінансової звітності, а також стандарти бухгалтерського обліку й аудиту, для заборони таких дій, що здійснюються з метою вчинення будь-якого зі злочинів, визнаних такими згідно із цією Конвенцією:

- a) створення неофіційної звітності;
- b) проведення необлікованих або неправильно зареєстрованих операцій;
- c) ведення обліку неіснуючих витрат;
- d) відображення зобов'язань, об'єкт яких неправильно ідентифікований;
- e) використання підроблених документів; та
- f) навмисне знищення бухгалтерської документації раніше строків, передбачених законодавством.

4. Кожна Держава-учасниця відмовляє у звільненні від оподаткування стосовно витрат, що є хабарами, які є одним із складових елементів складу злочинів, визнаних такими згідно зі статтями 15 і 16 цієї Конвенції, та, у належних випадках, стосовно інших витрат, зроблених з метою сприяння корупційним діянням.

Стаття 13. Участь суспільства

1. Кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею. Цю участь слід зміцнювати за допомогою таких заходів, як:

- a) посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень;
- b) забезпечення для населення ефективного доступу до інформації;
- c) проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах;
- d) повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію. Можуть установлюватися певні обмеження цієї свободи, але тільки такі обмеження, які передбачені законом і є необхідними:
  - i) для поваги прав або репутації інших осіб;
  - ii) для захисту національної безпеки¹, або публічного порядку, або охорони здоров'я чи моральності населення.

¹ **Національна безпека** – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних

2. Кожна Держава-учасниця вживає належних заходів для забезпечення того, щоб відповідні органи з протидії корупції, про які йдеться в цій Конвенції, були відомі населенню, і забезпечує доступ до таких органів для надання їм повідомлень, у тому числі анонімно, про будь-які випадки, які можуть розглядатись як злочин відповідно до цієї Конвенції.

Стаття 14. Заходи щодо недопущення відмивання коштів

1. Кожна Держава-учасниця:

а) установлює всеосяжний внутрішній режим регулювання й нагляду за діяльністю банків та небанківських фінансових установ, у тому числі фізичних або юридичних осіб, які надають офіційні або неофіційні послуги у зв'язку з переказом коштів або цінностей, а також, у належних випадках, інших органів, які є особливо вразливими стосовно відмивання коштів, у межах своєї компетенції, у цілях недопущення та виявлення всіх форм відмивання коштів, причому такий режим ґрунтується в першу чергу на вимогах стосовно ідентифікації особи клієнта й, у належних випадках, власника-бенефіціара, ведення звітності й надання повідомлень про підозрілі угоди;

б) без шкоди для статті 46 цієї Конвенції, забезпечує здатність адміністративних, регулятивних, правоохоронних та інших органів, які ведуть боротьбу з відмиванням коштів (у тому числі і судових органів, коли це відповідає внутрішньому праву) здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному та міжнародних рівнях, що встановлюються її внутрішнім правом, і з цією метою розглядає питання про створення підрозділу з фінансової розвідки, який буде діяти як національний центр для збирання, аналізу та поширення інформації, що стосується можливих випадків відмивання коштів.

2. Держави-учасниці розглядають питання про застосування практично можливих заходів щодо виявлення переміщення коштів і відповідних оборотних інструментів через їхні кордони й щодо контролю за таким переміщенням за умови дотримання гарантій, спрямованих на забезпечення належного використання інформації, і не створюючи будь-яких перешкод для переміщення законного капіталу. Такі заходи можуть включати вимогу про те, щоб фізичні особи й комерційні підприємства повідомляли про транскордонні перекази значних обсягів готівкових коштів і перекази відповідних оборотних інструментів.

3. Держави-учасниці розглядають питання про застосування належних і практично можливих заходів для встановлення вимог про те, щоб фінансові установи, у тому числі установи з переказу коштів:

а) включали до формулярів для електронного переказу коштів і пов'язаних з ними повідомлень точну й змістовну інформацію про відправника;

б) зберігали таку інформацію по всьому ланцюгу здійснення платежу; та

с) проводили поглиблену перевірку переказів коштів у випадку відсутності повної інформації про одержувача.

4. Під час установлення режиму регулювання й нагляду відповідно до положень цієї статті й без шкоди для будь-якої іншої статті цієї Конвенції Державам-учасницям пропонується керуватися відповідними ініціативами регіональних, міжрегіональних та багатосторонніх організацій, спрямованими проти відмивання коштів.

5. Держави-учасниці прагнуть до розвитку й заохочення глобального, регіонального, субрегіонального та двостороннього співробітництва між судовими та правоохоронними органами, а також органами фінансового регулювання в цілях боротьби з відмиванням коштів.

Глава III

Криміналізація та правоохоронна діяльність

Стаття 15. Підкуп національних державних посадових осіб

Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання кримінально караними наступних діянь, якщо вони вчинені умисно:

а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків;

б) вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків.

Стаття 16. Підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій

1. Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених обіцянки, пропозиції або надання іноземній державній посадовій особі чи посадовій особі міжнародної організації, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків для одержання або збереження комерційної чи іншої неправомірної переваги у зв'язку з веденням міжнародних справ.

2. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених вимагання або прийняття іноземною державною посадовою особою чи посадовою особою міжнародної організації, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків.

Стаття 17. Розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою

Спираючися на ч. 3 ст. 18 КК України, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених розкрадання, неправомірного привласнення або іншого нецільового використання державною посадовою особою з метою одержання вигоди для самої себе або іншої фізичної чи юридичної особи будь-якого майна, державних або приватних коштів, або цінних паперів, чи будь-якого цінного предмета, що знаходиться у віданні цієї державної посадової особи на підставі її службового становища.

Стаття 18. Зловживання впливом

Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами наступних дій, якщо вони вчинені умисно:

а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі чи будь-якій іншій

особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги, щоб ця посадова особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації чи державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної переваги для ініціатора таких дій чи будь-якої іншої особи;

b) вимагання або прийняття державною посадовою особою чи будь-якою іншою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої себе чи для іншої особи, щоб ця особа чи така інша особа зловживала своїм справжнім або удаваним впливом з метою одержання від адміністрації або державного органу Держави-учасниці будь-якої неправомірної переваги.

Стаття 19. Зловживання службовим становищем¹

Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисного зловживання службовими повноваженнями або службовим становищем, тобто здійснення будь-якої дії чи утримання від здійснення дій, що є порушенням законодавства, державною посадовою особою під час виконання своїх функцій з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи.

Стаття 20. Незаконне збагачення

За умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати.

Стаття 21. Підкуп у приватному секторі

Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених в ході економічної, фінансової або комерційної діяльності наступних діянь:

a) обіцянка, пропозиція або надання, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги будь-якій особі, яка керує роботою організації приватного сектора або працює, на будь-якій посаді, у такій організації, для такої особи чи іншої особи, щоб ця особа вчинила, порушуючи свої обов'язки, будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій;

b) вимагання або прийняття, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги будь-якою особою, яка керує роботою організації приватного сектора або працює на будь-якій посаді, у такій організації, для такої особи чи іншої особи, щоб ця особа вчинила, порушуючи свої обов'язки, будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій.

Слід зазначити, що корупція в приватному секторі завдає шкоди суспільству в цілому. Саме корупційні дії в приватному секторі підривають цінності ведення бізнесу такі як довіра, впевненість в контрагенті, лояльність працівників підприємствам, організаціям, де вони працюють, які необхідні для підтримання та розвитку соціально-економічних відносин; необхідність забезпечення добросовісної конкуренції. Саме злочинні дії корупційного характеру в приватному секторі економіки призводять до приватизації освіти, медицини, телекомунікацій.

Стаття 22. Розкрадання майна в приватному секторі

Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисно вчинене в ході економічної, фінансової або комерційної діяльності розкрадання особою, яка керує роботою організації приватного сектора або працює на будь-якій посаді у такій організації будь-якого майна, приватних коштів, або цінних паперів, чи будь-яких інших цінних

¹ Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

предметів, які знаходяться у розпорядженні цієї особи на підставі її службового становища.

Стаття 23. Відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом

1. Кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами наступних діянь, які вони вчинені умисно:

a) i) конверсія або переведення майна, якщо відомо, що таке майно є доходами від злочинів, з метою приховання або маскуванню незаконного походження цього майна або з метою надання допомоги будь-якій особі, що бере участь у вчиненні основного злочину, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої діяння;

ii) приховання або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, прав на майно або його приналежність, якщо відомо, що таке майно є доходами, одержаними злочинним шляхом;

b) за умови дотримання основних принципів своєї правової системи:

i) придбання, володіння або використання майна, якщо в момент його отримання відомо, що таке майно одержане злочинним шляхом;

ii) участь, причетність або вступ у зговір з метою вчинення будь-якого зі злочинів, визначених цією статтею, замах на його вчинення, а також підсобництво, підбурювання, сприяння або надання порад під час його вчинення.

2. З метою реалізації частини 1 цієї статті:

a) кожна Держава-учасниця докладася зусиль для реалізації частини 1 цієї статті до найширшого кола предикатних злочинів;

b) кожна Держава-учасниця включає до числа предикатних злочинів, як мінімум, широке коло злочинів, що визнані такими відповідно до цієї Конвенції;

c) з метою реалізації викладеного вище пункту "b" предикатні злочини включають злочини, вчинені як у межах, так і поза межами юрисдикції відповідної Держави-учасниці. Однак злочини, вчинені за межами юрисдикції будь-якої Держави-учасниці, є предикатними злочинами тільки за умови, що відповідне діяння визнається злочином відповідно до внутрішнього права держави, в якій воно вчинене, і визнавалося б злочином відповідно до внутрішнього права Держави-учасниці, в якій імплементована або застосовується ця стаття, якби воно було вчинене в ній;

d) кожна Держава-учасниця подає Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй тексти своїх законів, які забезпечують реалізацію положень цієї статті, а також тексти будь-яких подальших змін до таких законів або їхній опис;

e) якщо цього потребують основоположні принципи внутрішнього законодавства Держави-учасниці, то можна передбачити, що злочини, зазначені в частині 1 цієї статті, не стосуються осіб, які вчинили основний злочин.

Слід зазначити, що до відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом доцільно відносити створення фіктивних господарюючих суб'єктів або придбання підприємств-банкрутів, коли нелегальні кошти видаються за їх легальний прибуток, фінансування виробництва товарів, виплату дивідендів, заробітної плати найманим працівникам. Це все комплекс дій, що поєднані у єдиний ланцюг злочинної поведінки, де сама легалізація виступає останньою ланкою у подібній діяльності.

Стаття 24. Приховування

Без шкоди для положень статті 23 цієї Конвенції кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання будь-якого умисно вчиненого злочину, передбаченого цією Конвенцією, злочином, без участі у вчиненні таких злочинів, приховання або безперервного утримання майна, якщо відповідній особі відомо, що таке майно здобує в результаті будь-якого зі злочинів, що визначений цією Конвенцією.

Стаття 25. Перешкоджання здійсненню правосуддя

Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами наступних діянь, якщо вони вчинені умисно:

a) застосування фізичної сили, погроз або залякування чи обіцянка, пропозиція або

надання неправомірної переваги з метою схилення до давання неправдивих показань або втручання в процес давання показань або надання доказів під час провадження у зв'язку з вчиненням злочинів, що визначені цією Конвенцією;

b) застосування фізичної сили, погроз або залякування з метою втручання у виконання службових обов'язків посадовою особою судових або правоохоронних органів під час провадження у зв'язку з вчиненням злочинів, що визначені цією Конвенцією. Ніщо в цьому пункті не завдає шкоди праву держав-учасниць мати законодавство, яке забезпечує захист інших категорій державних посадових осіб.

Стаття 26. Відповідальність юридичних осіб

1. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які, з урахуванням її принципів права, можуть бути необхідними для встановлення відповідальності юридичних осіб за участь у злочинах, що визначені цією Конвенцією.

2. За умови дотримання принципів права Держави-учасниці відповідальність юридичних осіб може бути кримінальною, цивільно-правовою або адміністративною.

3. Притягнення до такої відповідальності не заперечує кримінальної відповідальності фізичних осіб, які вчинили злочини.

4. Кожна Держава-учасниця, зокрема, забезпечує застосування щодо юридичних осіб, які притягуються до відповідальності відповідно до цієї статті, ефективних, домірних і таких, що здійснюють стримувальний вплив, кримінальних або некримінальних санкцій, у тому числі грошових.

Стаття 27. Участь і замах

1. Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами відповідно до свого внутрішнього права, будь-яку участь у злочині, наприклад в якості співника, підсобника або підбурювача, у вчиненні будь-якого злочину, що визначений цією Конвенцією.

2. Кожна Держава-учасниця може вжити таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином відповідно до свого внутрішнього права будь-який замах на вчинення будь-якого злочину, що визнано таким цією Конвенцією.

3. Кожна Держава-учасниця може вжити таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином відповідно до свого внутрішнього права приготування до вчинення будь-якого злочину, що визнано таким цією Конвенцією.

Стаття 28. Усвідомлення, намір та умисел¹ як елементи злочину

Усвідомлення, намір або умисел, які необхідні як елементи будь-якого злочину, визначеного цією Конвенцією, можуть бути встановлені з об'єктивних фактичних обставин справи.

Стаття 29. Строк давності

Кожна Держава-учасниця, у відповідних випадках, встановлює відповідно до свого внутрішнього права тривалий строк давності для порушення провадження щодо будь-яких злочинів, що визначені цією Конвенцією, і встановлює більш тривалий строк давності або можливість призупинення плинину строку давності в тих випадках, коли особа, підозрювана у вчиненні злочину, ухиляється від правосуддя.

Стаття 30. Переслідування, винесення судового рішення та санкції

1. Кожна Держава-учасниця за вчинення будь-якого злочину, що визначений цією Конвенцією, передбачає застосування таких кримінальних санкцій, які враховують ступінь небезпеки цього злочину.

¹ Умисел поділяється на **прямий і непрямий**. **Прямим** є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільне небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільне небезпечні наслідки і бажала їх настання. **Непрямим** є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільне небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільне небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання. Умисел є найбільш поширеною формою вини: переважна більшість злочинів вчиняються умисно.

2. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб встановити або забезпечити, відповідно до своєї правової системи й конституційних принципів, належну збалансованість між будь-якими імунітетами або привілеями, наданими їй державним посадовим особам у зв'язку з виконанням ними своїх функцій, і, можливо, у випадку необхідності, здійснювати ефективне розслідування й кримінальне переслідування та виносити судові рішення у зв'язку зі злочинами, визначеними цією Конвенцією.

3. Кожна Держава-учасниця докладает зусиль для забезпечення використання будь-яких передбачених у її внутрішньому праві дискреційних повноважень, що стосуються кримінального переслідування осіб за злочини, визначені цією Конвенцією, для досягнення максимальної ефективності правоохоронних заходів щодо цих злочинів і з належним урахуванням необхідності запобігти вчиненню таких злочинів.

4. Щодо злочинів, визначених цією Конвенцією, кожна Держава-учасниця вживає відповідних заходів, відповідно до свого внутрішнього права і з належним урахуванням прав захисту, з метою забезпечення того, щоб умови, що встановлюються у зв'язку з рішеннями про звільнення до суду або до прийняття рішення за касаційною скаргою або протестом, брали до уваги необхідність присутності обвинуваченого під час подальшого кримінального провадження.

5. Кожна Держава-учасниця бере до уваги ступінь небезпеки відповідних злочинів під час розгляду питання про можливість дострокового або умовного звільнення осіб, засуджених за такі злочини.

6. Кожна Держава-учасниця такою мірою, якою це відповідає основоположним принципам її правової системи, розглядає можливість встановлення процедур, за допомогою яких державна посадова особа, обвинувачена у вчиненні злочину, визначеного цією Конвенцією, може бути у відповідних випадках усунута з посади, тимчасово відсторонена від виконання службових обов'язків або переведена на іншу посаду відповідним органом, з урахуванням необхідності поваги принципу презумпції невинності.

7. Коли це є обґрунтованим, з урахуванням ступеня небезпеки злочину, кожна Держава-учасниця тією мірою, якою це відповідає основоположним принципам її правової системи, розглядає можливість встановлення процедур для позбавлення на визначений строк, встановлений в її внутрішньому праві, за рішенням суду або за допомогою будь-яких інших належних засобів, осіб, засуджених за злочини, що визначені цією Конвенцією, права:

- а) займати державну посаду; та
- б) займати посаду на будь-якому підприємстві, яке цілком або частково перебуває у власності держави.

8. Частина 1 цієї статті не завдає шкоди здійсненню компетентними органами дисциплінарних повноважень щодо державних службовців.

9. Жодне з положень цієї Конвенції не зачіпає принципу, на підставі якого визначення злочинів, що зазначені у цій Конвенції, та юридичних заперечень, що застосовуються, або інших правових принципів, які визначають правомірність діянь, входить до сфери внутрішнього права кожної Держави-учасниці, та кримінальне переслідування й покарання за такі злочини здійснюються відповідно до цього права.

10. Держави-учасниці докладает зусиль для сприяння реінтеграції до суспільства осіб, засуджених за злочини, визнані такими цією Конвенцією.

Стаття 31. Призупинення операцій (заморожування)¹, арешт і конфіскація¹

---

¹"Призупинення операцій (заморожування)" або "арешт" означають тимчасову заборону передачі, перетворення, відчуження або пересування майна, або тимчасовий вступ у володіння таким майном, або тимчасове здійснення контролю над ним за постановою суду або іншого компетентного органу. Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/23576>.

1. Кожна Держава-учасниця вживає, максимальною мірою, можливою в рамках її внутрішньої правової системи, таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливої конфіскації:

a) доходів від злочинів, що визначені цією Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів;

b) майна, обладнання та інших засобів, які використовувались або призначалися для використання під час вчинення злочинів, що визначені цією Конвенцією.

2. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості виявлення, відстеження, заморожування або арешту будь-чого з переліченого в частині 1 цієї статті з метою подальшої конфіскації.

3. Кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до її внутрішнього права, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для управління компетентними органами замороженим, арештованим або конфіскованим майном, зазначеним у частинах 1 і 2 цієї статті.

4. Якщо такі доходи від злочинів були перетворені, частково або повністю, в інше майно, заходи, зазначені в цій статті, застосовуються до такого майна.

5. Якщо такі доходи від злочинів були долучені до майна, придбаного із законних джерел, то конфіскації, без шкоди для будь-яких повноважень, що стосуються заморожування або арешту, підлягає та частина майна, яка відповідає оціненій вартості долучених доходів.

6. До прибутку² або інших вигод, які одержані від доходів, здобутих злочинним шляхом, від майна, в яке були перетворені такі доходи, або від майна, до якого були долучені такі доходи, також застосовуються заходи, зазначені в цій статті, так само й такою самою мірою, як і до доходів, що здобуті злочинним шляхом.

«В умовах ринкової економіки прибуток являється джерелом усіх фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Розмір прибутку суб'єкта господарювання дає характеристику роботі підприємства та визначає його фінансовий стан.

Іншими словами прибуток:

- джерело розвитку суб'єкта господарювання;

- дає змогу удосконалення в науково-технічному аспекті підприємства та матеріальної бази (продукції).

Прибуток виступає джерелом для сплати податків. Вся діяльність суб'єктів господарювання направлена на зростання прибутку цілому. Розрізняють декілька видів прибутку, які наводяться в таблиці 2:

Таблиця 2³

Види прибутку в залежності від формування

Прибуток	Валовий прибуток – розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції.
	Операційний прибуток – це балансовий прибуток, скоригований на різницю інших операційних доходів та операційних витрат.
	Прибуток від звичайної діяльності – це операційний прибуток, скоригований на величину фінансових та інших доходів і фінансових та інших витрат.
	Чистий прибуток – це прибуток, що надходить у розпорядження підприємства після сплати податку на прибуток.

¹ **Конфіскація** (майна або окремих предметів) — додаткове кримінальне покарання (у деяких країнах — «інший захід кримінально-правового характеру»), яке полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке належить засудженому на праві власності.

² **Прибуток** – це частина чистого доходу, що залишається підприємству після відшкодування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності.

³ Таблиця 2 – систематизовано авторами.

Розподіл і використання прибутку є важливим господарським процесом, який забезпечує покриття потреб організації та формування доходів. Механізм розподілу прибутку має бути побудований таким чином, щоб сприяти підвищенню ефективності виробництва, стимулювати розвиток нових форм господарювання. Однією з найважливіших проблем розподілу прибутку є оптимальне співвідношення частки прибутку, що акумулюється в доходах бюджету і тієї, що залишається в розпорядженні господарюючих суб'єктів».

7. Для цілей цієї статті й статті 55 цієї Конвенції кожна Держава-учасниця уповноважує свої суди або інші компетентні органи приймати постанови про надання або арешт банківських, фінансових або комерційних документів. Держава-учасниця не може ухилятися від вжиття заходів відповідно до положень цієї частини, посилаючись на необхідність збереження банківської таємниці.

8. Держави-учасниці можуть розглянути можливість встановлення вимоги про те, щоб особа, яка вчинила злочин, довела законне походження таких удаваних доходів від злочину або іншого майна, що підлягає конфіскації, тією мірою, якою така вимога відповідає основоположним принципам їхнього внутрішнього права й характеру судового або іншого розгляду.

9. Положення цієї статті не тлумачаться так, щоб завдавати шкоди правам добросовісних третіх осіб.

10. Ніщо, що містить ця стаття, не зачіпає принципу, на підставі якого заходи, про які в ній ідеться, визначаються і вживаються відповідно до положень внутрішнього права Держави-учасниці й за умови їхнього дотримання.

Стаття 32. Захист свідків¹, експертів і потерпілих²

1. Кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, відповідно до своєї внутрішньої правової системи та в межах своїх можливостей, для забезпечення ефективного захисту від ймовірної помсти або залякування свідків та експертів, які свідчать у справах за злочинами, що визначені цією Конвенцією, та, у відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб.

2. Заходи, передбачені частиною 1 цієї статті, без шкоди для прав обвинуваченого, у тому числі для права на належний розгляд справи, можуть включати:

a) встановлення процедур для фізичного захисту таких осіб, наприклад, - тією мірою, якою це необхідно й практично можливо, - для їхнього переселення в інше місце, і прийняття таких положень, які дозволяють, у відповідних випадках, не розголошувати інформацію, що стосується особи та місцезнаходження таких осіб, або встановлюють обмеження щодо такого розголошення інформації;

b) прийняття правил доведення, які дозволяють свідкам та експертам свідчити в такий спосіб, який забезпечує безпеку таких осіб, наприклад, дозвіл свідчити за допомогою засобів зв'язку, таких як відеозв'язок або інші відповідні засоби.

3. Держави-учасниці розглядають можливість укладання з іншими державами договорів або домовленостей про переселення осіб, зазначених у частині 1 цієї статті.

4. Положення цієї статті застосовуються також до потерпілих тією мірою, якою вони є свідками.

5. Кожна Держава-учасниця створює, за умови дотримання свого внутрішнього права, можливості для викладу й розгляду думок і побоювань потерпілих на відповідних стадіях кримінального провадження стосовно осіб, які вчинили злочини, так, щоб це не завдавало шкоди правам захисту.

Стаття 33. Захист осіб, які повідомляють інформацію

¹ **Свідок**, жін., заст. свідка— фізична особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дачі свідчень - - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

² **Потерпілий** — у кримінальному провадженні фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

Кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження.

Стаття 34. Наслідки корупційних діянь

З належним урахуванням добросовісно набутих прав третіх осіб кожна Держава-учасниця вживає заходів, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, щоб врегулювати питання про наслідки корупції. У цьому контексті Держави-учасниці можуть розглядати корупцію як фактор, що має значення в провадженні про анулювання або розірвання контрактів, або відкликання концесій або інших аналогічних інструментів, або вжиття заходів для виправлення становища, яке склалося.

Стаття 35. Компенсація шкоди

Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, відповідно до принципів її внутрішнього права, для забезпечення того, щоб юридична або фізична особа, яка зазнала шкоди в результаті будь-якого корупційного діяння, мала право порушити провадження щодо осіб, які несуть відповідальність за цю шкоду, з метою одержання компенсації.

Стаття 36. Спеціалізовані органи

Кожна Держава-учасниця забезпечує, відповідно до основоположних принципів своєї правової системи, наявність органу чи органів або осіб, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією за допомогою правоохоронних заходів. Такому органу чи органам забезпечується необхідна самостійність, відповідно до основоположних принципів правової системи Держави-учасниці, щоб вони могли виконувати свої функції ефективно й без будь-якого неналежного впливу. Такі особи або працівники такого органу або органів повинні мати відповідну кваліфікацію та ресурси для виконання покладених на них завдань.

Стаття 37. Співробітництво з правоохоронними органами

1. Кожна Держава-учасниця вживає відповідних заходів для заохочення осіб, які беруть чи брали участь у вчиненні будь-якого злочину, визначеного цією Конвенцією, до надання інформації, корисної для компетентних органів з метою розслідування й доказування, а також до надання фактичної конкретної допомоги компетентним органам, яка може сприяти позбавленню злочинців доходів, здобутих злочинним шляхом, і вжиттю заходів для повернення таких доходів.

2. Кожна Держава-учасниця розглядає питання про те, щоб передбачити можливість пом'якшення, у відповідних випадках, покарання обвинувачуваної особи, яка суттєвим чином співпрацює в розслідуванні або кримінальному переслідуванні у зв'язку з будь-яким злочином, визначеним цією Конвенцією.

3. Кожна Держава-учасниця розглядає питання про те, щоб передбачити можливість, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, надання імунітету від кримінального переслідування особі, яка суттєвим чином співпрацює в розслідуванні або кримінальному переслідуванні у зв'язку з будь-яким злочином, визначеним цією Конвенцією.

4. Захист таких осіб, *mutatis mutandis*, здійснюється в порядку, передбаченому статтею 32 цієї Конвенції.

5. У випадках, коли особа, яка згадується в частині 1 цієї статті, перебуває в одній Державі-учасниці, але може суттєвим чином співпрацювати з компетентними органами іншої Держави-учасниці, заінтересовані Держави-учасниці можуть розглянути можливість укладання договорів або домовленостей, відповідно до свого внутрішнього права, стосовно можливого надання іншими Державами-учасницями такій особі режиму, зазначеного в частинах 2 і 3 цієї статті.

Стаття 38. Співробітництво між національними органами

Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для заохочення, відповідно до її внутрішнього права, співробітництва між, з одного боку, її державними органами, а також державними посадовими особами та, з іншого боку, своїми органами, відповідальними за розслідування та переслідування у зв'язку з кримінальними злочинами. Таке співробітництво може включати:

а) надання таким відповідальним органам з власної ініціативи інформації, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що був вчинений будь-який зі злочинів, визначених статтями 15, 21 та 23 цієї Конвенції; або

б) надання таким відповідальним органам, на відповідний запит, усієї необхідної інформації.

Стаття 39. Співробітництво між національними органами та приватним сектором

1. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для заохочення, відповідно до її внутрішнього права, співробітництва між національними слідчими органами й органами прокуратури та організаціями приватного сектора, зокрема фінансовими установами, з питань вчинення злочинів, визначених цією Конвенцією.

2. Кожна Держава-учасниця розглядає питання про те, щоб заохочувати своїх громадян та інших осіб, які зазвичай проживають на її території, повідомляти національним слідчим органам й органам прокуратури про вчинення будь-якого злочину, визначеного цією Конвенцією.

Стаття 40. Банківська таємниця¹

Кожна Держава-учасниця забезпечує, у випадку внутрішніх кримінальних розслідувань у справах за злочинами, що визнані такими цією Конвенцією, наявність у рамках внутрішньої правової системи належних механізмів для подолання перешкод, які можуть виникнути в результаті застосування законодавства про банківську таємницю.

Стаття 41. Відомості про судимість²

Кожна Держава-учасниця може вживати таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для обліку, на умовах і в цілях, які вона вважатиме необхідними, будь-якого раніше винесеного в іншій державі обвинувального вироку стосовно особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, що розслідується, для використання такої інформації під час кримінального провадження у справі за злочинном, визнаним таким цією Конвенцією.

Стаття 42. Юрисдикція

1. Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для встановлення своєї юрисдикції щодо злочинів, визначених цією Конвенцією, коли:

а) злочин вчинено на території цієї Держави-учасниці;

б) злочин вчинено на борту судна, яке знаходилось під прапором цієї Держави-учасниці в момент вчинення злочину, або повітряного судна, яке зареєстровано відповідно до законодавства цієї Держави-учасниці на такий момент.

2. За умови дотримання статті 4 цієї Конвенції Держава-учасниця може встановити свою юрисдикцію щодо будь-якого злочину, якщо:

а) злочин вчинено проти громадянина цієї Держави-учасниці; або

б) злочин вчинено громадянином цієї Держави-учасниці чи особою без громадянства, яка зазвичай проживає на її території; або

¹ **Банківська таємниця** — інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту.

² **Судимість** — це особливий правовий стан особи, створений реалізацією кримінальної відповідальності, який виникає у зв'язку з ухвалою обвинувального вироку суду за вчинений нею злочин і призначенням покарання та тягне певні, несприятливі для засудженого, правові наслідки, що виходять за межі покарання - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

с) злочин є одним із злочинів, визначених пунктом 1(b)(ii) статті 23 цієї Конвенції, і за межами її території з метою вчинення будь-якого злочину, визнаного таким відповідно до пункту 1(a)(i) або (ii) або (b)(i) статті 23 цієї Конвенції, на її території; або

d) злочин вчинено проти цієї Держави-учасниці.

3. Для цілей статті 44 цієї Конвенції кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, для встановлення своєї юрисдикції щодо злочинів, визначених цією Конвенцією, коли особа, яка підозрюється у вчиненні злочину, перебуває на її території та вона не видає такої особи лише на тій підставі, що вона є одним з її громадян.

4. Кожна Держава-учасниця може також вжити заходів, які можуть бути необхідними для встановлення своєї юрисдикції щодо злочинів, визначених цією Конвенцією, коли особа, підозрювана у вчиненні злочину, перебуває на її території та вона не видає її.

5. Якщо Держава-учасниця, яка здійснює юрисдикцію відповідно до частини 1 або 2 цієї статті, одержує повідомлення або іншим чином дізнається про те, що будь-які інші Держави-учасниці проводять розслідування, кримінальне переслідування або судовий розгляд у зв'язку з тим самим діянням, компетентні органи цих Держав-учасниць проводять, у відповідних випадках, консультації один з одним з метою координації своїх дій.

6. Без шкоди для норм загального міжнародного права ця Конвенція не виключає існування будь-якої кримінальної юрисдикції, встановленої Державою-учасницею відповідно до свого внутрішнього права.

Глава IV

Міжнародне співробітництво

Стаття 43. Міжнародне співробітництво

Міжнародне співробітництво насамперед направлене на спільну з партнерами протидію загрозам національній та міжнародній безпеці - тероризму, міжнародній організованій злочинності, кіберзлочинності, розповсюдженню зброї масового знищення, а також на боротьбу з корупцією, контрабандою, незаконною міграцією тощо. Ефективність протидії цим загрозам залежить від рівня взаємодії як у двосторонньому форматі, так і у рамках міжнародних організацій.

Міжнародне співробітництво керується Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, Конституцією України, затвердженою Указом Президента України Стратегією національної безпеки України, положеннями статті 16 Закону України "Про Службу безпеки України", Законами України "Про контррозвідувальну діяльність", "Про боротьбу з тероризмом", «Про міжнародні договори», "Про дипломатичну службу", "Про основи національної безпеки України", «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про державну таємницю", "Про інформацію", "Про боротьбу з корупцією", Указами Президента України "Про Концепцію реформування Служби безпеки України", «Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин», Постановою КМУ «Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру», іншими нормативно-правовими актами, законами та міжнародними договорами України..

1. Держави-учасниці співпрацюють в кримінально-правових питаннях відповідно до статей 44 - 50 цієї Конвенції. Коли це доцільно й відповідає їхній внутрішній правовій системі, Держави-учасниці розглядають можливість надання одна одній сприяння в розслідуванні та провадженні з цивільно-правових та адміністративних питань, пов'язаних з корупцією.

2. Якщо щодо питань міжнародного співробітництва необхідним є дотримання принципу обопільного визнання відповідного діяння злочином, цей принцип вважається дотриманим незалежно від того, чи включає законодавство запитованої Держави-учасниці відповідне діяння до тієї самої категорії злочинів або чи описує вона його за допомогою таких самих термінів, як запитуюча Держава-учасниця, якщо діяння, що становить склад злочину, у зв'язку з яким запитується допомога, вважається кримінально караним відповідно до законодавства обох Держав-учасниць.

Стаття 44. Видача

1. Ця стаття застосовується до злочинів, визначених цією Конвенцією, якщо особа, щодо якої робиться запит про видачу, перебуває на території запитуваної Держави-учасниці, за умови, що діяння, у зв'язку з яким зроблено запит про видачу, є кримінально караним відповідно до внутрішнього права як запитуючої Держави-учасниці, так і запитуваної Держави-учасниці.

2. Незважаючи на положення пункту 1 цієї статті, Держава-учасниця, законодавство якої допускає це, може дозволити видачу будь-якої особи у зв'язку з будь-яким із злочинів, визначених цією Конвенцією, які не є кримінально караними відповідно до її внутрішнього права.

3. Якщо запит про видачу стосується кількох окремих злочинів, принаймні один з яких тягне видачу відповідно до цієї статті, а інші не тягнуть за собою видачі з причини строку покарання за них, але є діяннями, які визначені цією Конвенцією злочинними, запитувана Держава-учасниця може застосувати цю статтю також до цих злочинів.

4. Кожний із злочинів, до яких застосовується ця стаття, вважається включеним до будь-якого існуючого між Державами-учасницями договору про видачу як злочин, що тягне видачу. Держави-учасниці зобов'язуються включати такі злочини як злочини, що тягнуть видачу, до будь-якого договору про видачу, який буде укладено між ними. Якщо Держава-учасниця використовує цю Конвенцію як підставу для видачі правопорушників, коли це дозволено її законодавством, вона не вважає будь-який із злочинів, визначених цією Конвенцією, політичним злочином.

5. Якщо Держава-учасниця, яка обумовлює видачу наявністю договору, одержує запит про видачу від іншої Держави-учасниці, з якою вона не має договору про видачу, вона може розглядати цю Конвенцію як правову підставу для видачі у зв'язку з будь-яким злочином, до якого застосовується ця стаття.

6. Держава-учасниця, яка обумовлює видачу наявністю договору:

a) під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття або затвердження цієї Конвенції або приєднання до неї повідомляє Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй про те, чи буде вона використовувати цю Конвенцію як правову підставу для співробітництва з питань видачі з іншими Державами-учасницями цієї Конвенції; та

b) якщо вона не використовує цю Конвенцію як правову підставу для співробітництва з питань видачі, докладає зусиль, у разі можливості, до укладання договорів про видачу з іншими Державами-учасницями цієї Конвенції з метою застосування цієї статті.

7. Держави-учасниці, які не обумовлюють видачу наявністю договору, у відносинах між собою визнають злочини, до яких застосовується ця стаття, злочинами, що тягнуть видачу.

8. Видача здійснюється відповідно до законодавства запитуючої Держави-учасниці, або застосовуваним договором про видачу, у тому числі враховуючи мінімальний строк покарання, необхідний для видачі, та підстави, на яких запитувана Держава-учасниця може відмовити у видачі.

9. Щодо будь-якого злочину, до якого застосовується ця стаття, Держави-учасниці, за умови дотримання свого внутрішнього права, докладають зусиль для прискорення процедури видачі та спрощення процедури надання доказів.

10. За умови дотримання положень свого внутрішнього права та своїх договорів про видачу запитувана Держава-учасниця, переконавшись у тому, що обставини потребують цього і мають невідкладний характер, та на прохання запитуючої Держави-учасниці, може взяти під варту особу, яка перебуває на її території та про видачу якої зроблено запит, або вжити інших відповідних заходів для забезпечення її присутності під час провадження у справі про видачу.

11. Держава-учасниця, на території якої перебуває особа, яка підозрюється у вчиненні злочину, якщо вона не видає таку особу у зв'язку зі злочином, до якого

застосовується ця стаття, лише на тій підставі, що вона є її громадянином, зобов'язана, на прохання запитуючої Держави-учасниці, передати справу без невинуватених зволікань своїм компетентним органам з метою переслідування. Ці органи приймають рішення й здійснюють провадження у такий самий спосіб, як і у випадку вчинення будь-якого іншого тяжкого злочину відповідно до внутрішнього права цієї Держави-учасниці. Заінтересовані Держави-учасниці співпрацюють одна з одною, зокрема з питань процедури і доказування, для забезпечення ефективності такого переслідування.

12. Якщо Держава-учасниця відповідно до її внутрішнього права може видавати або іншим чином передавати одного зі своїх громадян тільки за умови, що ця особа буде повернута до цієї Держави-учасниці для відбування покарання, призначеного в результаті судового розгляду, у зв'язку з якими запитувалася видача або передача цієї особи, і ця Держава-учасниця й запитувана Держава-учасниця погодилися з таким порядком та іншими відповідними умовами, така умовна видача або передача є достатньою для виконання зобов'язання, встановленого в частині 11 цієї статті.

13. Якщо у видачі, яка запитується з метою виконання вироку, відмовлено, оскільки особа, яка розшукується є громадянином запитуваної Держави-учасниці, запитувана Держава-учасниця, якщо це допускає її внутрішнє право і якщо це відповідає вимогам такого права, на прохання запитуючої Держави-учасниці розглядає питання про виконання вироку, винесеного відповідно до законодавства запитуючої Держави-учасниці, або виконання частини вироку.

14. Будь-якій особі, щодо якої здійснюється провадження у зв'язку з будь-яким злочином, до якого застосовується ця стаття, гарантується справедливе поводження на всіх стадіях провадження, у тому числі здійснення всіх прав і гарантій, передбачених внутрішнім правом Держави-учасниці, на території якої перебуває ця особа.

15. Ніщо в цій Конвенції не тлумачиться як таке, що встановлює зобов'язання видачі, якщо у запитуваної Держави-учасниці є суттєві підстави вважати, що запит про видачу має на меті переслідування або покарання особи за ознакою статі, раси, віросповідання, громадянства, етнічного походження або політичних переконань або, що задоволення цього запиту завдало б шкоди становищу цієї особи з будь-якої іншої причини.

16. Держави-учасниці не можуть відмовляти у виконанні запиту про видачу лише на тій підставі, що злочин вважається пов'язаним з податковими питаннями.

17. Перед тим як відмовити у видачі запитувана Держава-учасниця, у відповідних випадках, проводить консультації з запитуючою Державою-учасницею з метою надання їй достатньої можливості для викладення її думки й надання інформації, що стосується викладених в її запиті фактів.

18. Держави-учасниці докладають зусиль для укладання двосторонніх й багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей з метою здійснення або підвищення ефективності видачі.

Стаття 45. Передача засуджених осіб

Держави-учасниці можуть розглядати можливість укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей про передачу осіб, засуджених до тюремного ув'язнення або інших видів позбавлення волі за злочини, визначені цією Конвенцією, для відбування покарання на їхній території.

Стаття 46. Взаємна правова допомога

1. Держави-учасниці надають одна одній найширшу взаємну правову допомогу в розслідуванні, кримінальному переслідуванні та судовому розгляді справ за злочинами, визначеними цією Конвенцією.

2. Взаємна правова допомога надається в максимально можливому обсязі на підставі відповідних законів, міжнародних договорів, договорів та домовленостей запитуваної Держави-учасниці, для розслідування, кримінального переслідування та судового розгляду справ за злочинами, за вчинення яких в запитуючій Державі-учасниці

може бути притягнута до відповідальності юридична особа відповідно до статті 26 цієї Конвенції.

3. Взаємна правова допомога, що надається відповідно до цієї статті, може запитуватися для будь-якої з таких цілей:

- a) одержання показань свідків або заяв окремих осіб;
- b) вручення судових документів;
- c) проведення обшуку й накладення арешту, а також заморожування;
- d) огляд об'єктів та місць;
- e) надання інформації, речових доказів та висновків експертів;
- f) надання оригіналів або засвідчених копій відповідних документів та матеріалів, у тому числі урядових, банківських, фінансових, корпоративних або комерційних документів;
- g) виявлення та відстеження доходів від кримінальної діяльності, майна, засобів вчинення злочинів або інших предметів з метою доказування;
- h) сприяння добровільній явці відповідних осіб до органів запитуючої Держави-учасниці;
- i) надання будь-якого іншого виду допомоги, який не суперечить законодавству запитуваної Держави-учасниці;
- j) виявлення, заморожування та відстеження доходів від злочинів відповідно до положень глави V цієї Конвенції;
- k) вилучення активів відповідно до положень глави V цієї Конвенції.

4. Без шкоди для внутрішнього права компетентні органи Держави-учасниці можуть без попереднього запиту передавати інформацію, що стосується кримінальних справ, компетентному органу іншої Держави-учасниці в тих випадках, коли вони вважають, що така інформація може надати допомогу цьому органу в здійсненні або успішному завершенні розслідування та кримінального переслідування або може привести до складання цією Державою-учасницею запиту відповідно до цієї Конвенції.

5. Передача інформації відповідно до частини 4 цієї статті здійснюється без шкоди для розслідування та кримінального провадження в державі, компетентні органи якої надають інформацію. Компетентні органи, що одержують інформацію, виконують прохання про збереження конфіденційності цієї інформації, навіть тимчасово, або про обмеження щодо її використання. Це, однак, не перешкоджає Державі-учасниці, що одержує інформацію, розкрити під час провадження ту інформацію, яка виправдовує обвинуваченого. У такому випадку до розкриття інформації Державою-учасницею, що одержує інформацію, повідомляє Державі-учасниці, що надає інформацію, та, на прохання, проводить консультації з Державою-учасницею, що надає інформацію. Якщо у виняткових випадках попереднє повідомлення неможливе, то Державою-учасницею, що одержує інформацію, має невідкладно повідомити про таке розкриття Державі-учасниці, що надає інформацію.

6. Положення цієї статті не зачіпають зобов'язань за будь-яким договором, двостороннім чи багатостороннім, який регулює чи регулюватиме, цілком або частково, взаємну правову допомогу.

7. Частини 9-29 цієї статті застосовуються до запитів, надісланих на підставі цієї статті, якщо відповідні Держави-учасниці не зв'язані будь-яким договором про взаємну правову допомогу. Якщо ці Держави-учасниці зв'язані таким договором, то застосовуються відповідні положення цього договору, якщо тільки Держави-учасниці не погоджуються застосовувати замість них частини 9-29 цієї статті. Державам-учасницям переконливо пропонується застосовувати ці положення, якщо це сприяє співробітництву.

8. Держави-учасниці не відмовляють у наданні взаємної правової допомоги відповідно до цієї статті на підставі банківської таємниці.

9. а) Запитувана Державою-учасницею, відповідаючи на запит про надання допомоги на підставі цієї статті за відсутності обопільного визнання відповідного діяння злочином,

бере до уваги цілі цієї Конвенції, зазначені в статті 1;

b) Держави-учасниці можуть відмовити в наданні допомоги відповідно до цієї статті на підставі відсутності обопільного визнання відповідного діяння злочином. Разом з тим, запитувана Держава-учасниця надає, якщо це відповідає основним концепціям її правової системи, допомогу і, якщо така допомога не пов'язана з примусовими заходами. У такій допомозі може бути відмовлено, якщо запити пов'язані з питаннями незначного характеру або питаннями, у зв'язку з якими запитуване співробітництво або допомога можуть бути забезпечені відповідно до інших положень цієї Конвенції;

c) кожна Держава-учасниця може розглядати можливість вжиття таких заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона була в змозі надати допомогу в більшому обсязі на підставі цієї статті за відсутності обопільного визнання відповідного діяння злочином.

10. Особа, яка перебуває під вартою або відбуває покарання у вигляді позбавлення волі на території однієї Держави-учасниці та присутність якої в іншій Державі-учасниці є необхідною для встановлення особи, свідчення або надання іншої допомоги в одержанні доказів для розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду у справі за злочинами, визначеними цією Конвенцією, може бути передана якщо дотримані наступні умови:

- a) ця особа добровільно на це погоджується;
- b) компетентні органи обох Держав-учасниць погодились на відповідні умови.

11. Для цілей частини 10 цієї статті:

a) Держава-учасниця, якій передається особа, має право й зобов'язана утримувати передану особу під вартою, якщо тільки Держава-учасниця, що передала цю особу, не просить про інше або не дозволить інше;

b) Держава-учасниця, якій передається особа, негайно виконує своє зобов'язання повернути цю особу для утримання під вартою Державі-учасниці, що передала цю особу, як це було погоджено раніше або як це було іншим чином погоджено компетентними органами обох Держав-учасниць;

c) Держава-учасниця, якій передається особа, не вимагає від Держави-учасниці, яка передала цю особу, застосування процедури видачі для її повернення;

d) переданій особі строк утримання під вартою в Державі-учасниці, яка її передала, зараховується в строк покарання, який вона відбуває в державі, до якої її передали.

12. Без згоди Держави-учасниці, яка відповідно до частин 10 і 11 цієї статті повинна передати будь-яку особу, ця особа, незалежно від її громадянства, не підлягає кримінальному переслідуванню, взяттю під варту, покаранню або будь-якому іншому обмеженню її особистої свободи на території держави, якій вона передається, у зв'язку з діяльністю, бездіяльністю або вироком, які передували її виїзду з території держави, що передала цю особу.

13. Кожна Держава-учасниця призначає центральний орган, зобов'язаний та уповноважений одержувати запити про надання взаємної правової допомоги та виконувати їх, або пересилати для виконання компетентним органам. Якщо в Державі-учасниці є спеціальний регіон або територія з окремою системою надання взаємної правової допомоги, вона може призначити окремий центральний орган, який виконуватиме таку функцію щодо цього регіону або території. Центральні органи забезпечують оперативне й відповідне виконання або пересилання одержаних запитів. Якщо центральний орган пересилає звернення для виконання компетентному органу, він сприяє оперативному й відповідному виконанню цього запиту. Під час здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття або затвердження цієї Конвенції або приєднання до неї кожна Держава-учасниця повідомляє Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй про центральний орган, призначений нею з цією метою. Запит про надання взаємної правової допомоги та будь-які повідомлення, що їх стосуються, надсилаються центральним органам, призначеним Державою-учасницею. Ця

вимога не заперечує право Держави-учасниці вимагати, щоб такі запити та повідомлення надсилалися їй дипломатичними каналами та, у термінових випадках, якщо Держави-учасниці домовилися про це, і якщо це можливо, через Міжнародну організацію кримінальної поліції.

14. Запити надсилаються в письмовій формі або, коли це можливо, за допомогою будь-яких засобів, що надають можливість відтворити письмовий запис, мовою, прийнятною для запитуваної Держави-учасниці, за умов, що дозволяють цій Держави-учасниці встановити автентичність. Під час здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження цієї Конвенції або приєднання до неї Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй повідомляється про мову або мови, прийнятні для кожної Держави-учасниці. У термінових випадках і якщо це погоджено Державами-учасницями, запити можуть бути зроблені в усній формі, однак вони мають негайно підтверджуватися письмово.

15. У запиті про надання взаємної правової допомоги має бути зазначена:

- a) назва запитуючого органу;
- b) суть справи та характер розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду, яких стосується запит, а також назва й функція органу, що здійснює це розслідування, кримінальне переслідування або судовий розгляд;
- c) короткий виклад відповідних фактів, за виключенням прохань про вручення судових документів;
- d) опис запитуваної допомоги та детальна інформація про будь-яку конкретну процедуру, дотримання якої хотіла б забезпечити запитуюча Держава-учасниця;
- e) по можливості, дані про особу, її місцезнаходження та громадянство; та
- f) мета запитуваних доказів, інформації або заходів.

16. Запитувана Держава-учасниця може запитати додаткову інформацію, якщо ця інформація є необхідною для виконання запиту відповідно до її внутрішнього права або якщо ця інформація може полегшити виконання такого запиту.

17. Запит виконується відповідно до внутрішнього права запитуваної Держави-учасниці і, по можливості, згідно із зазначеними в проханні процедурами.

18. Тією мірою, якою це можливо й відповідає основоположним принципам внутрішнього права, якщо будь-яка особа знаходиться на території Держави-учасниці й повинна бути заслухана як свідок або експерт судовими органами іншої Держави-учасниці, перша Держава-учасниця може, на прохання другої Держави-учасниці, дозволити проведення слухання за допомогою відеозв'язку, якщо особиста присутність відповідної особи на території запитуючої Держави-учасниці неможлива чи небажана. Держави-учасниці можуть домовитися про те, що слухання проводитиметься судовим органом запитуючої Держави-учасниці у присутності представників судового органу запитуваної Держави-учасниці.

19. Запитуюча Держава-учасниця не передає й не використовує інформацію або свідчення, надані запитуваною Державою-учасницею, для здійснення розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду, іншого, ніж те (той), яке (який) зазначено в проханні, без попередньої згоди на це запитуваної Держави-учасниці. Жодне з положень цього пункту не перешкоджає запитуючій Державі-учасниці розкривати в ході провадження ту інформацію або докази, які виправдовують обвинуваченого. У цьому випадку до розкриття інформації або доказів запитуюча Держава-учасниця повідомляє запитувану Державу-учасницю та, якщо одержано таке прохання, проводить консультації із запитуваною Державою-учасницею. Якщо, у виняткових випадках, завчасне повідомлення неможливе, то запитувана Держава-учасниця негайно повідомляє про таке розкриття запитуваній Державі-учасниці.

20. Запитуюча Держава-учасниця може вимагати, щоб запитувана Держава-учасниця зберігала конфіденційність запиту, за винятком того, що необхідне для виконання самого запиту. Якщо запитувана Держава-учасниця не може виконати вимоги

про конфіденційність, вона негайно повідомляє про це запитуючій Державі-учасниці.

21. У взаємній правовій допомозі може бути відмовлено:

a) якщо запит не був поданий відповідно до положень цієї статті;
b) якщо запитувана Держава-учасниця вважає, що виконання запиту може завдати шкоди її суверенітету, безпеці, публічному порядку або іншим життєво важливим інтересам;

c) якщо внутрішнє право запитуваної Держави-учасниці забороняє її органам здійснювати запитувані заходи щодо будь-якого аналогічного злочину, якби такий злочин був предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в межах її юрисдикції;

d) якщо виконання запиту суперечило б правовій системі запитуваної Держави-учасниці щодо питань взаємної правової допомоги.

22. Держави-учасниці не можуть відмовляти у виконанні запиту про взаємну правову допомогу лише на тій підставі, що злочин пов'язаний з податковими питаннями.

23. Будь-яка відмова в наданні взаємної правової допомоги мотивується.

24. Запитувана Держава-учасниця виконує запит про надання взаємної правової допомоги в можливо короткі строки та, наскільки це можливо, цілком враховує будь-які кінцеві строки, які запропоновані запитуючою Державою-учасницею і які мотивовані, бажано в самому проханні. Держава-учасниця може звертатися з обґрунтованими запитами про надання інформації про статус і хід здійснення заходів, яких вживає запитувана Держава-учасниця для задоволення її запиту. Запитувана Держава-учасниця відповідає на обґрунтовані запити запитуючої Держави-учасниці щодо статусу запиту і ходу його виконання. Запитуюча Держава-учасниця оперативно повідомляє запитувану Державу-учасницю про те, що необхідності в запитуваній допомозі вже немає.

25. Надання взаємної правової допомоги може бути відстрочене запитуючою Державою-учасницею на підставі перешкоджання розслідуванню, кримінальному переслідуванню або судовому розгляду.

26. Перед відмовою у виконанні запиту відповідно до частини 21 цієї статті або відстрочки її виконання відповідно до частини 25 цієї статті запитувана Держава-учасниця проводить консультації з запитуючою Державою-учасницею для того, щоб визначити, чи може бути допомога надана в такі строки й на таких умовах, які запитувана Держава-учасниця вважає необхідними. Якщо запитуюча Держава-учасниця приймає допомогу на таких умовах, то вона дотримується цих умов.

27. Без шкоди для застосування частини 12 цієї статті свідок¹, експерт чи інша особа, яка на прохання запитуючої Держави-учасниці погоджується свідчити в ході провадження або надавати допомогу в ході розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду на території запитуючої Держави-учасниці, не підлягає кримінальному переслідуванню, взяттю під варту, покаранню або будь-якому іншому обмеженню власної свободи на цій території у зв'язку з діяльністю, бездіяльністю або засудженням, які стосуються періоду до вибуття з території запитуваної Держави-учасниці. Дія такої гарантії особистої безпеки припиняється, якщо свідок, експерт або інша особа протягом п'ятнадцяти послідовних днів або протягом будь-якого погодженого між Державами-учасницями строку, починаючи з дати, коли такий особі було офіційно

¹**Свідок**, жін., заст. свідка — фізична особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дачі свідчень. Зазвичай під словом «свідок» розуміють свідка в суді, проте це слово має ширше значення. У більш широкому сенсі свідок — це людина, яка була очевидцем якої-небудь події і готова про це свідчити. До виникнення писемності та писаних контрактів свідок був єдиною можливістю засвідчити будь-який юридичний факт. Свідок викликається в судове засідання спеціальним сповіщенням; ухилення від дачі показань, або дача завідомо неправдивих показань може стати підставою для його притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності - *material z Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

повідомлено про те, що її присутності вже не вимагають судові органи, мала можливість залишити територію запитуючої Держави-учасниці, але добровільно залишилася на цій території або, залишивши її, повернулася назад за власною волею.

28. Звичайні витрати, пов'язані з виконанням запиту, покриваються запитуючою Державою-учасницею, якщо заінтересовані Держави-учасниці не домовилися про інше. Якщо виконання запиту вимагає чи буде вимагати суттєвих або надзвичайних витрат, то Держави-учасниці проводять консультації з метою визначення умов, на яких буде виконано запит, а також порядку покриття витрат.

29. Запитувана Держава-учасниця:

а) надає запитуючій Державі-учасниці копії урядових матеріалів, документів або інформацію, які в неї є та які відповідно до її законодавства відкриті для публічного доступу;

б) може на власний розсуд надавати запитуючій Державі-учасниці цілком або частково або з дотриманням таких умов, які вона вважає необхідними, копії будь-яких урядових матеріалів, документів або інформації, які в неї є та які відповідно до її законодавства закриті для публічного доступу.

30. Держави-учасниці розглядають, за необхідності, можливість укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей, які відповідали б цілям цієї статті, забезпечували б її дію на практиці і зміцнювали б її положення.

Стаття 47. Передача кримінального провадження

Держави-учасниці розглядають можливість взаємної передачі провадження з метою кримінального переслідування у зв'язку зі злочином, визначеним цією Конвенцією, у випадках, коли така передача відповідає інтересам здійснення правосуддя, зокрема, у випадках, коли зачіпаються кілька юрисдикцій, з метою об'єднання кримінальних справ.

Стаття 48. Співробітництво між правоохоронними органами

1. Держави-учасниці тісно співпрацюють одна з одною, діючи відповідно до своїх внутрішніх правових та адміністративних систем, з метою підвищення ефективності правоохоронних заходів для боротьби зі злочинами, визначеними цією Конвенцією. Держави-учасниці, зокрема, вживають ефективних заходів, спрямованих на:

а) зміцнення або, в разі необхідності, встановлення каналів зв'язку між їхніми компетентними органами, установами та службами для забезпечення безпечного і швидкого обміну інформацією про всі аспекти злочинів, що визначені цією Конвенцією, у тому числі, якщо заінтересовані Держави-учасниці будуть вважати це за необхідне, зв'язки з іншими видами злочинної діяльності;

б) співробітництво з іншими Державами-учасницями в проведенні розслідувань справ за злочинами, визначеними цією Конвенцією, з метою виявлення:

i) місцезнаходження та діяльності осіб, що підозрюються в участі у таких злочинах, або місцезнаходження інших причетних осіб;

ii) переміщення доходів або майна здобутих злочинним шляхом;

iii) переміщення майна, знаряддя або інших засобів, які використовувалися або призначалися для використання під час вчинення злочинів;

с) надання, у відповідних випадках, необхідних предметів або необхідної кількості речовин з метою проведення експертизи або розслідування;

д) обмін, у відповідних випадках, з іншими Державами-учасницями інформацією про конкретні засоби й методи, що застосовуються для вчинення злочинів, визначених цією Конвенцією, у тому числі, використання піддроблених посвідчень особи, фальшивих, змінених або піддроблених документів та інших засобів для приховання діяльності;

е) сприяння ефективній координації між їхніми компетентними органами, установами та службами й заохочення обміну співробітниками та іншими експертами, у тому числі, за умови укладання заінтересованими Державами-учасницями двосторонніх договорів або досягнення домовленостей, відрядження співробітників зі зв'язків;

f) обмін інформацією та координація адміністративних та інших заходів, що вживаються у відповідних випадках з метою своєчасного виявлення злочинів, визначених цією Конвенцією.

2. З метою практичного застосування цієї Конвенції Держави-учасниці розглядають можливість укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей про безпосереднє співробітництво між їхніми правоохоронними органами, а в тих випадках, коли такі договори або домовленості вже є, внесення змін до них. За відсутності таких договорів або домовленостей між заінтересованими Державами-учасницями, Держави-учасниці можуть розглядати цю Конвенцію як підставу для взаємного співробітництва між правоохоронними органами у справах щодо злочинів, які визначені цією Конвенцією. У відповідних випадках Держави-учасниці повною мірою використовують договори або домовленості, у тому числі механізми міжнародних і регіональних організацій, для розширення співробітництва між своїми правоохоронними органами.

3. Держави-учасниці докладають зусиль для співробітництва, у межах своїх можливостей, з метою протидії визначеним цією Конвенцією злочинам, що вчиняються з використанням сучасних технологій.

Стаття 49. Спільні розслідування

Держави-учасниці розглядають можливість укладання двосторонніх і багатосторонніх договорів і досягнення домовленостей, на підставі яких у зв'язку зі справами, що є предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в одній чи кількох державах, заінтересовані компетентні органи можуть створювати спільні слідчі групи. За відсутності таких договорів або домовленостей спільні розслідування можуть проводитися за окремою для кожного конкретного випадку угодою. Відповідні Держави-учасниці забезпечують повне дотримання суверенітету Держави-учасниці, на території якої проводитиметься таке розслідування.

Стаття 50. Спеціальні методи розслідування

1. З метою ефективної боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця, тією мірою, якою це допускається основними принципами її правової системи, і за умов, встановлених її внутрішнім правом, вживає, у межах своєї компетенції, таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити проведення її компетентними органами контролю над поставками й, у тих випадках, коли вона вважає це доречним, використання інших спеціальних методів розслідування, таких як електронне спостереження або інші форми спостереження, або таємні операції, на своїй території, а також визнання доказів, зібраних за допомогою таких методів, в суді.

2. З метою розслідування злочинів, визначених цією Конвенцією, Держави-учасниці докладають зусиль до укладання, у разі необхідності, відповідних двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей щодо використання спеціальних методів розслідування в міжнародному співробітництві. Такі договори або домовленості укладаються й виконуються з повним дотриманням принципу суверенної рівності держав і реалізуються у суворій відповідності до умов цих договорів або домовленостей.

3. За відсутності договору чи домовленості, зазначених у частині 2 цієї статті, рішення про використання таких спеціальних методів міжнародного розслідування приймаються в кожному окремому випадку й можуть, за необхідності, враховувати фінансові домовленості й договори щодо здійснення юрисдикції заінтересованими Державами-учасницями.

4. Рішення про використання контролю над міжнародними поставками можуть, за згодою заінтересованих Держав-учасниць, включати такі методи, як перехоплення вантажів або засобів і зберігання їх недоторканими або їхнє вилучення чи заміну, цілком або частково.

Глава V

Заходи щодо повернення активів

Стаття 51. Загальне положення

Повернення активів¹ відповідно до цієї глави є основоположним принципом цієї Конвенції, і Держави-учасниці мають з цією метою якнайширше співпрацювати одна з одною й надавати одна одній допомогу.

Стаття 52. Запобігання переказам доходів, здобутих злочинним шляхом, та їх виявлення

1. Без шкоди для положень статті 14 цієї Конвенції кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, відповідно до її внутрішнього права, щоб вимагати від фінансових установ, на які поширюється її юрисдикція, перевіряти особу клієнтів, вживати обґрунтованих заходів для встановлення особи власників-бенефіціарів² коштів, депонованих у великому розмірі, і вживати більш жорстких заходів контролю щодо рахунків, які намагаються відкрити або які відкриті особами, які мають або мали значні державні повноваження, членами їхніх сімей і тісно пов'язаними з ними партнерами або від імені будь-яких перерахованих вище осіб. Такі більш жорсткі заходи контролю обґрунтовано покликані виявляти підозрілі операції з метою надання інформації про них компетентним органам, і вони не повинні тлумачитись як такі, що перешкоджають або забороняють фінансовим установам вести справи з будь-яким законним клієнтом.

2. З метою сприяння здійсненню заходів, передбачених у частині 1 цієї статті, кожна Держава-учасниця відповідно до свого внутрішнього права і, керуючись відповідними ініціативами регіональних, міжрегіональних та міжнародних організацій з протидії відмиванню коштів:

a) надає рекомендації щодо тих категорій фізичних або юридичних осіб, щодо рахунків яких від фінансових установ, на які поширюється її юрисдикція, очікуватиметься застосування більш жорстких заходів контролю, щодо видів рахунків й операцій, яким необхідно приділяти особливу увагу, та щодо відповідних заходів щодо відкриття й обслуговування рахунків, а також ведення звітності по рахунках, яких необхідно вжити щодо таких рахунків; та

b) у відповідних випадках повідомляє фінансовим установам, на які поширюється її юрисдикція, на запит іншої Держави-учасниці або з власної ініціативи, про конкретних фізичних або юридичних осіб, щодо рахунків яких від таких установ очікуватиметься застосування більш жорстких заходів контролю, на додаток до тих осіб, яких фінансові установи можуть іншим чином встановити.

3. У контексті пункту "а" частини 2 цієї статті кожна Держава-учасниця вживає заходів для забезпечення збереження фінансовими установами протягом відповідного строку, відповідної звітності щодо рахунків і операцій, до яких причетні особи, зазначені в частині 1 цієї статті, до якої повинна включатися, як мінімум, інформація, що стосується особи клієнта, а також, наскільки це можливо, власника-бенефіціара.

4. З метою запобігання переказам доходів, здобутих злочинним шляхом, визначеним таким відповідно до цієї Конвенції, та їх викриття кожна Держава-учасниця вживає відповідних і ефективних заходів для запобігання, за допомогою своїх регулятивних і наглядових органів, створенню банків, які не існують фізично і які не входять до складу будь-якої регульованої державою фінансової групи. Крім того, Держави-учасниці можуть розглядати можливість встановлення для своїх фінансових установ вимоги відмовлятися вступати в кореспондентські банківські відносини з такими установами або продовжувати такі відносини, а також утримуватись від встановлення

¹ **Активи** — кошти, майно, майнові і немайнові права.

² **Бенефіціар** — особа, якій призначений платіж або на користь якої відкрито акредитив. Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1856>.

відносин з іноземними фінансовими установами, що дозволяють використання рахунків банками, які не існують фізично або які не входять до складу будь-якої регульованої державою фінансової групи.

5. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість створення, відповідно до свого внутрішнього права, ефективних систем, які передбачають розкриття фінансової інформації щодо відповідних державних посадових осіб, і встановлює відповідні санкції за недотримання цих вимог. Кожна Держава-учасниця також розглядає можливість вжиття таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам здійснювати обмін такою інформацією з компетентними органами інших Держав-учасниць, якщо це необхідно для розслідування, заявлення прав та вжиття заходів щодо повернення доходів здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією.

6. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких заходів, які можуть бути необхідними відповідно до її внутрішнього права, щоб встановити для відповідних державних посадових осіб, які отримують вигоду або мають право підпису, або інше повноваження щодо будь-якого фінансового рахунка в будь-якій іноземній країні, вимогу повідомляти про це відповідним органам і вести належний облік щодо рахунків. Такі заходи також передбачають застосування відповідних санкцій за невиконання цих вимог.

Стаття 53. Заходи щодо безпосереднього повернення майна

Кожна Держава-учасниця, відповідно до свого внутрішнього права:

а) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити іншій Державі-учасниці подавати до своїх судів цивільні позови про встановлення правової підстави або права власності на майно, придбане в результаті вчинення будь-якого зі злочинів, визначених цією Конвенцією;

б) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм судам засуджувати тих осіб, які вчинили злочини, визначені цією Конвенцією, до виплати компенсації або відшкодування збитків іншій Державі-учасниці, якій було завдано шкоди в результаті таких злочинів; та

с) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм судам або компетентним органам, під час винесення рішень про конфіскацію, визнавати вимоги іншої Держави-учасниці як законного власника майна, придбаного в результаті вчинення будь-якого зі злочинів, визначених цією Конвенцією.

Стаття 54. Механізми вилучення майна шляхом міжнародного співробітництва у питаннях конфіскації¹

1. Кожна Держава-учасниця з метою надання взаємної правової допомоги відповідно до статті 55 цієї Конвенції щодо майна, придбаного в результаті вчинення будь-якого зі злочинів, визначених цією Конвенцією, або використаного під час вчинення злочинів, відповідно до свого внутрішнього права:

а) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам виконувати постанови про конфіскацію, винесені судами іншої Держави-учасниці;

б) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам, у межах їхньої юрисдикції, виносити постанови про конфіскацію майна іноземного походження шляхом винесення судового рішення у справах за злочинами про відмивання грошових коштів або такими іншими злочинами, які можуть підпадати під її юрисдикцію, або шляхом використання інших процедур, дозволених її внутрішнім правом;

с) розглядає питання про вжиття таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб

¹ Покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються.

створити можливість для конфіскації такого майна без винесення вироку в рамках кримінального провадження у справах, якщо злочинець не може бути підданий переслідуванню з причини смерті, переховування або відсутності чи в інших відповідних випадках.

2. Кожна Держава-учасниця з метою надання взаємної правової допомоги на запит, зроблений на підставі частини 2 статті 55 цієї Конвенції, відповідно до свого внутрішнього права:

а) вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам заморожувати або накладати арешт на майно відповідно до постанови про заморожування або арешт, винесеної судом або компетентним органом запитуючої Держави-учасниці, в якій викладаються обґрунтовані підстави, які дозволяють запитуючій Державі-учасниці вважати, що є достатні мотиви для вжиття таких заходів і що по відношенню до цього майна буде в результаті винесено постанову про конфіскацію для цілей пункту "а" частини 1 цієї статті;

б) уживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам заморожувати або накладати арешт на майно на підставі запиту, в якому викладаються обґрунтовані підстави, які дозволяють запитуючій Державі-учасниці вважати, що є достатні мотиви для вжиття таких заходів і що по відношенню до цього майна буде в результаті винесено постанову про конфіскацію для цілей частини 1 "а" цієї статті; та

с) розглядає питання про вжиття додаткових заходів, щоб дозволити своїм компетентним органам зберігати майно з метою конфіскації, наприклад, на підставі іноземної постанови про арешт або пред'явлення кримінального обвинувачення у зв'язку з придбанням такого майна.

Стаття 55. Міжнародне співробітництво з метою конфіскації

1. Держава-учасниця, яка одержала від іншої Держави-учасниці, під юрисдикцію якої підпадає будь-який злочин, визначений цією Конвенцією, прохання про конфіскацію, зазначене у частині 1 статті 31 цієї Конвенції, доходів, здобутих злочинним шляхом, майна, знаряддя або інших засобів вчинення злочинів, що знаходяться на її території, у максимальному обсязі, можливо у рамках її внутрішньої правової системи:

а) надсилає цей запит своїм компетентним органам з метою винесення постанови про конфіскацію та, у випадку винесення такої постанови, виконує її; або

б) надсилає своїм компетентним органам постанову про конфіскацію, винесену судом на території запитуючої Держави-учасниці, відповідно до частини 1 статті 31 та пункту "а" частини 1 статті 54 цієї Конвенції, з метою її виконання в обсязі, зазначеному в запиті, і в тій мірі, в якій вона стосується доходів, здобутих злочинним шляхом, майна, обладнання або інших засобів вчинення злочинів, зазначених у частині 1 статті 31, які знаходяться на території запитованої Держави-учасниці.

2. Після одержання запиту, надісланого іншою Державою-учасницею, під юрисдикцію якої підпадає будь-який злочин, визначений цією Конвенцією, запитована Держава-учасниця вживає заходів для виявлення, відстеження, заморожування або арешту доходів, здобутих злочинним шляхом, майна, обладнання або інших засобів вчинення злочинів, зазначених у частині 1 статті 31 цієї Конвенції, з метою подальшої конфіскації, постанову про що виносить або запитуюча Держава-учасниця, або, відповідно до запиту на підставі частини 1 цієї статті, запитована Держава-учасниця.

3. Положення статті 46 цієї Конвенції застосовуються з урахуванням відповідних змін до цієї статті. На додаток до інформації, зазначеної в частині 15 статті 46, запит, надісланий на підставі цієї статті, повинен містити:

а) щодо запиту, передбаченого в пункті "а" частини 1 цієї статті, - опис майна, що підлягає конфіскації, у тому числі, наскільки це можливо, відомості про місцезнаходження та, якщо це доречно, оціночну вартість майна та виклад фактів, на які посилається запитуюча Держава-учасниця і які достатні для того, щоб запитована

Держава-учасниця могла вжити заходів для винесення постанови відповідно до свого внутрішнього права;

b) щодо запиту, передбаченого в пункті "b" частини 1 цієї статті, - видана запитуючою Державою-учасницею, юридично чинна копія постанови про конфіскацію, на якій ґрунтується запит, з викладенням фактів та інформація щодо обсягу запитуваного виконання постанови, заява, в якій зазначаються заходи, вжиті запитуючою Державою-учасницею для надіслання відповідного повідомлення добросовісним третім особам і забезпечення дотримання відповідних правових процедур, а також довідка про те, що постанова про конфіскацію є остаточною;

c) щодо запиту, передбаченого в частині 2 цієї статті, - виклад фактів, на які посилається запитуюча Держава-учасниця, та опис запитуваних заходів, а також наявності юридично допустима копія постанови, на якій ґрунтується запит.

4. Рішення та заходи, передбачені в частинах 1 і 2 цієї статті, приймаються запитуваною Державою-учасницею відповідно до та з дотриманням положень її внутрішнього права і відповідно до її процесуальних норм або відповідно до будь-яких двосторонніх чи багатосторонніх договорів або домовленостей, якими вона може бути зв'язана у відносинах з запитуючою Державою-учасницею.

5. Кожна Держава-учасниця передає Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй тексти своїх законів та правил, які забезпечують реалізацію положень цієї статті, а також в подальшому тексти будь-яких змін до таких законів і правил або їхній опис.

6. Якщо Держава-учасниця бажає обумовити вжиття заходів, зазначених у частинах 1 і 2 цієї статті, наявністю відповідного договору, така Держава-учасниця розглядає цю Конвенцію як необхідну і достатню договірно-правову підставу.

7. У співробітництві відповідно до цієї статті може бути також відмовлено або застережні заходи можуть бути скасовані, якщо запитувана Держава-учасниця не одержує своєчасно достатніх доказів або якщо майно має мінімальну вартість.

8. До скасування будь-якого застережного заходу, вжитого відповідно до цієї статті, запитувана Держава-учасниця, якщо це можливо, надає запитуючій Державі-учасниці можливість викласти свої обґрунтування на користь продовження застосування такого заходу.

9. Положення цієї статті не повинні тлумачитися як такі, що завдають шкоди правам добросовісних третіх осіб.

Стаття 56. Спеціальне співробітництво

Без шкоди для свого внутрішнього права кожна Держава-учасниця докладає зусиль для вжиття заходів, які дозволяють їй пересилати, без шкоди для її власного розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду, інформацію про доходи від злочинів, визначені такими відповідно до цієї Конвенції, іншій Державі-учасниці без попереднього запиту, якщо вона вважає, що розкриття такої інформації може сприяти Державі-учасниці, що одержує її, у порушенні або проведенні розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду або може привести до надіслання цією Державою-учасницею запиту на підставі цієї глави Конвенції.

Стаття 57. Повернення активів та розпорядження ними

1. Держава-учасниця відповідно до положень цієї Конвенції та свого внутрішнього права розпоряджається майном, конфіскованим нею на підставі статті 31 або статті 55 цієї Конвенції, у тому числі щодо повернення такого майна його попереднім законним власникам, відповідно до частини 3 цієї статті.

2. Кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити своїм компетентним органам повертати конфісковане майно, коли вони діють на прохання, надіслане іншою Державою-учасницею, відповідно до цієї Конвенції, враховуючи права добросовісних третіх осіб.

3. Відповідно до статей 46 і 55 цієї Конвенції та частин 1 і 2 цієї статті запитувана Держава-учасниця:

а) у випадку розкрадання державних коштів або відмивання розкрадених державних коштів, як про це йдеться в статтях 17 і 23 цієї Конвенції, якщо конфіскацію було здійснено відповідно до статті 55 і на підставі остаточного судового рішення, винесеного в запитуючій Державі-учасниці, причому ця вимога може бути знята запитуваною Державою-учасницею, - повертає конфісковане майно запитуючій Державі-учасниці;

б) щодо доходів від будь-якого іншого злочину, визначеного цією Конвенцією, якщо конфіскацію було здійснено відповідно до статті 55 цієї Конвенції й на підставі остаточного судового рішення, винесеного в запитуючій Державі-учасниці, причому ця вимога може бути знята запитуваною Державою-учасницею, - повертає конфісковане майно запитуючій Державі-учасниці, якщо запитуюча Держава-учасниця обґрунтовано доводить запитуваній Державі-учасниці своє право власності, яке існувало раніше, на таке конфісковане майно або якщо запитувана Держава-учасниця визнає шкоду, завдану запитуючій Державі-учасниці, як підставу для повернення конфіскованого майна;

с) в усіх інших випадках у першочерговому порядку розглядає питання про повернення конфіскованого майна запитуючій Державі-учасниці, повернення такого майна його попереднім законним власникам або виплату компенсації потерпілим від злочину.

4. У відповідних випадках, якщо тільки Державі-учасниці не приймуть іншого рішення, запитувана Держава-учасниця може відрахувати обґрунтовані витрати, понесені в ході розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду, які привели до повернення конфіскованого майна або розпорядження ним відповідно до цієї статті.

5. У відповідних випадках Державі-учасниці можуть окремо розглянути можливість укладання в кожному окремому випадку договорів або взаємоприйнятних домовленостей щодо остаточного розпорядження конфіскованим майном.

Стаття 58. Підрозділи для збирання оперативної фінансової інформації¹

Державі-учасниці співробітничать одна з одною з метою запобігання і боротьби з переказуванням доходів здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією, а також сприяння використанню шляхів і способів вилучення таких доходів і з цією метою розглядають питання про створення підрозділу для збирання оперативної фінансової інформації, який нестиме відповідальність за отримання, аналіз та надіслання компетентним органам повідомлень про підозрілі фінансові операції².

Стаття 59. Двосторонні та багатосторонні договори і домовленості

Державі-учасниці розглядають можливість укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей для підвищення ефективності міжнародного співробітництва, здійснюваного відповідно до цієї глави Конвенції.

Глава VI

Технічна допомога й обмін інформацією

Стаття 60. Підготовка кадрів і технічна допомога

1. Кожна Держава-учасниця, в межах необхідності, розробляє, здійснює або удосконалює конкретні програми підготовки персоналу, який несе відповідальність за запобігання корупції та боротьбу з нею. Подібні навчальні програми можуть стосуватись, *inter alia*, таких сфер:

а) ефективних заходів щодо запобігання, виявлення та розслідування корупційних

¹ Розкриття фінансової інформації полягає в наданні інформації, яка сприятиме розумінню фінансового стану суб'єкта господарювання, його результатів і руху грошових коштів і допоможе в оцінці майбутнього руху грошових коштів - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

² **Фінансова операція** - будь-яка операція, пов'язана зі здійсненням або забезпеченням здійснення платежу між сторонами.

діянь, а також покарання за них і боротьба з ними, у тому числі використання методів збирання доказів і розслідування;

b) створення потенціалу в галузі розроблення та планування стратегічної політики протидії корупції;

c) підготовки співробітників компетентних органів з питань складання прохань про взаємну правову допомогу, які задовольняють вимоги цієї Конвенції;

d) оцінки та зміцнення установ, керування державною службою та керування державними фінансами, у тому числі державними закупівлями та приватним сектором;

e) запобігання переказу доходів, здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією, а також вилучення таких доходів;

f) виявлення та заморожування операцій з переказування доходів, здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією;

g) відстеження переміщення доходів здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією, та методів, що використовуються для переказу, приховання або утаювання таких доходів;

h) відповідних та ефективних правових й адміністративних механізмів та методів, які сприяють вилученню доходів, здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією;

i) методи, що використовуються під час захисту потерпілих і свідків, які співробітничать з судовими органами; та

j) підготовка працівників в галузі національних і міжнародних правил та іноземних мов.

2. Держави-учасниці, з урахуванням своїх можливостей, розглядають питання про надання одна одній найширшої технічної допомоги, особливо в інтересах країн, що розвиваються, у зв'язку з їхніми відповідними планами та програмами боротьби з корупцією, у тому числі матеріальну підтримку та підготовку кадрів у галузях, зазначених у частині 1 цієї статті, а також підготовку кадрів і надання допомоги та взаємний обмін відповідним досвідом і спеціальними знаннями, що сприятиме міжнародному співробітництву між Державами-учасницями з питань видачі та взаємної правової допомоги.

3. Держави-учасниці активізують, в міру необхідності, зусилля, спрямовані на максимальне підвищення ефективності практичних і навчальних заходів міжнародних і регіональних організацій та в рамках відповідних двосторонніх і багатосторонніх договорів або домовленостей.

4. Держави-учасниці розглядають можливість сприяння одна одній, на запит, у проведенні оцінок, вивчення та дослідження видів, причин, наслідків та збитків, завданих корупцією у своїх країнах, з метою розроблення, за участю компетентних органів і суспільства, стратегій і планів дій щодо боротьби з корупцією.

5. Для сприяння вилученню доходів, здобутих злочинним шляхом, визначених цією Конвенцією, Держави-учасниці можуть співробітничати в наданні одна одній імен експертів, які можуть надавати допомогу в досягненні цієї мети.

6. Держави-учасниці розглядають можливість використання субрегіональних, регіональних та міжнародних конференцій і семінарів для сприяння співробітництву й технічній допомозі та стимулюванню обговорення проблем, що становлять взаємний інтерес, у тому числі особливих проблем і потреб країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

7. Держави-учасниці розглядають можливість створення добровільних механізмів з метою надання фінансового сприяння країнам, що розвиваються, та країнам з перехідною економікою щодо застосування цієї Конвенції шляхом здійснення програм і проектів у галузі технічної допомоги.

8. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість здійснення добровільних внесків на потреби Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності, з метою

сприяння через Управління реалізації програм і проектів, країнам, що розвиваються, для здійснення цієї Конвенції.

Стаття 61. Збирання та аналіз інформації про корупцію та обмін такою інформацією

1. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість проведення, консультуючись з експертами, аналізу тенденцій в галузі корупції на своїй території, а також умов, в яких здійснюються корупційні злочини.

2. Держави-учасниці, з метою розроблення, наскільки це можливо, загальних визначень, стандартів і методологій, розглядають можливість розширення статистичних даних, аналітичних знань щодо корупції та інформації, у тому числі про оптимальні види практики у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій.

3. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість здійснення контролю за своєю політикою і за практичними заходами боротьби з корупцією, а також проведення оцінки їхньої ефективності й дієвості.

Стаття 62. Інші заходи: здійснення цієї Конвенції шляхом економічного розвитку й технічної допомоги

1. Держави-учасниці вживають заходів, які сприяють оптимальному здійсненню цієї Конвенції, наскільки це можливо, шляхом міжнародного співробітництва з урахуванням негативних наслідків корупції для суспільства в цілому, у тому числі для його сталого розвитку.

2. Держави-учасниці, наскільки це можливо й у координації одна з одною, а також з міжнародними й регіональними організаціями, докладають конкретних зусиль для:

a) активізації співробітництва на різних рівнях з країнами, що розвиваються, з метою посилення здатності цих країн до запобігання корупції та боротьби з нею;

b) розширення фінансової та матеріальної допомоги з метою підтримання зусиль країн, що розвиваються, у ефективному недопущенні корупції й боротьби з нею та надання їм допомоги для успішного здійснення цієї Конвенції;

c) надання технічної допомоги країнам, що розвиваються, та країнам з перехідною економікою з метою сприяння задоволенню їхніх потреб у зв'язку зі здійсненням цієї Конвенції. Для цього Держави-учасниці докладають зусиль для регулярного і добровільного внесення коштів на рахунок, конкретно призначений для цієї мети в механізмі фінансування, створеному Організацією Об'єднаних Націй. Держави-учасниці можуть також розглянути, відповідно до свого внутрішнього законодавства та положень цієї Конвенції, можливість переказування на згаданий вище рахунок певної частки грошових коштів або відповідної вартості доходів або майна здобутих злочинним шляхом, конфіскованих на підставі положень цієї Конвенції;

d) заохочення та переконання інших держав і фінансових установ, у відповідних випадках, до приєднання до них у зусиллях, яких докладають на підставі цієї статті, у тому числі шляхом забезпечення країнам, що розвиваються, проведення більшого обсягу програм підготовки кадрів і сучасного обладнання, з метою допомогти їм у досягненні цілей цієї Конвенції.

3. Наскільки це можливо, ці заходи не заперечують існуючі зобов'язання щодо іноземної допомоги або інші домовленості про фінансове співробітництво на двосторонньому, регіональному або міжнародному рівні.

4. Держави-учасниці можуть укладати двосторонні чи багатосторонні договори про матеріально-технічну допомогу, беручи до уваги фінансові домовленості, необхідні для забезпечення ефективності міжнародного співробітництва, передбаченого цією Конвенцією, а також для запобігання й виявлення корупції та боротьби з нею.

Глава VII Механізми здійснення

Стаття 63. Конференція Держав - учасниць Конвенції

1. Цим засновується Конференція Держав - учасниць Конвенції з метою розширення можливостей Держав-учасниць і співробітництва між ними для досягнення цілей, встановлених цією Конвенцією, а також сприяння здійсненню цієї Конвенції та нагляду за її здійсненням.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй скликає Конференцію Держав-учасниць не пізніше, ніж через рік після набуття чинності цією Конвенцією. Згодом відповідно до правил процедури, що прийняті Конференцією Держав-учасниць, проводяться чергові наради Конференції.

3. Конференція Держав-учасниць приймає правила-процедури й правила, які регулюють здійснення видів діяльності, що зазначені у цій статті, у тому числі правила, що стосуються допуску й участі спостерігачів та оплати витрат, понесених ними під час здійснення цих видів діяльності.

4. Конференція Держав-учасниць погоджує види діяльності, процедури та методи роботи для досягнення цілей, викладених у частині 1 цієї статті, у тому числі:

a) сприяння діяльності Держав-учасниць відповідно до статей 60 і 62 та глав II - V цієї Конвенції, у тому числі шляхом заохочення добровільних внесків;

b) сприяння обміну між Державами-учасницями інформацією про форми корупції й тенденції в цій галузі, а також про успішні методи запобігання корупції, боротьби з нею та повернення доходів, здобутих злочинним шляхом, через опублікування відповідної інформації, визначеної в цій статті;

c) співробітництво з відповідними міжнародними й регіональними організаціями та механізмами, а також неурядовими організаціями;

d) належне використання відповідної інформації, підготовленої іншими міжнародними й регіональними механізмами з метою запобігання корупції та боротьби з нею, для уникнення зайвого дублювання роботи;

e) періодичний розгляд питання про виконання цієї Конвенції її Державами-учасницями;

f) внесення рекомендацій, які стосуються вдосконалення цієї Конвенції та її здійснення;

g) врахування потреб Держав-учасниць у технічній допомозі у зв'язку з виконанням цієї Конвенції та внесення рекомендацій щодо будь-яких дій, які вона може вважати необхідними у зв'язку з цим.

5. Для цілей частини 4 цієї статті Конференція Держав-учасниць одержує необхідні відомості про заходи, вжиті Державами-учасницями в ході виконання цієї Конвенції, про труднощі, на які вони при цьому натрапили, на підставі наданої ними інформації й через посередництво додаткових механізмів нагляду, які можуть створюватися Конференцією Держав-учасниць.

6. Кожна Держава-учасниця надає Конференції Держав-учасниць інформацію про свої програми, плани та практику, а також про законодавчі й адміністративні заходи, спрямовані на виконання цієї Конвенції, як це необхідно Конференції Держав-учасниць. Конференція Держав-учасниць вивчає питання про найефективніші шляхи одержання такої інформації та прийняття на її підставі відповідних рішень, у тому числі, інформацію, одержану від Держав-учасниць і від компетентних міжнародних організацій. Можуть бути розглянуті також матеріали, одержані від відповідних неурядових організацій, належним чином акредитованих відповідно до процедур, які визначатимуться рішенням Конференції Держав-учасниць.

7. На підставі частин 4-6 цієї статті Конференція Держав-учасниць, якщо вона вважатиме за необхідне, засновує будь-який відповідний механізм або орган з метою сприяння ефективному здійсненню Конвенції.

Стаття 64. Секретаріат

1. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй забезпечує необхідне секретарське обслуговування Конференції Держав - учасниць Конвенції.

2. Секретаріат:

а) надає Конференції Держав-учасниць допомогу в діяльності, про яку йдеться в статті 63 цієї Конвенції, а також забезпечує необхідним обслуговуванням сесії Конференції Держав-учасниць;

б) на запит, надає Державам-учасницям допомогу в наданні інформації Конференції Держав-учасниць, як це передбачено в частинах 5 і 6 статті 63 цієї Конвенції; та

с) забезпечує необхідну координацію з секретаріатами інших відповідних міжнародних і регіональних організацій.

Глава VIII

Заключні положення

Стаття 65. Здійснення Конвенції

1. Кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, необхідних заходів, законодавчих й адміністративних, для забезпечення виконання своїх зобов'язань за цією Конвенцією.

2. Кожна Держава-учасниця може вживати суворіших заходів для запобігання корупції та боротьби з нею, ніж ті, що передбачені цією Конвенцією.

Стаття 66. Врегулювання спорів

1. Держави-учасниці докладають зусиль для врегулювання спорів щодо тлумачення або застосування цієї Конвенції шляхом переговорів.

2. Будь-який спір між двома чи більше Державами-учасницями щодо тлумачення або застосування цієї Конвенції, який не може бути врегульований шляхом переговорів протягом обґрунтованого строку, передається на запит однієї з цих Держав-учасниць на арбітражний розгляд. Якщо протягом шести місяців з моменту запиту про арбітраж ці Держави-учасниці не зможуть домовитися про його організацію, будь-яка з цих Держав-учасниць може передати спір до Міжнародного Суду, звернувшись із заявою відповідно до Статуту Суду (995_010).

3. Кожна Держава-учасниця може під час підписання, ратифікації, прийняття або затвердження цієї Конвенції або під час приєднання до неї заявити про те, що вона не вважає себе зв'язаною положеннями частини 2 цієї статті. Інші Держави-учасниці не зв'язані положеннями частини 2 цієї статті щодо будь-якої Держави-учасниці, яка зробила таке застереження.

4. Держава-учасниця, яка зробила застереження відповідно до частини 3 цієї статті, може будь-коли зняти це застереження шляхом надіслання повідомлення Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 67. Підписання, ратифікація, прийняття, затвердження та приєднання

1. Ця Конвенція відкрита для підписання всіма державами з 9 до 11 грудня 2003 року в Мериді, Мексика, а потім у Центральних установах Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку до 9 грудня 2005 року.

2. Ця Конвенція також відкрита для підписання регіональними організаціям економічної інтеграції за умови, що принаймні одна з держав-учасниць такої організації підписала цю Конвенцію відповідно до частини 1 цієї статті.

3. Ця Конвенція підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття або затвердження здаються на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Регіональна організація економічної інтеграції може здати на зберігання свою ратифікаційну грамоту або документ про прийняття або затвердження, якщо принаймні одна з її держав-членів вчинила так само. Цією ратифікаційною грамотою або документом про прийняття або

затвердження така організація повідомляє про сферу своєї компетенції щодо питань, врегульованих цією Конвенцією. Така організація також повідомляє депозитарію про будь-яку відповідну зміну сфери своєї компетенції.

4. Ця Конвенція відкрита для приєднання будь-якої держави чи будь-якої регіональної організації економічної інтеграції, принаймні одна з держав-членів якої є Учасницею цієї Конвенції. Документи про приєднання здаються на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Під час приєднання регіональна організація економічної інтеграції повідомляє про сферу своєї компетенції щодо питань, врегульованих цією Конвенцією. Така організація також повідомляє депозитарію про будь-яку відповідну зміну сфери своєї компетенції.

Стаття 68. Набуття чинності

1. Ця Конвенція набирає чинності на дев'яностий день після дати здачі на зберігання тридцятої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження або приєднання. Для цілей цієї частини Конвенції будь-яка така грамота або документ, здані на зберігання регіональною організацією економічної інтеграції, не розглядаються як додаткові до грамот або документів, що здані на зберігання державами - членами такої організації.

2. Для кожної держави або регіональної організації економічної інтеграції, які ратифікують, приймають або затверджують цю Конвенцію або приєднуються до неї після здачі на зберігання тридцятої ратифікаційної грамоти або документа про такі дії, ця Конвенція набирає чинності на тридцятий день після дати здачі на зберігання такою державою або організацією відповідної грамоти або документа або в дату набрання чинності цієї Конвенції відповідно до частини 1 цієї статті в залежності від того, що настає пізніше.

Стаття 69. Зміни

1. Після закінчення строку п'яти років після набрання чинності цією Конвенцією Держава-учасниця може запропонувати зміну й надіслати її Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який потім пересилає запропоновану зміну Державам-учасницям і Конференції Держав-учасниць Конвенції з метою розгляду цієї пропозиції та прийняття рішення щодо нього. Конференція Держав-учасниць докладає всіх зусиль для досягнення консенсусу щодо кожної зміни. Якщо всі зусилля щодо досягнення консенсусу були вичерпані, і згоди не було досягнуто, то, як крайній засіб, для прийняття зміни необхідна більшість у дві третини голосів Держав-учасниць, які присутні й беруть участь у голосуванні на засіданні Конференції Держав-учасниць.

2. З питань, що входять до їхньої компетенції, регіональні організації економічної інтеграції здійснюють своє право голосу відповідно до цієї статті, маючи число голосів, рівне числу їхніх держав-членів, які є Учасницями цієї Конвенції. Такі організації не здійснюють свого права голосу, якщо їхні держави-члени здійснюють своє право голосу, і навпаки.

3. Зміна, прийнята відповідно до частини 1 цієї статті, підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню Державами-учасницями.

4. Зміна, прийнята відповідно до частини 1 цієї статті, набуває чинності щодо Держави-учасниці через дев'яносто днів після дати здачі нею на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження такої зміни.

5. Коли зміна набуває чинності, вона стає обов'язковою для всіх Держав-учасниць, які висловили згоду на її обов'язковість. Інші Держави-учасниці продовжують бути зв'язаними положеннями цієї Конвенції та будь-якими змінами, які вони раніше ратифікували, прийняли або затвердили.

Стаття 70. Денонсація

1. Держава-учасниця може денонсувати цю Конвенцію шляхом надіслання письмового повідомлення Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Така

денонсація набирає чинності після закінчення одного року після дати одержання повідомлення Генеральним секретарем.

2. Регіональна організація економічної інтеграції перестає бути учасницею цієї Конвенції, коли всі її держави-члени денонсували цю Конвенцію.

Стаття 71. Депозитарій та мови

1. Депозитарієм цієї Конвенції призначається Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй.

2. Оригінал цієї Конвенції, англійський, арабський, іспанський, китайський, російський та французький тексти якої є рівно автентичними, здається на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

НА ПОСВІДЧЕННЯ ЧОГО нижчепідписані, належним чином уповноважені на те представники, підписали цю Конвенцію.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією

(Конвенцію ратифіковано Законом N 2476-IV (2476-15) від 16.03.2005, ВВР, 2005, N 16, ст.266)

Дата підписання: 04.11.1999.

Дата набуття чинності: 01.01.2006.

Преамбула

Держави-члени Ради Європи, інші держави та Європейське Співтовариство, які підписали цю Конвенцію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами, усвідомлюючи важливість зміцнення міжнародного співробітництва у галузі боротьби із корупцією, наголошуючи, що корупція є однією із найнебезпечніших загроз правопорядку, демократії, правам людини, чесності та соціальній справедливості і що вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн із ринковою економікою, визнаючи, що корупція має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ, переконані, що цивільне право обов'язково має сприяти боротьбі із корупцією шляхом надання особам, яким заподіяно шкоду, можливості отримати справедливу компенсацію, посиляючись на висновки та резолюції Дев'ятнадцятої (Мальта, 1994 рік), Двадцять Першої (Чеська Республіка, 1997 рік) і Двадцять Другої (Молдова, 1999 рік) конференцій міністрів юстиції європейських країн, беручи до уваги Програму дій проти корупції, ухвалену Комітетом міністрів у листопаді 1996 року, беручи також до уваги обґрунтування можливості розробки конвенції про цивільно-правові засоби отримання компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок корупційних дій, яке було затверджене Комітетом міністрів у лютому 1997 року, зважаючи на резолюцію (97) 24 (994_845), яка стосується 20 керівних принципів боротьби із корупцією та яку Комітет міністрів ухвалив у листопаді 1997 року на своєму 101-му засіданні, на резолюцію (98) 7, яка дозволяє укладення часткової та розширеної угоди про створення "Групи держав проти корупції (ГРЕКО)" (994_145) та яку Комітет міністрів ухвалив у травні 1998 року на своєму 102-му засіданні, а також на резолюцію (99) 5, якою створюється ГРЕКО та яку було ухвалено 1 травня 1999 року, посиляючись на Заключну декларацію та План дій, ухвалені главами держав і урядів держав-членів Ради Європи на їхньому Другому засіданні у Страсбурзі у жовтні 1997 року, домовились про таке:

Глава I. Заходи, яких необхідно вжити на національному рівні

Стаття 1. Мета

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві ефективні засоби правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, з метою надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду.

Стаття 2. Визначення корупції

Для цілей цієї Конвенції "корупція" означає прями чи опосередковані вимогання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи.

Корупція являється глобальним явищем, яке торкається усіх держав незалежно від економічного розвитку країни, а також політичного устрою. Складність у подоланні цього явища полягає в тому, що високопоставлені особи завжди прагнуть багатства та влади. Найголовніші наслідки корупції полягають в падінні моральних цінностей суспільства, проникнення кримінальної складової у державно-управлінські структури, а також приводить до збільшення тіньової економіки в державі.

Стаття 3. Компенсація за заподіяну шкоду

1. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право на порушення судової справи з метою отримання повної компенсації¹ за заподіяну шкоду.

2. Така компенсація може охоплювати матеріальні збитки, втрачену вигоду та немайнову шкоду.

Стаття 4. Відповідальність

1. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві такі умови компенсації заподіяної шкоди:

i) вчинення відповідачем особисто або з його дозволу корупційної дії чи невжиття ним розумних заходів для запобігання вчиненню корупційної дії;

ii) заподіяння шкоди позивачу; та

iii) наявність причинного зв'язку між корупційною дією та заподіяною шкодою.

2. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві групову відповідальність для випадків, коли у заподіянні шкоди внаслідок однієї і тієї самої корупційної дії є винними декілька відповідачів.

Стаття 5. Відповідальність держави

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві для осіб, яким державні посадові особи під час виконання своїх службових обов'язків заподіяли шкоду корупційними діями, належні процедури отримання компенсації від держави чи, у випадку недержавних установ, від керівних органів таких установ.

Стаття 6. Контрибутивна вина

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві зменшення чи відмову у компенсації з урахуванням усіх обставин, якщо позивач через його власну помилку сприяв завданню шкоди чи її посиленню.

Стаття 7. Позовна давність²

1. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві, що позовна давність для компенсації заподіяної шкоди становить не менше трьох років від дня, коли особа, якій було заподіяно шкоду, дізналася чи обґрунтовано могла знати про заподіяння шкоди або про здійснення корупційної дії та про особистість винної особи. Проте суд не розглядає такий позов після закінчення позовного строку тривалістю не менше десяти років від дня здійснення корупційної дії.

2. Закони Сторін, які регулюють переривання та зупинення перебігу давності, застосовуються, у разі необхідності, до строків позовної давності, передбачених у пункті 1.

Стаття 8. Дійсність угод

1. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві, що угоди чи їхні положення, які передбачають корупцію, вважаються такими, що не мають сили.

2. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві, що всі сторони будь-якої угоди, чия домовленість була порушена тією чи іншою корупційною дією, мають право звертатися до суду із проханням про визнання такої угоди недійсною без порушення їхнього права вимагати компенсації заподіяної шкоди.

Стаття 9. Захист працівників

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві належний захист проти будь-якої необґрунтованої санкції щодо працівників, які мають достатні підстави підозрювати корупцію та які добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам.

Стаття 10. Рахунки та аудит

¹ **Компенсація** (від лат. *compesatio* — відшкодування).

² **Позовна давність** — це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Див.: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/es-fundamentalne-zakonodavstvo/stattya-pozovna-davnist-131431.html>.

1. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві будь-які заходи, що необхідні для чіткого складання суб'єктами економічної діяльності річних звітів¹ і отримання дійсної та вірогідної інформації про фінансовий стан суб'єкта економічної діяльності.

2. З метою запобігання корупційним діям кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві необхідність підтвердження аудиторам², що річні звіти містять дійсну та вірогідну інформацію про фінансовий стан суб'єкта економічної діяльності.

Стаття 11. Збирання доказів

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві ефективні процедури збирання доказів під час цивільного провадження у справі про корупцію.

Стаття 12. Тимчасові заходи

Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві такі судові розпорядження, які необхідні для збереження прав і інтересів сторін під час цивільного провадження у справі про корупцію.

Глава II.

Міжнародне співробітництво та контроль за виконанням

Стаття 13. Міжнародне співробітництво

Сторони здійснюють ефективне співробітництво у питаннях, які стосуються цивільного провадження у справах про корупцію, і особливо вручення документів, збирання доказів в інших країнах, юрисдикції, визнання та виконання рішень судових органів іноземних країн і судових витрат, згідно із положеннями відповідних міжнародних документів про міжнародне співробітництво у цивільних і комерційних справах, Сторонами яких вони є, а також відповідно до їхнього внутрішнього законодавства.

Стаття 14. Контроль за виконанням

Контроль за виконанням цієї Конвенції Сторонами здійснює Група держав проти корупції (ГРЕКО).

Глава III.

Прикінцеві положення

Стаття 15. Підписання та набрання чинності

1. Цю Конвенцію відкрито для підписання державами-членами Ради Європи, державами, які не є членами Ради, але які брали участь у розробці Конвенції, та Європейським Співтовариством.

2. Вона підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

3. Ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку чотирнадцять держав, які її підписали, висловили свою згоду на обов'язковість для них Конвенції відповідно до положень пункту 2. Будь-яка держава, що підписала Конвенцію і що не є членом Групи держав проти корупції (ГРЕКО) на час ратифікації, прийняття чи затвердження, автоматично стає членом Групи у день набрання цією Конвенцією чинності.

¹ **Фінансова звітність** – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Див.: <https://studopedia.org/11-83919.html>.

² **Аудитор або авдитор** (лат. auditor — слухач) — фізична особа, яка підтвердила кваліфікаційну придатність до провадження аудиторської діяльності, має відповідний практичний досвід та включена до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

4. Стосовно будь-якої держави, що підписала Конвенцію та що висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї Конвенції після набрання нею чинності, ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати висловлення нею своєї згоди про обов'язковість для неї Конвенції відповідно до положень пункту 2. Будь-яка держава, що підписала Конвенцію і що не є членом Групи держав проти корупції (ГРЕКО) на час ратифікації, прийняття чи затвердження, автоматично стає членом Групи у день набрання цією Конвенцією чинності стосовно такої держави.

5. Будь-які конкретні умови участі Європейського Співтовариства у Групі держав проти корупції (ГРЕКО) визначаються у разі необхідності за спільною згодою із Європейським Співтовариством.

Стаття 16. Приєднання до Конвенції

1. Після набрання цією Конвенцією чинності Комітет міністрів Ради Європи після консультацій із учасниками Конвенції може запропонувати будь-якій державі, яка не є членом Ради і яка не брала участі у розробці Конвенції, приєднатися до цієї Конвенції у рішенні, що приймається більшістю голосів, передбаченою у статті 20d Статуту Ради Європи (994_001), і одностайним голосуванням представників Сторін, які мають право засідати в Комітеті.

2. Стосовно будь-якої держави, що приєдналася до цієї Конвенції, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання документа про приєднання Генеральному секретарю Ради Європи. Будь-яка держава, що приєдналася до цієї Конвенції, автоматично стає членом ГРЕКО, якщо вона на час приєднання ще не є таким членом, у день набрання цією Конвенцією чинності стосовно такої держави.

Стаття 17. Застереження

Жодні застереження стосовно будь-якого положення цієї Конвенції не дозволяються.

Стаття 18. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава чи Європейське Співтовариство під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може визначити територію (території), до якої застосовуватиметься ця Конвенція.

2. Будь-яка Сторона може в будь-який інший час після цього заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цієї Конвенції на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Щодо такої території Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 19. Відношення до інших документів і угод

1. Ця Конвенція не зашкоджує правам та зобов'язанням, що впливають із міжнародних багатосторонніх документів, які стосуються спеціальних питань.

2. Сторони цієї Конвенції можуть укласти між собою двосторонні чи багатосторонні угоди з питань, що розглядаються у Конвенції, з метою доповнення чи посилення її положень або сприяння застосуванню принципів, закріплених у ній, чи без шкоди для цілей та принципів цієї Конвенції вони можуть дотримуватися певних правил з цього питання в рамках спеціальної системи, яка є обов'язковою на час відкриття цієї Конвенції для підписання.

3. Якщо дві чи більше Сторін вже уклали угоду чи договір стосовно якогось з

питань, що розглядаються у цій Конвенції, або в інший спосіб встановили свої стосунки щодо цього питання, вони мають право застосовувати таку угоду чи такий договір або відповідним чином регулювати такі стосунки замість цієї Конвенції.

Стаття 20. Поправки

1. Поправки до цієї Конвенції можуть пропонуватися будь-якою Стороною, і вони надсилаються Генеральним секретарем Ради Європи державам-членам Ради Європи, державам, які не є членами Ради, але які брали участь у розробці цієї Конвенції, Європейському Співтовариству, а також будь-якій державі, яка приєдналася до Конвенції або якій було запропоновано приєднатися до неї відповідно положень статті 16.

2. Будь-яка поправка, що її запропонувала та чи інша Сторона, надсилається Європейському комітетові із правового співробітництва (ЄКПС), який подає Комітетові міністрів свій висновок щодо запропонованої поправки.

3. Комітет міністрів розглядає запропоновану поправку та висновок, поданий Європейським комітетом із правового співробітництва (ЄКПС), і після консультацій із Сторонами Конвенції, які не є членами Ради Європи, може прийняти таку поправку.

4. Текст будь-якої поправки, прийнятої Комітетом міністрів відповідно до пункту 3 цієї статті, надсилається Сторонам для прийняття.

5. Будь-яка поправка, прийнята відповідно до пункту 3 цієї статті, набирає чинності на тридцятий день від дати, на яку всі Сторони поінформували Генерального секретаря про її прийняття ними.

Стаття 21. Врегулювання спорів

1. Європейський комітет із правового співробітництва (ЄКПС) Ради Європи постійно інформується про тлумачення та застосування цієї Конвенції.

2. У разі виникнення між Сторонами спору щодо тлумачення чи застосування цієї Конвенції такі Сторони намагаються врегулювати спір шляхом переговорів або будь-яким іншим мирним шляхом на їхній вибір, включаючи подання спору на розгляд Європейського комітету із правового співробітництва (ЄКПС), арбітражного суду, рішення якого є обов'язковими для Сторін, або Міжнародного Суду за згодою відповідних Сторін.

Стаття 22. Денонсація

1. Будь-яка Сторона може в будь-який час денонсувати цю Конвенцію шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 23. Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради, будь-які інші держави, які підписали цю Конвенцію, та Сторони Конвенції про:

- a) будь-яке підписання;
- b) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття, затвердження чи приєднання;
- c) будь-яку дату набрання чинності цією Конвенцією відповідно до статей 15 та 16;
- d) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, які стосуються цієї Конвенції.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цю Конвенцію. Вчинено у Страсбурзі четвертого дня листопада місяця 1999 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цієї Конвенції кожній державі-члену Ради Європи, державам, які не є членами Ради, але які брали участь у розробці цієї Конвенції, Європейському Співтовариству, а також будь-якій державі, якій було запропоновано приєднатися до Конвенції.

Європейська конвенція про деякі міжнародні аспекти банкрутства ETS № 136

(Документ 994_540, поточна редакція — Підписання від 05.06.1990).

Европейская конвенция о некоторых международных аспектах банкротства ETS № 136, Стамбул, 5 июня 1990 года.

Преамбула

Государства - члены Совета Европы, подписавшие настоящую Конвенцию, полагая, что цель Совета Европы - достижение большего единства между его членами, полагая, что банкротства и сходные процессы все более часто затрагивают интересы лиц, осуществляющих свою деятельность вне национальной территории, полагая, что необходимо гарантировать минимум правового сотрудничества путем регулирования некоторых международных аспектов банкротства, таких как полномочие конкурсного управляющего действовать за пределами национальной территории, возможность открытия вторичного банкротства на территории других государств - участников Конвенции и возможность для кредиторов заявить свои требования по делам о банкротствах, открытых за границей, согласились о нижеследующем.

Глава I. Общие положения

Статья 1. Сфера применения Конвенции

1. Настоящая Конвенция применяется к процедуре несостоятельности (банкротства)¹ предприятий, которая включает ликвидацию предприятия-должника, назначение конкурсного управляющего и распределение имущества (конкурсной массы) между кредиторами. Вышеупомянутые процедуры, в дальнейшем именуемые как "банкротство", перечислены в приложении А (*) которое представляет собой неотъемлемую часть Конвенции.

Достаточно интересными являются правовые заключения Верховного Суда по делам о банкротстве за ноябрь-декабрь 2018 года². Они содержат:

- *вопросы процессуального порядка;*
- *вопросы установления срока неисполнения должником своих обязательств денежного направления для установления неплатежеспособности (банкротстве начинается с момента открытия исполнительного производства);*
- *практические аспекты особенностей банкротства акционерных обществ в соответствии с Законом Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом»;*
- *выяснения оснований для закрытия уголовного производства по делу о неплатежеспособности субъекта и др.*

. Приложение А будет содержать наименования процедур государств-членов Совета Европы, также любого государства, присоединившегося к Конвенции в соответствии с условиями статьи 35. Конвенция не будет применяться к процедурам, относящимся к банкротству страховых компаний или кредитных учреждений.

2. Если процедура банкротства начата в одном из государств - участников Конвенции, настоящая Конвенция будет регулировать:

- a) осуществление некоторых полномочий конкурсного управляющего в отношении распоряжения имуществом должника на территории других государств-участников;
- b) открытие вторичного банкротства в других государствах-участниках;
- c) передачу информации кредиторам, находящимся на территории других государств-участников и порядок заявления ими претензий к должнику.

¹ **Несостоятельность (банкротство)** — признанная уполномоченным государственным органом неспособность должника (гражданина, организации или государства) удовлетворить в полном объеме требования кредиторов по денежным обязательствам и (или) исполнить обязанность по уплате обязательных государственных платежей - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

² Див. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Bankrytstvo_11_12_2018.pdf

3. Для целей настоящей Конвенции:

а) "конкурсный управляющий" означает лицо или орган, чьи функции состоят в управлении предприятием-должником, ликвидации имущества предприятия-должника или контроле за его деятельностью. Эти лица или органы перечислены в приложении В, которое представляет собой неотъемлемую часть Конвенции;

б) "ликвидация предприятия-должника" означает передачу полномочий управлять, контролировать и распоряжаться имуществом в руки конкурсного управляющего.

Статья 2. Свидетельство о назначении конкурсного управляющего

Назначение конкурсного управляющего должно быть подтверждено заверенной копией подлинного решения о его назначении или сертификатом о назначении, выданным судом или другим компетентным органом, начавшим производство по делу о банкротстве. Требуется перевод на официальный язык или языки государства-участника, на территории которого конкурсный управляющий осуществляет свои полномочия. Не требуется представления соответствующего законодательства и других формальностей.

Статья 3. Возбуждение производства по делу о банкротстве

Решение о возбуждении производства по делу о банкротстве:

а) должно исходить от суда или от другого компетентного органа в соответствии со статьей 4;

б) должно вступить в силу на территории государства-участника, где начато дело о банкротстве;

с) не должно противоречить публичному порядку государства-участника, в котором предполагается осуществление полномочий конкурсного управляющего в соответствии с условиями главы II или в котором требуется начало производства по делу о вторичном банкротстве в соответствии с условиями главы III.

Статья 4. Непрямая международная компетенция

1. Суды и другие органы государства-участника, где должник имеет центр деловой активности, обладают компетенцией возбудить производство по делу о банкротстве. Центром деловой активности для юридических лиц, если не предусмотрено иное, считается место нахождения руководящих управленческих органов.

2. Суды и другие органы государства-участника, на территории которого должник осуществляет ведение хозяйственной деятельности, также обладают компетенцией возбуждать производство по делу о банкротстве:

а) если центр деловой активности должника не расположен на территории государства-участника;

б) если производство по делу о банкротстве не может быть возбуждено судом или другим органом государства-участника, обладающим компетенцией в соответствии с пунктом 1 вследствие положений национального законодательства или правосубъектности должника. В этом случае такое государство-участник не обязано применять настоящую Конвенцию. Однако если производство по делу о банкротстве уже возбуждено в соответствии с подпунктом "а" или подпунктом "б" судом или другим органом в различных государствах-участниках, в которых должник осуществляет ведение хозяйственной деятельности, суд или другой орган, принявший соответствующее решение первым, будет рассматриваться компетентным.

Статья 5. Частичная оплата требований кредиторов

Не затрагивая требований, обеспеченных залогом земли, иной собственности или другим путем, кредитор, получивший частичное удовлетворение своих требований по делу о банкротстве, открытому в одном государстве-участнике, не может выставлять те же требования по делу о банкротстве, открытому в другом государстве-участнике в отношении того же должника, пока возмещение, полученное другими кредиторами по делу о банкротстве, открытому в другом государстве-участнике, меньше того возмещения, которое он уже получил.

Глава II. Осуществление некоторых полномочий конкурсного управляющего

Статья 6. Сфера применения главы II.

В дополнение к процедурам, упомянутым в пункте 1 статьи 1, настоящая глава применяется также к процедурам, начатым судом или другим органом на основании требования о возбуждении производства по делу о банкротстве в соответствии с пунктом 1 статьи 1, целью которой выступает временная охрана имущества должника.

Статья 7. Правосубъектность конкурсного управляющего

Конкурсный управляющий¹ осуществляет свои полномочия в соответствии с условиями, изложенными в настоящей главе, по предъявлении документа, упомянутого в статье 2, и на основании статьи 3.

Статья 8. Способы охраны имущества должника

С момента своего назначения конкурсный управляющий в соответствии с правом государства-участника, в котором он намеревается осуществить свои полномочия, может предпринять необходимые шаги для охраны имущества должника, включая истребование помощи от компетентных органов этого государства. Однако он не имеет права изъять имущество с территории того государства-участника, в котором оно находится.

Статья 9. Объявление о полномочиях конкурсного управляющего Решение суда или другого органа о назначении конкурсного управляющего в соответствии со статьей 2 должно быть объявлено путем опубликования или другим способом на территории государства-участника, где он намеревается осуществлять свои полномочия после их утверждения в установленном порядке компетентными органами этого государства.

Статья 10. Действия по управлению и распоряжению имуществом должника

1. В рамках полномочий, возложенных на конкурсного управляющего в соответствии с правом того государства-участника, где начато производство по делу о банкротстве и в соответствии с условиями, изложенными в настоящей главе, конкурсный управляющий может предпринимать действия по управлению и распоряжению имуществом должника, включая возможность его перемещения с территории того государства-участника, где оно расположено.

2. Осуществляться такие меры должны в соответствии с правом того государства-участника, на территории которого находится имущество должника.

Статья 11. Условия осуществления конкурсным управляющим своих полномочий.

1. Полномочия конкурсного управляющего, изложенные в пункте 1 статьи 10, могут быть приостановлены в течение 2-месячного периода, начинающегося на следующий день после объявления, сделанного на основании статьи 9. Если же в течение этого периода или на любой другой стадии позднее будет заявлено требование о возбуждении производства по делу о банкротстве в государстве-участнике, где находится имущество должника, полномочия конкурсного управляющего должны быть приостановлены до решения вопроса об отклонении или удовлетворении такого требования. Конкурсный управляющий уполномочивается заявить требования о возбуждении производства по делу о банкротстве, если условия такового соблюдены в соответствии с правом государства-участника, где конкурсный управляющий намеревается осуществлять свои полномочия.

2. В течение периода времени, упомянутого в пункте 1 настоящей статьи, только кредиторы, которые в государстве-участнике, где конкурсный управляющий намерен осуществлять свои полномочия, занимают привилегированное положение при распределении конкурсной массы или занимали бы его, если бы конкурсное производство было открыто в этом государстве, кредиторы, требования которых проистекают из публичного порядка; кредиторы, требования которых связаны с деятельностью должника

---

¹ **Конкурсный управляющий** – это лицо, которое осуществляет конкурсное производство. Конкурсный управляющий обязан провести процедуру, направленную на принудительную или добровольную ликвидацию несостоятельной организации - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

в этом государстве или с работой у него, могут начать и вести индивидуальные правовые действия против имущества должника.

3. По истечении периода времени, упомянутого в пункте 1 настоящей статьи, кредиторы не могут более предпринимать индивидуальные правовые действия. Только конкурсный управляющий имеет право предпринимать шаги, указанные в пункте 1 статьи 10.

Статья 12. Возражения по осуществлению конкурсным управляющим своих полномочий

1. Если заявлено возражение по осуществлению конкурсным управляющим своих полномочий, он должен обратиться к суду государства-участника, на территории которого полномочия будут осуществляться, с требованием подтвердить его полномочия в соответствии с условиями конвенции.

2. Если продление срока полномочий конкурсного управляющего также оспаривается, он должен прибегнуть к вышеупомянутой процедуре.

Статья 13. Последствия выплаты долга путем надлежащих платежей и передачи имущества

1. Платежи или передача имущества конкурсному управляющему, сделанные добросовестно, представляют выполнение обязанности по выплате долга. Добросовестность таких действий резюмируется, если они совершены после объявления, упомянутого в статье 9, или после представления сертификата, упомянутого в статье 2.

2. Платежи или передача имущества должнику, совершенные в соответствии с требованиями пункта 2 статьи 11, не соответствуют действительной выплате долга, если они были сделаны после объявления, упомянутого в статье 9. В этом случае лицо, сделавшее это, должно доказать, что оно не знало о таком объявлении.

Статья 14. Ограничения по осуществлению полномочий конкурсным управляющим

1. Открытие процедуры или признание банкротства в государстве-участнике, где конкурсный управляющий намерен осуществлять свои полномочия, предусмотренные настоящей главой, служит ограничением такого осуществления.

2. Конкурсный управляющий не может осуществлять на территории другого государства-участника действия, которые:

а) противоречат любому средству обеспечения, находящемуся в руках любого лица, иного чем должник, путем залога земли или другой собственности, установленному или признанному правом этого государства, или

б) явно противоречат публичному порядку этого государства.

Статья 15. Расширение полномочий конкурсного управляющего

Любое государство-участник может разрешить конкурсному управляющему осуществлять полномочия на его территории более широкие, чем указанные в настоящей главе.

Глава III. Вторичные банкротства

Статья 16. Вторичное банкротство

Любой должник, объявленный банкротом судом или другим компетентным органом в соответствии с пунктом 1 статьи 4 (основное банкротство), может быть лишь на основании одного этого факта объявлен банкротом в любом другом государстве-участнике (вторичное банкротство), независимо от того, действительно ли он выступает несостоятельным на территории этого государства. Данная процедура возможна, если решение об объявлении его банкротом было сделано в соответствии со статьей 3 "b" и "c" и если в этом государстве-участнике не начато самостоятельное производство по делу о банкротстве.

Статья 17. Международная компетенция

Не затрагивая различных оснований компетенции, предусмотренных в национальном праве, суды или другие органы любого государства-участника, в котором

осуществляется ведение хозяйственной деятельности должника, компетентны возбуждать производство по делу о вторичном банкротстве. Суды и другие органы любого государства-участника, на территории которого находится имущество должника, обладают аналогичной компетенцией.

Статья 18. Возбуждение производства по делу о вторичном банкротстве

После принятия решения о возбуждении производства по делу об основном банкротстве следующие лица уполномочены требовать открытия вторичного банкротства:

- а) конкурсный управляющий по основному банкротству, или
- б) другие лица или орган, которым предоставлены такие полномочия в соответствии с правом того государства-участника, где испрашивается возбуждение производства по делу о вторичном банкротстве.

Статья 19. Применимое право

Если иное не установлено в настоящей Конвенции, вторичное банкротство регулируется соответствующим правом того государства-участника, в котором открыто основное банкротство.

Статья 20. Заявление требований

1. В деле о вторичном банкротстве могут быть заявлены любые требования.
2. Все требования, заявленные по делу о вторичном банкротстве, должны быть сообщены конкурсному управляющему или компетентному органу по делу об основном банкротстве. Переданные таким образом требования должны рассматриваться как заявленные в деле об основном банкротстве.

Статья 21. Удовлетворение требований.

Требования привилегированных кредиторов, кредиторов, права которых обеспечены залогом земли или другой собственности, кредиторов, требования которых проистекают из публичного порядка, кредиторов, требования которых связаны с деятельностью должника или с работой у него в государстве-участнике, где открыто вторичное банкротство, должны быть проверены, и после их признания конкурсным управляющим удовлетворены из суммы, вырученной от реализации имущества должника по делу о вторичном банкротстве.

Статья 22. Передача оставшегося имущества

Оставшееся после удовлетворения требований кредиторов на основании статьи 21 имущество формирует часть имущества в деле об основном банкротстве. Любое действие, направленное на достижение этой цели, должно быть совершено конкурсным управляющим по делу о вторичном банкротстве.

Статья 23. Требования, заявленные после начала производства по делу об основном банкротстве

1. Не затрагивая возмещения, гарантированного кредиторам по праву, регулирующему основное банкротство, требования, возникающие до открытия вторичного банкротства, не могут быть отклонены в деле об основном банкротстве на том основании, что они возникли после открытия последнего.
2. Не затрагивая положений статьи 21, требования, указанные в пункте 1, могут быть удовлетворены только из суммы реализованного имущества, оставшегося во вторичном банкротстве и переданного в соответствии с условиями статьи 22.

Статья 24. Равенство кредиторов

Кредиторы¹ по делу об основном банкротстве, имеющие право на удовлетворение своих требований от реализации имущества, оставшегося по делу о вторичном банкротстве, должны обладать равными правомочиями, несмотря ни на какие привилегии

---

¹ **Кредито́р** (от лат. creditor — веритель, от лат. credo — верю) или займода́тель — физическое, юридическое лицо или вообще субъект, один из участников гражданского правоотношения (обязательства), который в этом обязательстве имеет право потребовать от другого участника такого правоотношения — должника (заёмщика) определённого поведения - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

или другие исключения из принципа равенства кредиторов, определенного правом, которое регулирует основное банкротство.

Статья 25. Обязанность передавать информацию

Конкурсные управляющие по основному и вторичному банкротству должны незамедлительно передавать друг другу любую информацию, которая может иметь отношение к другим процедурам, особенно к тем, что направлены на прекращение уже начатого производства.

Статья 26. Окончание вторичного банкротства

Производство по делу о вторичном банкротстве не может быть прекращено без учета мнения конкурсного управляющего по делу об основном банкротстве, имея в виду, что оно получено в разумный срок.

Статья 27. Реорганизация во вторичном банкротстве

Реорганизация во вторичном банкротстве, если она предусмотрена в применимом праве, не может иметь места без согласия конкурсного управляющего по делу об основном банкротстве. В получении такого согласия не может быть отказано, если финансовые интересы кредиторов по основному банкротству не затрагиваются реорганизацией.

Реорганизация, другими словами, это процесс приостановления функционирования субъекта хозяйствования, приводит к появлению взаимоотношений правопреемства юридических лиц, в результате чего обеспечивается создание или прекращение одного или нескольких новых субъектов хозяйствования.

Можно выделить следующие ее формы: 1) укрупнение через слияние¹, присоединение², поглощение³; 2) уменьшение через разделения предприятия или выделения отдельного подразделения; преобразование предприятия⁴.

1. Любое банкротство, производство по которому возбуждено после начала дела о банкротстве судом или другим компетентным органом в соответствии с пунктом 1 статьи 4, будет считаться вторичным.

2. Конкурсный управляющий по делу о банкротстве, начатому судом или другим компетентным органом государства-участника в соответствии с пунктом 1 статьи 4, может потребовать, чтобы имущество, нераспределенное по делу о банкротстве, начатому ранее в другом государстве-участнике, было передано ему после завершения реализации конкурсной массы. Он может также потребовать информацию, предусмотренную в статье 25.

Глава IV. Передача информации кредиторам и заявление ими требований

Статья 29. Сфера применения главы IV

В дополнение к процедурам, предусмотренным пунктом 1 статьи 1, настоящая глава применяется также в том случае, когда нет ликвидации предприятия-должника и распределения имущества между кредиторами, а также ко вторичному банкротству.

Статья 30. Обязанность информировать кредиторов

1. Как только будут начаты процедуры, указанные в приложении А, или вторичное банкротство в одном из государств-участников, конкурсный управляющий или компетентный орган этого государства должны незамедлительно информировать в

¹ **Слияние** — это объединение двух или более хозяйствующих субъектов, в результате которого образуется новая экономическая единица. Слияние форм — объединение, при котором слившиеся компании прекращают своё существование в качестве автономных юридических лиц и налогоплательщиков.

² **Присоединение организации** — прекращение одного или нескольких юридических лиц с передачей всех их прав и обязанностей другому (существующему) юридическому лицу.

³ **Поглощения** (англ. mergers and acquisitions, M&A) — класс экономических процессов укрупнения бизнеса и капитала, происходящих на макро- и микроэкономическом уровнях, в результате которых на рынке появляются более крупные компании. ... деятельность и организационно-правовая форма компаний сохраняются.

⁴ **Преобразование (организации)** — прекращение юридического лица одной организационно-правовой формы с передачей всех его прав и обязанностей другому вновь создаваемому юридическому лицу иной организационно-правовой формы - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

индивидуальном порядке известных им кредиторов, находящихся в другом государстве-участнике.

Статья 31. Заявление требований

Любой кредитор, находящийся в любом государстве-участнике, где не начато производство по делу о банкротстве, может заявить требования в письменном виде конкурсному управляющему или компетентному органу, указанному в статье 30. Кредитор должен направить также копии соответствующих документов, определить природу своих требований, время их возникновения, сумму, являются ли они привилегированными, имущество, связанное с его требованиями.

Статья 32. Языки

1. Будучи урегулированным положениями статьи 39, уведомление, указанное в статье 30, должно быть составлено на официальном языке того государства, чей орган начал процедуру банкротства. Если этот язык не является официальным языком ни Совета Европы, ни кредитора, ни государства-участника, в котором он находится, то к уведомлению необходимо приложить перевод на один из вышеупомянутых языков.

2. Будучи урегулированными положениями статьи 39, письменные требования, указанные в статье 31, должны быть составлены на языке кредитора. Если этот язык не является языком того государства, чей орган начал процедуру банкротства, к уведомлению необходимо приложить перевод на этот язык или один из официальных языков Совета Европы.

Глава V. Заключительные положения

Статья 33. Подписание, ратификация, принятие и утверждение Конвенции

Настоящая Конвенция открыта для подписания всеми государствами - участниками Совета Европы. Она подлежит ратификации, принятию или утверждению. Акты о ратификации, принятии или утверждении сдаются на хранение депозитарию - Генеральному секретарю Совета Европы.

Статья 34. Вступление в силу

1. Настоящая Конвенция вступит в силу в первый день месяца, следующего после трехмесячного периода времени, истекшего со дня, когда три государства - члена Совета Европы выразили свое согласие быть связанными положениями Конвенции в соответствии с условиями статьи 33.

2. В отношении любого государства - члена Совета Европы, которое впоследствии выразит согласие быть связанными положениями настоящей Конвенции, она вступит в силу в первый день месяца, следующего после трехмесячного периода времени, истекшего со дня сдачи на хранение депозитарию акта ратификации, принятия или утверждения.

Статья 35. Присоединение

1. После вступления в силу настоящей Конвенции Комитет Министров Совета Европы может пригласить любое государство, не являющееся членом Совета Европы, присоединиться к настоящей Конвенции. Это решение должно быть принято большинством, предусмотренным статьей 20 "д" Статута Совета Европы (994_001), причем необходимо единогласие представителей договаривающихся сторон, занимающих места в Комитете.

2. Если государство не являющееся членом Совета Европы, желает присоединиться к Конвенции, оно должно представить Генеральному секретарю Совета Европы перечень процедур для включения в приложение А и перечень лиц или органов для включения в приложение В.

3. В отношении любого присоединившегося государства Конвенция вступит в силу в первый день месяца, следующего после трехмесячного периода времени, истекшего со дня сдачи на хранение депозитарию акта о присоединении.

Статья 36. Приложения

1. Любое договаривающееся государство может при сдаче на хранение

депозитарию актов ратификации, принятия, утверждения или присоединения либо в любое последующее время направить Генеральному секретарю Совета Европы декларацию, содержащую намерения внести изменения в приложения А и В.

2. Генеральный секретарь должен передать эту декларацию государствам участникам Конвенции. Предложенное изменение будет считаться принятым, если в течение 3-месячного срока с момента получения декларации не последует возражения какого-либо государства-участника. Изменение вступит в силу в первый день месяца, следующего за указанным периодом.

Статья 37. Территориальное применение

1. Любое государство во время подписания или сдачи на хранение депозитарию акта ратификации, принятия, утверждения или присоединения может определить территорию или территории, к которым будет применима настоящая Конвенция.

2. Любое государство впоследствии может распространить применение настоящей Конвенции к другим территориям, указанным в декларации, адресованной Генеральному секретарю Совета Европы. В отношении этой территории Конвенция вступит в силу в первый день месяца, следующего после истечения 3-месячного периода времени со дня получения декларации Генеральным секретарем.

3. Любая декларация, заявленная в соответствии с пунктами 1 и 2 настоящей статьи в отношении указанной в ней территории, может быть отозвана путем уведомления, направленного Генеральному секретарю. Действия Конвенции в отношении указанной в уведомлении территории прекращаются с первого дня месяца, следующего после истечения трехмесячного срока, исчисленного по получении уведомления Генеральным секретарем.

Статья 38. Международные конвенции

1. Настоящая Конвенция не затрагивает действия других международных конвенций в отношении государств-участников настоящей Конвенции.

2. В своих взаимоотношениях государства-участники, являющиеся членами ЕЭС, будут применять нормы Сообщества и таким образом не будут применять норм настоящей Конвенции, за исключением того случая, когда не существует применимой нормы права Сообщества.

Статья 39. Заявление об использовании языков

1. Любое государство во время подписания или сдачи на хранение депозитарию акта ратификации, принятия, утверждения или присоединения может заявить, что уведомления или письменные требования, упомянутые в статьях 30 и 31, как исключения к статье 32, будут сделаны только на официальном языке этого государства.

2. Любое государство во время подписания или сдачи на хранение депозитарию акта ратификации, принятия, утверждения или присоединения может заявить, что письменные требования, упомянутые в статье 31, должны быть сделаны на любом ином языке, чем указанный в пункте 2 статьи 32.

Статья 40. Оговорки

1. Любое государство во время подписания или сдачи на хранение актов ратификации, утверждения или присоединения может заявить, что оно не будет применять главу II или главу III настоящей Конвенции.

2. Государство-участник, заявившее о неприменении главы III, считается тем не менее обязанным (если иное прямо и недвусмысленно не заявлено им) применять пункт 2 статьи 20, статьи 23 и 24. Если государство-участник прямо заявило о неприменении этих статей, другое государство-участник, на чьей территории открыто дело о вторичном банкротстве, не обязано применять статью 21 в своих отношениях с этим государством. 3. Никакие иные оговорки к настоящей Конвенции не допускаются.

Статья 41. Заявление об информации, указанной в статье 9

Любое государство во время подписания или сдачи на хранение депозитарию акта ратификации, принятия, утверждения или присоединения определяет орган и способ

опубликования, указанный в статье 9, путем заявления, адресованного Генеральному секретарю Совета Европы.

Статья 42. Выполнение Конвенции

1. После вступления в силу настоящей Конвенции группа экспертов, представляющих государства - участники и государства-члены Совета Европы, не участвующие в Конвенции, будут собираться по требованию по крайней мере двух государств-участников или по инициативе Генерального секретаря Совета Европы.

2. Условия рекомендаций этой группы заключаются в оценке выполнения Конвенции и выработке соответствующих предложений.

Статья 43. Денонсация¹

1. Любое государство может в любое время денонсировать настоящую Конвенцию путем уведомления, адресованного Генеральному секретарю Совета Европы.

2. Настоящая денонсация вступает в силу в первый день месяца, следующего после 3-месячного периода времени, истекшего со дня получения уведомления Генеральным секретарем.

Статья 44. Уведомления

Генеральный секретарь Совета Европы уведомляет государства - члены Совета Европы и любое государство, которое присоединилось или получило приглашение присоединиться к настоящей Конвенции:

- a) о любом подписании;
- b) о сдаче на хранение любого акта ратификации, принятия, утверждения или присоединения;
- c) о вступлении в силу настоящей Конвенции в соответствии со статьями 34, 35 и 36;
- d) о любом другом акте, уведомлении или сообщении, относящемся к настоящей Конвенции.

В удостоверение чего должным образом уполномоченные лица подписали настоящую Конвенцию.

Совершено в Стамбуле 5 июня 1990 года на английском и французском языках, причем оба текста являются равно аутентичными, в одном экземпляре, который будет передан на хранение в архив Совета Европы. Генеральный секретарь Совета Европы передает заверенные копии Конвенции каждому государству - члену Совета Европы и любому государству, приглашенному присоединиться к настоящей Конвенции.

---

¹ **Денонсация, денонсирование** (от фр. dénoncer «расторгать») — надлежащим образом оформленный отказ государства от заключённого им международного договора. Отличается от иных способов расторжения международных договорных обязательств тем, что право на денонсацию должно быть предусмотрено в самом договоре и осуществляется в строго установленном договором порядке (например, может предусматриваться обязательное уведомление о готовящейся денонсации за определённый период времени). Несоблюдение этого порядка является основанием для оспаривания действительности денонсации / Дипломатический словарь в 3 томах. Том I, М., «Наука», 1985.

Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму

(Конвенцію ратифіковано з заявами і застереженнями Законом N 2698-VI (2698-17) від 17.11.2010).

Дата підписання: 16.05.2005.

Дата ратифікації Україною: 17.11.2010.

Дата набрання чинності для України: 01.06.2011.

Преамбула

Держави - члени Ради Європи та інші держави, які підписали цю Конвенцію, ураховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами; будучи переконаними в необхідності проведення спільної кримінальної політики, спрямованої на захист суспільства; уважаючи, що боротьба з тяжкими злочинами, що стали зростаючою міжнародною проблемою, вимагає застосування сучасних й ефективних методів у масштабі всього світу; уважаючи, що одним з таких методів є позбавлення злочинців доходів, одержаних злочинним шляхом, та знарядь і засобів злочинів; уважаючи, що для досягнення цієї мети також повинно бути створено ефективну систему міжнародного співробітництва; беручи до уваги Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (995_029) (ETS N 141, далі - Конвенція 1990 року); посилаючися також на Резолюцію 1373 (2001) (995_854) про загрози міжнародному миру та безпеці, викликані терористичними актами, прийняту Радою Безпеки ООН 28 вересня 2001 року, зокрема на підпункт "d" пункту 3; посилаючися також на Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму (995_518), прийняту Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1999 року, зокрема на статті 2 та 4, які зобов'язують Держави-сторони визнати фінансування тероризму злочином; будучи переконаними в необхідності вжиття негайних заходів для ратифікації¹ та повної імплементації² згаданої вище Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (995_518), домовилися про таке:

Глава I

Уживання термінів

Стаття 1 Уживання термінів

Для цілей цієї Конвенції:

а) "доходи" означає будь-яку економічну вигоду, одержану чи набуту, прямо чи опосередковано, від злочинів. Вона може складатися з будь-якого майна, зазначеного в підпункті "b" цієї статті;

б) "майно" включає майно будь-якого виду, незалежно від того, матеріальне воно чи виражене в правах, рухоме чи нерухоме, та правові документи або документи, які підтверджують право на таке майно або частку в ньому;

в) "знаряддя й засоби злочину" означає будь-яке майно, яке використовується чи може використовуватися будь-яким чином, цілком або частково, для вчинення злочину чи злочинів;

г) "конфіскація" означає покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно злочину чи злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення майна;

¹ **Ратифікація** — процес, згідно з яким надається згода уповноваженим органом законодавчої влади на обов'язковість міжнародного документа, який з моменту затвердження набирає юридичну силу та становить частину національного законодавства - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

² **Імплементация** (лат. impleo — «наповнюю», «виконую») — здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Кожна держава сама визначає методи і засоби імплементації. У міжнародному договорі також може бути передбачена необхідність видання закону чи іншого акта для його здійснення. Перетворення норм міжнародного права на норми внутрішньодержавного - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

e) "предикатний злочин" означає будь-який злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в статті 9 цієї Конвенції;

f) "підрозділ фінансової розвідки" (далі - ПФР) означає центральну, національну установу, відповідальну за отримання (та запитування, коли це дозволено), аналіз та надання компетентним органам, розкриття фінансової інформації:

i) стосовно доходів, які викликають підозру, та потенційного фінансування тероризму, або

ii) необхідної згідно з національним законодавством або правилами, з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму;

g) "заблокування", або "арешт", означає тимчасову заборону передачі, знищення, перетворення, відчуження або руху майна або тимчасове взяття під охорону або контроль майна на підставі рішення суду або іншого компетентного органу;

h) "фінансування тероризму" означає діяння, визначені статті 2 згаданої вище Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (995_518).

Глава II

Фінансування тероризму

Стаття 2. Застосування конвенції до фінансування тероризму

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла застосовувати положення глав III, IV та V цієї Конвенції до фінансування тероризму.

2. Зокрема кожна Сторона забезпечує свою спроможність здійснювати пошук, відстежувати, визначати, заблокувати, заарештовувати й конфісковувати майно, законного або незаконного походження, використане або призначене для використання будь-яким чином цілком або частково, для фінансування тероризму, або доходи, одержані в результаті цього злочину, та забезпечити із цією метою співробітництво в якомога більшому обсязі.

Глава III

Заходи, уживані на національному рівні

Розділ 1 Загальні положення

Стаття 3 Заходи з конфіскації¹

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла конфісковувати знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відміти майно.

2. Оскільки пункт 1 цієї статті застосовується до відмивання грошей та до всіх категорій злочинів, перелічених у додатку до Конвенції, кожна Сторона під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, схвалення чи приєднання може в заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи повідомити про застосування пункту 1 цієї статті:

a) тільки до злочинів, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі або тримання під вартою на максимальний строк, що перевищує один рік. Однак кожна Сторона може зробити до цього положення заяву стосовно конфіскації доходів від податкових злочинів лише з тією метою, щоб бути спроможною конфіскувати зазначені доходи як завдяки заходам, ужитим на національному рівні, так і через міжнародне співробітництво, на підставі національного та міжнародного законодавства про стягнення податкової заборгованості; та (або)

b) тільки до списку конкретних злочинів.

¹ **Конфіскація** (майна або окремих предметів) — додаткове кримінальне покарання (у деяких країнах — «інший захід кримінально-правового характеру»[1]), яке полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке належить засудженому на праві власності - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

3. Сторони можуть установити обов'язкову конфіскацію стосовно злочинів, на які поширюється режим конфіскації. Сторони можуть, зокрема, уключити до цього положення злочини з відмивання грошей, торгівлі наркотиками, торгівлі людьми та будь-який інший серйозний злочин.

4. Кожна Сторона вживає таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вимагати від правопорушника, стосовно серйозних злочинів або злочинів, визначених національним законодавством, докази походження підозрілих доходів або іншого майна, яке підлягає конфіскації, настільки, наскільки така вимога відповідає принципам її національного законодавства.

Стаття 4 Слідчі й тимчасові заходи

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для уможливлення її спроможності швидко визначити, виявити, заблокувати або заарештувати майно, яке підлягає конфіскації відповідно до статті 3, для того, щоб, зокрема, сприяти здійсненню конфіскації в подальшому.

Стаття 5 Блокування, арешт і конфіскація

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб забезпечити застосування заходів з блокування, арешту й конфіскації також до:

- a) майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи;
- b) майна, одержаного із законних джерел, якщо до нього було цілком або частково прилучено доходи, - не більш ніж в обсязі оцінної вартості таких доходів;
- c) прибутку або інших вигод, одержаних від доходів, від майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, одержані злочинним шляхом, або від майна, до якого прилучено доходи, одержані злочинним шляхом, - аж до оцінної вартості таких доходів, у такий самий спосіб і настільки, який і наскільки застосовується до доходів.

Стаття 6 Управління заблокованим і заарештованим майном

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення належного управління заблокованим або заарештованим майном відповідно до статей 4 та 5 цієї Конвенції.

Стаття 7 Слідчі повноваження та методи

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для уповноваження її судів або інших компетентних органів видавати розпорядження про надання банківських, фінансових або комерційних відомостей або про їх арешт з метою здійснення заходів, зазначених у статтях 3, 4 та 5. Сторона не повинна ухилятися від ужиття заходів згідно з положеннями цієї статті на підставі банківської таємниці¹.

2. Не обмежуючи застосування пункту 1, кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для уможливлення її спроможності:

- a) визначати, чи є фізична або юридична особа власником або бенефіціаром одного чи більше рахунків будь-якого виду в будь-якому банку, розташованому на її території, і, якщо це так, отримувати всі подробиці стосовно визначених рахунків;
- b) отримувати дані зазначених банківських рахунків і банківських операцій, які здійснювалися протягом зазначеного періоду через один чи більше зазначених рахунків, у тому числі дані про рахунки відправника та отримувача;
- c) протягом визначеного періоду відстежувати банківські операції, які здійснюються через один чи більше зазначених рахунків; та

¹ **Банківська таємниця** (bank secrecy) – інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку в процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту.

d) забезпечувати неповідомлення банками відповідному клієнту банку або іншим третім особам про запитування або отримання інформації відповідно до підпунктів "а", "b" чи "с", або про те, що зараз проводиться розслідування.

Сторони розглядають можливість поширення дії цього положення на рахунки, розміщені в небанківських фінансових установах.

3. Кожна Сторона розглядає можливість ужиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення її спроможності використовувати спеціальні слідчі методи, що сприяють визначенню й виявленню доходів і збиранню пов'язаних з ними доказів, таких, як спостереження, перехоплення телекомунікаційних повідомлень, доступ до комп'ютерних систем і розпорядження про надання конкретних документів.

Стаття 8 Засоби правового захисту

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення наявності заінтересованих сторін ефективних засобів правового захисту, на які впливають заходи, передбачені положеннями статей 3, 4 й 5 та відповідними іншими положеннями цього розділу, для дотримання їхніх прав.

Стаття 9 Злочини з відмивання грошей

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинними відповідно до її внутрішнього законодавства у випадку умисного вчинення:

a) перетворення або передачі майна, з усвідомленням того, що таке майно є доходом, з метою приховування або маскуванню незаконного походження майна або з метою сприяння будь-якій особі, причетній до вчинення предикатного злочину, в уникненні правових наслідків її дій;

b) приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, стану, переміщення, прав стосовно майна або власності на нього, з усвідомленням того, що таке майно є доходом; та, з урахуванням її конституційних принципів і основних засад її правової системи;

c) набуття майна, володіння ним або його використання, з усвідомленням під час одержання того, що таке майно є доходом;

d) участі у вчиненні, об'єднання або змови з метою вчинення, замаху на вчинення, пособництва, підмови, сприяння й надання порад стосовно вчинення будь-якого зі злочинів, установлених відповідно до цієї статті.

2. Для цілей виконання або застосування пункту 1 цієї статті:

a) немає значення, чи підлягав предикатний злочин кримінальній юрисдикції Сторони;

b) може бути передбачено, що злочини, зазначені в згаданому пункті, не застосовуються до осіб, які вчинили предикатний злочин;

c) усвідомлення, намір чи мета, необхідні як елемент складу злочину, зазначеного в згаданому пункті, можна встановлювати з об'єктивних, фактичних обставин.

3. Кожна Сторона може вживати таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинними відповідно до її внутрішнього законодавства всіх або деяких з діянь, зазначених у пункті 1 цієї статті, в одному з наведених нижче випадків чи в обох, коли правопорушник:

a) підозрював, що майно є доходом;

b) повинен був припустити, що майно є доходом.

4. Оскільки пункт 1 цієї статті застосовується до категорії предикатних злочинів, які містяться в додатку до Конвенції, кожна Держава або Європейське Співтовариство під час підписання, передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, схвалення чи приєднання, у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи можуть повідомити, що пункт 1 цієї статті застосовується:

a) тільки якщо за предикатний злочин передбачено покарання у вигляді

позбавлення волі або тримання під вартою на максимальний строк, що перевищує один рік, або, для тих Сторін, у правових системах яких встановлено мінімальний строк покарання за злочини, -якщо за злочин передбачено покарання у вигляді позбавлення волі або тримання під вартою на мінімальний строк, що перевищує шість місяців; та (або)

b) тільки до списку конкретних предикатних злочинів; та (або)

c) до категорій серйозних злочинів відповідно до національного законодавства Сторони.

5. Кожна Сторона забезпечує відсутність визнання попереднього або одночасного засудження за предикатний злочин як передумови для засудження за відмивання грошей.

6. Кожна Сторона забезпечує можливість засудження за відмивання грошей відповідно до цієї статті, коли доведено, що майно, про яке йдеться в підпунктах "а" чи "б" пункту 1 цієї статті, походило з предикатного злочину, без необхідності точного встановлення якого саме.

7. Кожна Сторона забезпечує охоплення предикатними злочинами для відмивання грошей діяння, що мало місце в іншій Державі, яке становить злочин у такій Державі та яке вважалося б предикатним злочином у випадку вчинення на її території. Кожна Сторона може передбачити, щоб єдиною передумовою було те, що поведінка становила б предикатний злочин, якби вона мала місце на її території.

Стаття 10 Відповідальність юридичної особи

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості притягнення юридичних осіб до відповідальності за злочини відмивання грошей, які встановлено відповідно до цієї Конвенції, учинені на їхню користь будь-якою фізичною особою, яка займає керівну посаду в цій юридичній особі і яка діє або самостійно, або як частина органу юридичної особи, на підставі:

a) права представляти юридичну особу; або

b) повноваження приймати рішення від імені юридичної особи; або

c) повноважень здійснювати контроль у рамках юридичної особи, а також за залучення такої фізичної особи як співучасника або підмовника зазначених вище злочинів.

2. Крім випадків, уже передбачених у пункті 1, кожна Сторона вживає необхідних заходів для забезпечення притягнення юридичної особи до відповідальності у випадку, коли недостатній нагляд або контроль, здійснюваний фізичною особою, яку зазначено в пункті 1, уможливив учинення злочину, зазначеного в пункті 1, на користь такої юридичної особи підлеглою фізичною особою.

3. Відповідальність юридичної особи згідно із цією статтею не виключає кримінального переслідування фізичних осіб, які є виконавцями, підмовниками або співучасниками злочинів, зазначених у пункті 1.

4. Кожна Сторона забезпечує притягнення до відповідальності згідно із цією статтею юридичних осіб, та піддання їх ефективним, домірним та з неохочувальним кримінальним чи некримінальним санкціям, у тому числі грошовим санкціям.

Стаття 11 Попередні рішення

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для передбачення можливості враховувати під час визначення покарання остаточні рішення проти фізичної або юридичної особи, винесені в іншій Стороні стосовно злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції.

Розділ 2

Підрозділ фінансової розвідки (ПФР) та запобіжні заходи

Стаття 12 Підрозділ фінансової розвідки (ПФР)

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для створення ПФР, визначеного в цій Конвенції.

2. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення прямого чи опосередкованого своєчасного доступу свого ПФР до фінансової, адміністративної та правоохоронної інформації, необхідної йому для належного виконання своїх функцій, у тому числі здійснення аналізу повідомлень про підозрілі операції.

Стаття 13 Заходи для запобігання відмиванню грошей

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для створення всеосяжного національного регуляторного та наглядового або моніторингового режиму для запобігання відмиванню грошей і враховує відповідні міжнародні стандарти, у тому числі, зокрема, рекомендації (835_001), прийняті Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF).

2. Беручи до уваги це, кожна Сторона вживає, зокрема, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб:

a) вимагати від юридичних та фізичних осіб, які беруть участь у діяльності, що, найімовірніше, може використовуватися для цілей, пов'язаних з відмиванням грошей, та настільки, наскільки це стосується такої діяльності:

i) установлювати й підтверджувати особу їхніх клієнтів та, у належних випадках, їхніх фактичних власників та здійснювати постійну юридичну перевірку стану ділових відносин, урахувавши при цьому підхід, що ґрунтується на ризиках;

ii) повідомляти підозри стосовно відмивання грошей за умови вжиття застережних заходів;

iii) уживати допоміжних заходів, таких, як зберігання даних стосовно ідентифікації клієнтів та операцій, підготовки персоналу та запровадження внутрішньої політики й процедур, та, якщо це необхідно, пристосованих до їхнього розміру та характеру бізнесу;

b) забороняти, якщо необхідно, особам, зазначеним у підпункті "а", розголошувати факт того, що передано повідомлення про підозрілу операцію або пов'язану з нею інформацію, або того, що проводиться чи може бути проведене розслідування¹ відмивання грошей;

c) забезпечити застосування ефективних систем моніторингу осіб, зазначених у підпункті "а", і, де це необхідно, нагляду з метою забезпечення дотримання ними вимог боротьби з відмиванням грошей, у належних випадках з урахуванням можливих ризиків.

3. Для цього кожна Сторона вживає таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для виявлення значного фізичного транскордонного переміщення готівки та відповідних обігових кредитно-грошових документів на пред'явника.

Стаття 14 Відстрочення внутрішніх підозрілих операцій

Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними, щоб дозволити ПФР або, коли це необхідно, будь-якому іншому компетентному органу або установі вчиняти негайні дії, якщо є підозра, що операція пов'язана з відмиванням грошей, для призупинення надання або утримання від надання згоди на продовження операції, яка відбувається, з метою аналізу операції та підтвердження підозри. Кожна Сторона може обмежити застосування такого заходу випадками, в яких подано повідомлення про підозрілу операцію. Максимальний строк будь-якого призупинення надання або утримання від надання згоди на здійснення операції регулюється будь-якими відповідними положеннями національного законодавства.

Глава IV Міжнародне співробітництво

¹ **Розслідування** — діяльність компетентних правоохоронних органів, що полягає у збиранні, дослідженні, оцінці, перевірці та використанні доказів з метою попередження, запобігання та розкриття злочинів, встановлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону, та закінчується винесенням правозастосовного акту за її наслідками.

Розділ 1

Принципи міжнародного співробітництва

Стаття 15

Загальні принципи й заходи міжнародного співробітництва

1. Сторони в якомога ширший спосіб взаємно співробітничать між собою з метою розслідування й судового розгляду справ, що стосуються конфіскації засобів і знарядь та доходів.

2. Кожна Сторона вживає таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення її спроможності виконувати на умовах, передбачених цією главою, запити:

a) про конфіскацію зазначених майнових об'єктів, що є доходами або засобами й знаряддями, а також про конфіскацію доходів у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості доходів;

b) про допомогу в проведенні розслідування та запобіжні заходи з метою здійснення будь-якої форми конфіскації, зазначеної у викладеному вище підпункті "а".

3. Допомога в проведенні розслідування й тимчасові заходи, запитані відповідно до підпункту "b" пункту 2, здійснюються в межах та відповідно до внутрішнього законодавства запитуваної Сторони. У випадках, коли запит стосовно одного з таких заходів визначає формальності або процедури, необхідні відповідно до законодавства запитуючої Сторони, навіть якщо вони не знайомі запитуваній Стороні, остання виконує такі запити настільки, наскільки запитувані заходи не суперечать основоположним принципам її законодавства.

4. Кожна Сторона вживає таких законодавчих чи інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення отримання запитаними, які надходять від інших Сторін з метою визначення, виявлення, заблокування або арешту доходів та засобів і знарядь, такого самого пріоритету, як і пріоритет тих, що здійснюються в рамках внутрішньо-державного провадження.

Розділ 2

Допомога у проведенні розслідування

Стаття 16. Зобов'язання надавати допомогу

Сторони в якомога більшому обсязі на запит надають одна одній допомогу у визначенні й виявленні засобів та знарядь, доходів та іншого майна, які підлягають конфіскації. Така допомога включає будь-які заходи з надання та забезпечення доказів стосовно існування, місцезнаходження або переміщення, характеру, правового статусу чи вартості згаданого вище майна.

Стаття 17 Запити про надання інформації про банківські рахунки

1. Кожна Сторона на умовах, викладених у цій статті, уживає заходів, необхідних для визначення, у відповідь на запит іншої Сторони, чи має або контролює фізична чи юридична особа, яка є суб'єктом кримінального розслідування, один чи більше рахунків будь-якого виду в будь-якому банку, розташованому на її території, і, якщо так, надає інформацію про визначені рахунки.

2. Зобов'язання, викладені в цій статті, застосовуються лише настільки, наскільки цією інформацією володіє банк, в якому розміщено рахунок.

3. На додаток до вимог статті 37, запитуюча Сторона у своєму запиті:

a) зазначає, чому вона вважає, що запитувана інформація може мати суттєву цінність для цілей кримінального розслідування злочину;

b) зазначає, на яких підставах вона припускає, що в банках запитуваної Сторони є рахунок, і визначає, наскільки це можливо, які банки та (або) рахунки можуть бути залучені;

c) уключає будь-яку наявну додаткову інформацію, яка може полегшити виконання запиту.

4. Запитувана Сторона може зробити виконання такого запиту залежним від тих самих умов, які вона застосовує до запитів про пошук та арешт.

5. Кожна Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або під час передачі на зберігання ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, схвалення або приєднання, у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи, можуть заявити, що ця стаття застосовується лише до категорій злочинів, визначених у переліку, який міститься в додатку до цієї Конвенції.

6. Сторони можуть поширити дію цього положення на рахунки, розміщені в небанківських фінансових установах. Таке поширення може бути обумовлене принципом взаємності.

Небанківська фінансова установа – це організація, яка акумулює тимчасово вільні грошові кошти та розміщує їх у формі кредиту за своїм функціональним призначенням.

За сферою своєї діяльності небанківські фінансові установи мають багато спільного з банками, а саме:

- функціонують у секторі грошового ринку опосередкованого фінансування;
- при формуванні своїх пасивів, випускають боргові зобов'язання, які реалізуються на ринку як додатковий фінансовий інструмент;
- вони купують боргові зобов'язання, створюючи власні вимоги до економічних суб'єктів, при чому розміщують свої ресурси в дохідні активи.

Небанківські фінансові кредитні установи поділяються на договірних фінансових посередників, які залучають кошти на підставі договору з кредиторами (інвесторами) та на інвестиційних, які залучають кошти через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо.

Небанківські фінансові установи являються потужними конкурентами банків, та виконують ті фінансові послуги, які не вигідні або ж забороняються законодавством для банків.

Стаття 18. Запити про надання інформації про банківські операції

1. На запит іншої Сторони запитувана Сторона надає дані про зазначені банківські рахунки та банківські операції, які здійснювалися протягом визначеного періоду через один чи більше рахунків, зазначених у запиті, у тому числі дані про будь-який рахунок відправника або отримувача.

2. Зобов'язання, установлене в цій статті, застосовується лише настільки, наскільки цією інформацією володіє банк, в якому розміщено рахунок.

3. На додаток до вимог статті 37, запитуюча Сторона у своєму запиті зазначає, чому вона вважає, що запитувана інформація стосується цілей кримінального розслідування злочину.

4. Запитувана Сторона може зробити виконання такого запиту залежним від тих самих умов, які вона застосовує до запитів про пошук та арешт.

5. Сторони можуть поширити дію цього положення на рахунки в небанківських фінансових установах. Таке поширення може бути обумовлене принципом взаємності.

Стаття 19. Запит про моніторинг банківських операцій

1. Кожна Сторона забезпечує можливість на запит іншої Сторони здійснювати протягом зазначеного періоду моніторинг банківських операцій, які здійснюються через один чи більше рахунків, зазначених у запиті, і повідомляти результати запитуючій Стороні.

2. На додаток до вимог статті 37, запитуюча Сторона у своєму запиті зазначає, чому вона вважає, що запитувана інформація стосується цілей кримінального розслідування злочину.

3. Рішення про здійснення моніторингу приймається в кожному окремому випадку компетентними органами запитуваної Сторони з належним урахуванням національного законодавства такої Сторони.

4. Особливості здійснення моніторингу погоджуються між компетентними органами запитуючої та запитуваної Сторін.

5. Сторони можуть поширити дію цього положення на рахунки, розміщені в небанківських фінансових установах.

Стаття 20. Надання інформації без попереднього запиту

Без шкоди для власного розслідування або судового розгляду, Сторона без попереднього запиту може надіслати іншій Стороні інформацію про засоби і знаряддя та доходи, якщо вона вважає, що повідомлення такої інформації могло б допомогти Стороні, якій вона надається, у порушенні чи проведенні розслідування чи судового розгляду або могло б зумовити надіслання запиту цією Стороною згідно з положеннями цієї глави.

Розділ 3 Тимчасові заходи

Стаття 21. Зобов'язання вживати тимчасових заходів

1. На запит іншої Сторони, яка порушила кримінальну справу або провадження з метою конфіскації, Сторона вживає необхідних тимчасових заходів, таких, як заблокування чи накладення арешту, з метою запобігання будь-якому використанню, передачі або відчуженню майна, яке пізніше може бути предметом запиту про конфіскацію або яке могло б відповідати вимогам запиту.

2. Сторона, яка отримала запит про конфіскацію згідно зі статтею 23, уживає, за наявності відповідного прохання, заходів, зазначених у пункті 1 цієї статті, стосовно будь-якого майна, яке є предметом запиту або яке могло б відповідати вимогам запиту.

Стаття 22 Застосування тимчасових заходів

1. Після застосування тимчасових заходів, запитаних відповідно до пункту 1 статті 21, запитуюча Сторона без прохання та як найшвидше надає інформацію запитуваній Стороні про все, що може піддати сумніву ці заходи або змінити їхній обсяг. Запитуюча Сторона також невідкладно надає всю додаткову інформацію, яка вимагається запитуваною Стороною та яка є необхідною для застосування й дотримання тимчасових заходів.

2. До припинення будь-якого тимчасового заходу, ужитого згідно із цією статтею, запитувана Сторона, по можливості, надає запитуючій Стороні можливість обґрунтувати необхідність продовження застосування заходу.

Розділ 4 Конфіскація

Стаття 23 Зобов'язання здійснювати конфіскацію

1. Сторона, яка отримала від іншої Сторони запит про конфіскацію засобів і знарядь або доходів, розташованих на її території:

a) виконує постанову про конфіскацію, ухвалену судом запитуючої Сторони, стосовно таких засобів і знарядь чи доходів; або

b) передає цей запит своїм компетентним органам з метою отримання постанови про конфіскацію й, у випадку отримання такої постанови, виконує її.

2. Для цілей застосування підпункту "b" пункту 1 цієї статті кожна Сторона, за необхідності, має право порушувати процедуру конфіскації згідно зі своїм законодавством.

3. Положення пункту 1 цієї статті застосовуються також до конфіскації у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості доходів, якщо майно, стосовно якого може бути здійснена конфіскація, розташоване на території запитуваної Сторони. У таких випадках, під час здійснення конфіскації згідно з пунктом 1, запитувана Сторона, у випадку неотримання платежу, звертає вимогу на будь-яке майно, яке може бути використано для цих цілей.

4. Якщо запит про конфіскацію стосується конкретного майна, Сторони можуть дійти згоди про те, що запитувана Сторона може здійснити конфіскацію у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості майна.

5. Сторони співробітничать в якнайширшому обсязі, можливіму відповідно до їхнього внутрішнього законодавства, з тими Сторонами, які роблять запит стосовно вжиття заходів, еквівалентних конфіскації, що зумовлюють позбавлення майна, які не є

кримінальними санкціями, якщо застосування таких заходів призначене судовим органом запитуючої Сторони у зв'язку зі злочином, якщо було встановлено, що майно є доходом або іншим майном у розумінні статті 5 цієї Конвенції.

Стаття 24 Здійснення конфіскації

1. Процедури отримання постанови стосовно конфіскації та здійснення конфіскації, передбаченої статтею 23, регулюються законодавством запитуваної Сторони.

2. Запитувана Сторона зобов'язана висновками стосовно фактів, які викладено в обвинувальному вирокі чи судовому рішенні запитуючої Сторони або на яких імпліцитно ґрунтується такий обвинувальний вирок чи судове рішення.

3. Кожна Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання можуть за допомогою заяви на ім'я Генерального секретаря Ради Європи заявити, що пункт 2 цієї статті застосовується лише за умови дотримання їхніх конституційних принципів і основних засад їхніх правових систем.

4. Якщо конфіскація полягає у вимозі сплати грошової суми, компетентний орган запитуваної Сторони конвертує цю суму у валюту цієї Сторони за обмінним курсом¹, який діє на час прийняття рішення про здійснення конфіскації.

5. У випадках, що підпадають під дію підпункту "а" пункту 1 статті 23, право приймати рішення стосовно будь-якої заяви про перегляд постанови про конфіскацію має тільки запитуюча Сторона.

Стаття 25 Конфісковане майно

1. Майном, конфіскованим Стороною відповідно до статей 23 і 24 цієї Конвенції, розпоряджається ця Сторона відповідно до свого внутрішнього законодавства та адміністративних процедур.

2. Діючи на підставі запиту іншої Сторони, зробленого відповідно до статей 23 і 24 цієї Конвенції, Сторони, настільки, наскільки це дозволено їхнім внутрішнім законодавством, та у випадку, коли це запитується, надають першочергового значення поверненню конфіскованого майна запитуючій Стороні з метою надання компенсації потерпілим або повернення майна законним власникам.

3. Діючи на підставі запиту іншої Сторони, зробленого відповідно до статей 23 і 24 цієї Конвенції, Сторона може приділяти особливу увагу укладенню угод або домовленостей про розподіл з іншими Сторонами такого майна, регулярно або залежно від конкретного випадку, відповідно до її внутрішнього законодавства чи адміністративних процедур.

Стаття 26 Право виконання й максимальний розмір конфіскації

1. Запит про конфіскацію, зроблений відповідно до статей 23 і 24, не впливає на право запитуючої Сторони самостійно виконувати постанову про конфіскацію.

¹ **Валютний курс** – вираз ціни грошової одиниці однієї країни в грошових одиницях іншої. Фіксація валютного курсу здійснюється або відповідно до золотого паритету (гарантованим золотим змістом національної грошової одиниці), або за міжнародною угодою. При класичному золотому стандарті, тобто при вільному розміні валют на золото в центральному банку, валютний курс встановлювався в пропорціях до їх золотого вмісту.

Для конвертованих валют в основі курсу лежить валютний паритет. Проте курси валют майже ніколи не збігаються з їхнім валютним паритетом. В умовах міжнародної торгівлі і інших зовнішньоекономічних акцій співвідношення надходжень і платежів в іноземній валюті і, отже, попит і пропозиція іноземної валюти не перебуває у рівновазі. При активному платіжному балансі курси іноземних валют на валютному ринку даної країни падають, а курс національної грошової одиниці підвищується. Зворотне відбувається у разі, коли країна має пасивний платіжний баланс. Тому в більшості країн разом з твердим офіційним курсом національної валюти також існує вільний. За офіційного паритету здійснюються розрахунки центральних національних банків та інших валютно-фінансових установ між різними країнами і з міжнародними організаціями. Розрахунки між приватними особами і організаціями, виходять із зовнішньоторговельних і зовнішньоекономічних зв'язків та здійснюються по вільному курсу - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

2. Ніщо в цій Конвенції не повинно тлумачитись як таке, що дозволяє перевищення грошової суми, визначеної в постанові про конфіскацію, загальною вартістю конфіскації. якщо, надумку Сторони, це може трапитися, заінтересовані Сторони розпочинають консультації для уникнення цього.

Стаття 27 Ув'язнення у випадку неявки до суду

Запитувана Сторона не застосовує ув'язнення у випадку неявки до суду чи будь-якого іншого заходу, що обмежує свободу особи, унаслідок запиту, передбаченого статтею 23, якщо про це зазначено в запиті запитуючої Сторони.

Розділ 5

Відмова у співробітництві і його відстрочка

Стаття 28. Підстави для відмови

1. У співробітництві, передбаченому цією главою, може бути відмовлено, якщо:

a) запитувані дії суперечили б основоположним принципам правової системи запитуваної Сторони; або

b) виконання запиту може зашкодити суверенітету, безпеці, *ordre public* або іншим суттєвим інтересам запитуваної Сторони; або

c) на думку запитуваної Сторони, важливість справи, якої стосується запит, не виправдовує здійснення запитуваних дій; або

d) злочин, якого стосується запит, є фінансовим злочином, за винятком фінансування тероризму;

e) злочин, якого стосується запит, є політичним злочином, за винятком фінансування тероризму; або

f) запитувана Сторона вважає, що здійснення запитуваних дій суперечитиме принципу "*ne bis in idem*"; або

g) злочин, якого стосується запит, не вважався б злочином за законодавством запитуваної Сторони у випадку, якби його було вчинено в рамках її юрисдикції. Проте така підстава для відмови застосовується до співробітництва, передбаченого розділом 2, лише настільки, наскільки запитувана допомога передбачає примусові дії. У випадках, коли для співробітництва, передбаченого цією главою, вимагається подвійна кримінальна відповідальність, така вимога вважається дотриманою незалежно від того, чи відносять обидві Сторони злочин до тієї самої групи злочинів чи вживають таку саму термінологію для визначення злочину, за умови, що обидві Сторони встановлюють кримінальну відповідальність за поведінку, яка вирізняє злочин.

2. У співробітництві, передбаченому розділом 2, настільки, наскільки запитувана допомога передбачає примусові дії, та передбаченому розділом 3 цієї глави, може також бути відмовлено, якщо запитуваних заходів, не можна бути б ужити згідно з внутрішнім законодавством запитуваної Сторони з метою розслідування чи судового розгляду подібної справи на національному рівні.

3. У випадках, коли це вимагається законодавством запитуваної Сторони, у співробітництві, передбаченому розділом 2, настільки, наскільки запитувана допомога передбачає примусові дії, та передбаченому розділом 3 цієї глави, може також бути відмовлено, якщо вжиття запитуваних заходів чи будь-яких інших заходів, що мають подібні наслідки, не було б дозволене законодавством запитуючої Сторони або, у тому, що стосується компетентних органів запитуючої Сторони, якщо запит не санкціонований ні суддею, ні одним із судових органів, у тому числі державними обвинувачами, які протидіють кримінальним злочинам.

4. У співробітництві, передбаченому розділом 4 цієї глави, може також бути відмовлено, якщо:

a) відповідно до законодавства запитуваної Сторони конфіскація не передбачається за вид злочину, якого стосується запит; або

b) без обмеження зобов'язання, передбаченого пунктом 3 статті 23, співробітництво

може суперечити принципам внутрішнього законодавства запитуваної Сторони стосовно обмежень конфіскації, які стосуються співвідношення між злочином і:

i) економічною вигодою, яку можна було б розглядати як доход, одержаний внаслідок учинення такого злочину; або

ii) майном, яке можна було б розглядати як знаряддя чи засіб учинення злочину; або

c) за законодавством запитуваної Сторони рішення про конфіскацію не може більше бути ухвалено або виконано у зв'язку із закінченням строку давності; або

d) без обмеження положень пункту 5 статті 23, запит не стосується попереднього обвинувального вироку або рішення, яке має судовий характер, чи заяви в такому рішенні про те, що було вчинено один або кілька злочинів, на підставі чого постанову про конфіскацію ухвалили або добиваються її ухвалення; або

e) рішення про конфіскацію не може бути виконано в запитуючій Стороні або все ще може бути оскаржено у звичайному порядку; або

f) запит стосується постанови про конфіскацію, яка випливає з рішення, прийнятого за відсутності особи, проти якої було ухвалено постанову, і, на думку запитуваної Сторони, судовий розгляд, здійснений запитуючою Стороною, унаслідок якого було ухвалене таке рішення, не забезпечив дотримання мінімальних прав на захист, визнаних за кожною особою, проти якої висувається кримінальне обвинувачення.

5. Для цілей підпункту "f" пункту 4 цієї статті рішення не вважається прийнятим за відсутності особи, якщо:

a) воно було затверджене або винесене після заперечень цієї особи; або

b) воно було винесене за результатами апеляційного розгляду, за умови, що апеляція була подана відповідною особою.

6. Під час розгляду питання про дотримання мінімальних прав на захист для цілей підпункту "f" пункту 4 цієї статті запитувана Сторона враховує те, чи намагалася відповідна особа умисно уникнути правосуддя, або той факт, що ця особа, маючи можливість законним шляхом оскаржити рішення, прийняте за її відсутності, вирішила не робити цього. Це також стосується випадків, коли відповідна особа, одержавши належним чином виклик до суду, не з'явилася до суду й не попросила відкласти розгляд справи.

7. Сторона не повинна посилатися на банківську таємницю як підставу для відмови в будь-якому співробітництві, передбаченому цією главою. Якщо це передбачено її внутрішнім законодавством, Сторона може вимагати, щоб запит про співробітництво, який може передбачати розкриття банківської таємниці, був санкціонований або суддею, або одним із судових органів, у тому числі державними обвинувачами, які протидіють кримінальним злочинам.

8. Без впливу на підстави для відмови, передбачені в підпункті "a" пункту 1 цієї статті:

a) той факт, що особа, яка перебуває під слідством або стосовно якої органи запитуючої Сторони ухвалили постанову про конфіскацію, є юридичною особою, не може використовуватися запитуваною Стороною як перешкода для здійснення будь-якого співробітництва, передбаченого цією главою;

b) той факт, що фізична особа, стосовно якої було ухвалено постанову про конфіскацію доходів, згодом померла, або той факт, що юридичну особу, стосовно якої було ухвалено постанову про конфіскацію доходів, згодом було ліквідовано, не може використовуватись як перешкода для надання допомоги відповідно до підпункту "a" пункту 1 статті 23.

c) той факт, що особа, яка перебуває під слідством або стосовно якої органи запитуючої Сторони ухвалили постанову про конфіскацію, згадується в запиті як особа, яка вчинила як основний злочин, так і злочин з відмивання грошей відповідно до підпункту "b" пункту 2 статті 9 цієї Конвенції, не використовується запитуваною Стороною як перешкода для будь-якого співробітництва, передбаченого відповідно до цієї глави.

Стаття 29. Відстрочка

Запитувана Сторона може відстрочити дії, здійснювані за запитом, якщо такі дії можуть зашкодити розслідуванню або судовому розгляду, що здійснюється її органами.

Стаття 30. Виконання запиту частково або на умовах

Перед відмовою в співробітництві, передбаченому цією главою, або відстроченням такого співробітництва запитувана Сторона, коли це доцільно, після консультацій із запитуючою Стороною, розглядає питання стосовно можливості виконання запиту частково або на таких умовах, які вона вважає необхідними.

Розділ 6**Вручення документів і захист прав третіх осіб****Стаття 31. Вручення документів**

1. Сторони надають одна одній якнайширшу взаємну допомогу у врученні судових документів особам, яких стосуються тимчасові заходи й конфіскація.

2. Ніщо в цій статті не спрямоване на те, щоб перешкоджати:

a) можливості надсилання судових документів поштовими каналами безпосередньо особам за кордон;

b) можливості для судових виконавців, посадових осіб або інших компетентних органів Сторони походження здійснювати вручення судових документів безпосередньо через консульські установи цієї Сторони або через судових виконавців, посадових осіб чи інші компетентні органи Сторони призначення, - якщо Сторона призначення не повідомить про протилежне в заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи, зробленій під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання.

3. Під час вручення судових документів за кордоном особам, яких стосуються тимчасові заходи або постанови про конфіскацію в Стороні, що надсилає документи, ця Сторона зазначає, які засоби правового захисту такі особи мають згідно з її законодавством.

Стаття 32. Визнання іноземних рішень

1. Під час розгляду запиту про співробітництво, передбаченого розділами 3 і 4, запитувана Сторона визнає будь-яке судове рішення, ухвалене в запитуючій Стороні, стосовно прав, заявлених третіми особами.

2. У визнанні може бути відмовлено, якщо:

a) треті особи не мали адекватної можливості для того, щоб обстоювати свої права; або

b) рішення є не сумісним з уже прийнятим у запитуваній Стороні рішенням із цього самого питання; або

c) воно суперечить ordre public запитуваної Сторони; або

d) рішення було прийняте всупереч положенням про виключну юрисдикцію, передбачену законодавством запитуваної Сторони.

Розділ 7**Процедурні та інші загальні правила****Стаття 33. Центральний орган**

1. Сторони визначають центральний орган або, за необхідності, органи, що відповідають за надсилання запитів, які робляться згідно із цією главою, і за надання відповідей та такі запити, за виконання таких запитів або передачу їх компетентним органам для виконання.

2. Кожна Сторона під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання повідомляє Генеральному секретарю Ради Європи назви й адреси органів, визначених відповідно до пункту 1 цієї статті.

Стаття 34. Безпосередній зв'язок

1. Центральні органи підтримують між собою безпосередній зв'язок.
2. У термінових випадках запити або повідомлення, передбачені цією главою, можуть надсилатися безпосередньо судовими органами, у тому числі державними обвинувачами, запитуючої Сторони таким самим органам запитуваної Сторони. У таких випадках через центральний орган запитуючої Сторони одночасно надсилається копія центральному органу запитуваної Сторони.
3. Будь-який запит або повідомлення, передбачені пунктами 1 і 2 цієї статті, можуть бути надіслані через Міжнародну організацію кримінальної поліції (Інтерпол).
4. У випадках, коли запит надіслано згідно з пунктом 2 цієї статті, а орган не має компетенції його розглядати, він передає запит до компетентного національного органу та безпосередньо повідомляє про це запитуючій Стороні.
5. Запити чи повідомлення, передбачені розділом 2 цієї глави, які не передбачають примусових дій, можуть безпосередньо передаватися компетентним і органам і запитуючої Сторони компетентним органам запитуваної Сторони.
6. Проекти запитів або повідомлень, передбачені цією главою, можуть надсилатись безпосередньо судовими органами запитуючої Сторони таким самим органам запитуваної Сторони до надсилання офіційного запиту з метою пересвідчитися в можливості його ефективного розгляду після отримання, і наявності достатньої інформації та супровідної документації для забезпечення його відповідності вимогам законодавства запитуваної Сторони.

Стаття 35. Форма запиту й мови

1. Усі запити згідно з цією главою складаються в письмовій формі. Вони можуть передаватися електронними засобами або за допомогою будь-якого іншого засобу телекомунікації, за умови, що запитуюча Сторона готова, на запит, надати будь-коли письмовий запис такого повідомлення та оригінал. Однак кожна Сторона може, будь-коли, у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи визначити умови, на яких вона готова приймати та виконувати запити, отримані електронним шляхом або за допомогою будь-якого іншого засобу зв'язку.
2. З урахуванням положень пункту 3 цієї статті, переклад запитів або супровідних документів не вимагається.
3. Під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання будь-яка Держава або Європейське Співтовариство можуть в заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи зробити застереження, що вони залишають за собою право вимагати, щоб до запитів, надісланих їм, і до супровідних документів до таких запитів був доданий переклад її мовою або однією з офіційних мов Ради Європи, або такою із цих мов, яку вона зазначить. У зв'язку із цим вона може заявити про свою готовність приймати переклади на будь-яку іншу зазначену нею мову. Інші Сторони можуть застосовувати правило взаємності.

Стаття 36. Легалізація

Документи, що надсилаються згідно із цією главою, звільняються від усіх формальностей стосовно легалізації.

Стаття 37. Зміст запиту

1. Будь-який запит про співробітництво згідно із цією главою повинен містити:
  - a) назву органу, який звертається із запитом, та органу, що проводить розслідування або судовий розгляд;
  - b) предмет запиту і його причину;
  - c) обставини, у тому числі відповідні факти (такі, як дату, місце й обставини вчинення злочину), яких стосуються розслідування або судовий розгляд, за винятком запиту про вручення;
  - d) у випадку, коли співробітництво передбачає примусові дії:
    - i) текст положень законодавства або, коли це неможливо, виклад відповідного

застосовного права; та

ii) указівку на те, що запитуваний захід чи будь-які інші аналогічні заходи могли б бути вжиті на території запитуючої Сторони згідно з її законодавством;

е) за необхідності й наскільки це можливо:

i. детальні відомості про відповідну особу чи осіб, у тому числі прізвище, дату й місце народження, громадянство й місце перебування, а у випадку юридичної особи - її місцезнаходження; та

ii. майно, стосовно якого запитується співробітництво, його місцезнаходження, його зв'язок з відповідною особою чи особами, будь-який зв'язок зі злочином, а також будь-яку наявну інформацію про права інших осіб у цьому майні; та

f) будь-яку конкретну процедуру, дотримання якої бажає запитуюча Сторона.

2. Запит про тимчасові заходи згідно з розділом 3 у зв'язку з арештом майна, стосовно якого може бути ухвалена постанова про конфіскацію, що передбачає вимогу сплати грошової суми, повинен також зазначити максимальну суму, відшкодування якої вимагається за рахунок цього майна.

3. На додаток до інформації, наведеної в пункті 1, будь-який запит згідно з розділом 4 повинен містити:

а) у випадку застосування підпункту "а" пункту 1 статті 23:

i) засвідчену копію постанови про конфіскацію, ухваленої судом запитуючої Сторони, і виклад підстав, на основі яких була ухвалена постанова, якщо їх не зазначено в самій постанові;

ii) підтвердження компетентним органом запитуючої Сторони того, що постанова про конфіскацію підлягає виконанню й що вона не підлягає оскарженню у звичайному порядку;

iii) інформацію стосовно обсягу, в якому запитується виконання постанови; та

iv) інформацію про необхідність ужиття будь-яких тимчасових заходів;

б) у випадку застосування підпункту "b" пункту 1 статті 23 - виклад фактів, на які посилається запитуюча Сторона, які є достатніми для надання запитуваній Стороні можливості ухвалити постанову згідно з її внутрішнім законодавством;

с) якщо треті особи мали можливість заявити про свої права - документи, що їх підтверджують.

Стаття 38. Запити, складені неналежним чином

1. Якщо запит не відповідає положенням цієї глави або надана інформація є не достатньою для розгляду запиту запитуваною Стороною, така Сторона може вимагати від запитуючої Сторони виправити запит або доповнити його додатковою інформацією.

2. Запитувана Сторона може встановлювати граничний строк одержання таких виправлень або інформації.

3. До одержання запитаних виправлень або інформації стосовно запиту згідно з розділом 4 цієї глави запитувана Сторона може вжити будь-який із заходів, згаданих у розділах 2 або 3 цієї глави.

Стаття 39. Множинність запитів

1. У випадках, коли запитувана Сторона отримує більше одного запиту згідно з розділами 3 або 4 цієї глави стосовно одних і тих самих особи або майна, множинність запитів не заважає такій Стороні розглядати запити, що передбачають ужиття тимчасових заходів.

2. У випадку множинності запитів, передбачених розділом 4 цієї глави, запитувана Сторона розглядає питання про проведення консультацій із запитуючими Сторонами.

Стаття 40. Зобов'язання пояснювати причини

Запитувана Сторона пояснює причини прийняття будь-якого рішення про відмову здійснювати будь-яке співробітництво, передбачене в цій главі, про його відстрочення чи про його обумовлення.

Стаття 41. Інформація

1. Запитувана Сторона без зволікань інформує запитуючу Сторону про:

- ужиття заходів стосовно запиту згідно із цією главою;
- кінцевий результат заходів, ужитих на підставі запиту;
- рішення про відмову в співробітництві, його відстрочку чи обумовлення будь-якого співробітництва, цілком або частково, згідно із цією главою;
- будь-які обставини, що унеможливають здійснення запитуваних дій або можуть їх значно затримати; й
- у випадку вжиття тимчасових заходів на виконання запиту згідно з розділами 2 або 3 цієї глави, такі положення свого внутрішнього законодавства, які автоматично можуть призвести до припинення тимчасового заходу.

2. Запитуюча Сторона без зволікань інформує запитувану Сторону про:

- будь-який перегляд справи, рішення чи будь-який інший факт, через які постанова про конфіскацію цілком або частково не підлягає виконанню; та
- будь-яку обставину, фактичну або правову, через яку вжиття будь-якого заходу згідно з цією главою більше не є правомірним.

3. Якщо Сторона на підставі однієї й тієї самої постанови про конфіскацію звертається із запитом про конфіскацію до більш ніж однієї Сторони, вона інформує про такий запит всі Сторони, яких стосується виконання цієї постанови.

Стаття 42. Обмеження використання

1. Запитувана Сторона може обумовити виконання запиту тим, що отримані інформація або докази не використовуватимуться або не передаватимуться без її попередньої згоди органами запитуючої Сторони для проведення розслідувань або судових розглядів, інших, ніж зазначені в запиті.

2. Кожна Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання може в заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи повідомити про те, що без її попередньої згоди інформація або докази, надані нею згідно із цією главою, неможуть використовуватись або передаватись органами запитуючої Сторони для цілей проведення розслідувань або судових розглядів, інших, ніж зазначені в запиті.

Стаття 43. Конфіденційність

1. Запитуюча Сторона може вимагати, щоб запитувана Сторона додержувала конфіденційності факту й змісту запиту, за винятком того, наскільки це є необхідним для виконання запиту. Якщо запитувана Сторона не може забезпечити необхідної конфіденційності, вона без зволікань інформує про це запитуючу Сторону.

2. Запитуюча Сторона, якщо це не суперечить основним принципам її національного законодавства і якщо є відповідний запит, забезпечує конфіденційність будь-яких доказів та інформації, наданих запитуваною Стороною, за винятком того, наскільки їхнє розголошення є необхідним для проведення розслідувань або судових розглядів, зазначених у запиті.

3. З урахуванням положень свого внутрішнього законодавства Сторона, яка отримала інформацію без запиту згідно зі статтею 20, задовольняє будь-яку вимогу стосовно конфіденційності, висунуту Стороною, яка надає таку інформацію. Якщо інша Сторона не може задовольнити такої вимоги, вона без зволікань інформує про це Сторону, яка передала інформацію.

Стаття 44. Витрати¹

Звичайні витрати на виконання запиту покриває запитувана Сторона. Якщо виконання запиту вимагає значних або надзвичайних витрат, Сторони проводять консультації між собою з метою погодження умов виконання запиту й шляхів покриття

¹ **Витрати в економіці** — зменшення економічних вигод в результаті вибуття грошових коштів або іншого майна - матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

витрат.

Стаття 45. Збитки¹

1. У випадку подання особою позову про відшкодування збитків, які є наслідком дії чи бездіяльності у зв'язку зі співробітництвом згідно із цією главою, відповідні Сторони за необхідності розглядають питання про проведення консультацій між собою з метою розподілу будь-якої належної суми збитків.

2. Сторона, яка стала учасницею судового процесу, пов'язаного з відшкодуванням збитків, докладає зусиль для повідомлення іншій Стороні про такий судовий процес, якщо така Сторона може бути заінтересована в такій справі.

Глава V

Співробітництво між ПФР

Стаття 46. Співробітництво між ПФР

1. Сторони забезпечують співробітництво ПФР, визначених цією Конвенцією, для боротьби з відмиванням грошей, для збору та аналізу інформації, або, якщо необхідно, дослідження в рамках ПФР відповідної інформації стосовно будь-якого факту, який може бути показником відмивання грошей, відповідно до їхніх національних повноважень.

2. Для цілей пункту 1 кожна Сторона забезпечує здійснення ПФР обміну, без запиту або на запит і відповідно до цієї Конвенції або відповідно до існуючих чи майбутніх меморандумів про взаєморозуміння, які є сумісними з цією Конвенцією, будь-якою доступною інформацією, яка може стосуватись обробки чи аналізу інформації, або, якщо необхідно, дослідження ПФР стосовно фінансових операцій, які стосуються відмивання грошей, та задіяних фізичних або юридичних осіб.

3. Кожна Сторона забезпечує виконання функцій ПФР за цією статтею за відсутності впливу їхнього внутрішнього статусу, незалежно від того, чи є вони адміністративними, правоохоронними або судовими органами.

4. Кожний запит, зроблений на підставі цієї статті, супроводжується коротким викладом відповідних фактів, відомих запитувачому ПФР. Цей ПФР зазначає в запиті, яким чином буде використано запитувану інформацію.

5. Коли запит робиться відповідно до цієї статті, тоді запитуваний ПФР надає всю відповідну інформацію, у тому числі доступну фінансову інформацію та запитані правоохоронні дані, яких стосується запит, не потребуючи офіційного судового доручення за конвенціями або угодами, які застосовуються між Сторонами.

6. ПФР може відмовити в розкритті інформації, яка може зашкодити кримінальному розслідуванню, що проводиться в запитуваній Стороні, або, за виключних обставин, коли розкриття такої інформації було б явно непропорційним стосовно законних інтересів фізичної або юридичної особи або відповідної Сторони, або іншим чином не відповідало б основоположним принципам національного законодавства запитуваної Сторони. Будь-яка така відмова повинна належним чином пояснюватися запитувачому ПФР.

7. Інформація або документи, отримані відповідно до цієї статті, використовуються лише для цілей, визначених у пункті 1. Інформація, одержана від іншого ПФР, без його

¹ **Збиток, збитки (англ. Losses)** — суми втрачених активів, наприклад, через шкоду втрати, крадіжки або зобов'язання, які виникли, наприклад, у результаті правопорушення. - *material* з *Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

Особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є:

- втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);

- доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Див.: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk/79-gk/383-22.html>.

попередньої згоди не передається третій стороні, не використовується ПФР, який її отримує, для цілей, інших, ніж аналіз.

8. Під час передачі інформації або документів відповідно до цієї статті, ПФР, який передає, може встановити обмеження та умови використання інформації для цілей, інших, ніж визначені в пункті 7. ПФР, який отримує, дотримується будь-яких таких обмежень та умов.

9. Якщо Сторона бажає використати передану інформацію або документи для кримінального розслідування або переслідування для цілей, визначених у пункті 7, ПФР, який передає, не може відмовити в наданні згоди на таке використання, якщо він не робить цього на основі обмежень, установлених національним законодавством або умов, згаданих у пункті 6. Будь-яка відмова надати згоду повинна належним чином пояснюватись.

10. ПФР уживають усіх необхідних заходів, у тому числі заходів безпеки, для забезпечення недоступності для інших органів, установ або департаментів інформації, переданої відповідно до цієї статті.

11. Передана інформація підлягає захисту відповідно до Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (994_326) від 28 січня 1981 року (ETS N108) та з урахуванням Рекомендації N R(87)15 від 15 вересня 1987 року Комітету міністрів Ради Європи, яка регулює використання персональних даних у поліцейській сфері, принаймні за такими правилами конфіденційності й захисту персональних даних, які застосовуються відповідно до національного законодавства, що стосується запитуючого ПФР.

12. ПФР, що передає, може обґрунтовано запитати відомості про використання наданої інформації, і ПФР, що отримує, за наявності практичної можливості, надає такі пояснення.

13. Сторони зазначають підрозділ, який є ПФР у розумінні цієї статті.

Стаття 47. Міжнародне співробітництво для відстрочення підозрілих операцій

1. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для надання можливості здійснення негайних дій, ініційованих ПФР на запит іноземного ПФР, з метою призупинення або ненадання згоди на продовження операції, яка відбувається, на такі періоди й на тих самих умовах, які застосовуються в її внутрішньому законодавстві стосовно відстрочення операцій.

2. Дії, зазначені в пункті 1, виконуються, якщо запитуваний ПФР задовольняється обґрунтуванням, наданим запитуючим ПФР, що:

- a) операція стосується відмивання грошей; та
- b) операцію було б призупинено або згоду на продовження операції, яка відбувається, не було б надано, якби операція була предметом внутрішньо-державного повідомлення про підозрілу операцію.

Глава VI

Механізм моніторингу та врегулювання спорів

Стаття 48. Механізм моніторингу та врегулювання спорів

1. За подальшу імплементацію Конвенції відповідає Конференція Сторін (КС). КС:

- a) здійснює моніторинг належної імплементації Конвенції Сторонами;
- b) на запит Сторони висловлює думку стосовно будь-якого питання тлумачення та застосування Конвенції.

2. КС виконує функції відповідно до викладеного вище підпункту "а" пункту 1, використовуючи будь-які наявні відкриті матеріали (для країн - учасниць Moneyval) Спеціального комітету експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей (Moneyval) та будь-які наявні відкриті матеріали FATF (для країн - учасниць FATF), доповнені періодичними запитальниками для самооцінки, за необхідності. Процедура моніторингу буде застосовуватись у сферах, на які поширюється

дія цієї Конвенції, лише стосовно тих сфер, на які не поширюється дія інших відповідних міжнародних стандартів, оцінку стосовно яких здійснюють спільно FATF та Moneyval¹.

3. Якщо КС доходить висновку, що вона потребує додаткової інформації для виконання своїх функцій, вона звертається до відповідної Сторони, використовуючи, якщо КС вимагає цього, процедури та механізми Moneyval. Після цього відповідна Сторона доповідає КС. КС на підставі цього вирішує, чи проводити більш глибоку оцінку стану відповідної Сторони. Це може, хоча й не обов'язково, включати відвідування країни групою експертів з оцінки.

4. У випадку виникнення спору між Сторонами стосовно тлумачення або застосування цієї Конвенції вони намагаються врегулювати спір шляхом переговорів чи будь-якими іншими мирними засобами за власним вибором, у тому числі шляхом передачі спору на розгляд КС, арбітражного трибуналу, рішення якого будуть обов'язковими для Сторін, або Міжнародного Суду ООН залежно від домовленості між відповідними Сторонами.

5. КС приймає власний регламент.

6. Генеральний секретар Ради Європи скликає КС не пізніше, ніж через один рік після набрання Конвенцією чинності. Після цього регулярні засідання КС проводяться відповідно до регламенту, прийнятого КС.

Глава VII

Прикінцеві положення

Стаття 49. Підписання та набрання чинності

1. Цю Конвенцію відкрито для підписання Державами - членами Ради Європи, Європейським Співтовариством і Державами, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у її розробці. Такі Держави або Європейське Співтовариство можуть висловити свою згоду на обов'язковість для них Конвенції шляхом:

- a) підписання без застереження стосовно ратифікації, прийняття чи схвалення; або
- b) підписання з умовою ратифікації, прийняття чи схвалення з подальшою ратифікацією, прийняттям чи схваленням.

2. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення передаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

3. Ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку шість підписантів, принаймні чотири з яких є Державами - членами Ради Європи, висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Конвенції відповідно до положень пункту 1.

4. Стосовно будь-якої Держави, яка підписала цю Конвенцію і яка висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї цієї Конвенції після набрання нею чинності, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення

¹ Спеціальний Комітет експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей (PC-R-EV, MONEYVAL) засновано у вересні 1997 року для здійснення заходів самооцінки та взаємної оцінки заходів протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом держав, які не входять до Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Цей комітет Ради Європи у своїй роботі та процедурі здійснення оцінки та самооцінки заходів боротьби з відмиванням грошей є повністю ідентичним FATF і є спостерігачем в цій міжнародній організації.

Пленарні засідання Комітету проводяться двічі на рік, під час яких експерти розглядають звіти держав-членів та готують рекомендації по кожному з них. Крім того, MONEYVAL залучає експертів з минулого і поточного президентства FATF і наукових експертів, призначених секретаріатом MONEYVAL.

Державами - учасницями комітету є: Мальта, Кіпр, Сан-Маріно, Ліхтенштейн, Андорра, Угорщина, Польща, Румунія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Словенія, Словаччина, Македонія, Латвія, Литва, Естонія, Грузія, Україна, Албанія, Російська Федерація, Вірменія, Азербайджан, Молдова. Заявку на вступ до Комітету у 2002 році подано також Монако і Боснією та Герцеговиною. Див.: http://www.sdfm.gov.ua/content/uk/60_75.html.

тримісячного періоду від дати висловлення згоди на обов'язковість для неї цієї Конвенції відповідно до положень пункту 1.

5. Жодна зі Сторін Конвенції 1990 року (995_029) не може ратифікувати, прийняти або затвердити цієї Конвенції без визнання себе зобов'язаною принаймні положеннями, які відповідають положенням Конвенції 1990 року, які були для неї обов'язковими.

6. З моменту набрання чинності, Сторони Конвенції, які водночас є Сторонами Конвенції 1990 року (995_029):

- a) застосовують положення цієї Конвенції у відносинах між собою;
- b) продовжують застосовувати положення Конвенції 1990 року (995_029) у відносинах з іншими Сторонами зазначеної Конвенції, а не цієї Конвенції.

Стаття 50. Приєднання до Конвенції

1. Після набрання цією Конвенцією чинності Комітет міністрів Ради Європи після консультацій зі Сторонами Конвенції може рішенням, що приймається більшістю голосів, передбаченою пунктом "d" статті 20 Статуту Ради Європи (994_001), і одностайним голосуванням представників Сторін, які мають право засідати в Комітеті, запропонувати будь-якій Державі, яка не є членом Ради та яка не брала участі в її розробці, приєднатися до цієї Конвенції.

2. Стосовно будь-якої Держави, що приєднується, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати передачі документа про приєднання на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 51. Територіальне застосування

1. Будь-яка Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, схвалення чи приєднання можуть визначити територію або території, де застосовуватиметься ця Конвенція.

2. Будь-яка Сторона може в подальшому будь-коли заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цієї Конвенції на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Стосовно такої території Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом надіслання повідомлення на ім'я Генерального секретаря. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 52. Стосунок до інших конвенцій та угод

1. Ця Конвенція не зачіпає прав та зобов'язань Сторін, що впливають з міжнародних багатосторонніх документів, які стосуються спеціальних питань.

2. Сторони Конвенції можуть укладати між собою двосторонні чи багатосторонні угоди з питань, яких стосується ця Конвенція, з метою доповнення або посилення її положень чи сприяння застосуванню викладених у ній принципів.

3. Якщо дві чи більше Сторін уже уклали угоду чи договір з питання, якого стосується ця Конвенція, або іншим чином установили між собою відносини із цього питання, вони мають право застосовувати таку угоду або такий договір чи відповідним чином регулювати такі відносини замість цієї Конвенції, якщо це сприяє міжнародному співробітництву.

4. Без впливу на об'єкт і цілі цієї Конвенції та без впливу на її повне застосування з іншими Сторонами, Сторони, які є членами Європейського Союзу, у своїх відносинах застосовують правила Співтовариства та Європейського Союзу настільки, наскільки існують правила Співтовариства або Європейського Союзу, які регулюють певне відповідне питання та які застосовуються до конкретних випадків.

Стаття 53. Заяви та застереження

1. Будь-яка Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання можуть зробити одну чи більше заяв, передбачених у пункті 2 статті 3, пункті 4 статті 9, пункті 5 статті 17, пункті 3 статті 24, пункті 2 статті 31, пунктах 1 і 3 статті 35 і пункті 2 статті 42.

2. Будь-яка Держава або Європейське Співтовариство можуть також під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання, шляхом заяви, адресованої Генеральному секретарю Ради Європи, зробити застереження про своє право не застосовувати, цілком або частково, положення підпункту "с" пункту 2 статті 7, пункту 6 статті 9, пункту 5 статті 46 та статті 47.

3. Будь-яка Держава або Європейське Співтовариство під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання можуть заявити про спосіб, в який вони будуть застосовувати статті 17 й 19 цієї Конвенції, зокрема беручи до уваги застосовувані міжнародні угоди у сфері міжнародного співробітництва в кримінальних справах. Вони повідомляють про будь-які зміни цієї інформації Генеральному секретарю Ради Європи.

4. Будь-яка Держава або Європейське Співтовариство можуть під час підписання або передачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання заявити:

- a) що вони не будуть застосовувати пункту 4 статті 3 цієї Конвенції; або
- b) що вони будуть застосовувати пункт 4 статті 3 цієї Конвенції лише частково; або
- c) спосіб, в який вони будуть застосовувати пункт 4 статті 3 цієї Конвенції.

Про будь-які зміни цієї інформації вони повідомляють Генеральному секретарю Ради Європи.

5. Інші застереження або заяви не допускаються.

6. Будь-яка Сторона, яка зробила застереження згідно із цією статтею, може цілком або частково відкликати її шляхом надіслання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи. Відкликання набирає чинності з дати отримання Генеральним секретарем такого повідомлення.

7. Сторона, яка зробила застереження стосовно якого-небудь положення цієї Конвенції, не може вимагати застосування такого положення будь-якою іншою Стороною; однак, якщо її застереження є частковим або умовним, вона може вимагати застосування такого положення в тому обсязі, в якому вона сама його прийняла.

Стаття 54. Зміни

1. Зміни до цієї Конвенції можуть бути запропоновані будь-якою Стороною, і вони передаються Генеральним секретарем Ради Європи Державам - членам Ради Європи, Європейському Співтовариству й кожній Державі, яка не є членом Ради Європи, але яка приєдналася до цієї Конвенції, або якій було запропоновано приєднатися до цієї Конвенції відповідно до положень статті 50.

2. Будь-яка зміна, запропонована Стороною, передається до Європейського комітету з проблем злочинності (CDPC)¹, який подає Комітетові міністрів свій висновок стосовно запропонованої зміни.

3. Комітет міністрів розглядає запропоновану зміну й висновок Європейського комітету з проблем злочинності й може прийняти зміну більшістю, установленою в пункті "d" статті 20 Статуту Ради Європи (994_001).

---

¹ Європейському комітету з проблем злочинності (CDPC) створений у 1958 р. Здійснює нагляд і координацію діяльності Ради Європи у сфері запобігання злочинності та боротьби зі злочинністю. CDPC засідає у штаб-квартирі Ради Європи у Страсбурзі (Франція). CDPC визначає пріоритети міждержавного правового співробітництва, вносить Комітету міністрів пропозиції щодо діяльності в галузі кримінального права та процесу. Також комітет розробляє конвенції, рекомендації та звіти, організовує кримінологічні науково-дослідні конференції, конференції директорів тюремної адміністрації.

4. Текст будь-якої зміни, прийнятої Комітетом міністрів відповідно до пункту 3 цієї статті, надсилається Сторонам для прийняття.

5. Будь-яка зміна, прийнята відповідно до пункту 3 цієї статті, набирає чинності на тридцятий день після того, як усі Сторони поінформують Генерального секретаря про її прийняття.

6. Для поповнення категорій злочинів, що містяться в додатку, так само, як і для зміни статті 13, зміни можуть бути запропоновані будь-якою Стороною або Комітетом міністрів. Вони передаються Генеральним секретарем Ради Європи Сторонам.

7. Після консультацій зі Сторонами, які не є членами Ради Європи, та, якщо необхідно, з Європейським комітетом з проблем злочинності, Комітет міністрів більшістю, установленою в пункті "d" статті 20 Статуту Ради Європи (994_001), може прийняти зміну, запроповану відповідно до пункту 6. Така зміна набирає чинності після закінчення однорічного періоду з дати, коли вона була передана Сторонам. Протягом цього періоду будь-яка Сторона може повідомити Генеральному секретарю про будь-яке заперечення проти набрання зміною чинності стосовно неї.

8. Якщо одна третина Сторін повідомляє Генеральному секретарю про заперечення проти набрання чинності зміною, зміна не набирає чинності.

9. Якщо менше однієї третини Сторін повідомляє про заперечення, зміна набирає чинності для тих Сторін, які не повідомили про заперечення.

10. Якщо зміна набрала чинності відповідно до пунктів 6 та 9 цієї статті та Сторона повідомила про заперечення проти неї, така зміна набирає чинності стосовно такої Сторони в перший день місяця, що настає після дати, коли вона повідомила Генеральному секретарю Ради Європи про її прийняття. Сторона, яка висловила заперечення, може відкликати його будь-коли, повідомивши про це Генеральному секретарю Ради Європи.

11. Якщо зміна прийнята Комітетом міністрів, Держава або Європейське Співтовариство не можуть висловлювати свою згоду на те, щоб бути зобов'язаними Конвенцією, без прийняття в той самий час зміни.

Стаття 55. Денонсація

1. Будь-яка Сторона може будь-коли денонсувати цю Конвенцію шляхом відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

3. Однак ця Конвенція продовжує застосовуватися до здійснення згідно зі статтею 23 конфіскації, запит про яку був зроблений згідно із положеннями цієї Конвенції до дати, на яку така денонсація набрала чинності.

Стаття 56. Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє Державам - членам Ради Європи, Європейському Співтовариству, Державам, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у розробці Конвенції, будь-якій Державі, якій було запропоновано приєднатися до неї, та будь-якій іншій Стороні Конвенції, про:

- a) будь-яке підписання;
- b) передачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти чи будь-якого документа про прийняття, схвалення або приєднання;
- c) будь-яку дату набрання чинності цією Конвенцією відповідно до статей 49 та 50;
- d) будь-яку заяву або застереження, зроблені згідно зі статтею 53;
- e) будь-яку іншу дію, повідомлення чи сповіщення, які стосуються цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те вповноважені, підписали цю Конвенцію.

Учинено у Варшаві 16 травня 2005 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є рівноавтентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії цієї

Конвенції кожній Державі - члену Ради Європи, Європейському Співтовариству, Державам, які не є членами Ради Європи, але які брали участь у розробці Конвенції, і будь-якій Державі, якій запропоновано приєднатися до неї.

Дану Конвенцію часто називають Варшавською, так як прийнята вона була 16 травня 2005 р. у Варшаві (Польща).

Фактично Варшавська конвенція є суттєво допрацьованою та удосконаленою редакцією Страсбурзької конвенції Ради Європи 1990 р., з дати прийняття якої відбулись значні зміни у методах відмивання доходів та заходах боротьби з цим видом злочинної діяльності.

Відповідно до сучасної концепції комплексного підходу до протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму перед розробниками нової конвенції була поставлена задача доповнити передбачені Страсбурзькою конвенцією кримінально-правові заходи боротьби з відмиванням коштів превентивними аспектами, включаючи відповідне регулювання діяльності фінансових посередників та підрозділів фінансової розвідки, а також включити у сферу їх діяльності фінансування тероризму.

Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів

Преамбула

- Держави – члени Ради Європи та інші держави, що підписали цю Конвенцію;
- вважаючи, що завдання Ради Європи полягає у досягненні більшої єдності її членів, особливо з метою збереження та реалізації ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням;
  - беручи до уваги, зокрема, статтю 19 Загальної декларації прав людини; статті 6, 8 і 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенцію ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (м.Орхус, 25 червня 1998 року), та Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 року (ETS № 108);
  - беручи до уваги також Декларацію Комітету Міністрів Ради Європи щодо свободи висловлювань та інформації, прийняту 29 квітня 1982 року, а також рекомендації Комітету Міністрів державам-членам №R(81)19 про доступ до інформації, що знаходиться в розпорядженні державних органів, №R(91)10 про передачу третім особам персональних даних, що знаходяться в розпорядженні державних органів, №R(97)18 про захист персональних даних, що збираються і обробляються в статистичних цілях, №R(2000)13 про європейську політику щодо доступу до архівів та Res(2002)2 про доступ до офіційних документів;
  - підкреслюючи важливе значення, яке в плюралістичному і демократичному суспільстві має прозорість діяльності державних органів;
  - враховуючи, що здійснення права доступу до офіційних документів:
    - (i) надає суспільству джерело інформації;
    - (ii) допомагає громадськості формувати думку про стан суспільства та про державні органи;
    - (iii) сприяє єдності, результативності, ефективності та підзвітності державних органів, допомагаючи, тим самим, підтвердженню їх легітимності;
  - вважаючи тому, що всі офіційні документи є в принципі відкритими і відтак у доступі до них може бути відмовлено лише у зв'язку із захистом інших прав і законних інтересів;
  - домовились про таке:

Розділ I

Стаття 1. Загальні положення

1. Викладені нижче принципи повинні розумітися як такі, що не обмежують ті норми і положення національного законодавства та міжнародних договорів, які визнають більш широке право на доступ до офіційних документів.
2. Для цілей цієї Конвенції:
  - a. (i) під поняттям «державні органи» розуміється:
    - 1 – урядові та адміністративні органи на національному, регіональному та місцевому рівнях;
    - 2 – органи законодавчої та судової влади у тій мірі, в якій вони виконують адміністративні функції згідно з національним законодавством;
    - 3 – фізичні чи юридичні особи у тій мірі, в якій вони виконують адміністративні повноваження.
  - (ii) Кожна Сторона під час підписання або депонування ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, затвердження або приєднання, в заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи, може заявити, що визначення поняття «державні органи» також включає в себе один чи декілька з наступних:
    - 1 – органи законодавчої влади щодо їхніх інших функцій;

2 – органи судової влади щодо їхніх інших функцій;

3 – фізичні чи юридичні особи у тій мірі, в якій вони виконують державні функції або управляють державними коштами відповідно до національного законодавства.

b. під поняттям «офіційні документи» розуміється будь-яка інформація, записана у будь-якій формі, складена або отримана, та яка перебуває у розпорядженні державних органів.

Стаття 2. Право доступу до офіційних документів

1. Кожна Сторона гарантує право кожному, без дискримінації за будь-якою ознакою, на доступ, за вимогою, до офіційних документів, що знаходяться в розпорядженні державних органів.

2. Кожна Сторона вживає необхідних заходів у своєму національному законодавстві для впровадження положень щодо доступу до офіційних документів, передбачених цією Конвенцією.

3. Такі заходи повинні бути прийняті не пізніше набрання чинності цією Конвенцією стосовно відповідної Сторони.

Стаття 3. Можливі обмеження доступу до офіційних документів

1. Кожна Сторона може обмежувати право доступу до офіційних документів. Обмеження повинні бути чітко встановлені у законі, бути необхідними у демократичному суспільстві і бути пропорційними цілям захисту:

a. національної безпеки, оборони та міжнародних відносин;

У сучасному світі проблему національної безпеки виділено в окрему галузь політичної науки та політичної діяльності, значення якої постійно зростає. Від рівня національної безпеки залежить саме існування та розвиток людини, суспільства, держави. Процеси глобалізації, посилення єдності світу з одночасним поглибленням його національної різноманітності, революція у військовій сфері призвели до зміни загроз і небезпек для людства, окремих націй і держав, що вимагає нових підходів до глобальної, міжнародної та національної безпеки.

Проблеми національної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя.

Поняття національної безпеки відображає провідну роль нації — політичної, державно-громадської спільноти — як носія інтересів розвитку суспільства, вказує на те, що національна державність залишається основною формою політичної організації суспільства, а національна держава продовжує відігравати роль важливого суб'єкта міжнародних відносин.

Національна безпека функціонує через систему різноманітних відносин між особою та суспільством, між громадянином і державою, між суспільством і державою, між різними державами. Тому національна безпека — це стан внутрішніх і міждержавних відносин, який визначає ефективність системи державних, правових і суспільних гарантій прав та свобод людини та громадянина, базових цінностей та інтересів суспільства й суверенної держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

За суспільними сферами функціонування вона поділяється на такі основні види: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну та військову безпеку. Вони характеризуються своєрідністю, але перебувають у тісних взаємозв'язку і взаємозалежності. Вказані елементи є однаково важливими для формування комплексної системи безпеки, але, залежно від історичних обставин, різноманітних чинників кожна складова може набувати особливого значення.

b. громадської безпеки;

c. попередження, розслідування та судового переслідування кримінальної діяльності;

d. дисциплінарного розслідування;

e. перевірки, контролю та нагляду з боку державних органів;

f. приватного життя та інших законних приватних інтересів;

g. комерційних та інших економічних інтересів;

h. економічної, монетарної політики і політики обмінного курсу держави;

i. рівності сторін у судовому провадженні та ефективного здійснення правосуддя;

j. навколишнього середовища, або

k. обговорень всередині державного органу або між такими органами стосовно вивчення питання.

Держави, яких це стосується, під час підписання або депонування ратифікаційної

грамоти, документа про прийняття, затвердження або приєднання, у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи можуть заявити, що листування з правлячою сім'єю та її двором або главою держави може також бути включено до можливих обмежень.

2. У доступі до інформації, що міститься в офіційному документі, може бути відмовлено у разі, якщо її розголошення завдасть або ймовірно може завдати шкоди хоча б одному з інтересів, перелічених у пункті 1, якщо тільки відсутній переважаючий суспільний інтерес в оприлюдненні такої інформації.

3. Сторони розглядають питання щодо встановлення часових термінів, після закінчення яких згадані в пункті 1 обмеження більше не застосовуються.

Стаття 4. Запити про доступ до офіційних документів

1. Заявник щодо офіційного документу не зобов'язаний вказувати підстави для отримання доступу до офіційного документу.

2. Сторони можуть надати заявникам право залишатися анонімними, окрім випадків, коли розкриття особи є необхідним для опрацювання запиту.

3. Вимоги до запиту не повинні бути більшими, ніж це необхідно для опрацювання запиту.

Стаття 5. Опрацювання запитів про доступ до офіційних документів

1. Державний орган сприяє заявнику, наскільки це практично можливо, ідентифікувати запитуваний офіційний документ.

2. Запит про доступ до офіційного документу розглядається будь-яким державним органом, в розпорядженні якого знаходиться документ. Якщо державний орган не має у розпорядженні запитуваного офіційного документу або якщо він не уповноважений опрацьовувати цей запит, він повинен, коли це можливо, спрямувати запит чи заявника до компетентного державного органу.

3. Запити про доступ до офіційних документів розглядаються на рівних засадах.

4. Запит про доступ до офіційних документів розглядається невідкладно. Рішення приймається, повідомляється і виконується якомога швидше або в розумний строк, який встановлений заздалегідь.

5. У доступі до офіційного документу може бути відмовлено:

(i) якщо, незважаючи на сприяння державного органу, запит залишається занадто невизначеним, щоб дозволити ідентифікувати офіційний документ, або

(ii) якщо запит є явно невиправданим.

6. Орган державної влади, який повністю чи частково відмовив у доступі до офіційного документу, повинен обґрунтувати таку відмову. Заявник має право отримати на вимогу письмове обґрунтування такої відмови від державного органу.

Стаття 6. Форми доступу до офіційних документів

1. У разі надання доступу до офіційного документу заявник має право обрати чи ознайомитися з оригіналом або копією, чи отримати копію цього документу в будь-якій доступній формі або форматі за своїм вибором, якщо тільки висловлене побажання не є невиправданим.

2. У разі обмеження доступу до деякої інформації, що міститься в офіційному документі, державний орган повинен, тим не менш, надати доступ до решти інформації, що у ньому міститься. Будь-які пропуски у документі повинні бути чітко позначені. Однак, якщо часткова версія документа вводить в оману або не має сенсу, або покладає явно необґрунтоване навантаження на орган щодо оприлюднення решти документу, у такому доступі може бути відмовлено.

3. Державний орган може надати доступ до офіційного документу, вказавши заявнику легкодоступні альтернативні джерела.

Стаття 7. Стягнення плати за доступ до офіційних документів

1. Ознайомлення з офіційними документами у приміщеннях державного органу є безкоштовним. Це не перешкоджає Сторонам встановлювати плату за відповідні послуги, що надаються архівами та музеями.

2. За надання копії офіційного документа з заявника може стягуватися збір, який має бути розумним і не перевищувати фактичних витрат на виготовлення копії та доставку документа. Тарифи оплати повинні бути опубліковані.

Стаття 8. Процедура перегляду

1. Заявник, чий запит про надання офіційного документа було відхилено, прямо чи опосередковано, повністю або частково, повинен мати право доступу до процедури перегляду рішення судом або іншим незалежним та неупередженим органом, утвореним відповідно до закону.

2. Заявнику завжди надається доступ до швидкої і недорогої процедури перегляду, що полягає або у повторному розгляді державним органом, або у перегляді відповідно до пункту 1.

Стаття 9. Додаткові заходи

Сторони інформують громадськість про її право на доступ до офіційних документів та про порядок реалізації цього права. Вони також вживають належних заходів для:

- a. навчання державних органів щодо їхніх обов'язків у забезпеченні цього права;
- b. надання інформації з питань або діяльності, за які вони відповідають;
- c. ефективного адміністрування своїх документів для забезпечення легкого доступу до них;
- d. застосування чітких і встановлених правил зберігання та знищення своїх документів.

Стаття 10. Оприлюднення документів за ініціативою державних органів

За своєю власною ініціативою і коли це доцільно, державний орган вживає необхідних заходів для оприлюднення офіційних документів, які знаходяться в його розпорядженні, в інтересах поширення прозорості та ефективності державного управління та заохочення інформованої участі громадськості у справах, що становлять загальний інтерес.

Розділ II

Стаття 11. Група спеціалістів з доступу до офіційних документів

1. Група спеціалістів з доступу до офіційних документів проводить свої зустрічі не рідше, ніж один раз на рік з метою моніторингу виконання цієї Конвенції її Сторонами, а саме:

- a. звітування про відповідність заходів у законодавстві та на практиці, вжитих Сторонами для впровадження положень, установлених цією Конвенцією;
- b. (i) висловлення думок з будь-якого питання щодо застосування цієї Конвенції;
- (ii) висловлення пропозицій для сприяння або поліпшення ефективного застосування та виконання цієї Конвенції, включаючи виявлення будь-яких проблем;
- (iii) обмін інформацією та повідомленнями про суттєві правові, політичні або технологічні розробки;
- (iv) висловлення пропозицій до Консультацій Сторін з метою внесення поправок до Конвенції;
- (v) формулювання свого висновку стосовно будь-якої пропозиції щодо внесення поправок до цієї Конвенції у відповідності до статті 19.

2. Група спеціалістів вправі запитувати інформацію і дізнаватися думку громадського суспільства.

3. Група спеціалістів складається як мінімум з 10 і максимум з 15 членів. Ці особи обираються в ході Консультацій Сторін строком на чотири роки, з можливістю переобрання на один термін, з числа кандидатів за списком, до якого кожна Сторона пропонує двох експертів. Вони обираються із числа осіб з високими моральними якостями, відомих своєю визнаною компетентністю у сфері доступу до офіційних документів. Максимум один член Комітету може бути обраний зі списку запропонованих кожною із Сторін.

4. Члени Групи спеціалістів діють в особистій якості та є незалежними й неупередженими у виконанні своїх функцій і не отримують будь-яких вказівок від урядів.

5. Процедура обрання членів Групи спеціалістів визначається Комітетом Міністрів після консультацій та досягнення консенсусу Сторін Конвенції протягом одного року з дня набрання чинності цією Конвенцією. Група спеціалістів приймає власні правила процедури.

Стаття 12. Консультації Сторін

1. У Консультаціях Сторін бере участь по одному представнику від кожної Сторони.

2. Консультації Сторін відбуваються з метою:

a. розгляду звітів, висновків та пропозицій Групи спеціалістів;

1. b. висловлення пропозицій та рекомендацій Сторонам;

2. c. висловлення пропозицій щодо внесення поправок до цієї Конвенції відповідно до статті 19;

3. d. формулювання свого висновку щодо будь-якої пропозиції про внесення поправок до цієї Конвенції відповідно до статті 19.

Консультації Сторін скликаються Генеральним секретарем Ради Європи протягом одного року з дня набрання Конвенцією чинності з метою обрання членів Групи спеціалістів. Надалі зустрічі проводяться не рідше одного разу на 4 роки, а також у кожному випадку, коли більшість Сторін, Комітет Міністрів або Генеральний секретар Ради Європи вимагають такого скликання. Консультації Сторін затверджують власний порядок денний.

Після кожної зустрічі Консультація Сторін подає Комітету Міністрів звіт про роботу.

Стаття 13. Секретаріат

Секретаріат Ради Європи сприяє Консультації Сторін та Групі спеціалістів під час виконання їхніх функцій відповідно до цього Розділу.

Стаття 14. Звітування

Протягом одного року після дати набрання Конвенцією чинності для будь-якої Договірної Сторони, остання подає Групі спеціалістів звіт, що містить вичерпну інформацію про правові та інші заходи, вжиті для виконання положень цієї Конвенції.

Після цього, кожна Сторона подає Групі Спеціалістів перед кожним засіданням Консультації Сторін оновлену інформацію, згадану в пункті 1.

Кожна Сторона також подає Групі Спеціалістів будь-яку інформацію, яка нею запитується для виконання своїх завдань.

Стаття 15. Опублікування

Звіти, представлені Сторонами Групі спеціалістів, звіти, пропозиції та висновки Групи, а також звіти про роботу Консультації Сторін підлягають оприлюдненню.

Розділ III

Стаття 16. Підписання та набрання чинності Конвенцією

1. Ця Конвенція відкрита до підписання державами-членами Ради Європи.

2. Ця Конвенція підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти, документи про прийняття або затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

3. Ця Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного строку від дати, коли 10 держав-членів Ради Європи, висловили свою згоду на обов'язковість для них Конвенції відповідно до положень пункту 2.

4. Щодо кожної з держав, що підписали Конвенцію, а згодом висловили згоду на обов'язковість для них її положень, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного строку від дати висловлення державою згоди на обов'язковість для них Конвенції відповідно до положень пункту 2.

Стаття 17. Приєднання до Конвенції

1. Після набрання Конвенцією чинності Комітет Міністрів Ради Європи може, після консультацій зі Сторонами цієї Конвенції і отримання одностайної згоди з їхнього боку, запропонувати будь-якій державі, що не є членом Ради Європи, або будь-якій міжнародній організації приєднатися до Конвенції. Рішення приймається більшістю, передбаченою в підпункті (d) статті 20 Статуту Ради Європи, та одностайним голосуванням представників Сторін, які мають право засідати в Комітеті Міністрів.

2. Для будь-якої держави або міжнародної організації, які приєднуються до Конвенції відповідно до пункту 1, Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного строку від дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання.

Стаття 18. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава може при підписанні або здачі на зберігання ратифікаційної грамоти, документа прийняття, затвердження або приєднання визначити територію або території, на які поширюється дія цієї Конвенції.

2. Будь-яка Сторона може в будь-який час пізніше у заяві, направленій на ім'я Генерального секретаря Ради Європи, поширити дію цієї Конвенції на будь-яку іншу територію, зазначену в заяві, за міжнародні відносини якої вона несе відповідальність. Щодо такої території Конвенція набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного строку від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до попередніх двох пунктів щодо будь-якої території, визначеної в такій заяві, може бути відкликана шляхом направлення відповідного повідомлення Генеральному секретарю. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення тримісячного строку від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 19. Поправки до Конвенції

1. Поправки до цієї Конвенції можуть пропонуватися будь-якою Стороною, Комітетом Міністрів Ради Європи, Групою спеціалістів або Консультацією Сторін.

2. Будь-яка пропозиція про внесення поправки повідомляється Сторонам Генеральним секретарем Ради Європи.

3. Будь-яка поправка повідомляється Консультації Сторін, яка після проведення консультацій з Групою спеціалістів, подає свій висновок щодо запропонованої поправки Комітету Міністрів.

4. Комітет Міністрів розглядає запроповану поправку та будь-який висновок, поданий Консультацією Сторін, і може схвалити таку поправку.

5. Текст будь-якої поправки, схваленої Комітетом Міністрів згідно з пунктом 4, надсилається Сторонам для прийняття.

6. Будь-яка поправка, схвалена відповідно до пункту 4, набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення одномісячного строку від дати, коли всі Сторони повідомлять Генерального секретаря про її прийняття.

Стаття 20. Заяви

Будь-яка Сторона під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, схвалення чи приєднання може зробити одну чи більше заяв, передбачених у пункті 2 статті 1, пункті 1 статті 3 і статті 18. Вона повідомляє про будь-які зміни цієї інформації Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 21. Денонсація

1. Будь-яка Сторона може в будь-який час денонсувати цю Конвенцію, направивши відповідне повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після завершення шестимісячного строку від дати отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 22. Повідомлення

1. Генеральний секретар Ради Європи повідомляє державам-членам Ради Європи та будь-якій іншій державі та міжнародній організації, які приєдналися до цієї Конвенції або були запрошені приєднатися до неї, про:

- a. будь-яке підписання;
- b. здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження або приєднання;
- c. будь-яку дату набрання чинності цією Конвенцією відповідно до статей 16 і 17;
- d. будь-яку заяву, зроблену відповідно до пункту 2 статті 1, пункту 1 статті 3 і статті 18;
- e. будь-яку іншу дію, повідомлення чи сповіщення, які стосуються цієї Конвенції.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цю Конвенцію.

Учинено у м. Тромсе 18 червня 2009 року, англійською та французькою мовами, при цьому обидва тексти є рівно автентичними, в одному примірнику, який здається на зберігання до архіву Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає завірені копії кожній державі-члену Ради Європи та будь-якій іншій Державі, та міжнародній організації, яким запропоновано приєднатися до цієї Конвенції.

Слід зазначити, що ця конвенція являється першим міжнародним документом у цій сфері, який носить обов'язковий характер для країн, які її підписали. Авторами конвенції було сформовано мінімальні стандарти доступу до документів, зокрема права ознайомитись із оригіналом документа чи отримати його копію у будь-якій доступній формі та право оскаржити відмову розпорядника. Україна гарантує такі права, які прописані у Законі України "Про доступ до публічної інформації".

Цей документ зобов'язує держави не тільки визнавати право на доступ до інформації, а й здійснювати здійснювати все для виконання цього права.

ДЕКЛАРАЦІЇ

Декларація тисячоліття*Декларація тисячелетия Организации Объединенных Наций.**Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года.***Генеральная Ассамблея, принимает нижеследующую Декларацию:****I. Ценности и принципы**

1. Мы, главы государств и правительств, собрались в Центральном учреждении Организации Объединенных Наций в Нью-Йорке с 6 по 8 сентября 2000 года, на заре нового тысячелетия, чтобы вновь подтвердить нашу веру в Организацию и ее Устав (995_010) как нерушимые основы более мирного, процветающего и справедливого мира.

2. Мы признаем, что помимо индивидуальной ответственности перед нашими собственными обществами мы несем также коллективную ответственность за утверждение принципов человеческого достоинства, справедливости и равенства на глобальном уровне. Поэтому мы как руководители ответственны перед всеми жителями Земли, особенно перед наиболее уязвимыми из них, и в частности перед детьми мира, которым принадлежит будущее.

3. Мы вновь заявляем о нашей приверженности целям и принципам Устава Организации Объединенных Наций (995_010), которые доказали свою неподвластность времени и универсальный характер. Их актуальность и способность служить источником вдохновения возрастают по мере того, как страны и народы становятся все более взаимосвязанными и взаимозависимыми.

4. Мы преисполнены решимости установить справедливый и прочный мир во всем мире в соответствии с целями и принципами Устава (995_010). Мы подтверждаем свое обязательство поддерживать все усилия, направленные на обеспечение суверенного равенства всех государств; уважения их территориальной целостности и политической независимости; урегулирования споров мирными средствами и в соответствии с принципами справедливости и международного права; права на самоопределение народов, все еще находящихся под колониальным господством и иностранной оккупацией; невмешательства во внутренние дела государств; уважения прав человека и основных свобод; соблюдения равных прав для всех без различия расы, пола, языка и религии; и международного сотрудничества в решении международных проблем экономического, социального, культурного или гуманитарного характера.

5. Мы считаем, что главной задачей, стоящей перед нами сегодня, является обеспечение того, чтобы глобализация стала позитивным фактором для всех народов мира. Это связано с тем, что, хотя глобализация открывает широкие возможности, ее благами сейчас пользуются весьма неравномерно и неравномерно распределяются ее издержки. Мы осознаем, что развивающиеся страны и страны с переходной экономикой сталкиваются с особыми трудностями в плане принятия мер в связи с решением этой главной задачи. Именно поэтому глобализация может обрести полностью всеохватывающий и справедливый характер лишь через посредство широкомасштабных и настойчивых усилий по формированию общего будущего, основанного на нашей общей принадлежности к роду человеческому во всем его многообразии. Эти усилия должны включать политику и меры на глобальном уровне, которые отвечали бы потребностям развивающихся стран и стран с переходной экономикой и которые разрабатывались бы и осуществлялись при их эффективном участии.

6. Мы считаем, что существенно важное значение для международных отношений в XXI веке будет иметь ряд фундаментальных ценностей. К ним относятся:

Свобода. Мужчины и женщины имеют право жить и растить своих детей в достойных человека условиях, свободных от голода и страха насилия, угнетения и несправедливости. Лучшей гарантией этих прав является демократическая форма правления, основанная на широком участии и воле народа.

Обобщенное понятие свободы подразумевает - возможность самостоятельного выбора своих

жизненных ориентиров или действий.

Если рассматривать понятие свободный человек с позиции права, то - это субъект который имеет право на определенное поведение, закрепленное в Конституции его страны. Речь идет о регламентированной свободе. Чем более развита демократия страны, тем больше прав у ее граждан.

Если рассматривать категорию свободный человек с позиции этики то, - это тот кто имеет возможность проявить свою волю, при этом его волеизъявление не отражается негативно на ком-то другом. Это означает, что люди несут ответственность перед обществом.

Равенство. Ни один человек и ни одна страна не должны лишаться возможности пользоваться благами развития. Должно быть гарантировано равенство прав и возможностей мужчин и женщин.

В широком понимании, равенство определяется тем, что все люди равны, вне зависимости от их пола, возраста, этнического или национального происхождения, гражданства, языка, вероисповедания и убеждений, мнения, увечий, состояния здоровья, половой ориентации и прочих причин, касающихся человека.

Солидарность. Глобальные проблемы должны решаться при справедливом распределении издержек и бремени в соответствии с фундаментальными принципами равенства и социальной справедливости. Те, кто страдают или находятся в наименее благоприятном положении, заслуживают помощи со стороны тех, кто находится в наиболее благоприятном положении.

В широком понимании, понятие солидарность определяется общностью интересов или другими словами единомыслием, понимание либо сочувствие чьим-либо действиям или мнению.

Теоретики права утверждали равенство как равноценность и равноправие всех людей, в т. ч. равенство всех перед законом.

Терпимость. При всем многообразии вероисповеданий, культур и языков люди должны уважать друг друга. Различия в рамках обществ и между обществами не должны ни пугать, ни служить поводом для преследований, а должны пестоваться в качестве ценнейшего достояния человечества. Следует активно поощрять культуру мира и диалог между всеми цивилизациями.

Уважение к природе. В основу охраны и рационального использования всех живых организмов и природных ресурсов должна быть положена осмотрительность в соответствии с постулатами устойчивого развития. Только таким образом можно сохранить для наших потомков те огромные богатства, которые дарованы нам природой. Нынешние неустойчивые модели производства и потребления должны быть изменены в интересах нашего будущего благосостояния и благополучия наших потомков.

Общая обязанность. Обязанность по управлению глобальным экономическим и социальным развитием, а также устранению угроз международному миру и безопасности должна разделяться между народами мира и осуществляться на многосторонней основе. Центральную роль в этом должна играть Организация Объединенных Наций как наиболее универсальная и самая представительная организация в мире.

После Второй Мировой Войны была сформирована Организация Объединенных Наций в 1945 году, главная цель которой – поддержания международного мира и соответственно безопасности. ООН проводит свою деятельность направленную на предотвращения конфликтов, оказания содействия сторонам конфликта в примирении, осуществления миротворческой деятельности, а также создания условий, способствующих установлению и укреплению мира. Совет Безопасности ООН несет главную ответственность за поддержание международного мира и безопасности.

7. С тем чтобы претворить эти общие ценности в конкретные действия, мы определили те ключевые цели, которым мы придаем особо важное значение.

II. Мир, безопасность и разоружение

8. Мы приложим все усилия к тому, чтобы освободить наши народы от бедствий войн, будь то внутри государств или между государствами, войн, которые за последнее десятилетие унесли более 5 миллионов жизней. Мы будем также добиваться устранения угроз, создаваемых оружием массового уничтожения.

9. Поэтому мы преисполнены решимости: укреплять уважение к принципу верховенства права, причем как в международных, так и во внутренних делах, и в частности обеспечивать выполнение государствами-членами решений Международного

Суда, во исполнение Устава Организации Объединенных Наций (995_010), по любым делам, сторонами которых они являются; повышать эффективность Организации Объединенных Наций в деле поддержания мира и безопасности путем предоставления в ее распоряжение ресурсов и инструментов, необходимых ей для предотвращения конфликтов, мирного разрешения споров, проведения операций по поддержанию мира, постконфликтного миростроительства и реконструкции. В этой связи мы принимаем к сведению доклад Группы по операциям Организации Объединенных Наций в пользу мира и просим Генеральную Ассамблею оперативно рассмотреть ее рекомендации; укреплять сотрудничество между Организацией Объединенных Наций и региональными организациями в соответствии с положениями главы VIII Устава (995_010); обеспечить соблюдение государствами-участниками договоров в таких областях, как контроль над вооружениями и разоружение, и норм международного гуманитарного права и права в области прав человека и призвать все государства рассмотреть возможность подписания и ратификации Римского статута Международного уголовного суда (995_588); предпринять согласованные действия по борьбе против международного терроризма и присоединиться как можно скорее всем соответствующим международным конвенциям; удвоить наши усилия по осуществлению принятого нами обязательства поставить заслон всемирной проблеме наркотиков; активизировать наши усилия по борьбе с транснациональной преступностью во всех ее аспектах, включая торговлю людьми и их контрабандный провоз и "отмывание" денег; свести к минимуму неблагоприятные последствия вводимых Организацией Объединенных Наций экономических санкций для ни в чем не повинных групп населения; обеспечить регулярный пересмотр режимов таких санкций; и исключить неблагоприятные последствия санкций для третьих сторон; добиваться ликвидации оружия массового уничтожения, особенно ядерного оружия, и сохранять открытыми все имеющиеся возможности для достижения этой цели, включая возможность созыва международной конференции для определения путей и способов устранения ядерной угрозы; предпринять согласованные действия для прекращения незаконного оборота стрелкового оружия и легких вооружений, особенно посредством обеспечения большей транспарентности в области передачи оружия и поддержки региональных мер по разоружению, принимая во внимание все рекомендации предстоящей конференции Организации Объединенных Наций по проблеме незаконной торговли стрелковым оружием и легкими вооружениями; обратиться ко всем государствам с призывом рассмотреть возможность присоединения к Конвенции о запрещении применения, накопления запасов, производства и передачи противопехотных мин и об их уничтожении (995_379), а также измененному Протоколу о минах (995_310) к Конвенции о конкретных видах обычного оружия (995_266).

10. Мы настоятельно призываем государства-члены соблюдать "олимпийское перемирие", индивидуально и коллективно, в настоящее время и в будущем, и поддерживать Международный олимпийский комитет в его усилиях по поощрению мира и взаимопонимания между людьми посредством спорта и воплощения олимпийских идеалов.

III. Развитие и искоренение нищеты¹

11. Мы приложим все усилия к тому, чтобы избавить наших соплеменников, мужчин, женщин и детей, от унижающей человеческое достоинство крайней нищеты, в условиях которой в настоящее время вынуждены жить более миллиарда из них. Мы привержены тому, чтобы превратить право на развитие в реальность для всех и избавить весь род человеческий от нужды.

¹ **Нищета** или крайняя бедность, абсолютная бедность — состояние, которое характеризуется тяжелой нехваткой основных потребностей человека, таких как потребности в продовольствии, питьевой воде, санитарии, охране здоровья, жилья, образования и информации. Это состояние зависит не только от дохода, но и от доступа к услугам. Понятие нищеты было впервые определено Организации Объединённых Наций в 1995 году - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

12. В этой связи мы твердо намерены создать, как на национальном, так и на глобальном уровне, условия, благоприятствующие развитию и ликвидации нищеты.

13. Успех в достижении этих целей зависит, в частности, от обеспечения благого управления в каждой стране. Он также зависит от обеспечения благого управления на международном уровне и транспарентности в финансовой, кредитно-денежной и торговой системах. Мы привержены формированию открытой, справедливой, регулируемой, предсказуемой и недискриминационной многосторонней торговой и финансовой системы.

14. Мы обеспокоены теми препятствиями, с которыми сталкиваются развивающиеся страны в деле мобилизации ресурсов, необходимых для финансирования их устойчивого развития. Поэтому мы будем прилагать все усилия к обеспечению успеха Международного и межправительственного мероприятия высокого уровня по финансированию развития, которое состоится в 2001 году.

15. Мы также обязуемся содействовать удовлетворению особых потребностей наименее развитых стран. В этой связи мы приветствуем созыв в мае 2001 года третьей Конференции Организации Объединенных Наций по наименее развитым странам и будем стремиться обеспечить ее успешное проведение. Мы призываем промышленно развитые страны: принять, предпочтительно до начала работы этой Конференции, комплекс мер по обеспечению беспопытного и неквотируемого доступа практически всех экспортных товаров наименее развитых стран на свои рынки; без дальнейших промедлений приступить к осуществлению расширенной программы по облегчению долгового бремени бедных стран с высоким уровнем задолженности и согласиться на списание всей официальной двусторонней задолженности этих стран в обмен на принятие ими твердых обязательств в области борьбы с нищетой; и оказывать более щедрую помощь в целях развития, особенно тем странам, которые действительно пытаются использовать имеющиеся у них ресурсы для сокращения масштабов нищеты.

16. Мы также преисполнены решимости всеобъемлющим образом и эффективно урегулировать проблемы задолженности развивающихся стран с низким и средним уровнем дохода на основе принятия различных национальных и международных мер, направленных на то, чтобы вывести их задолженность на приемлемый уровень в долгосрочной перспективе.

17. Мы также твердо намерены решать проблему особых потребностей малых островных развивающихся государств путем осуществления Барбадосской программы действий и решений двадцать второй специальной сессии Генеральной Ассамблеи оперативно и в полном объеме. Мы настоятельно призываем международное сообщество обеспечить, чтобы при разработке показателя уязвимости учитывались особые потребности малых островных развивающихся государств.

18. Мы признаем особые потребности и проблемы развивающихся стран, не имеющих выхода к морю, и настоятельно призываем как двусторонних, так и многосторонних доноров увеличить объем финансовой и технической помощи этой группе стран в целях удовлетворения их особых потребностей в области развития и содействовать им в преодолении обусловленных их географическим положением трудностей путем совершенствования их транзитных транспортных систем.

19. Мы также преисполнены решимости: сократить вдвое к 2015 году долю населения земного шара, имеющего доход менее одного доллара в день, и долю населения, страдающего от голода, а также сократить вдвое к тому же сроку долю населения земного шара, не имеющего доступа к безопасной питьевой воде, в том числе из-за нехватки средств; обеспечить, чтобы к тому же сроку у детей во всем мире, как у мальчиков, так и у девочек, была возможность получать в полном объеме начальное школьное образование и чтобы девочки и мальчики имели равный доступ ко всем уровням образования; к тому же сроку добиться снижения материнской смертности на три четверти и смертности среди детей в возрасте до 5 лет на две трети по сравнению с их нынешними уровнями; к указанному сроку остановить распространение ВИЧ/СПИДа,

малярии и других основных болезней, от которых страдает человечество, и положить начало тенденции к сокращению их масштабов; предоставлять особую помощь детям, лишившимся родителей из-за ВИЧ/СПИДа; к 2020 году обеспечить существенное улучшение жизни как минимум 100 миллионов обитателей трущоб, как это предусмотрено инициативой "Города без трущоб".

20. Мы также преисполнены решимости: способствовать равенству мужчин и женщин и расширению прав и возможностей женщин как эффективным средствам борьбы с нищетой, голодом и болезнями и стимулирования развития, носящего подлинно устойчивый характер; разработать и осуществить стратегии, дающие молодым людям во всем мире реальный шанс находить достойную и продуктивную работу; поощрять фармацевтическую промышленность к обеспечению более широкого распространения основных лекарств и их большей доступности для всех, кто в них нуждается в развивающихся странах; наладить прочные партнерские отношения с частным сектором и организациями гражданского общества во имя развития и искоренения нищеты; принять меры к тому, чтобы все могли пользоваться благами новых технологий, особенно информационных и коммуникационных технологий, в соответствии с рекомендациями, содержащимися в Декларации министров на сессии ЭКОСОС 2000 года.

IV. Охрана нашей общей окружающей среды

21. Мы должны не жалеть усилий в деле избавления всего человечества, и прежде всего наших детей и внуков, от угрозы проживания на планете, которая будет безнадежно испорчена деятельностью человека и ресурсов которой более не будет хватать для удовлетворения их потребностей.

22. Мы вновь заявляем о своей поддержке принципов устойчивого развития, в том числе тех, которые изложены в Повестке дня на XXI век, согласованной на Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию.

23. В этой связи мы твердо намерены придерживаться во всей нашей экологической деятельности новой этики бережного и ответственного отношения к природе и для начала заявляем о своей решимости:

- приложить все усилия к тому, чтобы обеспечить вступление в силу Киотского протокола (995_801), предпочтительно к десятой годовщине Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию в 2002 году, и приступить к предусмотренному им сокращению выбросов парниковых газов; активизировать наши коллективные усилия по лесоустройству, сохранению всех типов лесов и устойчивому развитию лесного хозяйства;

- добиваться полного осуществления Конвенции о биологическом разнообразии (995_030) и Конвенции по борьбе с опустыниванием в тех странах, которые испытывают серьезную засуху и/или опустынивание, особенно в Африке (995_120); остановить нерациональную эксплуатацию водных ресурсов, разрабатывая стратегии водохозяйственной деятельности на региональном, национальном и местном уровнях, способствующие справедливому доступу к воде и ее достаточному предложению; активизировать сотрудничество в целях сокращения числа и последствий стихийных бедствий и антропогенных катастроф; обеспечить свободный доступ к информации о геноме человека.

V. Права человека, демократия¹ и благое управление

24. Мы не пожалеем усилий для поощрения демократии и укрепления правопорядка, а также для обеспечения уважения всех международно признанных прав человека и основных свобод, включая право на развитие.

---

¹ **Демократія** (др.-греч. δημοκρατία «народовла́стие» от δῆμος «народ» + κράτος «власть») — политическая система, в основе которой лежит метод коллективного принятия решений с равным воздействием участников на исход процесса или на его существенные стадии - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

25. Поэтому мы преисполнены решимости: полностью уважать и поддерживать Всеобщую декларацию прав человека (995_015); добиваться полной защиты и поощрения во всех наших странах гражданских, политических, экономических, социальных и культурных прав для всех; укреплять потенциал всех наших стран для претворения в жизнь принципов и практики демократии и уважения прав человека, включая права меньшинств; вести борьбу со всеми формами насилия в отношении женщин и осуществлять Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (995_207); принять меры по обеспечению уважения и защиты прав человека мигрантов, трудящихся-мигрантов и членов их семей, прекращению учащающихся во многих обществах проявлений расизма и ксенофобии и поощрению большего согласия и терпимости во всех обществах; коллективно добиваться большей открытости политических процессов, создавая условия для подлинного участия в них всех граждан во всех наших странах; обеспечить средствам массовой информации свободу выполнять присущую им важную функцию, а также право общественности на доступ к информации.

VI. Защита уязвимых

26. Мы приложим все усилия к тому, чтобы детям, а также всему гражданскому населению, которое испытывает наибольшие страдания в результате стихийных бедствий, геноцида, вооруженных конфликтов и других чрезвычайных гуманитарных ситуаций, предоставлялась всяческая помощь и защита с целью их скорейшего возвращения к нормальной жизни. Поэтому мы преисполнены решимости: расширять и укреплять деятельность по защите гражданского населения в сложных чрезвычайных ситуациях в соответствии с международным гуманитарным правом; укреплять международное сотрудничество, включая совместное несение бремени гуманитарной помощи странам, принимающим беженцев, и ее координацию; и помогать всем беженцам и перемещенным лицам на добровольной основе возвращаться в свои дома в условиях безопасности и достоинства и беспрепятственно реинтегрироваться в свои общества; поощрять ратификацию и полное осуществление Конвенции о правах ребенка (995_021) и факультативных протоколов к ней, касающихся участия детей в вооруженных конфликтах и торговли детьми, детской проституции и детской порнографии.

VII. Удовлетворение особых потребностей Африки

27. Мы будем поддерживать укрепление демократии в Африке и помогать африканцам в их борьбе за прочный мир, искоренение нищеты и устойчивое развитие, тем самым вовлекая Африку в основное русло развития мировой экономики.

28. Поэтому мы преисполнены решимости: в полной мере поддерживать политические и институциональные структуры зарождающихся демократий в Африке; стимулировать и поддерживать региональные и субрегиональные механизмы предупреждения конфликтов и поощрения политической стабильности и обеспечивать надежный приток ресурсов для миротворческих операций на континенте; принять особые меры для решения проблем искоренения нищеты и устойчивого развития в Африке, включая списание задолженности, улучшение доступа к рынкам, расширение официальной помощи в целях развития (ОПР) и увеличение потоков прямых иностранных инвестиций (ПИИ), а также передачу технологии; помочь Африке создать свой потенциал для обуздания пандемии ВИЧ/СПИДа и других инфекционных заболеваний.

VIII. Укрепление Организации Объединенных Наций

29. Мы приложим все усилия к тому, чтобы превратить Организацию Объединенных Наций в более эффективный инструмент для решения всех этих первоочередных задач: борьбы за развитие для всех народов мира, борьбы с нищетой, невежеством и болезнями; борьбы с несправедливостью; борьбы с насилием, террором и преступностью; и борьбы с деградацией и разрушением нашего общего дома.

30. Поэтому мы преисполнены решимости: подтвердить центральное место Генеральной Ассамблеи как главного совещательного, директивного и представительного органа Организации Объединенных Наций и дать ей возможность эффективно играть эту

роль; активизировать наши усилия по проведению всеобъемлющей реформы Совета Безопасности во всех ее аспектах; продолжать укреплять Экономический и Социальный Совет, опираясь на его последние достижения, с тем чтобы помочь ему выполнять роль, предписанную ему в Уставе (995_010); укреплять Международный Суд, с тем чтобы обеспечить правосудие и верховенство права в международных делах; поощрять регулярные консультации и координацию между главными органами Организации Объединенных Наций в выполнении ими своих функций; обеспечить наделение Организации на своевременной и предсказуемой основе ресурсами, необходимыми ей для выполнения ее мандатов; настоятельно призвать Секретариат наилучшим образом использовать эти ресурсы в соответствии с четкими правилами и процедурами, согласованными Генеральной Ассамблеей, в интересах всех государств-членов, посредством задействования наиболее эффективных методов управления и передовых технологий и путем сосредоточения усилий на выполнении тех задач, которые соответствуют согласованным приоритетам государств-членов; поощрять соблюдение Конвенции о безопасности персонала Организацией Объединенных Наций и связанного с ней персонала (995_025); обеспечить большую согласованность политики и дальнейшее улучшение взаимодействия между Организацией Объединенных Наций, ее учреждениями, бреттон-вудскими учреждениями и Всемирной торговой организацией, а также другими многосторонними органами в целях обеспечения полностью скоординированного подхода к проблемам мира и развития; продолжать укреплять сотрудничество между Организацией Объединенных Наций и национальными парламентами через их всемирную организацию - Межпарламентский союз - в различных областях, включая мир и безопасность, экономическое и социальное развитие, международное право и права человека, демократию и гендерные вопросы; предоставить частному сектору, неправительственным организациям и гражданскому обществу в целом более широкие возможности для содействия достижению целей и осуществлению программ Организации.

31. Мы просим Генеральную Ассамблею регулярно рассматривать ход осуществления положений настоящей Декларации и просим Генерального секретаря публиковать периодические доклады для рассмотрения Генеральной Ассамблеей и в качестве основы для принятия дальнейших мер.

32. Пользуясь этой исторической возможностью, мы вновь торжественно заявляем о том, что Организация Объединенных Наций является незаменимым общим домом для всего человечества и что через нее мы будем стремиться воплотить в жизнь свое общее стремление к миру, сотрудничеству и развитию. Поэтому мы торжественно обещаем всемерно поддерживать эти общие цели и заявляем о нашей решимости обеспечить их достижение.

*Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року.
(Документ 995_369, поточна редакція — Прийняття від 16.12.1996).*

Декларація

Генеральна Асамблея, упевнена у тому, що стабільність і транспарентність умов, у яких здійснюються міжнародні комерційні операції у всіх країнах, нагально необхідні для мобілізації транскордонних потоків інвестицій, фінансових ресурсів, технологій, кваліфікованих кадрів та інших важливих ресурсів з метою, зокрема, сприяння економічному і соціальному розвитку, охороні навколишнього середовища, визнаючи необхідність сприяння укріпленню соціальної відповідальності приватних та державних корпорацій, у тому числі транснаціональних корпорацій, і окремих осіб, які займаються міжнародними комерційними операціями, та застосуванню ними відповідних етичних норм, зокрема, шляхом дотримання законів та постанов країн, в яких вони здійснюють свої ділові операції, і з урахуванням наслідків їх діяльності для економічного і соціального розвитку та охорони навколишнього середовища, визнаючи також, що дійові зусилля на усіх рівнях боротьби з корупцією і хабарництвом та їх недопущення в усіх країнах є важливими елементами поліпшення міжнародного ділового становища, що вони сприяють підвищенню рівня сумлінності і посиленню конкуренції у міжнародних комерційних операціях і являють собою один з ключових елементів діяльності по сприянню забезпечення транспарентності та підзвітності в управлінні, економічного і соціального розвитку, охорони навколишнього середовища і що такі зусилля особливо необхідні в умовах посилення конкуренції у рамках глобалізованої світової економіки, урочисто проголошує нижченаведену Декларацію Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях.

Держави-члени, індивідуально і через міжнародні регіональні організації, вживаючи заходів з урахуванням конституції і основних правових принципів кожної держави та відповідних національних законів, зобов'язуються:

1. вживати ефективних та конкретних заходів боротьби з усіма формами корупції¹, хабарництва і пов'язаними з ними протиправними діями у міжнародних комерційних операціях, зокрема, забезпечувати ефективне застосування чинних законів, які забороняють хабарі у міжнародних комерційних операціях, сприяти прийняттю законів з цією метою там, де їх не існує, і закликати приватні і державні корпорації, що знаходяться під їх юрисдикцією, у тому числі і транснаціональні корпорації, які займаються міжнародними комерційними операціями, і окремих осіб, які займаються такими операціями, сприяти досягненню цілей цієї Декларації;

2. встановити на ефективній і погоджувальній основі кримінальну відповідальність за дачу хабарів іноземним державним посадовим особам, при цьому ніяким чином не

¹ Відповідно до законодавства, розрізняють такі **форми (види) корупційних діянь**:

- зловживання повноваженнями, становищем, перевищення повноважень та інші посадові злочини, що вчинюються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;
- хабарництво;
- незаконне збагачення;
- зловживання впливом;
- розкрадання державного, колективного або приватного майна з використанням посадового становища;
- порушення обмежень щодо заняття підприємницькою діяльністю та вимог щодо сумісництва;
- незаконне сприяння фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг;
- неправомірне втручання в діяльність державних органів, підприємств, установ, організацій;
- порушення вимог фінансового контролю;
- невжиття заходів щодо запобігання та протидії корупції;
- незаконне використання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням посадових повноважень.

Див. http://dimitrov-rada.gov.ua/vlada/justition/formi_vidi_korupciynih_diyah.html.

виключаючи, не утруднюючи і не затримуючи прийняття заходів за провадження цієї Декларації на міжнародному, регіональному або національному рівні;

3. хабарництво¹ може включати, зокрема, такі елементи:

а) пропозицію, обіцянку або передачу будь-яких виплат, подарунків або інших благ, прямо або побічно, будь-якою приватною або державною корпорацією, в тому числі транснаціональною корпорацією, окремою особою якої-небудь держави будь-якій державній посадовій особі або обраному представникові іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією;

б) вимога, прийняття або отримання, прямо або опосередковано, будь-якою посадовою особою або обраним представником будь-якої держави виплат, подарунків або інших благ у будь-якої приватної або державної корпорації, в тому числі транснаціональної корпорації, або окремої особи з іншої країни як неправомірної винагороди за виконання або утримання від виконання цією посадовою особою або представником своїх обов'язків у зв'язку з тією чи іншою міжнародною комерційною операцією;

4. не допускати у країнах, які ще не зробили цього, можливість відрахування з обкладених податком сум хабарів, виплачених будь-якою приватною або державною корпорацією або окремою особою будь-якої держави-члена будь-якій державній посадовій особі або обраному представнику іншої країни, і з цією метою розглянути відповідні можливості для досягнення цієї мети;

5. розробити або застосовувати стандарти і методи обліку, які підвищують транспарентність міжнародних комерційних операцій і спонукають приватні корпорації, у тому числі транснаціональні корпорації, які займаються міжнародними комерційними операціями, і окремих осіб, що займаються такими операціями, не допускати корупцію, хабарництво і пов'язані з ними протиправні дії та вести боротьбу з ними;

6. розробляти або заохочувати розробку, у відповідних випадках, кодексів поведінки у галузі підприємницької діяльності, стандартів і оптимальної практики, які забороняють корупцію, хабарництво і пов'язані з ними протиправні дії при здійсненні міжнародних комерційних операцій;

7. вивчати можливість визнання незаконного збагачення державних посадових осіб або обраних представників злочином;

8. співпрацювати і надавати одна одній максимально можливе сприяння щодо кримінальних розслідувань та інших судових розглядів, порушених у зв'язку з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. Взаємна допомога включає, наскільки це дозволяють національні закони відповідних країн, або відповідно до двосторонніх договорів та інших застосовуваних домовленостей відповідних країн і з урахуванням необхідності збереження у належних випадках конфіденційності:

а) надання документів та інформації, допитування та вручення документів, які стосуються кримінальних розслідувань та інших розглядів;

б) оповіщення про початок і результати будь-яких кримінальних розглядів, що стосуються хабарництва у міжнародних комерційних операціях, інших держав, які можуть мати юрисдикцію щодо того ж злочину;

с) процедури видачі, коли і де це доречно;

9. вживати необхідних дій щодо зміцнення співробітництва з метою сприяння полегшенню доступу до документів та відомостей про операції і особистості тих, хто займається хабарництвом при здійсненні міжнародних комерційних операцій;

10. забезпечити, щоб положення про нерозголошення банківської таємниці не

¹ **Хабарництво** — одержання службовою особою, а також давання їй хабара з метою одержання певних вигід протизаконним порядком - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

перешкоджали кримінальним розслідуванням або іншим судовим розглядам щодо корупції, хабарництва і пов'язаної з цим незаконної практики у рамках міжнародних комерційних операцій і щоб всебічне співробітництво надавалося урядам, які намагаються отримати інформацію про такі операції;

11. заходи щодо здійснення цієї Декларації вживаються при повній повазі національного суверенітету і територіальної юрисдикції держав-членів, а також прав та обов'язків держав-членів за чинними договорами і міжнародним правом, і узгоджуються з правами людини та основними свободами;

12. держави-члени згодні з тим, що заходи, що вживаються ними з метою установлення юрисдикції¹ над актами хабарництва іноземних державних посадових осіб у міжнародних комерційних операціях, повинні відповідати принципам міжнародного права, що стосуються екстериторіального застосування законів тієї чи іншої держави.

---

¹ **Юрисдикція** (лат. *jurisdictio*, від *jus (juris)* — право + *dico* проголошую): Компетенція судових органів із розгляду цивільних, кримінальних та інших справ; коло справ, які даний суд має право розглядати й вирішувати. Коло питань, що належать до відання установи або держави.

**Декларація Організації Об'єднаних Націй про злочинність і суспільну безпеку
(Документ 995_371, поточна редакція — Прийняття від 12.12.1996).**

Генеральна Асамблея урочисто проголошує таку Декларацію Організації Об'єднаних Націй про злочинність і суспільну безпеку:

Вивчивши широке коло визначень категорії «суспільна небезпека», можна висловити думку про те, що вона включає до свого складу устрій життя суспільства господарського і соціального характеру, суспільні здобутки та власність, суспільні об'єднання та організації, середовище функціонування, добробут та духовні цінності.

Стаття 1

Держави-члени прагнуть захистити безпеку і добробут своїх громадян та усіх осіб, які знаходяться під їх юрисдикцією, шляхом прийняття ефективних національних заходів по боротьбі з небезпечною транснаціональною, в тому числі, організованою, злочинністю, незаконним обігом наркотиків та зброї, контрабандою інших незаконних товарів, організованою торгівлею людьми, терористичними злочинами і відмиванням прибутків від небезпечних злочинів, а також беруть на себе зобов'язання взаємно співпрацювати у цих зусиллях.

Стаття 2

Держави-члени сприяють розширенню співробітництва і допомоги у правоохоронній галузі на двосторонній, регіональній, багатосторонній та глобальній основі, у тому числі укладанню у відповідних випадках угод про взаємну юридичну допомогу, з метою сприяння виявленню, затриманню та переслідуванню осіб, які здійснюють небезпечні транснаціональні злочини або яким-небудь іншим чином несуть за них відповідальність, і з метою забезпечення ефективного міжнародного співробітництва правоохоронних та інших компетентних органів.

Транснаціональні злочини можна охарактеризувати як поведінку провинних суб'єктів, яка розглядається через призму порушень заборони кримінально-правового порядку, хочаб однієї із залучених держав.

Стаття 3

Держави-члени вживають заходів до запобігання наданню допомоги у діяльності злочинних організацій на своїй національній території. Держави-члени на максимальному можливому рівні передбачають ефективну процедуру видачі або переслідування осіб, що беруть участь у небезпечних транснаціональних злочинах, з тим щоб ці особи не знаходили собі ніякого безпечного сховища.

Стаття 4

Взаємне співробітництво і допомога у питаннях, які торкаються небезпечної злочинності, охоплюють також, у відповідних випадках, закріплення систем обміну інформацією між державами-членами і надання двосторонньої та багатосторонньої технічної допомоги державам-членам шляхом використання підготовки кадрів, програм обміну, академій з підготовки кадрів правоохоронних органів та інститутів кримінального правосуддя на міжнародному рівні.

Стаття 5

Державам-членам, які ще не зробили цього, настійно пропонується якомога швидше стати учасниками основних чинних міжнародних договорів, що стосуються різних аспектів проблеми міжнародного тероризму. Держави-учасниці ефективно виконують положення, для того щоб вести боротьбу проти терористичних злочинів. Держави-члени вживають також заходів для виконання резолюції 49/60 Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1994 року про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму і Декларації про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму (995_502), що вміщені у додатку до неї.

Стаття 6

Державам, які ще не зробили цього, настійно рекомендується якомога швидше стати учасниками міжнародних конвенцій з контролю над наркотиками. Держави-

учасниці ефективно виконують положення Єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року (995_177) з поправками, внесеними в неї у відповідності до Протоколу 1972 року (995_881), Конвенції про психотропні речовини 1971 року (995_176) і Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (995_096). Держави-члени особливо підтверджують, що на основі взаємної відповідальності вони вживають всіх необхідних превентивних і правоохоронних заходів з метою викорінювання незаконного виробництва, обігу, розповсюдження і споживання наркотичних засобів, у тому числі заходів, які сприяють боротьбі проти злочинців, що беруть участь у таких видах транснаціональної організованої злочинності.

Стаття 7

Держави-члени вживають заходів у рамках їх національної юрисдикції для розширення своїх можливостей виявляти і забороняти пересування через кордони осіб, які беруть участь у здійсненні небезпечних транснаціональних злочинів, а також засоби для здійснення таких злочинів, і вживають таких ефективних конкретних заходів для охорони своїх територіальних кордонів, як:

a) прийняття ефективних заходів контролю над вибуховими речовинами і боротьби проти незаконної торгівлі злочинцями визначеними матеріалами і їх компонентами, які конкретно призначені для використання у виробництві ядерної, біологічної або хімічної зброї, і для того, щоб зменшити ризик, що виникає у результаті цієї незаконної торгівлі, шляхом приєднання до всіх відповідних міжнародних угод, які стосуються зброї масового знищення та повного здійснення їх положень;

b) укріплення нагляду за видачею паспортів і підвищення рівня захисту від фальсифікації¹ і підробок²;

c) більш суворе забезпечення дотримання норм боротьби з незаконним транснаціональним оборотом вогнепальної зброї у злочинній діяльності і зменшення можливості розпалювання небезпечних конфліктів;

d) координація заходів і обмін інформацією з метою боротьби з організованим контрабандним провозом незаконних мігрантів через національні кордони.

Стаття 8

З метою дальшої боротьби з транснаціональними потоками прибутків від злочинної діяльності держави-члени погоджуються вживати відповідних заходів боротьби з приховуванням або утаюванням справжнього походження надходжень від небезпечної транснаціональної злочинної діяльності і навмисною конверсією або переказом таких надходжень з цією метою. Держави-члени погоджуються вимагати ведення потрібної звітності фінансовими та суміжними закладами і, у відповідних випадках, надання інформації по підозрілих угодах, а також забезпечити прийняття ефективних законів і процедур, які дозволяють вилучати і конфісковувати надходження від небезпечної транснаціональної злочинної діяльності. Держави-члени визнають необхідність обмежити застосування законів, що торкаються банківської таємниці, якщо така існує, стосовно злочинних операцій та забезпечити співробітництво з фінансовими закладами для виявлення цих та інших операцій, які можуть використовуватися для відмивання грошей.

Стаття 9

Держави-члени погоджуються зробити кроки для підвищення загального професійного рівня своїх систем кримінального правосуддя, систем правоохоронних

¹ **Фальсифікація** (від лат. falsificatio): підлог, підробка, імітація умисне викривлення або ж неправильне тлумачення тих чи інших явищ, подій, фактів; вчинене з корисливих мотивів підроблення чогось, зміна вигляду або ж властивостей предмету і надання йому такого зовнішнього вигляду, що не відповідає його справжній суті.

² **Підробка** — дія за значенням підробити, підробляти, підроблювати.

Підробка товару — фальсифікація товару.

Підробка грошових знаків — фальшивомонетництво.

органів та систем по наданню допомоги потерпілим, а також відповідних директивних органів через такі заходи, як підготовка кадрів, виділення ресурсів і укладення угод з іншими державами про надання технічної допомоги, і сприяти залученню усіх елементів свого суспільства до діяльності по боротьбі з небезпечною транснаціональною злочинністю та її попередженню.

Стаття 10

Держави-члени погоджуються вести боротьбу з корупцією і хабарництвом і заборонити їх, оскільки вони підривають правові устої громадянського суспільства, шляхом застосування відповідних внутрішньодержавних законів проти такої діяльності. З цією метою держави-члени погоджуються також розглянути питання про розробку спільних міжнародних заходів боротьби з корупцією, а також про накопичення технічного досвіду для попередження корупції і боротьби з нею.

Стаття 11

Заходи, що вживаються з метою здійснення даної Декларації, ґрунтуються на повній повазі національного суверенітету і територіальної юрисдикції держав-членів, а також на правах та обов'язках держав-членів, що випливають із існуючих договорів і міжнародного права, і погоджуються з правами людини і основними свободами, визнаними Організацією Об'єднаних Націй.

Дохінська декларація про внесення питань запобігання злочинності та кримінального правосуддя в ширший порядок денний Організації Об'єднаних Націй з метою розв'язання соціальних й економічних проблем і сприяння забезпеченню верховенства права на національному та міжнародному рівнях, а також участі громадськості.

Дохинская декларация о включении вопросов предупреждения преступности и уголовного правосудия в более широкую повестку дня Организации Объединенных Наций в целях решения социальных и экономических проблем и содействия обеспечению верховенства права на национальном и международном уровнях, а также участием общественности

Мы, главы государств и правительств, министры и представители государств-членов, собравшись на тринадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию в Дохе 12-19 апреля 2015 года, чтобы подтвердить нашу общую приверженность обеспечению верховенства права и предупреждению и противодействию преступности во всех ее формах и проявлениях на национальном и международном уровнях, обеспечить, чтобы наши системы уголовного правосудия являлись эффективными, справедливыми, гуманными и подотчетными, предоставить доступ к правосудию для всех, создать эффективные, подотчетные, беспристрастные и инклюзивные учреждения на всех уровнях и обеспечить соблюдение принципа уважения человеческого достоинства и всеобщее соблюдение и уважение всех прав человека и основных свобод, в этой связи заявляем о следующем:

1. Мы сознаем 60-летнее наследие и сохраняющуюся значительную роль конгрессов Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию в качестве одного из крупнейших и самых разноплановых международных форумов для обмена мнениями и опытом в проведении исследований, в области права и в разработке политики и программ между государствами, межправительственными организациями и отдельными экспертами, представляющими различные профессии и отрасли знаний, с целью выявления возникающих тенденций и проблем в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Мы признаем уникальный и важный вклад конгрессов в разработку законодательства и политики, а также в выявление возникающих тенденций и проблем в области предупреждения преступности и уголовного правосудия.

2. Мы подтверждаем междисциплинарный характер проблем в области предупреждения преступности и уголовного правосудия и вытекающую из этого необходимость включения этих проблем в более широкую повестку дня Организации Объединенных Наций с целью расширения общесистемной координации. Мы ожидаем внесения Комиссией по предупреждению преступности и уголовному правосудию в будущем вклада в разработку и осуществление национальных и международных стратегий и программ в области предупреждения преступности и уголовного правосудия с учетом рекомендаций конгрессов и на их основе.

3. Мы признаем важное значение эффективных, справедливых, гуманных и подотчетных систем предупреждения преступности и уголовного правосудия, а также учреждений, которые их образуют, в качестве основного компонента верховенства права. Мы обязуемся применять всеобъемлющие и комплексные подходы к противодействию преступности, насилию, коррупции и терроризму во всех их формах и проявлениях, а также к обеспечению того, чтобы такие меры реагирования осуществлялись скоординированным и согласованным образом наряду с более широкими программами или мерами в целях социального и экономического развития, искоренения нищеты, обеспечения уважения культурного разнообразия, социального мира и социальной вовлеченности.

4. Мы отмечаем, что устойчивое развитие и верховенство права тесно

взаимосвязаны и взаимно усиливают друг друга. В связи с этим мы приветствуем инклюзивный и транспарентный межправительственный процесс в отношении повестки дня в области развития на период после 2015 года, направленный на выработку общемировых целей в области устойчивого развития, которые должны быть согласованы Генеральной Ассамблеей, и принимаем к сведению предложения Рабочей группы открытого состава по целям в области устойчивого развития Ассамблеи в качестве главной основы для включения целей в области устойчивого развития в повестку дня в области развития на период после 2015 года, признавая при этом, что будут учитываться и другие материалы. В этом контексте мы вновь заявляем о важности содействия построению миролюбивых, свободных от коррупции и инклюзивных обществ в интересах устойчивого развития с уделением особого внимания ориентированному на интересы людей подходу, обеспечивающему доступ к правосудию для всех и создание эффективных, подотчетных и инклюзивных учреждений на всех уровнях.

5. Мы подтверждаем нашу приверженность и твердую политическую волю к тому, чтобы поддерживать эффективные, справедливые, гуманные и подотчетные системы уголовного правосудия¹ и образующие их учреждения, и призываем к эффективному участию и вовлечению всех секторов общества, создавая тем самым условия, необходимые для продвижения более широкой повестки дня Организации Объединенных Наций, уважая при этом в полной мере принципы суверенитета и территориальной целостности государств и признавая ответственность государств-членов за обеспечение уважения человеческого достоинства, всех прав человека и основных свобод для всех, в частности для тех людей, которые сталкиваются с последствиями преступности, и тех людей, которые могут вступать в контакт с системой уголовного правосудия, в том числе уязвимых членов общества, независимо от их статуса, которые могут подвергаться самым разным и изощренным формам дискриминации, а также за предупреждение преступлений, мотивированных нетерпимостью или дискриминацией любого рода, и противодействие им. В этих целях мы стремимся:

a) принимать всеобъемлющие и инклюзивные национальные стратегии и программы в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, которые в полной мере учитывают свидетельства и другие соответствующие факторы, в том числе коренные причины преступности, а также условия, способствующие ее возникновению, и, в соответствии с нашими обязательствами по международному праву и с учетом соответствующих стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, обеспечивать надлежащую подготовку должностных лиц, уполномоченных поддерживать законность и защищать права человека и основные свободы;

b) обеспечивать право каждого на справедливое разбирательство дела без неоправданных задержек компетентным, независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона, на равный доступ к правосудию при соблюдении гарантий надлежащего процесса и, если это необходимо, на доступ к услугам адвоката и переводчика и на обеспечение соответствующих прав, предусмотренных Венской конвенцией о консульских сношениях ; проявлять должную осмотрительность для предупреждения актов насилия и противодействия им; и принимать эффективные законодательные, административные и судебные меры в целях предупреждения, уголовного преследования и наказания за все формы пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения или наказания и с целью искоренения безнаказанности;

¹ **Правосудие (юстиция)** — вид правоохранительной и правоприменительной государственной деятельности, в результате которой реализуется (проявляется) судебная власть - *матеріал з Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

с) проводить обзор и реформы политики¹ в области юридической помощи для расширения доступа к эффективной юридической помощи в ходе уголовного судопроизводства в интересах тех лиц, которые не располагают достаточными средствами, или когда этого требуют интересы правосудия, в том числе, когда это необходимо, посредством разработки национальных планов в этой области и создания потенциала для предоставления и обеспечения доступа к эффективной юридической помощи в связи со всеми вопросами и во всех ее формах с учетом Принципов и руководящих положений Организации Объединенных Наций, касающихся доступа к юридической помощи в системах уголовного правосудия ;

d) делать все возможное для предупреждения и противодействия коррупции и принимать меры, направленные на повышение транспарентности в публичной администрации и поощрение честности и неподкупности, а также подотчетности наших систем уголовного правосудия в соответствии с Конвенцией Организации Объединенных Наций против коррупции ;

e) учитывать проблемы, касающиеся детей и молодежи, в наших усилиях по реформе системы уголовного правосудия при признании важности защиты детей от всех форм насилия, эксплуатации и надругательства согласно обязательствам участников по соответствующим международным документам, в том числе по Конвенции о правах ребенка и факультативным протоколам к ней, и с учетом соответствующих положений Типовых стратегий и практических мер Организации Объединенных Наций по ликвидации насилия в отношении детей в рамках предупреждения преступности и уголовного правосудия; а также разрабатывать и применять всеобъемлющую, учитывающую проблемы детей политику в области правосудия с учетом наилучших интересов ребенка в соответствии с принципом, согласно которому лишение детей свободы должно использоваться лишь в качестве крайней меры и на кратчайший соответствующий срок, с тем чтобы обеспечивать защиту детей, находящихся в контакте с системой уголовного правосудия, а также детей, которые находятся в любой другой ситуации, требующей судебного разбирательства, особенно в отношении обращения с ними и их социальной реинтеграции. Мы ожидаем в этой связи результаты глобального исследования в отношении детей, лишенных свободы;

f) учитывать гендерные аспекты в наших системах уголовного правосудия путем разработки и осуществления национальных стратегий и планов для поощрения полной защиты женщин и девочек от всех актов насилия, в том числе от гендерно мотивированных убийств женщин и девочек, в соответствии с обязательствами участников по Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин и Факультативному протоколу к ней , а также принимая во внимание обновленные «Типовые стратегии и практические меры по искоренению насилия в отношении женщин в области предупреждения преступности и уголовного правосудия» и резолюции Генеральной Ассамблеи о гендерно мотивированных убийствах женщин и девочек;

g) содействовать принятию мер, учитывающих гендерные аспекты, в качестве неотъемлемой части нашей политики в отношении предупреждения преступности, уголовного правосудия и обращения с правонарушителями, включая реабилитацию и реинтеграцию женщин-правонарушителей в общество, принимая во внимание Правила Организации Объединенных Наций, касающиеся обращения с женщинами-заключенными и мер наказания для женщин-правонарушителей, не связанных с лишением свободы (Бангкокские правила) ;

---

¹ **Реформы политические (фр. reforme; от лат. reformo - преобразовываю)** - политическое преобразование, изменение существующих общественно-политических отношений без существенного изменения наличной системы. Реформы в политике по содержанию и форме изменений противоположны понятию революции. Див.: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/politology>.

h) разрабатывать и осуществлять надлежащие и эффективные национальные стратегии и планы улучшения положения женщин в системах и учреждениях уголовного правосудия на уровнях руководства и управления, а также на других уровнях;

i) укреплять равенство всех лиц перед законом, включая равенство мужчин и женщин, равенство лиц, принадлежащих к меньшинствам и коренным народам, посредством, среди прочего, применения всеобъемлющего подхода наряду с другими секторами управления, соответствующими членами гражданского общества и средствами массовой информации, а также содействия найму на работу учреждениями системы уголовного правосудия лиц, принадлежащих к этим группам;

j) осуществлять и совершенствовать политику в интересах заключенных, в которой особое внимание уделяется образованию, труду, медицинскому обслуживанию, реабилитации, социальной реинтеграции¹ и предупреждению рецидивизма, и рассматривать возможность разработки и усиления политики в поддержку семей заключенных, а также поощрять и развивать использование альтернатив тюремному заключению, в надлежащих случаях, и проводить обзор или реформы наших процедур реституционного правосудия и других процедур в поддержку успешной реинтеграции;

k) активизировать наши усилия по решению проблемы переполненности тюрем посредством проведения надлежащих реформ системы уголовного правосудия, которые должны включать, в надлежащих случаях, проведение обзора уголовно-исполнительной политики и практических мер по сокращению сроков досудебного содержания под стражей, расширению использования мер наказания, не связанных с лишением свободы, и улучшению доступа к юридической помощи в максимально возможной степени;

l) принимать эффективные меры в целях признания и защиты жертв и свидетелей и оказания им поддержки и помощи в рамках мер реагирования системы уголовного правосудия на все преступления, включая коррупцию и терроризм, согласно соответствующим международно-правовым документам и с учетом стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия;

m) использовать ориентированный на учет интересов жертв подход к предупреждению и пресечению всех форм торговли людьми в целях эксплуатации, включая эксплуатацию проституции других или другие формы сексуальной эксплуатации, принудительного труда или предоставления услуг, рабства или сходной с рабством практики, подневольного состояния или изъятия органов, в надлежащих случаях, согласно соответствующим положениям Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности, и принимая во внимание Глобальный план действий Организации Объединенных Наций по борьбе с торговлей людьми, и взаимодействовать, в случае необходимости, с региональными и международными организациями, а также организациями гражданского общества для преодоления трудностей, которые могут препятствовать предоставлению социальной и юридической помощи жертвам торговли людьми;

n) принимать эффективные меры по защите прав человека незаконно ввезенных мигрантов², особенно женщин и детей и несопровождаемых детей- мигрантов,

¹ **Реинтеграция (социальная)** это - повторное включение заключенного в социальные структуры страны свое. Это, с одной стороны, создание круга общения (друзья, родственники, соседи), с другой – участие в структурах гражданского общества (объединениях, группах взаимопомощи и пр.)

² **Незаконный ввоз мигрантов** – это обеспечение незаконного въезда того или иного лица на территорию государства-участника, где данное лицо не имеет статус гражданина или права на постоянное проживание, с целью прямого или косвенного извлечения финансовых или иных материальных выгод. Див.: <https://icat.network/sites/default/files/publications/documents/UNODC-IB-01-RUS-draft1.pdf>.

в соответствии с обязательствами участников по Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности и Протоколу против незаконного ввоза мигрантов по суше, морю и воздуху, дополняющему Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной¹ организованной преступности, который предусматривает, что мигранты не должны подвергаться уголовному преследованию согласно Протоколу в силу только того обстоятельства, что они стали объектом незаконного ввоза, и по другим соответствующим международно-правовым документам, и делать все возможное для предупреждения дальнейшей потери жизни людей и привлечения виновных к ответственности;

о) принимать эффективные меры для искоренения насилия в отношении всех мигрантов, трудящихся-мигрантов и их семей и принимать все необходимые правовые и административные меры для предупреждения преступлений, сопряженных с насилием в отношении этих групп, и противодействия им;

р) проводить дальнейшие исследования и собирать данные о виктимизации² в результате преступности, мотивируемой дискриминацией любого рода, и обмениваться опытом и информацией об эффективных законодательных положениях и стратегиях, которые могут обеспечивать предупреждение таких преступлений, привлечение виновных к ответственности и оказание поддержки жертвам;

q) рассматривать возможность обеспечения специальной подготовки сотрудников системы уголовного правосудия для наращивания потенциала в плане распознавания, понимания, пресечения и расследования преступлений, совершаемых на почве нетерпимости и дискриминации любого рода, содействовать эффективному взаимодействию с сообществами пострадавших и укреплять общественное доверие и сотрудничество с учреждениями системы уголовного правосудия;

г) активизировать наши национальные и международные усилия, направленные на ликвидацию всех форм дискриминации, включая расизм, религиозную нетерпимость, ксенофобию и дискриминацию по признаку пола, в частности, посредством повышения осведомленности, разработки учебных материалов и программ и рассмотрения, в надлежащих случаях, возможности разработки и усиления законодательства о борьбе с дискриминацией;

5) предупреждать и пресекать — посредством применения надлежащих внутренних процедур для своевременного выявления и рассмотрения соответствующих дел — подпадающие под нашу юрисдикцию акты насилия в отношении журналистов и работников средств массовой информации, выполнение профессиональных обязанностей которых часто сопряжено с конкретным риском быть подвергнутыми запугиванию, притеснениям и насилию, в частности, со стороны организованных преступных групп и террористов, а также в ситуациях конфликта и постконфликтных ситуациях, и обеспечивать привлечение к ответственности посредством проведения беспристрастных, оперативных и эффективных расследований в соответствии с внутренним законодательством и применимыми нормами международного права;

t) активизировать разработку и использование инструментов и методов, направленных на расширение наличия и повышение качества статистической информации и аналитических исследований в отношении преступности и уголовного правосудия на международном уровне, с тем чтобы лучше определять и оценивать воздействие мер реагирования на преступность и повышать эффективность программ по предупреждению

¹ **Транснациональный** это – выходящий за пределы нации, страны, связанный с деятельностью региональных или международных организаций.

² **Виктимизация** (лат. *victima* — жертва) — процесс или конечный результат превращения в жертву преступного посягательства. Виктимизацию изучают в рамках виктимологии и криминологии - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

преступности и уголовному правосудию на национальном, региональном и международном уровнях.

6. Мы приветствуем работу Группы экспертов по Минимальным стандартным правилам обращения с заключенными и принимаем к сведению проект обновленных Минимальных стандартных правил, разработку которого Группа экспертов завершила на своем совещании, проведенном в Кейптауне, Южная Африка, 2-5 марта 2015 года, и ожидаем рассмотрения этого пересмотренного проекта и принятия по нему решения Комиссией по предупреждению преступности и уголовному правосудию.

7. Мы подчеркиваем, что образование для всех детей и молодежи, включая искоренение неграмотности, совершенно необходимо для предупреждения преступности и коррупции и содействия созданию культуры законопослушания, которая поддерживает верховенство права и права человека при уважении культурной самобытности. В этом отношении мы также подчеркиваем основополагающую роль участия молодежи в усилиях по предупреждению преступности. В связи с этим мы будем стремиться:

a) создавать безопасные, позитивные и надежные условия для обучения в школах при поддержке со стороны общин, в том числе путем обеспечения защиты детей от всех форм насилия, преследования, травли, сексуального надругательства и злоупотребления наркотиками в соответствии с внутренним законодательством;

b) включать вопросы предупреждения преступности, уголовного правосудия и другие аспекты верховенства права в наши внутренние системы образования;

c) включать стратегии в области предупреждения преступности и уголовного правосудия во все соответствующие социально-экономические стратегии и программы, в частности в те из них, которые воздействуют на молодежь, с уделением особого внимания программам, направленным на расширение возможностей в области образования и занятости для подростков и молодежи;

d) обеспечивать доступ к образованию для всех, включая развитие технических и профессиональных навыков, а также поощрение развития навыков обучения на протяжении всей жизни для всех.

8. Мы стремимся расширять международное сотрудничество в качестве краеугольного камня наших усилий по совершенствованию предупреждения преступности, обеспечению того, чтобы наши системы уголовного правосудия были эффективными, справедливыми, гуманными и подотчетными, и, в конечном счете, предупреждению всех преступлений и противодействию им. Мы призываем государства-участники к осуществлению и более эффективному использованию положений Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности и протоколов к ней, Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции, трех конвенций о международном контроле над наркотиками, а также международных конвенций и протоколов, касающихся борьбы с терроризмом, и настоятельно призываем все государства-члены, которые еще не сделали этого, рассмотреть возможность ратификации этих документов или присоединения к ним. Мы подчеркиваем, что любые меры, принятые в целях борьбы с терроризмом, должны соответствовать всем нашим обязательствам по международному праву. Мы стремимся и далее расширять международное сотрудничество для пресечения систематической эксплуатации большого числа людей, которых вынуждают и принуждают жить в условиях надругательства и деградации. В связи с этим мы стремимся:

Если рассмотреть понятие международное сотрудничество в глубинном аспекте, то можно сказать, что формирование сотрудничества, а также развитие межгосударственных отношений начало формироваться в древности.

Основа возникновения международного сотрудничества зависит от развития международного права. В основу Устава ООН положена идея всестороннего сотрудничества государств независимо от их различий в политическом, экономическом и социальном строе. Возрастает международное сотрудничество при влиянии глобализации и зависимого мира. Именно появление проблем всеобщего значения таких как: угроза мира, безопасность народов, территориальной целостности государств и

экономической защиты стран принуждает всех субъектов международного права сотрудничать друг с другом для противодействия этим угрозам.

а) поощрять и укреплять международное и региональное сотрудничество для дальнейшего наращивания потенциала национальных систем уголовного правосудия, в том числе посредством усилий по обновлению и укреплению внутреннего законодательства, в надлежащих случаях, а также совместной подготовки и развития навыков должностных лиц наших систем уголовного правосудия, в частности содействовать созданию мощных и эффективных центральных органов по международному сотрудничеству в уголовно-правовых вопросах, в том числе в области выдачи, взаимной правовой помощи, передачи уголовного судопроизводства и передачи осужденных лиц, и заключать, в надлежащих случаях, двусторонние и региональные соглашения о сотрудничестве, и продолжать развивать специализированные сети правоохранительных органов, центральных органов, прокуроров, судей, адвокатов защиты и специалистов по оказанию юридической помощи для обмена информацией, оптимальными видами практики и специальными знаниями и опытом, в том числе, в надлежащих случаях, посредством содействия созданию глобальной виртуальной сети для продвижения, когда это возможно, прямых контактов между компетентными органами в целях расширения обмена информацией и предоставления взаимной правовой помощи, как можно более эффективно используя информационно-коммуникационные платформы;

б) продолжать поддерживать осуществление программ по наращиванию потенциала и подготовке должностных лиц систем уголовного правосудия, направленных на предупреждение терроризма во всех его формах и проявлениях и противодействие ему с учетом прав человека и основных свобод, в том числе в отношении международного сотрудничества в уголовно-правовых вопросах, финансирования терроризма, использования Интернета в террористических целях, разрушения культурного наследия террористами и похищения людей с целью выкупа или в целях вымогательства, и на устранение условий, благоприятствующих распространению терроризма, и сотрудничать, рассматривать и далее анализировать и выявлять надлежащие области для совместных действий посредством, среди прочего, осуществления эффективного обмена информацией, опытом и сведениями о наилучших видах практики для противодействия любым существующим, крепнущим или потенциальным связям, в некоторых случаях, между транснациональной организованной преступностью, связанной с наркотиками незаконной деятельностью, отмыванием денежных средств и финансированием терроризма, с тем чтобы усиливать меры реагирования системы уголовного правосудия на эти преступления;

в) принимать на национальном и международном уровнях эффективные меры, направленные на предупреждение извлечения террористическими группами выгод в результате выплаты выкупа;

г) расширять сотрудничество на международном, региональном, субрегиональном и двустороннем уровнях для противодействия угрозе, которую представляют иностранные боевики-террористы, в том числе посредством более широкого оперативного и своевременного обмена информацией, оказания логистической поддержки, в надлежащих случаях, и проведения мероприятий по наращиванию потенциала, подобных тем, которые организует Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, обмениваться информацией о наилучших видах практики и использовать их для выявления иностранных боевиков-террористов, предупреждать поездки иностранных боевиков-террористов из государств-членов, в них или через них, предупреждать финансирование, мобилизацию, вербовку и организацию иностранных боевиков-террористов, противодействовать насильственному экстремизму и радикализации насилия, которые могут быть питательной средой для терроризма, активизировать наши усилия по осуществлению программ дерадикализации и обеспечивать, чтобы любое лицо, которое участвует в финансировании, планировании,

подготовке или совершении террористических актов или в поддержке террористических актов, предавалось суду в соответствии с обязательствами по международному праву, а также применимыми нормами внутреннего законодательства;

e) принимать эффективные меры по выявлению, предупреждению и противодействию коррупции, в том числе в отношении перевода за рубеж и отмыwania активов, полученных в результате коррупции, и расширению международного сотрудничества и помощи государствам-членам, с тем чтобы они могли содействовать выявлению, замораживанию или конфискации таких активов, а также их изъятию и возвращению в соответствии с Конвенцией Организации Объединенных Наций против коррупции, в частности ее главой V, и в этой связи продолжать обсуждать инновационные способы совершенствования взаимной правовой помощи, с тем чтобы ускорять процедуры возвращения активов и делать их более успешными, опираясь при этом также на опыт и знания, накопленные в ходе осуществления Инициативы по возвращению похищенных активов, выдвинутой Управлением Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности и Всемирным банком;

f) разрабатывать стратегии по предупреждению и пресечению всех незаконных финансовых потоков и подчеркивать безотлагательную необходимость принятия более эффективных мер по борьбе с экономическими и финансовыми преступлениями, включая мошенничество, а также с налоговыми преступлениями и преступлениями юридических лиц, особенно в их соответствующих транснациональных аспектах;

g) укреплять или, в надлежащих случаях, принимать процедуры для более эффективного предупреждения и пресечения отмыwania денежных средств и усиливать меры для выявления, отслеживания, замораживания, изъятия и возвращения доходов от преступлений, включая денежные средства и другие активы, которые не были задекларированы и которые находятся в «безопасных убежищах», с целью их возможной конфискации, включая, в надлежащих случаях и в соответствии с внутренним законодательством, конфискацию без вынесения обвинительного приговора, и для транспарентного распоряжения конфискованными доходами;

h) разрабатывать и использовать надлежащие механизмы для управления и сохранения стоимости и состояния замороженных, изъятых или конфискованных активов, которые представляют собой доходы от преступлений, а также укреплять международное сотрудничество в уголовно-правовых вопросах и изучать возможности налаживания друг с другом аналогичного сотрудничества в гражданско-правовом и административном производстве для целей конфискации;

i) принимать соответствующие меры для предупреждения и пресечения торговли людьми¹ и незаконного ввоза мигрантов при обеспечении защиты жертв и тех лиц, которые стали объектом таких преступлений, посредством принятия всех необходимых правовых и административных мер согласно соответствующим протоколам, в надлежащих случаях, и укрепления межведомственного сотрудничества и координации на национальном уровне, а также налаживания более тесного двустороннего, регионального и многостороннего сотрудничества;

j) рассматривать при расследовании и уголовном преследовании в связи с преступлениями, касающимися торговли людьми и незаконного ввоза мигрантов, возможность параллельного проведения финансовых расследований в целях отслеживания, замораживания и конфискации доходов, полученных в результате совершения таких преступлений, и признания таких преступлений в качестве основных

---

¹ **Торговля людьми** - современная форма рабства, является оскорблением человеческого достоинства и зачастую связана с психологическим террором и физическим насилием. Торговля людьми затрагивает вопросы, касающиеся прав человека и верховенства закона, правопорядка и борьбы с преступностью, неравенства и дискриминации, коррупции, экономического отчуждения и миграции. Див.: <https://www.osce.org/ru/combating-human-trafficking>.

правонарушений для отмывания денежных средств, а также усиливать координацию и обмен информацией между соответствующими ведомствами;

к) разрабатывать и принимать, в надлежащих случаях, эффективные меры по предупреждению незаконного изготовления и оборота огнестрельного оружия, его составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему и взрывчатых веществ и по борьбе с ними, в том числе посредством проведения информационно-просветительских кампаний, призванных пресекать незаконное применение огнестрельного оружия и незаконное изготовление взрывчатых веществ; призывать государства — участники Протокола против незаконного изготовления и оборота огнестрельного оружия, его составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему, дополняющего Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности, усиливать осуществление Протокола посредством, среди прочего, рассмотрения возможности использования имеющихся средств, включая технологии нанесения маркировки и учета, для облегчения отслеживания огнестрельного оружия и, по возможности, его составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему в целях повышения эффективности уголовных расследований, касающихся незаконного оборота огнестрельного оружия, поддерживать осуществление Программы действий по предотвращению и искоренению незаконной торговли стрелковым оружием и легкими вооружениями во всех ее аспектах и борьбе с ней и принимать к сведению вклад существующих правовых документов по этому вопросу, а также по смежным вопросам на региональном и международном уровнях;

л) активизировать наши усилия по решению мировой проблемы наркотиков на основе принципа общей и совместной ответственности и посредством применения всеобъемлющего и сбалансированного подхода, в том числе посредством более эффективного двустороннего, регионального и международного сотрудничества между судебными и правоохранительными органами, для противодействия участию организованных преступных групп в незаконном производстве и обороте наркотиков и связанной с этим преступной деятельности, а также предпринимать шаги по сокращению насилия, которое сопровождает незаконный оборот наркотиков;

м) продолжать изучать все варианты, касающиеся надлежащего и эффективного механизма или механизмов для оказания Конференции участников Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности содействия в проведении обзора хода осуществления Конвенции и протоколов к ней эффективным и действенным образом;

н) предлагать государствам-членам при обсуждении возможности разработки соглашений с другими государствами опираться на типовые договоры Организации Объединенных Наций о международном сотрудничестве по уголовно-правовым вопросам, принимая во внимание их значение в качестве важных инструментов развития международного сотрудничества, и предлагать Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию продолжать реализацию своей инициативы по определению типовых договоров Организации Объединенных Наций, возможно требующих обновления, на основе материалов, получаемых от государств-членов.

9. Мы стремимся обеспечить, чтобы блага, обусловленные успехами в экономической, социальной и технологической областях, стали положительной силой, укрепляющей наши усилия, направленные на предупреждение новых и возникающих форм преступности и борьбу с ними. Мы признаем свою ответственность за должное реагирование на появляющиеся и видоизменяющиеся угрозы, связанные с такой преступностью. Поэтому мы стремимся:

а) разрабатывать и осуществлять всеобъемлющие меры реагирования в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, в том числе направленные на укрепление потенциалов наших судебных и правоохранительных органов, и принимать, при необходимости, законодательные и административные меры для

эффективного предупреждения новых, появляющихся и видоизменяющихся форм преступности и борьбы с ними на национальном, региональном и международном уровнях, принимая во внимание сферу применения Конвенции Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности в отношении «серьезных преступлений», в соответствии с национальным законодательством;

b) опробовать конкретные меры, направленные на создание защищенной и устойчивой киберсреды¹, предупреждать и пресекать преступную деятельность, осуществляемую с помощью Интернета, уделяя особое внимание краже личных данных, вербовке с целью торговли людьми и защите детей от эксплуатации и надругательства через Интернет, укреплять сотрудничество между правоохранными органами на национальном и международном уровнях, в том числе с целью выявления и защиты жертв, в частности, посредством удаления из Интернета детской порнографии, особенно изображений сексуального надругательства над детьми, повышать защищенность компьютерных сетей и обеспечивать защиту соответствующей инфраструктуры и стараться оказывать долгосрочную техническую помощь и содействие наращиванию потенциала для укрепления способности национальных ведомств противодействовать киберпреступности, в том числе посредством профилактики, выявления, расследования и уголовного преследования таких преступлений во всех их формах. Кроме того, мы отмечаем деятельность межправительственной группы экспертов открытого состава для проведения всестороннего исследования проблемы киберпреступности и ответных мер со стороны государств-членов, международного сообщества и частного сектора и предлагаем Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию рассмотреть вопрос о том, чтобы рекомендовать группе экспертов на основе проводимой ею работы продолжать обмен информацией о национальном законодательстве, наилучших видах практики, технической помощи и международном сотрудничестве с целью изучения возможных путей укрепления существующих мер и выработки предложений в отношении новых национальных и международных правовых или иных мер по противодействию киберпреступности;

c) усиливать и применять всеобъемлющие меры в области предупреждения преступности и уголовного правосудия в отношении незаконного оборота культурных ценностей с целью налаживания максимально широкого международного сотрудничества для борьбы с такими преступлениями, анализировать и, в соответствующих случаях, укреплять внутреннее законодательство для противодействия незаконному обороту культурных ценностей в соответствии с взятыми нами обязательствами по международно-правовым документам, включая, соответственно, Конвенцию о мерах, направленных на запрещение и предупреждение незаконного ввоза, вывоза и передачи права собственности на культурные ценности 1970 года, и принимая во внимание Международные руководящие принципы принятия мер в области предупреждения преступности и уголовного правосудия в отношении незаконного оборота культурных ценностей и других связанных с ним преступлений, продолжать собирать и предоставлять друг другу информацию и статистические данные о незаконном обороте культурных ценностей, в частности об обороте, к которому причастны организованные преступные группы и

---

¹ Одно из наиболее распространенных угроз, которым поддаются данные компьютерной сети, является несанкционированный доступ извне. При этом он может быть не только умышленный, но и случайный. В таком случае особенно велик риск доступа посторонних и утечки информации, которая составляет коммерческую, врачебную, банковскую или государственную тайну. Кроме утечки данных пользователи могут подвергаться также различным сбоям в работе программного обеспечения. Такие неприятности чаще всего спровоцированы вирусами, которые заражают систему в целом (или отдельные ее компоненты) в момент входа в интернет (или загрузки вирусных файлов). Див.: https://spravochnick.ru/informacionnye_tehnologii/organizaciya_kompyuternyh_setey/zaschita_kompyuternyh_setey.

террористические организации, и продолжать рассматривать вопрос о потенциальной полезности и совершенствовании типового договора о предупреждении преступлений, связанных с посягательством на культурное наследие народов в форме движимого имущества, и международных стандартов и норм в этой области в тесном сотрудничестве с Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры, Международной организацией уголовной полиции (Интерпол) и другими компетентными международными организациями для обеспечения координации усилий по выполнению ими своих соответствующих мандатов;

d) более детально исследовать связи между преступностью в городах и другими проявлениями организованной преступности в некоторых странах и регионах, включая преступления, совершаемые бандами, а также обмениваться опытом и информацией между государствами-членами и соответствующими международными и региональными организациями об эффективных программах и стратегиях в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, с тем чтобы содействовать, с помощью инновационных подходов, ослаблению последствий городской преступности и насилия, связанного с бандитизмом, для конкретных групп населения и мест проживания, на основе расширения возможностей социального вовлечения и трудоустройства и в целях облегчения социальной реинтеграции подростков и молодежи;

e) принимать эффективные меры для предупреждения и решения серьезной проблемы таких форм преступности, оказывающих воздействие на окружающую среду, как незаконный оборот дикой живой природы, включая флору и фауну, охраняемую согласно Конвенции о международной торговле видами дикой фауны и флоры, находящимися под угрозой исчезновения, незаконный оборот древесины и древесных продуктов и опасных отходов, а также браконьерство, посредством укрепления законодательства, международного сотрудничества, наращивания потенциала, мер реагирования системы уголовного правосудия и усилий правоохранительных органов в целях борьбы, в частности, с транснациональной организованной преступностью, коррупцией и отмыванием денег, связанным с такими преступлениями;

f) обеспечивать, чтобы наши правоохранительные органы и органы уголовного правосудия располагали специальными знаниями и опытом и техническими возможностями для надлежащего противодействия этим новым и появляющимся формам преступности на основе тесного взаимодействия и координации друг с другом, и оказывать этим органам необходимую финансовую и структурную поддержку;

g) продолжать анализировать информацию и практику в отношении других появляющихся форм транснациональной организованной преступности, имеющих различные последствия на региональном и глобальном уровнях, и обмениваться такой информацией и практикой в целях более эффективного предупреждения и противодействия преступности и укрепления верховенства права. Эти формы преступности могут включать, соответственно, контрабандный оборот нефти и нефтепродуктов, незаконный оборот драгоценных металлов и камней, незаконную добычу полезных ископаемых, подделку товаров с товарным знаком, незаконный оборот органов, крови и тканей человека, а также пиратство и транснациональную организованную преступность на море.

10. Мы поддерживаем разработку и осуществление процессов, предусматривающих консультации и широкое участие, в области предупреждения преступности и уголовного правосудия с целью вовлечения в них всех членов общества, в том числе тех, кто рискует стать на путь преступлений или превратиться в жертв преступности, чтобы повысить эффективность наших усилий по предупреждению преступности и укрепить доверие общественности к системам уголовного правосудия и веру в них. Мы признаем свою ведущую роль и ответственность на всех уровнях в деле разработки и осуществления стратегии предупреждения преступности и политики в области уголовного правосудия на национальном и местном уровнях. Мы признаем также,

что для повышения эффективности и объективности таких стратегий нам следует принимать меры для обеспечения вклада гражданского общества, частного сектора и научных кругов, включая сеть институтов программы Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, а также средств массовой информации и всех других соответствующих заинтересованных сторон в процесс разработки и осуществления стратегии предупреждения преступности. Поэтому мы стремимся:

a) планировать и претворять в жизнь стратегии и программы, которые содействуют социально-экономическому развитию, при уделении особого внимания предупреждению преступности, в том числе преступности в городах, и насилия, и поддерживать такие стремления других государств-членов, прежде всего на основе обмена опытом и соответствующей информацией о стратегиях и программах, которые позволили снизить уровень преступности и насилия на основе мер социальной политики;

b) разрабатывать программы повышения осведомленности с целью пропаганды ключевых ценностей, основанных на принципе верховенства права и поддерживаемых просветительскими программами, которые должна дополнять социально-экономическая политика, содействующая обеспечению равенства, солидарности и справедливости, и устанавливать контакты с молодыми людьми, опираясь на них в качестве проводников положительных перемен;

c) пропагандировать культуру законопослушания, основанную на защите прав человека и принципе верховенства права, при этом уважая культурную самобытность, уделяя особое внимание детям и молодежи, стремясь заручиться поддержкой гражданского общества и активнее проводя профилактическую работу и принимая профилактические меры, ориентированные на семьи, учебные заведения, религиозные и культурные учреждения, общинные организации и частный сектор, с целью использования

29 Согласно определению, содержащемуся в резолюции 22/6 Комиссии по предупреждению преступности и уголовному правосудию [см. Официальные отчеты Экономического и Социального Совета, 2013 год, Дополнение № 10 и исправление ^/2013/30 и ^ГГЛ), глава I, раздел D], в полной мере их потенциала для ликвидации коренных социально-экономических причин преступности;

d) содействовать урегулированию и разрешению социальных конфликтов с помощью диалога и механизмов общинного участия, в том числе посредством повышения осведомленности общественности, предупреждения виктимизации, укрепления сотрудничества между общественностью, компетентными органами и гражданским обществом, а также поощрения реституционного правосудия;

e) повышать уровень общественного доверия к уголовному правосудию посредством предупреждения коррупции и поощрения уважения прав человека, а также посредством повышения профессионализма и усиления надзора во всех секторах системы уголовного правосудия, тем самым гарантируя, что она будет открыта для доступа и учитывать потребности и права всех людей;

f) изучать возможности для использования традиционных и новых информационно-коммуникационных технологий при разработке стратегий и программ, направленных на совершенствование работы в области предупреждения преступности и уголовного правосудия, в том числе для выявления проблем общественной безопасности и поощрения участия общественности;

g) содействовать совершенствованию систем электронного управления в области предупреждения преступности и уголовного правосудия для обеспечения более широкого участия населения и содействовать применению новых технологий для укрепления сотрудничества и партнерских отношений между полицией и общинами, которым они служат, а также обмениваться успешным опытом и информацией относительно участия общин в работе полиции;

h) укреплять партнерские отношения между государственным и частным секторами в деле предупреждения преступности во всех ее формах и проявлениях и борьбы с ней;

j) обеспечивать, чтобы содержание норм права было доступно для населения, и содействовать обеспечению, в соответствующих случаях, прозрачности уголовного судопроизводства;

i) внедрять или развивать существующие виды практики и меры, направленные на поощрение того, чтобы население, особенно потерпевшие, сообщали о преступлениях и фактах коррупции и продолжали указывать на них, а также разрабатывать и осуществлять меры по защите лиц, сообщающих информацию, и свидетелей;

к) рассматривать возможность налаживания партнерских отношений и оказания помощи в реализации общинных инициатив и поощрения активного участия граждан в обеспечении доступа к правосудию для всех, включая повышение осведомленности об их правах, а также их привлечение к работе по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, в том числе путем создания возможностей для общественных работ и поддержания социальной реинтеграции и реабилитации правонарушителей, и в этой связи стимулировать обмен наилучшими видами практики и информацией о соответствующих стратегиях и программах социальной реинтеграции и о соответствующих формах государственно-частного партнерства;

l) поощрять активное участие частного сектора в предупреждении преступности, а также в программах социального вовлечения и планах трудоустройства уязвимых членов общества, в том числе жертв и лиц, освободившихся из мест лишения свободы;

m) наращивать и поддерживать возможности для изучения криминологии, а также криминалистики и науки по исправительным вопросам и опираться на современные специальные научные знания при разработке и осуществлении соответствующих стратегий, программ и проектов.

11. Продолжая прилагать усилия, направленные на достижение целей, установленных в настоящей Декларации, укрепление международного сотрудничества, поддержание верховенства права и обеспечение того, чтобы наши системы предупреждения преступности и уголовного правосудия были эффективными, справедливыми, гуманными и подотчетными, мы вновь подтверждаем важность надлежащих долгосрочных, устойчивых и эффективных стратегий и программ технической помощи и наращивания потенциала. Поэтому мы стремимся:

a) продолжать обеспечивать в достаточном объеме на стабильной и предсказуемой основе финансирование для поддержки деятельности по разработке и осуществлению эффективных программ предупреждения преступности во всех ее формах и проявлениях и борьбе с ней, по просьбе государств-членов и на основе оценки их конкретных потребностей и приоритетов, в тесном сотрудничестве с Управлением Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности;

b) предлагать Управлению Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, сети институтов программы Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия и всем соответствующим структурам Организации Объединенных Наций и международным и региональным организациям при выполнении ими своих мандатов продолжать координировать усилия и сотрудничать с государствами-членами для принятия эффективных мер в ответ на вызовы, существующие на национальном, региональном и глобальном уровнях, а также для повышения эффективности участия общества в деле предупреждения преступности и уголовного правосудия, в том числе посредством подготовки исследований и разработки и осуществления программ.

12. Мы подтверждаем, что Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности остается ключевым партнером для достижения наших целей в области предупреждения преступности и уголовного правосудия и для осуществления положений настоящей Декларации.

13. Мы приветствуем с благодарностью предложение правительства Японии провести у себя в стране в 2020 году четырнадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию.

14. Мы выражаем нашу глубокую признательность народу и правительству Катара за их теплое и радушное гостеприимство и за прекрасные условия, созданные для работы тринадцатого Конгресса.

*Декларація про право на розвиток
(Документ 995_301, поточна редакція — Редакція від 04.12.1986).*

ДЕКЛАРАЦІЯ О ПРАВЕ НА РАЗВИТИЕ¹

Принята резолюцией 41/128 Генеральной Ассамблеи от 4 декабря 1986 года. Генеральная Ассамблея, принимая во внимание цели и принципы Устава Организации Объединенных Наций, касающиеся осуществления международного сотрудничества в решении международных проблем экономического, социального, культурного или гуманитарного характера и в поощрении и развитии уважения к правам человека и основным свободам для всех, без различия расы, пола, языка и религии, признавая, что развитие является всесторонним экономическим, социальным, культурным и политическим процессом, направленным на постоянное повышение благосостояния всего населения и всех лиц на основе их активного, свободного и конструктивного участия в развитии и в справедливом распределении создаваемых в ходе его благ, учитывая, что в соответствии с положениями Всеобщей декларации прав человека каждый человек имеет право на социальный и международный порядок, при котором права и свободы, изложенные в Декларации, могут быть полностью осуществлены, ссылаясь на положения Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах и Международного пакта о гражданских и политических правах, ссылаясь далее на соответствующие соглашения, конвенции, резолюции, рекомендации и другие документы Организации Объединенных Наций и ее специализированных учреждений, касающиеся всестороннего развития человека, экономического и социального прогресса и развития всех народов, включая документы, касающиеся деколонизации, предупреждения дискриминации, уважения и соблюдения прав человека и основных свобод, поддержания международного мира и безопасности и дальнейшего содействия развитию дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом, напоминая о праве народов на самоопределение, в соответствии с которым все народы имеют право на свободное определение своего политического статуса и осуществление своего экономического, социального и культурного развития, напоминая также о праве народов осуществлять согласно соответствующим положениям обоих Международных пактов о правах человека полный и всецелый суверенитет над всеми своими природными богатствами и ресурсами, учитывая обязательство государств в соответствии с Уставом содействовать всеобщему уважению и соблюдению прав человека и основных свобод для всех без каких бы то ни было различий по признаку расы, цвета кожи, пола, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, имущественного положения, рождения или по иному признаку, считая, что ликвидация массовых и грубых нарушений прав человека народов и лиц, затрагиваемых такими ситуациями, которые являются результатом колониализма, неоколониализма, апартеида, всех форм расизма и расовой дискриминации, иностранного господства и оккупации, агрессии и угроз национальному суверенитету, национальному единству и территориальной целостности и угрозы войны, способствовала бы созданию условий, содействующих развитию значительной части человечества, испытывая озабоченность в связи с существованием серьезных препятствий на пути развития и полного самовыражения человека и народов, связанных, в частности, с отрицанием гражданских, политических, экономических, социальных и культурных прав, и считая, что все права человека и основные свободы неделимы и взаимозависимы и что для содействия развитию должно уделяться одинаковое внимание и первостепенное значение осуществлению, содействию и защите гражданских, политических, экономических,

---

¹ **Развитие человека** - качественные изменения его физических, душевных и умственных характеристик - материал из Википедии — свободной энциклопедии.

социальных и культурных прав и что вследствие этого содействие, уважение и осуществление некоторых прав человека и основных свобод не может служить оправданием отказа в других правах человека и основных свободах, считая, что международный мир и безопасность являются важнейшими факторами осуществления права на развитие, подтверждая, что существует тесная связь между разоружением и развитием и что прогресс в области разоружения значительно ускорил бы прогресс в области развития и что средства, высвобождаемые в результате осуществления мер по разоружению, должны быть направлены на экономическое и социальное развитие и благосостояние всех народов, и в частности народов развивающихся стран, признавая, что человек является основным субъектом процесса развития и что вследствие этого в политике в области развития человек должен рассматриваться как главный участник и бенефициарий развития, признавая, что создание благоприятных условий для развития народов и индивидуумов является основной обязанностью их государств, сознавая, что усилия на международном уровне, направленные на содействие развитию и защиту прав человека, должны сопровождаться усилиями по установлению нового международного экономического порядка, подтверждая, что право на развитие является неотъемлемым правом человека и что равенство возможностей для развития является прерогативой как государств, так и людей, составляющих государство, провозглашает следующую Декларацию о праве на развитие:

Статья 1

1. Право на развитие является неотъемлемым правом человека, в силу которого каждый человек и все народы имеют право участвовать в таком экономическом, социальном, культурном и политическом развитии, при котором могут быть полностью осуществлены все права человека и основные свободы, а также содействовать ему и пользоваться его благами.

2. Право человека на развитие предполагает также осуществление в полной мере права народов на самоопределение, которое включает согласно соответствующим положениям обоих Международных пактов о правах человека осуществление их неотъемлемого права на полный суверенитет над всеми своими природными богатствами и ресурсами.

Для полного понимания сущности категории «развитие», изучив мнения многих ученых, можно сформулировать следующее его определение. Так, развитие можно определить как состояние чего-либо, которого-либо, которое сопровождается трансформацией на качественно новый уровень.

Иными словами, это накопление количественных перемен, которые приводят к качественному переходу. Об этом еще говорил известный немецкий философ Георг Вильгельм Фридрих Гегель¹.

Статья 2

1. Человек является основным субъектом процесса развития и должен быть активным участником и бенефициарием права на развитие.

2. Все люди несут ответственность за развитие в индивидуальном и коллективном плане с учетом необходимости полного уважения прав человека и основных свобод, а также своих обязанностей перед обществом, которое только и может обеспечить свободное и полное развитие человеческой личности, и поэтому они должны поощрять и защищать соответствующий политический, социальный и экономический порядок, необходимый для развития.

3. Государства имеют право и обязанность определять соответствующую национальную политику развития, направленную на постоянное повышение благосостояния всего населения и всех отдельных лиц на основе их активного, свободного и конструктивного участия в развитии и в справедливом распределении создаваемых в ходе его благ.

---

¹ **Георг Вильгельм Фридрих Гегель** (нем. Georg Wilhelm Friedrich Hegel; 27 августа 1770, Штутгарт — 14 ноября 1831, Берлин) — немецкий философ, один из творцов немецкой классической философии - материал из Википедии — свободной энциклопедии.

Статья 3

1. Государства несут основную ответственность за создание национальных и международных условий, благоприятных для осуществления права на развитие.

2. Осуществление права на развитие требует полного уважения принципов международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций.

3. Государства должны сотрудничать друг с другом в обеспечении развития и устранения препятствий на его пути. Государства должны осуществлять свои права и выполнять свои обязанности таким образом, чтобы содействовать установлению нового международного экономического порядка, основанного на суверенном равенстве, взаимозависимости, взаимной заинтересованности и сотрудничестве между всеми государствами, а также поощрять соблюдение и осуществление прав человека.

Статья 4

1. Государства должны принимать в индивидуальном и коллективном порядке меры, направленные на разработку политики в области международного развития¹ с целью содействия осуществлению в полном объеме права на развитие.

2. Для обеспечения более быстрого развития развивающихся стран необходимо принятие постоянных мер. В дополнение к усилиям, предпринимаемым развивающимися странами, необходимо эффективное международное сотрудничество в предоставлении этим странам соответствующих средств и возможностей для ускорения их всестороннего развития.

Статья 5

Государства должны принимать решительные меры, направленные на ликвидацию массовых и грубых нарушений прав человека народов и лиц, затрагиваемых такими ситуациями, которые являются результатом апартеида, всех форм расизма и расовой дискриминации, колониализма, иностранного господства и оккупации, агрессии, иностранного вмешательства и угроз национальному суверенитету, национальному единству и территориальной целостности, угрозы войны и отказа признать основополагающее право народов на самоопределение.

Статья 6

1. Все государства должны сотрудничать в целях содействия, поощрения и укрепления всеобщего уважения и соблюдения всех прав человека и основных свобод для всех, без различия расы, пола, языка или религии.

2. Все права человека и основные свободы являются неделимыми и взаимозависимыми; одинаковое внимание и первостепенное значение должно уделяться осуществлению, содействию и защите гражданских, политических, экономических, социальных и культурных прав.

3. Государства должны принимать меры в целях ликвидации препятствий на пути развития, возникающих в результате несоблюдения гражданских и политических прав, а также экономических, социальных и культурных прав.

Статья 7

Все государства должны содействовать установлению, поддержанию и укреплению международного мира и безопасности и с этой целью прилагать все усилия для достижения всеобщего и полного разоружения под эффективным международным контролем, а также для обеспечения использования высвобождаемых в результате принятия эффективных мер по разоружению средств в целях всестороннего развития, в частности развивающихся стран.

---

¹ **Международное развитие** — использование ресурсов и знаний богатых, более развитых стран для оказания помощи бедным странам — представляет собой понятие, которое сформировалось по окончании Второй мировой войны. В дальнейшем мировые лидеры осознали, что страны похожи на кости домино: проблемы одной страны неизбежно затронут и соседние страны - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

Статья 8

1. Государства должны принимать на национальном уровне все необходимые меры для осуществления права на развитие и обеспечить, в частности, равенство возможностей для всех в том, что касается доступа к основным ресурсам, образованию, здравоохранению, питанию, жилью, занятости и справедливому распределению доходов. Должны быть приняты эффективные меры по обеспечению активной роли женщин в процессе развития. В целях ликвидации всех социальных несправедливостей должны быть проведены соответствующие экономические и социальные реформы.

2. Государства должны поощрять участие населения во всех областях в качестве важного фактора процесса развития и в осуществлении в полной мере всех прав человека.

Статья 9

1. Все изложенные в настоящей Декларации аспекты права на развитие носят неделимый и взаимозависимый характер, и каждый из них следует рассматривать в контексте целого.

2. Ничто в настоящей Декларации не может рассматриваться как противоречащее целям и принципам Организации Объединенных Наций или как подразумевающее предоставление какому-либо государству, группе или отдельному лицу права проводить какую-либо деятельность или совершать действия, направленные на нарушение прав, изложенных во Всеобщей декларации прав человека и в Международных пактах о правах человека*.

Статья 10

Следует принимать меры для обеспечения полного осуществления и прогрессивного укрепления права на развитие, включая разработку, принятие и осуществление политических, законодательных и других мер на национальном и международном уровнях.

РЕЗОЛЮЦІЇ

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».

Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року 70/1.

Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року.

Генеральна Асамблея ухвалює нижченаведений підсумковий документ саміту Організації Об'єднаних Націй щодо прийняття порядку денного у сфері розвитку на період після 2015 року:

Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року.

Преамбула

Цей Порядок денний є планом дій для людей, планети та процвітання. Його мета полягає також у зміцненні всезагального миру в умовах більшої свободи. Ми визнаємо, що викорінення бідності в усіх її формах та вимірах, включно з крайньою бідністю, є найважливішим глобальним завданням та однією із невід'ємних потреб сталого розвитку.

Цей план реалізовуватимуть усі країни та всі зацікавлені сторони, що діятимуть на засадах співробітництва і партнерства. Ми сповнені рішучості звільнити людство від тиранії бідності та нужденності, зцілити та убезпечити нашу планету. Ми прагнемо здійснити сміливі та перетворювальні кроки, які настійно потрібні для того, щоб вивести світ на траєкторію сталого і неухильного розвитку. Вирушаючи у цю спільну подорож, ми урочисто обіцяємо, що ніхто не буде залишений осторонь.

Сімнадцять Цілей сталого розвитку і 169 завдань, що їх ми проголошуємо сьогодні, демонструють масштабність і амбітність цього нового всезагального Порядку денного. Вони орієнтовані на розвиток здобутків, досягнутих у рамках Цілей розвитку тисячоліття, і на завершення реалізації завдань, які не вдалося виконати. Вони спрямовані на реалізацію прав людини для всіх, досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок і дівчат. Вони мають комплексний та неподільний характер і забезпечують зрівноваження трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного.

Ці Цілі та завдання у наступні 15 років стимулюватимуть діяльність у сферах, що є критично значущими для людства і планети.

Люди

Ми сповнені рішучості покінчити з бідністю та голодом в усіх їх формах та проявах, а також забезпечити, щоб усі люди могли реалізувати свій потенціал в умовах гідності й рівності та у здоровому навколишньому середовищі.

Планета

Ми сповнені рішучості захистити планету від деградації, зокрема шляхом раціонального споживання і виробництва, раціонального використання її природних ресурсів та вжиття невідкладних заходів щодо зміни клімату з тим, щоб планета могла задовольняти потреби нинішнього і майбутніх поколінь.

Процвітання

Ми сповнені рішучості забезпечити, щоб усі люди могли жити заможним і повноцінним життям, а економічний, соціальний та технічний прогрес тривав у гармонії з природою.

Мир

Ми сповнені рішучості сприяти побудові миролюбного, справедливого та всеохопного суспільства, в якому немає місця страху і насильству. Не може бути сталого розвитку без миру, а миру – без сталого розвитку.

Партнерство

Ми сповнені рішучості мобілізувати кошти, потрібні для здійснення цього Порядку денного, шляхом активізації роботи Глобального партнерства в інтересах сталого

розвитку, що ґрунтується на засадах зміцнення глобальної солідарності, спрямовується, зокрема, на задоволення потреб найбідніших і найуразливіших груп населення і передбачає участь усіх країн, усіх зацікавлених сторін і всіх людей.

Взаємопов'язаний та всеосяжний характер Цілей сталого розвитку має велике значення для забезпечення виконання мети нового Порядку денного. Якщо ми здійснимо наші амбітні плани в повному обсязі, передбаченому Порядком денним, то життя всіх людей істотно поліпшиться і наш світ зміниться на краще.

Декларація

Вступ

1. Ми, глави держав і урядів ти високі представники, зібравшись у Центральних установах Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку 25–27 вересня 2015 року, коли Організація відзначає свою сімдесяту річницю, вирішили сьогодні ухвалити нові глобальні Цілі сталого розвитку.

2. Від імені народів, яким ми слугуємо, ми ухвалили історичне рішення щодо всеосяжного, перспективного і орієнтованого на інтереси людини пакету універсальних і спрямованих на перетворення цілей та завдань. Ми зобов'язуємося невтомно працювати задля повномасштабного здійснення цього Порядку денного до 2030 року. Ми визнаємо, що викорінення бідності в усіх її формах і проявах, включно з крайньою бідністю, є найважливішим глобальним завданням та однією із невід'ємних потреб сталого розвитку. Ми прагнемо забезпечити сталий розвиток у трьох його вимірах – економічному, соціальному та екологічному – у зрівноважений та комплексний спосіб. Ми також розвиватимемо здобутки, досягнуті в процесі реалізації Цілей розвитку тисячоліття, та будемо прагнути завершити те, чого не вдалося зробити в цьому контексті.

3. Ми сповнені рішучості до 2030 року покласти край бідності та голоду в усьому світі; боротися з нерівністю всередині країн та між ними; будувати миролюбне, справедливе та всеохопне суспільство; захищати права людини та сприяти гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок і дівчат; забезпечити надійний захист нашої планети та її природних ресурсів. Ми також заявляємо про свою рішучість створити умови для сталого, всеохопного і безперервного економічного зростання, процвітання всього людства і гідної праці для всіх з урахуванням різних рівнів розвитку і спроможності країн.

4. Беручись за виконання цього амбітного спільного завдання, ми урочисто обіцяємо, що ніхто не буде залишений осторонь. Визнаючи основоположне значення гідності людської особистості, ми бажаємо забезпечити досягнення цих цілей та виконання цих завдань в інтересах усіх держав і народів та всіх верств суспільства. При цьому ми будемо прагнути охопити в першу чергу найбільш відсталих.

5. Цей Порядок денний є безпрецедентним за масштабами та значущістю. Він прийнятий усіма країнами та застосований до всіх з урахуванням різних національних реальностей, можливостей та рівнів розвитку, з дотриманням національних стратегій та пріоритетів. Це – універсальні цілі та завдання, що охоплюють увесь світ: як розвинені країни, так і країни, що розвиваються. Вони мають комплексний та неподільний характер і забезпечують зрівноваження всіх трьох вимірів сталого розвитку.

6. Ці Цілі та завдання є результатом більше ніж дворічних активних відкритих консультацій та взаємодії із громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами, в процесі яких особлива увага приділялася думкам найбідніших та найбільш уразливих груп. У рамках консультацій цінну роботу виконала Робоча група відкритого складу Генеральної Асамблеї з Цілей сталого розвитку та Організація Об'єднаних Націй, Генеральний секретар якої у грудні 2014 року подав зведену доповідь із цього питання.

Наше бачення

7. У цих Цілях і завданнях ми визначаємо своє бачення майбутнього – надзвичайно амбітне і спрямоване на перетворення. Ми бачимо світ, у якому немає місця бідності,

хворобам і нужденності, де все живе може процвітати. Ми бачимо світ, вільний від страху і насильства. Світ усезагальної грамотності. Світ, де всім забезпечено рівноправний доступ до якісної освіти на всіх рівнях, медичного обслуговування та соціального захисту, де гарантовано фізичне, духовне та соціальне благополуччя. Світ, у якому ми підтверджуємо свої зобов'язання щодо права людини на безпечну питну воду і санітарію, де поліпшено санітарно-гігієнічні умови і де достатньо безпечної, доступної за ціною та поживної їжі. Світ, де середовище проживання людини є безпечним, життєстійким та екологічно здоровим і де забезпечено всезагальний доступ до недорогого, надійного і стабільного енергопостачання.

8. Ми бачимо світ, у якому забезпечено всезагальну повагу до прав людини та людської гідності, верховенство права¹, справедливість, рівність і недискримінацію; повагу до расового, етнічного і культурного різноманіття; рівні можливості, що дають змогу повною мірою розкрити людський потенціал та сприяють процвітання всього людства. Світ, який здійснює інвестиції у своїх дітей і в якому кожна дитина росте, не знаючи, що таке насильство та експлуатація. Світ, у якому кожна жінка та кожна дівчина користуються повною гендерною рівністю² і в якому усунені всі юридичні, соціальні та економічні перешкоди на шляху розширення їхніх прав та можливостей. Справедливий, рівноправний, толерантний, відкритий та вільний від соціальних бар'єрів світ, у якому задовольняються потреби найбільш уразливих груп населення.

9. Ми бачимо світ, у якому кожна країна користується перевагами безперервного, всеохопного і сталого економічного зростання та гідної праці для всіх. Світ, у якому моделі споживання та виробництва і використання всіх природних ресурсів – від повітря до землі, від рік, озер і водоносних горизонтів до океанів і морів – є екологічно безпечними. Світ, у якому демократія, належне врядування і верховенство права, а також сприятливе середовище на національному та міжнародному рівнях є невід'ємною умовою сталого розвитку, включно з безперервним та всеохопним економічним зростанням, соціальним розвитком, охороною навколишнього середовища, викоріненням бідності та голоду. Світ, у якому розвиток і застосування технологій здійснюються з урахуванням кліматичних чинників та повагою до різноманіття і задовольняють вимоги життєстійкості. Світ, у якому людина живе у гармонії з природою і в якому забезпечено захист дикої фауни й флори та інших біологічних видів.

Наші спільні принципи та зобов'язання

10. Новий Порядок денний ґрунтується на цілях і принципах Статуту Організації Об'єднаних Націй, включно з повним дотриманням міжнародного права. Він впливає із Загальної декларації прав людини, міжнародних договорів у царині прав людини, Декларації тисячоліття та Підсумкового документа Всесвітнього саміту 2005 року. У ньому також ураховано положення інших документів, зокрема Декларації про право на розвиток.

11. Ми підтверджуємо підсумки всіх великих конференцій та самітів Організації Об'єднаних Націй, які заклали міцні підвалини для сталого розвитку та допомогли сформуванню нового Порядку денного. Це, зокрема, Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку, підсумкові документи Всесвітньої зустрічі на вищому рівні в інтересах сталого розвитку, Програма дій Міжнародної конференції з

¹ **Верховенство права** — це фундаментальний правовий принцип і правова доктрина, яка передбачає, що жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом. Верховенство права різко контрастує з ідеєю, що правитель, законодавець може бути вище закону, що було особливістю римського права, радянського права, нацистського права та деяких інших правових систем - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

² Гендерна рівність займає центральне місце у системі прав людини та серед цінностей Організації Об'єднаних Націй (ООН). Одним з фундаментальних принципів Статуту ООН, який було прийнято світовими лідерами у 1945 році, є «рівні права чоловіків та жінок», а також захист та просування прав жінок, як відповідальність кожної держави.

народонаселення і розвитку, Пекінська платформа дій та підсумковий документ Конференції Організації Об'єднаних Націй із сталого розвитку. Ми також підтверджуємо подальші кроки з виконання рішень цих конференцій, зокрема підсумки четвертої Конференції Організації Об'єднаних Націй із найменш розвинених країн, третьої Міжнародної конференції з малих острівних держав, що розвиваються, другої Конференції Організації Об'єднаних Націй з країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, та третьої Всесвітньої конференції Організації Об'єднаних Націй зі зниження ризику стихійних лих.

12. Ми підтверджуємо всі принципи Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку, зокрема принцип спільної, але диференційованої відповідальності, визначений у принципі 7 вищезгаданої декларації.

13. Проблеми та зобов'язання, визначені на цих великих конференціях і самітах, є взаємопов'язаними та вимагають комплексних рішень. Щоб ефективно врегулювати їх, потрібен новий підхід. У концепції сталого розвитку визнано, що викорінення бідності в усіх її формах і проявах, боротьба з нерівністю всередині країн та між ними, збереження планети, забезпечення безперервного, всеохопного і сталого економічного зростання та сприяння соціальній інтеграції взаємопов'язані та взаємозалежні.

Наш світ сьогодні

14. Ми зустрічаємося у час, коли на шляху сталого розвитку постали величезні виклики. Мільярди наших громадян досі бідують, позбавлені можливості жити гідним життям. Посилюється нерівність усередині країн та між ними. Існують колосальні диспропорції у розподілі можливостей, матеріальних цінностей та влади. Гендерна нерівність залишається однією з ключових проблем. Глибоке занепокоєння викликає безробіття, особливо серед молоді. Глобальні загрози здоров'ю людей, частіші та сильніші стихійні лиха, конфлікти, що загострюється, насильницький екстремізм, тероризм і пов'язані з цим гуманітарні кризи та вимушене переміщення населення загрожують звести нанівець більшу частину успіхів у царині розвитку, досягнутих в останні десятиріччя. Виснаження природних ресурсів і несприятливі наслідки погіршення стану навколишнього середовища, зокрема опустелювання, посухи, деградація земель, нестача питної води та втрата біорізноманіття, примножують та загострюють численні виклики, що постають перед людством. Однією з найсерйозніших проблем нашого часу є зміна клімату, негативні наслідки якої підривають здатність усіх країн досягти сталого розвитку. Зростання світової температури, підвищення рівня морів, окислення океану та інші наслідки зміни клімату серйозно впливають на прибережні райони та низинні прибережні країни, зокрема на багато найменш розвинених країн і малих острівних держав, що розвиваються. Небезпека загрожує самому існуванню багатьох спільнот і біологічних систем життєзабезпечення на планеті.

15. Однак цей час позначений колосальними можливостями. Досягнуто значного прогресу у вирішенні багатьох проблем у царині розвитку. За час життя останнього покоління сотні мільйонів людей вибралися з крайньої бідності. Істотно розширився доступ до освіти як хлопців, так і дівчат. Поширення інформаційно-комунікаційних технологій та глобальна взаємопов'язаність, як і науково-технічні інновації у таких різних галузях, як медицина і енергетика, мають величезний потенціал для прискорення прогресу людства, усунення «цифрового розриву» та розвитку суспільства, ґрунтованого на знаннях.

16. Майже 15 років тому були погоджені Цілі розвитку тисячоліття. Вони стали міцним підґрунтям для розвитку, і у декількох сферах було досягнуто значного прогресу. Проте цей прогрес був нерівномірним, особливо в Африці, найменш розвинених країнах, країнах, що розвиваються¹, які не мають виходу до моря, та малих острівних державах, що

¹ Рівень економічного розвитку країни в цілому дуже точно відображає структура зайнятості населення. Цей рівень, як правило, є прямо пропорціональним до частки населення, зайнятого в сфері послуг, і обернено

розвиваються, і деякі з Цілей розвитку тисячоліття досі не досягнуті, зокрема ті, що стосуються охорони здоров'я матерів, новонароджених і дітей та охорони репродуктивного здоров'я. Ми ще раз зобов'язуємося досягти всіх Цілей розвитку тисячоліття у повному обсязі, включно з тими з них, які залишилися недосягнутими, зокрема шляхом надання адресної та масштабнішої допомоги найменш розвиненим країнам та іншим країнам, що перебувають в особливій ситуації, згідно з відповідними програмами підтримки. Новий Порядок денний орієнтований на розвиток здобутків, досягнутих у рамках Цілей розвитку тисячоліття, і на завершення реалізації завдань, які не вдалося виконати, зокрема в охопленні найбільш уразливих груп населення.

17. Проте за сферою свого охоплення програма, яку ми оголошуємо сьогодні, виходить далеко за рамки Цілей розвитку тисячоліття. Поряд із пріоритетами, що вже існують у царині розвитку, такими як викорінення бідності, охорона здоров'я, освіта, продовольча безпека і харчування, у ній передбачено широкий спектр завдань в економічній, соціальній та екологічній сферах. Крім того, вона спрямована на розбудову більш миролюбного та всеохопного суспільства. І, що особливо важливо, у ній визначено засоби для досягнення цих цілей. Відображаючи комплексний підхід, який ми вирішили застосувати, у всіх нових цілях і завданнях передбачаються тісні взаємозв'язки та багато наскрізних елементів.

Новий Порядок денний

18. Сьогодні ми оголошуємо 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань, пов'язаних із ними, які мають комплексний і неподільний характер. Ніколи раніше світові лідери не брали на себе зобов'язання вжити спільних заходів і докласти зусиль для втілення в життя настільки широкої та всеохопної стратегічної програми. Ми разом ступаємо на шлях до сталого розвитку, спільно присвячуючи себе справі забезпечення розвитку в усьому світі та взаємовигідного співробітництва, що можуть принести величезну користь усім країнам та всім регіонам світу. Ми підтверджуємо, що кожна держава має повний постійний суверенітет над усіма своїми багатствами, природними ресурсами та економічною діяльністю і може вільно здійснювати цей суверенітет. Ми будемо виконувати цей Порядок денний заради блага всіх людей без винятку – як нинішнього, так і прийдешніх поколінь. При цьому ми ще раз підтверджуємо свою прихильність до міжнародного права і наголошуємо, що Порядок денний буде здійснюватися з дотриманням прав і обов'язків держав, визначених у міжнародному праві.

19. Ми знов підтверджуємо важливість Загальної декларації прав людини, а також інших міжнародних документів, що стосуються прав людини та міжнародного права. Ми підкреслюємо обов'язки всіх держав – відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй – поважати, захищати та заохочувати права людини та основні свободи всіх без будь-якого розрізнення за расою, кольором шкіри, статтю, мовою, релігією, політичними або іншими переконаннями, національним або соціальним походженням, майновим станом, місцем народження, інвалідністю чи іншим статусом.

пропорціональним до частки населення, зайнятого в сільському господарстві. В економічно високорозвинених країнах відбувається постійне зменшення частки зайнятих у промисловості, у країнах, що розвиваються, - навпаки.

Виходячи з критеріїв, що характеризують економіку, соціальний розвиток (рівень урбанізації, письменність, середня, вища освіта), виділяють п'ять типів країн.

1. Економічно розвинені країни.
2. Середньорозвинені країни перехідної економіки.
3. Постсоціалістичні країни перехідної економіки.
4. Країни, що розвиваються.
5. Країнами з централізованим управлінням економікою.

Головні проблеми розвитку держав визначають на підставі вивчення стадії економічного розвитку (аграрна, індустріальна, постіндустріальна), забезпеченості ресурсами, стану демографічних проблем, рівня економічного та соціального розвитку. Див.: <http://osvita.ua/vnz/reports/geograf/23820>.

20. Досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок та дівчат зроблять вирішальний внесок у просування до досягнення всіх цілей та завдань. Неможливо повною мірою розкрити людський потенціал і забезпечити сталий розвиток, якщо половині людства буде, як і раніше, відмовлено в усіх правах людини та можливостях. Жінки та дівчата повинні користуватися рівним доступом до якісної освіти, економічних ресурсів і можливостей брати участь у політичному житті, а також рівними з чоловіками та хлопцями можливостями щодо зайнятості, лідерства і прийняття рішень на всіх рівнях. Ми спрямуємо свою роботу на значне збільшення інвестицій задля усунення гендерного розриву та посилення підтримки інституцій, що опікуються питанням гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок та дівчат на глобальному, регіональному і національному рівнях. Усі форми дискримінації та насильства щодо жінок і дівчат будуть ліквідовані, зокрема й шляхом залучення чоловіків та хлопців. Велике значення у процесі реалізації Порядку денного має систематичне застосування комплексного гендерного підходу.

21. Нові цілі та завдання набудуть чинності 1 січня 2016 року, і впродовж наступних 15 років ми керуватимемося ними в прийнятті рішень. Усі ми працюватимемо над здійсненням Порядку денного у своїх країнах і на регіональному та світовому рівнях, ураховуючи при цьому різні національні реалії, можливості та рівні розвитку й дотримуючись національних стратегій та пріоритетів. Ми поважатимемо право держав на свободу стратегічного маневру у забезпеченні безперервного, всеохопного і сталого економічного зростання, особливо у країнах, що розвиваються, проте неухильно додержуватимемося відповідних міжнародних норм і зобов'язань. Ми визнаємо також значущість регіональних і субрегіональних вимірів, регіональної економічної інтеграції та взаємопов'язаності у царині сталого розвитку. Регіональні та субрегіональні механізми можуть сприяти ефективному перетворенню стратегій сталого розвитку на конкретні дії на національному рівні.

22. На своєму шляху до сталого розвитку кожна країна стикається з особливими викликами. Найбільш уразливі країни, зокрема, африканські країни, найменш розвинені країни, країни, що розвиваються, які не мають виходу до моря, і малі острівні держави, що розвиваються, заслуговують на особливу увагу, як і країни, що перебувають у стані конфлікту, та постконфліктні країни. Серйозних труднощів зазнають і багато країн із середнім рівнем доходів.

23. Необхідно розширити права та можливості уразливих людей. У Порядку денному відображені, зокрема, потреби всіх дітей, молоді, осіб з інвалідністю (більше ніж 80 відсотків яких живуть у бідності), людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом, літніх людей, корінних народів, біженців та внутрішньо переміщених осіб і мігрантів. Ми сповнені рішучості вжити подальших ефективних заходів і діяти відповідно до міжнародного права задля усунення перешкод і обмежень, посилення підтримки та задоволення особливих потреб людей, які живуть у районах, постраждалих від складних надзвичайних ситуацій гуманітарного характеру, і у районах, постраждалих від тероризму.

24. Ми зобов'язуємося покласти край бідності в усіх її формах і проявах, зокрема викоринити крайню бідність до 2030 року. Усім людям має бути забезпечений базовий рівень життя, зокрема за допомогою систем соціального захисту. Крім того, ми сповнені рішучості у пріоритетному порядку покінути з голодом та досягти продовольчої безпеки, а також покласти край усім формам недоїдання. У цьому зв'язку ми підтверджуємо важливу роль і всеосяжний характер Комітету із всесвітньої продовольчої безпеки та вітаємо Римську декларацію з питань харчування і Рамкову програму дій. Ми виділятимемо ресурси на розвиток сільської місцевості й раціональне ведення сільського та рибного господарства, надання підтримки дрібним фермерам, особливо жінкам, які займаються землеробством, скотарством і рибальством, у країнах, що розвиваються, зокрема у найменш розвинених країнах.

25. Ми зобов'язуємося забезпечити якісну інклюзивну та рівноправну освіту на

всіх рівнях, як-от: дошкільне виховання, початкова, середня, вища освіта, а також професійно-технічна підготовка. Усі люди, незалежно від статі, віку, раси та етнічного походження, а також особи з інвалідністю, мігранти, представники корінних народів, діти та молоді люди, особливо ті, що перебувають у вразливій ситуації, повинні мати можливість здобувати освіту протягом усього життя, що допоможе їм набувати знань і навичок, необхідних для використання наявних можливостей та повноцінної участі у житті суспільства. Ми намагатимемося створити для дітей та молоді середовище, сприятливе для повної реалізації ними своїх прав і можливостей, що допоможе нашим країнам скористатися демографічним дивідендом, зокрема завдяки безпеці шкіл та згуртованості громад і сімей.

26 Заради сприяння фізичному та психічному здоров'ю і благополуччю, а також збільшення середньої тривалості життя для всіх ми повинні забезпечити всезагальне охоплення населення медичною допомогою та доступ до якісного медичного обслуговування. Ніхто не має бути залишений осторонь. Ми зобов'язуємося прискорити досягнутий на сьогодні прогрес у зниженні смертності немовлят, материнської та дитячої смертності, поклавши край усім таким випадкам смертності, яким можна запобігти, до 2030 року. Ми прихильні до забезпечення всезагального доступу до послуг з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я, включно з послугами з планування сім'ї, інформування та просвітою. Так само ми прискоримо темпи прогресу в боротьбі з малярією, ВІЛ/СНІДом, туберкульозом, гепатитом, лихорадкою Ебола та іншими інфекційними захворюваннями і епідеміями, зокрема шляхом боротьби з підвищенням резистентності до протимікробних препаратів і розв'язання проблеми давнених хвороб, від якої потерпають країни, що розвиваються. Ми прихильні до профілактики та лікування неінфекційних захворювань, включно з розладами поведінки, порушеннями розвитку та неврологічними порушеннями, які становлять істотну перешкоду для сталого розвитку.

27. Ми будемо прагнути закласти міцні економічні підвалини для всіх наших країн. Безперервне, всеохопне і стале економічне зростання є критично важливим для процвітання. Забезпечити його можна буде лише за умови спільного користування багатствами та усунення нерівності за доходами. Ми працюватимемо, щоб побудувати динамічну, сталу, інноваційну та орієнтовану на людей економіку, особливо сприяючи зайнятості молоді та розширенню економічних прав і можливостей жінок, а також забезпеченню гідної праці для всіх. Ми викоринимо примусову працю й торгівлю людьми, покінчимо з дитячою працею в усіх її формах. Від наявності здорової та добре освіченої робочої сили, що володіє знаннями й навичками, потрібними для продуктивної праці, яка приносить задоволення, і повноцінної участі у житті суспільства, виграють усі країни. Ми зміцнимо продуктивний потенціал найменш розвинених країн у всіх секторах, зокрема шляхом структурних перетворень. Ми ухвалимо стратегії, впровадження яких забезпечить зростання у таких сферах, як виробничі потужності, продуктивність праці та продуктивна зайнятість; доступність фінансових послуг; сталий розвиток сільського, пасовищного і рибного господарств; сталий розвиток промисловості; загальний доступ до недорогих, стабільних і сучасних послуг енергопостачання; сталі транспортні системи; якісна і стійка інфраструктура.

28. Ми зобов'язуємося докорінним чином змінити спосіб, у який наше суспільство виробляє та споживає товари і послуги. Уряди, міжнародні організації, бізнесовий сектор та інші недержавні суб'єкти й приватні особи повинні сприяти зміненню нераціональних моделей споживання і виробництва, зокрема шляхом мобілізації фінансової та технічної допомоги з усіх джерел для розбудови наукового, технічного та інноваційного потенціалу країн, що розвиваються, в цілях переходу до раціональніших моделей споживання і виробництва. Ми закликаємо імплементувати Десятирічну стратегію дій з переходу до використання раціональних моделей споживання та виробництва. Всі країни вживають заходів з урахуванням рівня розвитку та спроможності країн, що розвиваються, причому провідну роль у цьому процесі відіграють розвинені країни.

29. Ми визнаємо позитивний внесок мігрантів¹ у забезпечення всеохопного зростання і сталого розвитку. Ми також визнаємо, що міжнародна міграція є багатоплановим явищем, яке має велике значення для розвитку країн походження, транзиту і призначення та потребує узгоджених і комплексних заходів реагування. Ми співпрацюватимемо на міжнародному рівні задля гарантування безпечної, впорядкованої та законної міграції з повною повагою до прав людини й гуманним поводженням із мігрантами, незалежно від їхнього статусу, з біженцями та переміщеними особами. Така співпраця повинна також зміцнювати життєстійкість громад, що приймають біженців, особливо у країнах, що розвиваються. Ми підкреслюємо право мігрантів на повернення до країни їхнього громадянства і нагадуємо, що держави повинні забезпечити належний прийом своїх громадян, які повертаються.

30. Державам настійно рекомендується утримуватися від введення в дію та застосування будь-яких односторонніх економічних, фінансових або торговельних заходів, що не відповідають міжнародному праву та Статуту Організації Об'єднаних Націй і перешкоджають повномасштабному забезпеченню соціально-економічного розвитку, особливо у країнах, що розвиваються.

31. Ми визнаємо, що Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату є головною міжнародною, міжурядовою платформою для перемовин щодо глобальних заходів реагування на зміну клімату. Ми маємо намір рішуче протидіяти загрози, яку становлять зміна клімату та погіршення стану навколишнього середовища. Глобальний характер зміни клімату вимагає якомога ширшого міжнародного співробітництва, спрямованого на прискорення скорочення глобальних викидів і розв'язання проблеми адаптації до несприятливих наслідків зміни клімату. Ми з глибоким занепокоєнням зазначаємо істотний розрив між сукупним результатом виконання сторонами своїх зобов'язань щодо пом'якшення вищезгаданих наслідків у формі скорочення щорічних обсягів викидів парникових газів у світі до 2020 року та динамікою сукупних викидів, яка надавала б реальний шанс не допустити підвищення середньої світової температури більше ніж на 2 градуси за Цельсієм, або на 1,5 градуса за Цельсієм вище доіндустріального рівня.

32. В очікуванні двадцять першої сесії Конференції сторін, що відбудеться у Парижі, ми наголошуємо на зобов'язанні всіх держав працювати заради укладення амбітної та універсальної угоди щодо клімату. Ми підтверджуємо, що у протоколі, іншому правовому інструменті чи погодженому підсумковому документі, що має юридичну силу згідно з Конвенцією та поширюється на всі сторони, буде забезпечено зрівноважене врегулювання таких питань, як, зокрема, пом'якшення наслідків, адаптація, фінансування, розробка і передача технологій, розбудова спроможності, а також транспарентність дій та підтримки.

33. Ми визнаємо, що соціально-економічний розвиток залежить від раціонального використання природних ресурсів нашої планети. Тому ми сповнені рішучості зберігати та раціонально використовувати океани та моря, прісноводні ресурси, а також ліси, гори й посушливі землі, а також охороняти біорізноманіття, екосистеми й дику флору та фауну. Ми також рішуче налаштовані заохочувати екологічно безпечний туризм, вирішити проблему дефіциту води та її забруднення, посилити співробітництво у боротьбі з опустелюванням, пиловими бурями, деградацією земель і посухами, сприяти підвищенню життєстійкості та зниженню ризику стихійних лих. У цьому відношенні ми очікуємо на проведення тринадцятої наради Конференції сторін Конвенції про біологічне різноманіття, яке відбудеться у Мексиці.

Під категорією розвитку завжди передбачаються різнопланові структурні зміни. Найсуттєвіші з них являються: модифікація факторів виробництва, як наслідок суттєві зміни в економіці, реорганізація

¹ **Мігрант** (лат. *migrans, migrantis* — переселенець; той, хто переселяється) — це людина, що свідомо та з власної волі перетинає державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання або без такої зміни - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

існуючих інститутів влади та управління, більш ефективне використання існуючих ресурсів держави. Саме процес розвитку призводить до таких структурних змін як підвищення якості виробленої продукції і як наслідок належний розподіл товарів та послуг. Однією зі складових соціально-економічного розвитку є забезпечення рівних можливостей для широкого кола суспільства у користуванні загальними благами, такими як освіта, медицина та інше. Тобто метою соціально-економічного розвитку є добробут населення країни.

34. Ми визнаємо, що сталий розвиток міст і раціональне управління містами мають величезне значення для якості життя людей. Ми співпрацюватимемо з міською владою та громадами у справі оновлення та планування наших міст і населених пунктів із тим, щоб сприяти зміцненню згуртованості громад і підвищенню особистої безпеки їх членів, а також заохочувати інноваційну діяльність і зайнятість. Ми послабимо несприятливий вплив життєдіяльності міст і хімічних речовин, що є шкідливими для здоров'я людей і навколишнього середовища, зокрема за допомогою екологічно раціонального регулювання і безпечного використання хімічних речовин, зменшення і рециркуляції відходів та ефективнішого використання водних і енергетичних ресурсів. При цьому ми будемо прагнути звести до мінімуму вплив міст на глобальну кліматичну систему. Ми також урахуватимемо демографічні тенденції та прогнози в своїх національних стратегіях і політиці з розвитку сільських районів та міст. Ми очікуємо на проведення Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань житла і сталого міського розвитку, яка відбудеться у Кіто.

35. Сталий розвиток неможливо забезпечити без миру та безпеки, а без сталого розвитку мир і безпека опиняться під загрозою. У новому Порядку денному визнано необхідність побудови миролюбного, справедливого і всеохопного суспільства, у якому забезпечено рівний доступ до правосуддя і яке ґрунтується на повазі прав людини (включно з правом на розвиток), реальному верховенстві права і належному врядуванню на всіх рівнях, а також на прозорих, ефективних і підзвітних інституціях. У Порядку денному враховано фактори, що спричиняють насильство, незахищеність і несправедливість, як-от: нерівність, корупція, неякісне врядування і незаконні фінансові потоки та потоки зброї. Ми повинні подвоїти зусилля задля врегулювання або попередження конфліктів і надання допомоги постконфліктним країнам, зокрема шляхом забезпечення помітної ролі жінок у зміцненні миру та державному будівництві. Ми закликаємо вжити додаткових ефективних заходів і дій відповідно до міжнародного права для усунення перешкод на шляху повної реалізації права на самовизначення народів, які живуть в умовах колоніального панування та іноземної окупації, що продовжує негативно впливати на їхній економічний та соціальний розвиток, а також на стан навколишнього середовища, в якому вони живуть.

36. Ми зобов'язуємося сприяти міжкультурному розумінню, терпимості, взаємній повазі та етиці глобального громадянства і спільної відповідальності. Ми усвідомлюємо природну і культурну різноманітність світу й визнаємо, що всі культури та цивілізації можуть сприяти сталому розвитку і виступають вирішальними чинниками його забезпечення.

37. Важливим стимулом сталого розвитку також є спорт. Ми визнаємо зростання внеску спорту в справу розвитку та миру, тому що він сприяє толерантності та повазі, розширенню прав і можливостей жінок та молоді, окремих осіб і громад, а також сприяє досягненню цілей в сфері охорони здоров'я, освіти та соціальної інтеграції.

38. Ми підтверджуємо, згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй, необхідність поважати територіальну цілісність і політичну незалежність держав.

Засоби здійснення

39. Масштаби і амбітність нового Порядку денного вимагають активізації роботи Глобального партнерства для забезпечення його реалізації. Ми повністю віддані цій меті. Це партнерство діятиме в дусі глобальної солідарності, зокрема солідарності з найбіднішими групами населення і з людьми, які опинились у вразливому становищі. Воно сприятиме активній широкій участі на підтримку досягнення всіх цілей та завдань, залучаючи уряди, приватний сектор, громадянське суспільство, систему Організації

Об'єднаних Націй та інші суб'єкти й мобілізуючи всі наявні ресурси.

40. Засоби здійснення завдань, передбачених Ціллю 17 та кожною з Цілей сталого розвитку, є ключовим інструментом для реалізації нашого Порядку денного і рівною мірою важливими для інших цілей та завдань. Порядок денний, включно з Цілями сталого розвитку, може бути виконаний у рамках оновленого Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку за допомогою конкретних заходів і дій, викладених у підсумковому документі третьої Міжнародної конференції з фінансування розвитку, що відбулася в Аддис-Абебі 13–16 липня 2015 року. Ми вітаємо схвалення Генеральною асамблеєю Аддис-Абебської програми дій, яка є невід'ємною частиною Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року. Ми визнаємо, що повномасштабне здійснення Аддис-Абебської програми дій має величезне значення для реалізації Цілей сталого розвитку й відповідних завдань.

41. Ми визнаємо, що кожна країна несе головну відповідальність за власний економічний і соціальний розвиток. У новому Порядку денному розглянуті засоби, необхідні для реалізації цілей та завдань. Ми визнаємо, що вони включатимуть мобілізацію фінансових ресурсів, а також розбудову спроможності та передачу екологічно безпечних технологій країнам, що розвиваються, на сприятливих умовах, зокрема на взаємно погоджених пільгових та преференційних засадах. Державне фінансування, як національне, так і міжнародне, гратиме головну роль у наданні основних послуг і суспільних благ, а також у залученні коштів з інших джерел фінансування. Ми визнаємо роль різноманітних суб'єктів приватного сектора, від мікропідприємств до кооперативів і багатонаціональних корпорацій, та роль організацій громадського суспільства і благодійних організацій у здійсненні нового Порядку денного.

42. Ми підтримуємо реалізацію відповідних стратегій і програм дій, включно зі Стамбульською декларацією та Програмою дій, Програмою дій з прискореного розвитку малих острівних держав, що розвиваються («Шлях Самоа») та Віденською програмою дій для країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, на десятиріччя 2014–2024 рр., і підтверджуємо важливе значення підтримки Порядку денного Африканського союзу на період до 2063 року і програми Нового партнерства в інтересах розвитку Африки, котрі всі є невід'ємною частиною нового Порядку денного. Ми визнаємо існування серйозних перешкод для досягнення міцного миру і забезпечення сталого розвитку в країнах, які перебувають у стані конфлікту та у постконфліктних ситуаціях.

43. Ми підкреслюємо, що міжнародне державне фінансування відіграє важливу роль як додатковий інструмент підтримки зусиль країн у мобілізації державних коштів усередині країни, особливо у найбільш уразливих країнах, внутрішні ресурси яких є обмеженими. Важливий напрямок використання міжнародного державного фінансування, зокрема офіційної допомоги в цілях розвитку (ОДР), полягає в заохоченні мобілізації додаткових ресурсів з інших джерел, як державних, так і приватних. Держави, що надають ОДР, підтверджують свої відповідні зобов'язання, зокрема зобов'язання, взяті багатьма розвиненими країнами, щодо досягнення цільового показника виділення коштів у рамках ОДР країнам, що розвиваються, на рівні 0,7 відсотка валового національного доходу (ВНД) і виділення ОДР найменш розвиненим країнам на рівні 0,15–0,20 відсотка свого ВНД.

44. Ми визнаємо важливість надання міжнародними фінансовими установами, згідно з їхніми мандатами, можливостей для стратегічного маневру кожній країні, особливо країнам, що розвиваються. Ми знову заявляємо про свою прихильність до розширення участі та збільшення вагомості думки країн, що розвиваються, – зокрема африканських країн, найменш розвинених країн, країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, малих острівних держав, що розвиваються, та країн із середнім рівнем доходу, – в міжнародних процесах прийняття економічних рішень, нормотворчості та управління світовою економікою.

45. Ми визнаємо також надзвичайно важливу роль національних парламентів у

схваленні законодавчих актів і прийнятті бюджетів, забезпеченні підзвітності за ефективне виконання наших зобов'язань. Уряди та державні установи також тісно співпрацюватимуть із регіональними та місцевими органами влади, субрегіональними установами, міжнародними інституціями, науковою спільнотою, благодійними організаціями, групами добровольців тощо.

46. Ми наголошуємо на важливій ролі та порівнянних перевагах узгодженої, ефективної та дієвої системи Організації Об'єднаних Націй, забезпеченої належними ресурсами та такої, що відповідає сучасним вимогам, у підтриманні досягнення Цілей сталого розвитку і забезпеченні сталого розвитку. Підкреслюючи важливість посилення співпричетності держав та керівної ролі на національному рівні, ми висловлюємо свою підтримку діалогу, що триває в Економічній та Соціальній Раді, з питання довгострокового позиціонування системи розвитку Організації Об'єднаних Націй у контексті цього Порядку денного.

Подальша діяльність і огляд

47. На наші Уряди покладена вся повнота відповідальності за вжиття подальших заходів з контролю виконання і огляд на національному, глобальному і регіональному рівнях ходу досягнення Цілей розвитку тисячоліття і виконання відповідних завдань упродовж наступних 15 років. Щоб сприяти забезпеченню підзвітності перед нашими громадянами, ми передбачимо систематичне вжиття таких заходів і проведення огляду на різних рівнях, як зазначено в цьому Порядку та Аддис-Абебській програмі дій. На глобальному рівні головну роль у нагляді за вжиттям заходів із перевірки виконання і проведенням огляду виконуватиме політичний форум високого рівня під егідою Генеральної Асамблеї і Економічної та Соціальної Ради.

48. Для допомоги у цій роботі розробляються відповідні показники. Для аналізу досягнутого прогресу і забезпечення того, щоб ніхто не був залишений осторонь, знадобляться якісні, доступні, актуальні та достовірні дезагреговані дані. Такі дані є ключовими у прийнятті рішень. У всіх можливих випадках слід використовувати дані та інформацію, отримані з наявних механізмів звітності. Ми домовляємося активізувати наші зусилля, спрямовані на зміцнення статистичного потенціалу у країнах, що розвиваються, особливо в африканських країнах, найменш розвинених країнах, країнах, що розвиваються, які не мають виходу до моря, малих острівних державах, що розвиваються, та країнах із середнім рівнем доходу. Ми зобов'язуємося розробити ширші мірила прогресу на додаток до показника валового внутрішнього валового продукту.

Заклик до дій із перетворення нашого світу

49. Сімдесят років тому світові лідери попередньої генерації зібралися разом, щоб заснувати Організацію Об'єднаних Націй. З попелу війни та незгоди вони сформували нашу Організацію та проголосили цінності миру, діалогу та міжнародного співробітництва, на яких вона ґрунтується. Найвище втілення цих цінностей – Статут Організації Об'єднаних Націй.

50. Сьогодні ми також ухвалюємо рішення величезної історичної значущості. Ми сповнені рішучості побудувати краще майбутнє для всіх людей, включно з мільйонами тих, хто позбавлений можливості вести нормальне, гідне та плідне життя й повною мірою реалізувати свій людський потенціал. Ми можемо стати першим поколінням, якому вдалося покінчити з бідністю, проте так само ми можемо виявитися останнім поколінням, яке мало шанс урятувати планету. Якщо ми зможемо досягти наших цілей, то у 2030 році світ стане кращим.

51. Документ, який ми проголошуємо сьогодні – Програма глобальних дій на наступні 15 років – є хартією людей і планети у двадцять першому сторіччі. Діти та молоді жінки й чоловіки є головною рушійною силою змін, і у цих нових цілях вони знайдуть платформу для спрямування своїх безмежних здібностей на активні дії зі створення кращого світу.

52. «Ми, народи...» – з цих урочистих слів починається Статут Організації

Об'єднаних Націй. Саме «ми, народи» сьогодні стаємо на шлях, що веде у 2030 рік. У цю подорож із нами вирушать уряди та парламенти, система Організації Об'єднаних Націй та інші міжнародні установи, місцеві органи влади, корінні народи, громадянське суспільство, підприємці та приватний сектор, наукові та академічні кола – і всі люди. Мільйони людей уже взяли участь у розробленні цього Порядку денного і вважатимуть його своїм. Це – Порядок денний людей, створений людьми й для людей, що, на наш погляд, забезпечить йому успіх.

53. Майбутнє людства і нашої планети – в наших руках. Воно також знаходиться в руках сьогоdnішнього молодого покоління, яке передасть естафету майбутнім поколінням. Ми окреслили шлях до сталого розвитку, і всім нам належить забезпечити, щоб ця подорож стала успішною, а досягнення – незворотними.

Цілі сталого розвитку і відповідні завдання

54. За підсумками всеосяжного процесу міждержавних перемовин і виходячи з пропозиції Робочої групи відкритого складу з Цілей сталого розвитку, яка містить вступну частину з поясненням контексту, ми погодили нижчевикладені цілі та завдання.

55. Цілі сталого розвитку і відповідні завдання, враховуючи різні національні реалії, спроможності та рівні розвитку й беручи до уваги національні стратегії та пріоритети, мають комплексний і неподільний характер, є глобальними за суттю та універсально застосовними. Завдання сформульовано у формі побажань глобального характеру, і кожний уряд установлює власні національні завдання, керуючись глобальним рівнем устремлень, але враховуючи національні умови. Уряд кожної держави також сам вирішуватиме, як ці рекомендовані глобальні завдання будуть відображені у національних процесах планування, політичних заходах і стратегіях. Важливо визнати наявність зв'язку між сталим розвитком та іншими значущими процесами, що відбуваються в економічній, соціальній та екологічній сферах.

56. Ухвалюючи ці Цілі та завдання, ми визнаємо, що кожна країна має справу з особливими викликами на шляху забезпечення сталого розвитку, і підкреслюємо ті особливі виклики, з якими стикаються найбільш уразливі країни, зокрема африканські країни, найменш розвинені країни, країни, що розвиваються, які не мають виходу до моря, і малі острівні держави, що розвиваються, а також конкретні виклики, які постають перед країнами із середнім рівнем доходу. Особливу увагу слід також приділяти країнам, що перебувають у стані конфлікту.

57. Ми визнаємо, що стосовно декількох завдань вихідні дані досі є відсутніми, і закликаємо посилити підтримку для розширення збору даних і розбудови спроможності держав-членів розробити національні і глобальні базові показники там, де їх ще немає. Ми зобов'язуємося усунути цю прогалину в збиранні даних з тим, щоб забезпечити ефективнішу інформаційну підтримку вимірювання досягнутого прогресу, особливо щодо тих завдань, які не мають чітких кількісних цільових показників.

58. Ми заохочуємо зусилля, що їх держави докладають на інших форумах для розв'язання ключових проблем, які викликають потенційні труднощі у здійсненні нашого Порядку денного, і з повагою ставимося до незалежного характеру кола завдань, що вирішуються на цих форумах. Ми очікуємо, що Порядок денний та його виконання допоможуть і не зашкодять цим іншим процесам і рішенням, ухваленим у їх рамках.

59. Ми визнаємо, що у розпорядженні кожної країни є різні підходи, стратегії, моделі та інструменти, які вона може застосовувати для забезпечення сталого розвитку з урахуванням своїх національних умов і пріоритетів, і ще раз заявляємо, що планета Земля та її екосистеми – це наш спільний дім і що вислів «Мати Земля» широко застосовується у ряді країн і регіонів.

Цілі сталого розвитку

Ціль 1. Подолання бідності

Ціль 2. Викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування, заохочення раціонального ведення сільського господарства

Ціль 3. Забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх

Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток

Ціль 6. Забезпечення наявності та сталого управління водними ресурсами та санітарією

Ціль 7. Забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії

Ціль 8. Сприяння безперервному, всеохопному і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх

Ціль 9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям

Ціль 10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними

Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів

Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва

Ціль 13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками

Ціль 14. Збереження та стале використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку

Ціль 15. Захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад процесу деградації земель і зупинення втрати біорізноманіття

Ціль 16. Сприяння розбудові миролюбного і всеохопного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях

Ціль 17. Зміцнення засобів реалізації Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку та активізація його діяльності

* Визнаючи, що Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату є головною міжнародною, міжурядовою платформою для перемовин щодо глобальних заходів реагування на зміну клімату.

Ціль 1. Подолання бідності

1.1 До 2030 року ліквідувати крайню бідність для всіх людей в усьому світі (нині крайня бідність визначається як добове споживання на суму менш ніж 1,25 дол. США на день).

1.2 До 2030 року скоротити принаймні наполовину частку жінок, чоловіків і дітей різного віку, які живуть у бідності в усіх її проявах, згідно з національними визначеннями.

1.3 Упровадити на національному рівні належні системи і заходи соціального захисту для всіх, включаючи встановлення мінімальних рівнів, і до 2030 року досягти суттєвого охоплення бідних і уразливих верств населення.

1.4 До 2030 року забезпечити, щоб усі чоловіки і жінки, особливо незаможні та вразливі, мали рівні права на економічні ресурси, доступ до базових послуг, володіння і розпорядження землею та іншими формами власності, успадкованого майна, природних ресурсів, відповідних нових технологій і фінансових послуг, включаючи мікрофінансування.

1.5 До 2030 року підвищити життєстійкість малозабезпечених і осіб, які перебувають в уразливому становищі, зменшити їх незахищеність і вразливість перед викликаними зміною клімату екстремальними явищами та іншими економічними, соціальними й екологічними потрясіннями і лихами.

1.a Забезпечити мобілізацію значних ресурсів із найрізноманітніших джерел, у т. ч. на основі активізації співпраці в цілях розвитку, щоб надати країнам, які розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, достатні та передбачувані кошти для здійснення програм і стратегій з ліквідації бідності в усіх її формах.

1.b Створити на національному, регіональному та міжнародному рівнях надійні стратегічні механізми, в основі яких стратегії розвитку, що враховують інтереси бідного населення і гендерні аспекти, задля сприяння прискореному інвестуванню в заходи з викорінення бідності.

Ціль 2. Викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування, заохочення раціонального ведення сільського господарства

2.1 До 2030 року покінчити з голодом і забезпечити всім, особливо малозабезпеченим і вразливим групам населення, включаючи немовлят, цілорічний доступ до безпечної, поживної та достатньої їжі.

2.2 До 2030 року покінчити з усіма формами недоїдання, у т. ч. до 2025 року досягти погоджених на міжнародному рівні цільових показників, що стосуються боротьби з затримкою росту і виснаженням у дітей віком до п'яти років, а також задовольняти потреби в харчуванні дівчаток підліткового віку, вагітних, жінок, які годують, та літніх людей.

2.3 До 2030 року подвоїти продуктивність сільського господарства і доходи дрібних виробників продовольства, зокрема жінок, представників корінних народів, фермерських сімейних господарств, скотарів і рибалок, зокрема шляхом забезпечення гарантованого та рівного доступу до землі, інших виробничих ресурсів і факторів сільськогосподарського виробництва, знань, фінансових послуг, ринків, можливостей для збільшення доданої вартості та зайнятості в несільськогосподарських секторах.

2.4 До 2030 року забезпечити створення стійких систем виробництва продуктів харчування й упровадити методи ведення сільського господарства, які дозволяють підвищити життєстійкість і продуктивність та збільшити обсяги виробництва, сприяють збереженню екосистем, зміцнюють здатність адаптуватися до зміни клімату, екстремальних погодних явищ, засух, повеней та інших лих і поступово покращують якість земель та ґрунтів.

2.5 До 2020 року забезпечити збереження генетичного різноманіття насіння, культивованих рослин, сільськогосподарських і свійських тварин та відповідних диких їх видів, зокрема шляхом раціонального утримання різноманітних банків насіння і рослин на національному, регіональному та міжнародному рівнях, а також сприяти доступу до генетичних ресурсів і відповідних традиційних знань та справедливому і рівноправному спільному використанню вигід від їх застосування на засадах, погоджених на міжнародному рівні.

2.a Збільшити обсяги інвестування, зокрема шляхом розширення міжнародного співробітництва, у сільську інфраструктуру, сільськогосподарські дослідження і дорадчі послуги, розвиток технологій і створення генетичних банків рослин і тварин із метою розбудови спроможності країн, що розвиваються, особливо найменш розвинених країн, у галузі сільськогосподарського виробництва.

2.b Усувати та попереджувати торгові обмеження та викривлення на світових сільськогосподарських ринках, зокрема шляхом паралельного скасування всіх форм субсидіювання експорту сільськогосподарської продукції та всіх експортних заходів з аналогічними наслідками, відповідно до мандату Дохійського раунду переговорів із питань розвитку.

2.c Вжити заходів для забезпечення належного функціонування ринків продовольчих товарів і продукції їх переробки та сприяти своєчасному доступу до ринкової інформації, у т. ч. про продовольчі резерви, з метою допомогти обмежити надмірну волатильність цін на продовольство.

Продовольство являється головним елементом життєзабезпечення. Саме ринок продовольчих

товарів являється платформою для продовольства. Моніторинг, оцінку і контроль забезпечує продовольча безпека, яка є складовою економічної безпеки, яка в свою чергу утворює продовольчу незалежність держави. Держава в особі своїх інститутів управління являється регулятором продовольчого ринку. Суть ринку продовольчих товарів полягає у виробництві продуктів харчування та доведення їх до кінцевого споживача.

Ціль 3. Забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку

3.1 До 2030 року знизити глобальний показник смертності при пологах до менше ніж 70 випадків на 100 тис. народжених живими.

3.2 До 2030 року покласти край смертності, якій можна запобігти, серед новонароджених і дітей віком до 5 років, причому всі країни повинні прагнути зменшити неонатальну смертність до не більш як 12 випадків на 1 тис. народжених живими, а смертність серед дітей віком до 5 років – до не більше ніж 25 випадків на 1 тис. народжених живими.

3.3 До 2030 року покласти край епідеміям СНІДу, туберкульозу, малярії та тропічних хвороб, яким не приділяється належної уваги, забезпечити боротьбу з гепатитом, захворюваннями, що передаються через воду, та іншими інфекційними захворюваннями.

3.4 До 2030 року зменшити на третину передчасну смертність від неінфекційних захворювань за допомогою профілактики та лікування, а також підтримувати психічне здоров'я і благополуччя.

3.5 Покращувати профілактику та лікування залежності від психоактивних речовин, зокрема зловживання наркотичними засобами й алкоголем.

3.6 До 2020 року у всьому світі вдвічі скоротити кількість смертей і травм унаслідок дорожньо-транспортних пригод.

3.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи послуги з планування сім'ї, інформування та просвіту, й урахування питань охорони репродуктивного здоров'я в національних стратегіях і програмах.

3.8 Забезпечити загальне охоплення послугами охорони здоров'я, зокрема захист від фінансових ризиків, доступ до якісних основних медично-санітарних послуг, а також до безпечних, ефективних, якісних і недорогих основних лікарських засобів і вакцин для всіх.

3.9 До 2030 року істотно скоротити кількість випадків смерті та захворювань від дії небезпечних хімічних речовин та через забруднення й отруєння повітря, води та ґрунтів.

3.a Активізувати, за необхідності, імплементацію Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну у всіх країнах.

3.b Підтримувати дослідження й розробку вакцин і лікарських засобів для лікування інфекційних і неінфекційних захворювань, від яких потерпають передусім країни, що розвиваються, забезпечити доступність недорогих основних лікарських засобів і вакцин відповідно до Дохійської декларації «Угода ТРІПС та охорона громадського здоров'я», де підтверджено право країн, що розвиваються, повною мірою використовувати положення Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності щодо прояву гнучкості для цілей захисту громадського здоров'я і, зокрема, забезпечення доступу всіх людей до лікарських засобів.

3.c Істотно збільшити фінансування охорони здоров'я та набір, розвиток, професійну підготовку й утримання медичних кадрів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються.

3.d Нарощувати потенціал усіх країн, особливо країн, що розвиваються, у сфері раннього попередження, зниження ризиків і регулювання національних і глобальних ризиків для здоров'я.

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.

4.1 До 2030 року забезпечити, щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної і якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання.

4.2 До 2030 року забезпечити всім дівчатам і хлопчикам доступ до якісних можливостей раннього розвитку, піклування та дошкільного навчання дітей молодшого віку, для їх підготовки до здобуття початкової освіти.

4.3 До 2030 року забезпечити рівний доступ жінок та чоловіків до доступної, якісної професійної, технічної та вищої освіти, зокрема, до навчання у вищих навчальних закладах.

4.4 До 2030 року істотно збільшити кількість молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, зокрема професійно-технічними, для працевлаштування, отримання гідної роботи та ведення підприємницької діяльності.

4.5 До 2030 року ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти та забезпечити рівний доступ уразливих груп населення, зокрема людей з інвалідністю, представників корінних народів і дітей, які перебувають у вразливому становищі, до освіти та професійно-технічної підготовки.

4.6 До 2030 року забезпечити, щоб всі молоді люди і значна частка дорослого населення, як чоловіків, так і жінок, вміли читати, писати й рахувати.

4.7 До 2030 року забезпечити, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, у т. ч. шляхом навчання з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, сприяння культурі миру та ненасильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури в сталий розвиток.

4.a Створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби людей з інвалідністю і гендерні аспекти, забезпечити вільне, безпечно від насильства і соціальних бар'єрів та ефективно середовище навчання для всіх.

4.b До 2020 року значно збільшити в усьому світі кількість стипендій, які надаються країнам, що розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, малим острівним державам, що розвиваються, й африканським країнам, для здобуття вищої освіти, включаючи професійно-технічну освіту і навчання з питань інформаційно-комунікаційних технологій, технічні, інженерні та наукові програми, у розвинених країнах та інших країнах, що розвиваються.

4.c До 2030 року значно збільшити кількість кваліфікованих вчителів, зокрема шляхом міжнародного співробітництва у підготовці вчителів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються.

Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток

5.1 Повсюдно ліквідувати всі форми дискримінації щодо всіх жінок і дівчаток.

5.2 Викорінити всі форми насильства щодо всіх жінок і дівчат у публічній та приватній сферах, зокрема торгівлю людьми, сексуальну та інші форми експлуатації.

5.3 Ліквідувати всі шкідливі види практики, такі як дитячі, ранні та примусові шлюби й операції, що калічать, на жіночих статевих органах.

5.4 Визнавати та цінувати неоплачувану працю з догляду і роботу з ведення домашнього господарства, шляхом надання соціальних послуг, забезпечення інфраструктури та системи соціального захисту і заохочувати спільну відповідальність у веденні господарства у сім'ї з урахуванням національних особливостей.

5.5 Забезпечити всебічну та ефективну участь жінок і рівні можливості для лідерства жінок на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному і суспільному житті.

5.6 Забезпечити загальний доступ до послуг охорони сексуального і репродуктивного здоров'я і реалізації репродуктивних прав відповідно до Програми дій Міжнародної конференції з народонаселення і розвитку, Пекінської платформи дій та

підсумкових документів конференцій з розгляду перебігу їх виконання.

5.a Здійснити реформи з метою надання жінкам рівних прав на економічні ресурси, а також доступу до володіння та розпорядження землею та іншими формами власності, фінансовими послугами, спадщиною та природними ресурсами відповідно до національних законів.

5.b Активніше використовувати вискоелективні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні, для сприяння розширенню прав та можливостей жінок.

5.c Приймати та вдосконалювати обґрунтовані стратегії та обов'язкові для дотримання закони з метою заохочення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат на всіх рівнях.

Ціль 6. Забезпечення наявності та сталого управління водними ресурсами та санітарією

6.1 До 2030 року забезпечити всім людям загальний та рівноправний доступ до безпечної та прийнятної за ціною питної води.

6.2 До 2030 року забезпечити загальний і рівноправний доступ до належних санітарно-гігієнічних засобів і покласти край відкритій дефекації, приділяючи особливу увагу потребам жінок і дівчаток, а також осіб, які перебувають в уразливому становищі.

6.3 До 2030 року підвищити якість води шляхом зменшення забруднення, припинення скидання відходів і зведення до мінімуму викидів небезпечних хімічних речовин та матеріалів, скорочення вдвічі частки неочищених стічних вод і значного збільшення масштабів їх рециркуляції та безпечного повторного використання в усьому світі.

6.4 До 2030 року істотно підвищити ефективність водокористування в усіх секторах і забезпечити стабільний забір і подачу прісної води для усунення дефіциту водних ресурсів і значного зменшення кількості людей, які потерпають від нестачі води.

6.5 До 2030 року запровадити комплексне управління водними ресурсами на всіх рівнях, зокрема, за необхідності, на основі транскордонного співробітництва.

6.6 До 2020 року забезпечити охорону та відновлення пов'язаних із водою екосистем, зокрема гір, лісів, водно-болотних угідь, рік, водоносних шарів і озер.

6.a До 2030 року розширити міжнародне співробітництво і підтримку щодо розбудови спроможності країн, що розвиваються, у реалізації заходів і програм у галузі водопостачання і санітарії, серед іншого збір поверхневого стоку, опріснення води, підвищення ефективності водокористування, очищення стічних вод і застосування технологій рециркуляції та повторного використання водних ресурсів.

6.b Підтримувати та посилювати участь місцевих громад у поліпшенні управління водними ресурсами та у сфері санітарії.

Ціль 7. Забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії

7.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до недорогого, надійного і сучасного енергопостачання

7.2 До 2030 року значно збільшити частку енергії з відновлюваних джерел у світовому енергетичному балансі.

7.3 До 2030 року подвоїти глобальний показник підвищення енергоефективності.

7.a До 2030 року активізувати міжнародне співробітництво з метою полегшення доступу до досліджень і технологій у галузі екологічно чистої енергетики, включаючи відновлювану енергетику, підвищення енергоефективності та передові й чистіші технології використання викопного палива, заохочувати інвестиції в енергетичну інфраструктуру і технології екологічно чистої енергетики

7.b До 2030 року розширити інфраструктуру і модернізувати технології для сучасного та сталого енергопостачання всіх у країнах, що розвиваються, зокрема у найменш розвинених країнах, малих острівних державах, що розвиваються, і країнах, що

не мають виходу до моря, з урахуванням їх відповідних програм підтримки.

Ціль 8. Сприяння безперервному, всеохопному і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх

8.1 Підтримувати економічне зростання на душу населення відповідно до національних умов і, зокрема, зростання валового внутрішнього продукту не менш ніж на 7 відсотків на рік у найменш розвинених країнах.

8.2 Домогтися підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності, зокрема приділяючи особливу увагу секторам з високою доданою вартістю і працемістким секторам.

8.3 Просувати проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності, та заохочувати офіційне визнання і розвиток мікро-, малих і середніх підприємств, зокрема шляхом надання їм доступу до фінансових послуг.

8.4 До 2030 року включно поступово підвищувати глобальну ефективність використання ресурсів у сферах споживання і виробництва та прагнути, щоб економічне зростання не досягалося за рахунок погіршення стану навколишнього середовища, як передбачено у Десятирічній програмі дій з переходу до використання раціональних моделей споживання та виробництва, де провідну роль матимуть розвинені країни.

8.5 До 2030 року забезпечити повну та продуктивну зайнятість і гідну працю для всіх жінок і чоловіків, зокрема молодих людей та осіб з інвалідністю, а також рівну оплату за рівноцінну працю.

8.6 До 2020 року суттєво скоротити частку молоді, яка не працює, не вчиться і не набуває професійних навичок.

8.7 Вжити термінових та ефективних заходів для того, щоб викоринити примусову працю, покінчити з сучасним рабством і торгівлею людьми та забезпечити заборону й ліквідацію найгірших форм дитячої праці, включаючи вербування та використання дітей-солдатів, а до 2025 року покінчити з дитячою працею у всіх її формах.

8.8 Захищати трудові права і сприяти забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих, включаючи трудящих-мігрантів, особливо жінок-мігрантів, та осіб, які не мають стабільної зайнятості.

8.9 До 2030 року розробити та реалізувати політику сприяння розвитку сталого туризму, який забезпечує створення робочих місць і сприяє розвитку місцевої культури та виробництву місцевої продукції.

8.10 Зміцнювати спроможність національних фінансових установ заохочувати і розширювати доступ до банківських, страхових і фінансових послуг для всіх.

8.a Збільшити підтримку країн, що розвиваються, особливо найменш розвинених країн, у тому числі в рамках ініціативи «Допомога у торгівлі», зокрема через Розширену комплексну рамкову програму для надання технічної допомоги в галузі торгівлі найменш розвиненим країнам.

8.b До 2020 року розробити та запровадити глобальну стратегію забезпечення зайнятості молоді та імплементувати Глобальний пакт про робочі місця Міжнародної організації праці.

Ціль 9. Створення стійкої інфраструктури¹, сприяння всеохоплюючій і сталій

¹ **Інфраструктура** (від лат. *infra* — «нижче», «під» та лат. *structura* — «будівля», «розташування») — сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва та забезпечення умов життєдіяльності суспільства.

Розрізняють виробничу (дороги, канали, порти, склади, системи зв'язку тощо) і соціальну (школи, лікарні, бібліотеки, театри, стадіони та ін.) інфраструктуру.

Іноді терміном «інфраструктура» позначають комплекс так званих інфраструктурних галузей господарства (транспорт, зв'язок, освіта, охорона здоров'я та ін.) - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

індустріалізації¹ та інноваціям

9.1 Розвивати якісну, надійну, стійку та сталу інфраструктуру, включаючи регіональну та транскордонну інфраструктуру, з метою підтримки економічного розвитку та добробуту людей, приділяючи особливу увагу забезпеченню недорогого і рівноправного доступу для всіх.

9.2 Сприяти всеохоплюючій і стійкій індустріалізації, до 2030 року суттєво підвищити рівень зайнятості у промисловості та частку промислового виробництва у валовому внутрішньому продукті відповідно до національних умов і подвоїти відповідні показники в найменш розвинених країнах.

9.3 Розширити доступ малих промислових та інших підприємств, особливо в країнах, що розвиваються, до фінансових послуг, зокрема до недорогих кредитів, та посилити їх інтеграцію до виробничо-збутових ланцюжків і ринків.

9.4 До 2030 року модернізувати інфраструктуру і переобладнати промислові підприємства, зробивши їх стійкими за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів, ширшого застосування чистих та екологічно безпечних технологій і промислових процесів за участю всіх країн відповідно до їх індивідуальних можливостей.

9.5 Розширити наукові дослідження, модернізувати технічний потенціал промислових секторів у всіх країнах, особливо у країнах, що розвиваються, зокрема шляхом стимулювання до 2030 року інноваційної діяльності та істотного збільшення чисельності працівників у галузі досліджень і розробок у розрахунку на 1 млн осіб, а також державних і приватних видатків на дослідження і розробки.

9.a Сприяти розвитку екологічно стійкої і сталої інфраструктури в країнах, що розвиваються, за рахунок збільшення фінансової, технологічної та технічної підтримки африканських країн, найменш розвинених країн, країн, що не мають виходу до моря, і малих острівних держав, що розвиваються.

9.b Підтримувати вітчизняні розробки, дослідження та інновації в галузі технологій в країнах, що розвиваються, у тому числі шляхом створення сприятливого політичного клімату, зокрема для диверсифікації промисловості та збільшення доданої вартості товарів.

9.c Істотно розширити доступ до інформаційно-комунікаційних технологій, прагнути до забезпечення загального і недорогого доступу до Інтернету в найменш розвинених країнах до 2020 року.

Ціль 10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними

10.1 До 2030 року поступово досягти та підтримувати зростання доходів найменш забезпечених 40 відсотків населення на рівні, що перевищує середній в країні.

10.2 До 2030 року розширити можливості для участі всіх людей у соціальному, економічному та політичному житті, незалежно від їхнього віку, статі, інвалідності, раси, етнічної приналежності, походження, релігії та економічного або іншого статусу, і заохочувати до такої участі.

10.3 Забезпечити рівність можливостей та зменшити нерівність результатів, зокрема шляхом скасування дискримінаційних законів, політики і практики та сприяння ухваленню відповідних законів, політики та заходів у цьому напрямі.

10.4 Прийняти відповідну політику, особливо бюджетно-податкову політику, політику у сфері заробітної плати та соціального захисту, і поступово домагатися забезпечення більшої рівності.

¹ **Індустріалізація** — історичний процес техніко-економічного переходу від аграрного до промислових способів суспільного виробництва, який проходить через машинну стадію виробництва товарів і послуг. Поняття Індустріалізації використовується для позначення історичної епохи європейської промислової революції, яка почалась в другій половині 18 ст. у Королівстві Великої Британії. Пізніше вона поступово поширилася на інші країни Європи та Північної Америки. В Азії та Латинській Америці з середини 20-го століття - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

10.5 Удосконалити механізми регулювання і моніторингу глобальних фінансових ринків і установ та посилити застосування відповідних інструментів.

10.6 Забезпечити ширше представництво і більше право голосу країн, що розвиваються, у процесах прийняття рішень у глобальних міжнародних економічних і фінансових установах із тим, щоб підвищити ефективність, авторитетність, підзвітність і легітимність таких установ.

10.7 Сприяти впорядкованій, безпечній, законній і відповідальній міграції та мобільності людей, зокрема за допомогою проведення спланованої і добре продуманої міграційної політики.

10.a Впровадити принцип особливого і диференційованого режиму для країн, що розвиваються, особливо найменш розвинених країн, відповідно до угод Світової організації торгівлі.

10.b Заохочувати спрямування офіційної допомоги в цілях розвитку та фінансових потоків, зокрема прямих іноземних інвестицій, до країн, які найбільше цього потребують, особливо до найменш розвинених країн, африканських країн, малих острівних держав, що розвиваються, та країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, відповідно до їхніх національних планів і програм.

10.c До 2030 року скоротити операційні витрати на переказування мігрантами грошових коштів до менш ніж 3-х відсотків від суми переказу і ліквідувати канали переказування коштів, де ці витрати перевищують 5 відсотків.

Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів

11.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг і упорядкувати нетрі.

11.2 До 2030 року забезпечити всім людям можливість користуватися безпечними, недорогими, доступними та сталими транспортними системами, підвищити безпеку дорожнього руху, зокрема шляхом розвитку громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливому становищі, жінок, дітей, осіб з інвалідністю та літніх людей.

11.3 До 2030 року розширити масштаби відкритої для всіх і сталої урбанізації та можливості для комплексного і сталого планування населених пунктів та управління ними на основі широкої участі в усіх країнах.

11.4 Активізувати зусилля із захисту і збереження світової культурної та природної спадщини.

11.5 До 2030 року суттєво скоротити кількість загиблих і постраждалих та значно зменшити прямий економічний збиток у формі втрат світового валового внутрішнього продукту внаслідок лих, зокрема пов'язаних з водою, приділяючи особливу увагу захисту малозабезпечених і вразливих груп населення.

11.6 До 2030 року зменшити негативний екологічний вплив міст у розрахунку на душу населення, зокрема шляхом приділення особливої уваги якості повітря і управлінню міськими та іншими відходами.

11.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та людей з інвалідністю.

11.a Підтримувати позитивні економічні, соціальні та екологічні зв'язки між міськими, приміськими та сільськими районами шляхом підвищення ефективності планування національного і регіонального розвитку.

11.b До 2020 року значно збільшити кількість міст і населених пунктів, що прийняли та реалізують комплексні стратегії і плани, спрямовані на усунення соціальних бар'єрів, підвищення ефективності використання ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію до його зміни та здатність протистояти стихійним лихам, а також розробити й впровадити, відповідно до Сендайської рамкової програми зі зниження

ризиків лих на 2015–2030 роки, заходи з комплексного управління ризиками, пов'язаними з лихами, на всіх рівнях.

11.с Надавати найменш розвиненим країнам підтримку, зокрема у формі фінансової та технічної допомоги, у спорудженні екологічно безпечних і міцних будівель із використанням місцевих матеріалів.

Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва

12.1 Запровадити Десятирічну стратегію дій з переходу до використання раціональних моделей споживання та виробництва за участі всіх країн і провідної ролі розвинених країн, беручи до уваги розвиток і потенційні можливості країн, що розвиваються.

12.2 До 2030 року забезпечити раціональне управління природними ресурсами та їх ефективне використання.

12.3 До 2030 року скоротити вдвічі загальносвітовий обсяг харчових відходів на душу населення на роздрібному та споживчому рівнях і зменшити втрати продовольства у виробничо-збутових ланцюжках, зокрема післязбиральні втрати.

12.4 До 2020 року забезпечити екологічне і раціональне використання хімічних речовин і всіх відходів упродовж усього їхнього життєвого циклу, відповідно до погоджених міжнародних принципів, і значно зменшити їх потрапляння у повітря, воду та ґрунт, щоб звести до мінімуму їхній негативний вплив на здоров'я людей та навколишнє середовище.

12.5 До 2030 року суттєво зменшити обсяг утворення відходів за допомогою заходів із запобігання та скорочення їх утворення, переробки та повторного їх використання.

12.6 Заохочувати компанії, особливо великі та транснаціональні, до запровадження моделей ведення бізнесу на засадах сталості та включення інформації про їх впровадження до своєї звітності.

12.7 Заохочувати раціональну практику державних закупівель відповідно до національних стратегій і пріоритетів.

12.8 До 2030 року забезпечити, щоб люди всього світу мали відповідну інформацію та відомості про сталий розвиток і спосіб життя в гармонії з природою.

12.a Надавати країнам, що розвиваються, підтримку для розбудови їхнього науково-технічного потенціалу з метою переходу до більш раціональних моделей споживання і виробництва.

12.b Розробляти та впроваджувати інструменти моніторингу впливу сталого розвитку на розвиток сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць, а також розвитку місцевої культури та виробництву місцевої продукції.

12.c Раціоналізувати неефективне субсидіювання використання викопного палива, яке сприяє його марнотратному використанню, шляхом усунення ринкових диспропорцій з урахуванням національних умов, зокрема шляхом реорганізації оподаткування і поступового скасування цих шкідливих субсидій там, де вони існують, із метою врахування їхніх наслідків для навколишнього середовища, повною мірою беручи до уваги особливі потреби та умови країн, що розвиваються, та зводячи до мінімуму можливі негативні наслідки для їхнього розвитку так, щоб захистити бідні та вразливі категорії населення.

Ціль 13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками

13.1 Посилити стійкість і здатність адаптуватися до небезпечних кліматичних явищ та стихійних лих у всіх країнах.

13.2 Включити заходи реагування на зміну клімату в політику, стратегії та планування на національному рівні.

13.3 Поліпшити просвітництво та поінформованість, а також спроможність

людей та установ пом'якшувати наслідки зміни клімату, адаптуватися до них, послаблювати їхній вплив і завчасно їх попереджувати.

13.a Виконати взяте на себе розвиненими країнами, які є учасниками Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, зобов'язання досягти мети щорічної мобілізації до 2020 року загальними зусиллями 100 млрд дол. США з усіх джерел для задоволення потреб країн, що розвиваються, в контексті прийняття конструктивних заходів щодо пом'якшення гостроти наслідків зміни клімату та забезпечення прозорості їх здійснення, а також забезпечити повномасштабне функціонування Зеленого кліматичного фонду шляхом його капіталізації в найкоротші можливі терміни.

13.b Сприяти створенню механізмів зміцнення можливостей планування й управління, пов'язаних зі зміною клімату, в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються, приділяючи, зокрема, підвищену увагу жінкам, молоді, а також місцевим і маргіналізованим громадам.

Ціль 14. Збереження та стале використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку

14.1 До 2025 року попередити та суттєво зменшити будь-яке забруднення морського середовища, зокрема внаслідок діяльності на суші, включно з забрудненням морським сміттям і біогенними речовинами.

14.2 До 2020 року забезпечити стале використання і захист морських та прибережних екосистем із метою запобігання значному несприятливому впливу, у тому числі шляхом підвищення стійкості цих екосистем, а також вжити заходів із їх відновлення для забезпечення належного екологічного стану і продуктивності океанів.

14.3 Звести до мінімуму та ліквідувати наслідки окислення океану, зокрема шляхом розширення наукового співробітництва на всіх рівнях.

* Визнаючи, що Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату є головною міжнародною, міжурядовою платформою для перемовин щодо глобальних заходів реагування на зміну клімату.

14.4 До 2020 року забезпечити ефективне регулювання видобутку і припинити надмірний, незаконний, незареєстрований і нерегульований рибний промисел та згубну рибпромисловою практику, а також запровадити науково обґрунтовані плани господарської діяльності з метою відновлення рибних запасів у найкоротші терміни, довівши їх принаймні до таких рівнів, які можуть забезпечити максимальний екологічно стабільний вилов з урахуванням біологічних характеристик.

14.5 До 2020 року здійснити природоохоронні заходи принаймні у 10 відсотках прибережних і морських районів, дотримуючись при цьому національного законодавства і міжнародного права та ґрунтуючись на найкращій наявній науковій інформації.

14.6 До 2020 року заборонити деякі форми субсидій для рибного промислу, що сприяють створенню надмірних виробничих потужностей та надмірному вилову, скасувати субсидії, що сприяють незаконному, незареєстрованому та нерегульованому рибному промислу, утримуватися від введення нових субсидій такого характеру, визнаючи, що належне та ефективне застосування особливого і диференційованого режиму для країн, що розвиваються, і найменш розвинених країн повинно бути невід'ємною частиною переговорів щодо субсидіювання рибного промислу в рамках Світової організації торгівлі.

14.7 До 2030 року збільшити економічні вигоди для малих острівних держав, що розвиваються, та найменш розвинених країн від сталого використання морських ресурсів, зокрема шляхом сталого ведення рибного господарства, аквакультури та туризму.

14.a Збільшувати обсяг наукових знань, розвивати дослідницький потенціал і передавати морські технології, беручи до уваги Критерії та керівні принципи щодо передачі морських технологій, розроблені Міжурядовою океанографічною комісією, з тим, щоб покращити екологічний стан океанів і збільшити внесок морського

біорізноманіття у розвиток країн, що розвиваються, особливо малих острівних держав, що розвиваються, і найменш розвинених країн.

14.b Забезпечити дрібним господарствам, зайнятим кустарним рибним промыслом, доступ до морських ресурсів і ринків.

14.c Посилити роботу зі збереження та сталого використання океанів і їхніх ресурсів шляхом дотримання норм міжнародного права, відображених у Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права, яка створює юридичну базу для збереження та сталого використання океанів та їхніх ресурсів, як зазначено у пункті 158 документа «Майбутнє, якого ми прагнемо».

Ціль 15. Захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення та повернення назад процесу деградації земель і зупинення втрати біорізноманіття

15.1 До 2020 року забезпечити збереження, відновлення й стале використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем та відповідних екосистемних послуг, особливо лісів, водно-болотних угідь, гір та засушливих земель, згідно із зобов'язаннями, визначеними у міжнародних угодах.

15.2 До 2020 року сприяти впровадженню методів сталого використання лісів усіх типів, зупинити знеліснення, відновити ліси, що деградували, та значно збільшити масштаби лісонасадження і лісовідновлення в усьому світі.

15.3 До 2030 року боротися з опустелюванням, відновити землі та ґрунти, що деградували, зокрема землі, уражені через опустелювання, посухи і повені, та прагнути досягнення нейтрального рівня деградації земель у всьому світі.

15.4 До 2030 року забезпечити збереження гірських екосистем, зокрема їхнього біорізноманіття, з метою зміцнення їхньої спроможності надавати блага, істотно важливі для сталого розвитку.

15.5 Вжити невідкладних і значущих заходів для послаблення деградації природних середовищ проживання, зупинити втрату біорізноманіття, а до 2020 року забезпечити захист і попередження зникнення видів, яким загрожує вимирання.

15.6 Сприяти справедливому та рівноправному розподілу благ від використання генетичних ресурсів і допомагати забезпечувати належний доступ до таких ресурсів на умовах, погоджених на міжнародному рівні.

15.7 Невідкладно вжити заходів для припинення браконьєрства і контрабандної торгівлі охоронюваними видами флори та фауни і вирішити проблеми, що стосуються як попиту на незаконні продукти живої природи, так і їх пропозиції.

15.8 До 2020 року запровадити заходи із запобігання проникненню чужорідних інвазивних видів та значного зменшення їхнього впливу на наземні та водні екосистеми, а також обмеженню чисельності або знищенню пріоритетних видів.

15.9 До 2020 року забезпечити врахування цінності екосистем і біорізноманіття у національному та місцевому плануванні, процесах розвитку, стратегіях і звітах щодо подолання бідності.

15.a Мобілізувати і значно збільшити фінансові ресурси з усіх джерел з метою збереження і сталого використання біорізноманіття та екосистем.

15.b Мобілізувати значні ресурси з усіх джерел і на всіх рівнях для фінансування сталого лісокористування і надати країнам, що розвиваються, належні стимули для розвитку такого лісокористування, зокрема з метою збереження і відновлення лісів.

15.c Зміцнити глобальну підтримку зусиль із боротьби з браконьєрством і контрабандною торгівлею охоронюваними видами, зокрема шляхом розширення спроможності місцевих громад отримувати засоби до існування відповідно до засад сталого розвитку.

Ціль 16. Сприяння розбудові миролюбного і всеохопного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях

16.1 Істотно скоротити поширеність насильства у всіх його проявах та пов'язані з ним показники смертності у всьому світі.

16.2 Покласти край наругам, експлуатації, торгівлі та всім формам насильства і тортур щодо дітей.

16.3 Сприяти верховенству права на національному та міжнародному рівнях і забезпечити всім рівний доступ до правосуддя.

16.4 До 2030 року значно зменшити незаконні фінансові потоки та обіг зброї, активізувати діяльність із виявлення і повернення вкрадених активів і вести боротьбу з усіма формами організованої злочинності.

16.5 Істотно скоротити масштаби корупції та хабарництва в усіх їх формах.

16.6 Створювати ефективні, підзвітні та прозорі установи на всіх рівнях.

16.7 Забезпечити відповідальне, інклюзивне, парципативне прийняття рішень на всіх рівнях.

16.8 Розширити і активізувати участь країн, що розвиваються, у діяльності інститутів глобального врядування.

16.9 До 2030 року забезпечити наявність у всіх людей документів, що посвідчують особу, зокрема свідоцтва про народження.

16.10 Забезпечити доступ громадськості до інформації та захистити основні свободи відповідно до національного законодавства і міжнародних угод.

16.a Зміцнити відповідні національні установи, серед іншого шляхом міжнародного співробітництва, з метою розбудови на всіх рівнях, зокрема у країнах, що розвиваються, спроможності запобігати насильству та боротися із тероризмом і злочинністю.

16.b Заохочувати недискримінаційні закони та політику щодо сталого розвитку та забезпечувати їх дотримання.

Ціль 17. Зміцнення засобів реалізації Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку та активізація його діяльності

Фінанси¹

17.1 Посилити мобілізацію внутрішніх ресурсів, зокрема шляхом надання міжнародної підтримки країнам, що розвиваються, з тим, щоб зміцнити національні можливості щодо збирання податків та інших доходів.

17.2 Забезпечити, щоб розвинені країни повністю виконали свої зобов'язання з надання офіційної допомоги в цілях розвитку (ОДР), зокрема зобов'язання, взяте багатьма розвиненими країнами, щодо досягнення цільового показника виділення коштів у рамках ОДР країнам, що розвиваються, на рівні 0,7 відсотка валового національного доходу (ВНД) і виділення ОДР найменш розвиненим країнам на рівні 0,15–0,20 відсотка свого ВНД; державам, які надають ОДР, пропонується розглянути питання про те, щоб поставити перед собою мету виділяти щонайменше 0,20 відсотка свого ВНД як ОДР найменш розвиненим країнам.

17.3 Мобілізувати з широкого кола джерел додаткові фінансові ресурси для країн, що розвиваються.

17.4 Допомогати країнам, що розвиваються, у забезпеченні довгострокової

¹ Наукова дисципліна **фінанси** вивчає гроші і соціально-економічні відносини, що пов'язані з формуванням, розподіленням і використанням матеріальних ресурсів. Фінанси — це прикладна економічна дисципліна. Традиційно фінанси розділяють на публічні і приватні. До першої групи відносяться: державні фінанси і місцеві (муніципальні) фінанси. У другій групі виділяють:

- особисті фінанси та сімейні фінанси;

- фінанси малого бізнесу, корпоративні фінанси (фінанси підприємств, фінанси бізнесу), фінанси банків (банківська справа), фінанси некомерційних організацій.

Для публічних фінансів первинними є видатки, оскільки відбувається фінансування чітко регламентованих задач і функцій публічного утворення. Для приватних фінансів первинними є прибутки, оскільки вся діяльність спрямована на отримання прибутку, який у подальшому використовується особою з власними цілями - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

прийнятності рівня їхньої заборгованості шляхом реалізації скоординованої політики, спрямованої на заохочення, залежно від обставин, фінансування за рахунок позикових коштів, полегшення боргового тягаря і реструктуризації заборгованості, а також сприяти розв'язанню проблеми зовнішнього боргу бідних країн із великою заборгованістю з тим, щоб зменшити їхній борговий тягар.

17.5 Прийняти та застосовувати режими заохочення інвестицій для найменш розвинених країн.

Технології

17.6 Розширювати співробітництво за напрямками Північ-Південь та Південь-Південь, а також тристороннє регіональне та міжнародне співробітництво у галузях науки, техніки та інновацій і доступ до відповідних досягнень, активізувати обмін знаннями на взаємно погоджених умовах, зокрема шляхом покращення координації між наявними механізмами, особливо на рівні Організації Об'єднаних Націй, а також за допомогою глобального механізму сприяння передачі технологій.

17.7 Заохочувати розробку, передачу, опанування та поширення екологічно безпечних технологій для країн, що розвиваються, на взаємно погоджених сприятливих умовах, зокрема пільгових та преференційних.

17.8 До 2017 року повністю ввести в дію банк технологій та механізм розбудови спроможності в галузях науки, техніки та інновацій для найменш розвинених країн, а також розширити використання вискоелективних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних.

Розбудова спроможності

17.9 Посилити міжнародну підтримку ефективної та цілеспрямованої розбудови спроможності країн, що розвиваються, для сприяння реалізації національних планів досягнення всіх Цілей сталого розвитку, зокрема на основі співробітництва за напрямками Північ-Південь і Південь-Південь та тристоронньої співпраці.

Торгівля

17.10 Заохочувати універсальну, засновану на правилах, відкрити, недискримінаційну та справедливу багатосторонню торгову систему в рамках Світової організації торгівлі¹, зокрема шляхом завершення переговорів щодо Дохійського порядку денного в галузі розвитку.

17.11 Значно збільшити експорт із країн, що розвиваються, зокрема з метою подвоєння до 2020 року частки найменш розвинених країн у світовому експорті.

17.12 Забезпечити своєчасне надання всім найменш розвиненим країнам на довгостроковій основі безмитного та безквотного доступу на ринки, відповідно до рішень Світової організації торгівлі, зокрема шляхом забезпечення того, щоб преференційні правила походження, застосовні до імпорту з найменш розвинених країн, були прозорими і простими та сприяли полегшенню доступу на ринки.

Системні питання

Послідовність політики та діяльності установ

---

¹ **Світова організація торгівлі (СОТ)** (англ. World Trade Organization, WTO) — міжнародна організація, яка вступила в силу 1 січня 1995 року з метою лібералізації міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин країн-членів. За останні роки значно розширилася сфера діяльності СОТ, яка на сьогодні далеко виходить за рамки власне торговельних стосунків. СОТ є потужною і впливовою міжнародною структурою, здатною виконувати функції міжнародного економічного регулювання. Членство у СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися в світове господарство. Процеси створення, становлення й розширення СОТ не були простими та однозначними. Хоча за останні 30 років масив загальних правил СОТ надзвичайно зріс, СОТ усе ще базується на принципі двосторонніх переговорів між членами з метою взаємного відкриття їх ринків. Члени СОТ, формулюючи вимоги до країн-претендентів стосовно доступу до їх ринків, відстоюють інтереси власних підприємств, захищаючи таким чином власне виробництво та робочі місця. Тому переговорний процес є непростим і, як правило, тривалим - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

17.13 Посилити глобальну макроекономічну стабільність, зокрема шляхом координації політики та забезпечення її узгодженості.

17.14 Підвищити узгодженість та послідовність політики задля забезпечення сталого розвитку.

17.15 Поважати наявний у кожній країні простір для стратегічного маневру, провідну роль країни у розробці та впровадженні політики ліквідації бідності й політики у галузі сталого розвитку.

Багатосторонні партнерські відносини

17.16 Зміцнювати Глобальне партнерство в інтересах сталого розвитку, доповнюване багатосторонніми партнерськими відносинами, які мобілізують і поширюють знання, досвід, технології та фінансові ресурси, з тим, щоб підтримувати досягнення Цілей сталого розвитку в усіх країнах, особливо у країнах, що розвиваються.

17.17 Заохочувати і стимулювати ефективне партнерство у державному секторі, державно-приватне партнерство та партнерство серед організацій громадянського суспільства, спираючись на досвід і стратегії залучення ресурсів сторін партнерства.

Дані, моніторинг і підзвітність про

17.18 До 2020 року посилити підтримку щодо розбудови спроможності країн, що розвиваються, зокрема найменш розвинених країн і малих острівних держав, що розвиваються, з тим, щоб істотно підвищити доступність високоякісних, актуальних і достовірних даних, дезаггегованих за рівнем доходів, гендерною приналежністю, віком, расою, етнічним походженням, міграційним статусом, інвалідністю, географічним місцезнаходженням та іншими характеристиками, важливими в національному контексті.

17.19 До 2030 року розробити, спираючись на наявні ініціативи, показники вимірювання прогресу в галузі сталого розвитку, на доповнення до показника валового внутрішнього продукту, та сприяти розбудові спроможності країн, що розвиваються, в галузі статистики.

Засоби здійснення і Глобальне партнерство

60. Ми ще раз підтверджуємо нашу тверду прихильність до повномасштабного здійснення цього нового Порядку денного. Ми визнаємо, що не зможемо досягти наших амбітних цілей і завдань без активізації та розширення Глобального партнерства і без так само амбітних засобів здійснення. Активізація Глобального партнерства сприятиме інтенсивній глобальній взаємодії на підтримку досягнення всіх вищезазначених цілей і вирішення всіх відповідних завдань, об'єднавши уряди, громадянське суспільство, приватний сектор, систему Організації Об'єднаних Націй та інших суб'єктів і залучаючи всі наявні ресурси.

61. Встановлені у Порядку денному цілі та завдання передбачають наявність засобів, потрібних для реалізації наших амбітних колективних устремлень. Засоби виконання завдань, визначених згідно із кожною Ціллю сталого розвитку та Ціллю 17, які згадані вище, є ключовими елементами реалізації нашого Порядку денного та мають не менш важливе значення, ніж інші Цілі та завдання. Ми повинні приділяти їм однаково пріоритетну увагу в рамках наших зусиль із здійснення та у глобальній системі показників, призначених для моніторингу досягнутого нами прогресу.

62. Цей Порядок денний, включно з Цілями сталого розвитку, може бути виконаний у рамках оновленого Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку, підкріпленого конкретними стратегіями та заходами, що окреслені у Аддис-Абебській програмі дій, яка є невід'ємною частиною Порядку денного в галузі сталого розвитку на період до 2030 року. Аддис-Абебська програма дій підтримує, доповнює та сприяє адаптації засобів здійснення цілей, передбачених у Порядку денному на період до 2030 року, до конкретних умов. У ній висвітлюються такі аспекти, як внутрішні державні ресурси, вітчизняний та міжнародний приватний бізнес і фінансування, міжнародне співробітництво в цілях розвитку, міжнародна торгівля як рушій розвитку, борг і прийнятний рівень заборгованості, вирішення системних питань, наукова-технічна та

інноваційна діяльність, розвиток і зміцнення потенціалу, а також дані, моніторинг та подальші заходи.

63. В основі наших зусиль лежатимуть узгоджені стратегії сталого розвитку, побудовані на засадах національної співпричетності та підтримувані комплексними національними механізмами фінансування. Ми ще раз заявляємо, що кожна країна несе головну відповідальність за власний економічний та соціальний розвиток і що роль національної політики та стратегій розвитку неможливо переоцінити. Ми поважатимемо право кожної держави на свободу стратегічного маневру і керівну роль у реалізації політики викорінення бідності та політики щодо сталого розвитку, проте додержуватимемося відповідних міжнародних норм і зобов'язань. Разом із тим, національні зусилля в царині розвитку слід підкріпити сприятливим міжнародним економічним середовищем, включно з узгодженими світовими торговельною, грошово-кредитною та фінансовою системами, які взаємно підтримують одна одну, а також зі зміцненням та вдосконаленням системи управління глобальною економікою. Критично важливе значення мають і процеси розвитку відповідних знань і технологій та сприяння доступу до них у світовому масштабі, а також розвиток потенціалу. Ми зобов'язуємося забезпечувати узгодженість політики та створювати сприятливе середовище для сталого розвитку на всіх рівнях за участі всіх суб'єктів, а також надати нових сил Глобальному партнерству в інтересах сталого розвитку.

64. Ми підтримуємо реалізацію відповідних стратегій та програм дій, включно зі Стамбульською декларацією та Програмою дій, Програмою дій з прискореного розвитку малих острівних держав, що розвиваються («Шлях Самоа»), та Віденською програмою дій для країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, на десятиріччя 2014–2024 рр., і підтверджуємо важливе значення підтримки Порядку денного Африканського союзу на період до 2063 року і програми Нового партнерства в інтересах розвитку Африки, котрі всі є невід'ємною частиною нового Порядку денного. Ми визнаємо існування серйозних перешкод для досягнення міцного миру і забезпечення сталого розвитку в країнах, які перебувають у стані конфлікту та у постконфліктних ситуаціях.

65. Ми визнаємо, що країни із середнім рівнем доходу досі стикаються з серйозними викликами на шляху досягнення сталого розвитку. Щоб забезпечити сталість здобутків, досягнутих до сьогодні, слід розширити зусилля з розв'язання наявних проблем шляхом обміну досвідом, поліпшення координації та надання ефективнішої й цілеспрямованої підтримки з боку системи розвитку Організації Об'єднаних Націй, міжнародних фінансових установ, регіональних організацій та інших зацікавлених сторін.

66. Ми підкреслюємо, що у всіх країнах державна політика й залучення та ефективне витрачання внутрішніх ресурсів на засадах національної співпричетності мають головне значення для реалізації наших прагнень щодо сталого розвитку, включно з досягненням Цілей сталого розвитку. Ми визнаємо, що внутрішні ресурси формуються передусім завдяки економічному зростанню, підкріплюваному сприятливими умовами на всіх щаблях.

67. Приватна підприємницька, інвестиційна та інноваційна діяльність є головною рушійною силою продуктивності, всеохопного економічного зростання та створення робочих місць. Ми усвідомлюємо різноманітність приватного сектора, починаючи від мікропідприємств і закінчуючи кооперативами та багатонаціональними корпораціями. Ми закликаємо всіх підприємців задіяти їхній творчий та інноваційний потенціал для вирішення завдань у царині сталого розвитку. Ми сприятимемо розвиткові динамічного і високо функціонального бізнесового сектора, захищаючи при цьому трудові права та дотримуючись стандартів у галузі охорони навколишнього середовища і здоров'я згідно з відповідними міжнародними нормами і угодами та іншими поточними ініціативами у цій сфері, як-от: Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини та трудові норми Міжнародної організації праці, Конвенція про права

людини, для сторін цих угод.

68. Міжнародна торгівля є рушієм всеохопного економічного зростання та зменшення бідності, а також сприяє заохоченню сталого розвитку. Ми й надалі підтримуватимемо універсальну, ґрунтовану на правилах, відкрити, прозору, передбачувану, всеохопну, недискримінаційну та справедливу торгову систему в рамках Світової організації торгівлі, а також змістовну лібералізацію торгівлі. Ми закликаємо всіх членів Світової організації торгівлі подвоїти свої зусилля з тим, щоб невідкладно завершити переговори щодо Дохійського порядку денного в галузі розвитку. Ми надаємо великого значення забезпеченню розбудови спроможності щодо торгівлі країн, що розвиваються, зокрема африканських країн, найменш розвинених країн, країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря, малих острівних держав, що розвиваються, і країн із середнім рівнем доходу, зокрема з метою заохочення регіональної економічної інтеграції та взаємопов'язаності.

69. Ми визнаємо необхідність надання країнам, що розвиваються, допомоги у забезпеченні довгострокової прийнятності рівня їхньої заборгованості шляхом проведення скоординованої політики, спрямованої на заохочення, залежно від обставин, фінансування із залученням позикових коштів, полегшення боргового тягаря, реструктуризації заборгованості та раціонального управління заборгованістю. Багато країн залишаються вразливими перед борговими кризами, а деякі країни, зокрема ряд найменш розвинених країн, малі острівні держави, що розвиваються, та деякі розвинені країни, сьогодні охоплені такими кризами. Ми ще раз підкреслюємо, що боржники та кредитори повинні діяти разом, щоб запобігати проблемі неприйнятної рівня заборгованості та врегульовувати подібні ситуації. Відповідальність за підтримання прийнятної рівня заборгованості несуть країни-позичальники, однак ми визнаємо, що кредитори також зобов'язані надавати позики на таких умовах, які не підривають прийнятний рівень заборгованості позичальників. Ми сприятимемо підтриманню прийнятної рівня заборгованості у тих країнах, які скористалися допомогою в полегшенні боргового тягаря та досягли прийнятних рівнів заборгованості.

70. Цим ми вводимо в дію Механізм сприяння розвитку технологій, який був створений Аддис-Абебською програмою дій на підтримку Цілей сталого розвитку. Механізм сприяння розвитку технологій ґрунтуватиметься на багатосторонній співпраці між державами-членами, громадянським суспільством, приватним сектором, науковою спільнотою, структурами Організації Об'єднаних Націй та іншими зацікавленими сторонами та складатиметься з міжустановчої цільової групи Організації Об'єднаних Націй з питань науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей розвитку тисячоліття, спільного багатостороннього форуму з науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей сталого розвитку і онлайн-платформи.

Міжустановча цільової група Організації Об'єднаних Націй з питань науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей розвитку тисячоліття сприятиме координації, узгодженості та співробітництву в рамках системи Організації Об'єднаних Націй у питаннях, що стосуються науки, техніки та інновацій, підвищуючи рівень взаємодії та ефективності, зокрема з метою розширення ініціатив із розбудови спроможності. Залучаючи наявні ресурси, цільова група працюватиме з десятьма представниками громадянського суспільства, приватного сектора і наукової спільноти над підготовкою нарад багатостороннього форуму з науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей сталого розвитку, а також розробкою та введенням у дію онлайн-платформи, зокрема підготовкою пропозиції щодо порядку функціонування форуму і онлайн-платформи. Ці десятьоро представників призначатимуться Генеральним секретарем на дворічний термін. Участь у роботі цільової групи зможуть брати всі установи, фонди та програми Організації Об'єднаних Націй і функціональні комісії Економічної та Соціальної Ради; спочатку до її складу ввійдуть установи, які зараз є членами неофіційної робочої групи зі сприяння розвитку технологій, а саме: Департамент з економічних і

соціальних питань Секретаріату, Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища, Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку, Міжнародний союз електрозв'язку, Всесвітня організація інтелектуальної власності та Світовий банк.

Онлайн-платформа використовуватиметься для комплексної систематизації інформації про наявні ініціативи, механізми та програми в галузі науки, техніки та інновацій і слугуватиме порталом для доступу до такої інформації як у самій Організації Об'єднаних Націй, так і поза її межами. Онлайн-платформа сприятиме доступові до інформації, знань і досвіду, а також до передової практики та набутих уроків у сфері ініціатив і стратегій зі сприяння науково-технічній та інноваційній діяльності. Онлайн-платформа також полегшуватиме розповсюдження відповідних наукових публікацій з усього світу, що є у відкритому доступі. Платформа буде розроблена на основі незалежної технічної оцінки, яка враховуватиме передову практику та досвід реалізації інших ініціатив, як у рамках Організації Об'єднаних Націй, так і поза її межами, з метою забезпечити, щоб вона доповнювала відповідну інформацію про наявні платформи з питань науки, техніки та інновацій, полегшувала доступ до такої інформації й надавала її, уникаючи дублювання в роботі та посилюючи синергетичний ефект.

Багатосторонній форум з науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей сталого розвитку скликатиметься один раз на рік і проводитиметься у формі дводенної наради з метою обговорення питань співробітництва у галузі науки, техніки та інновацій у розрізі тематичних напрямів досягнення Цілей сталого розвитку. Форум, у якому братимуть участь усі зацікавлені сторони, готові активно сприяти роботі у сфері своєї компетенції, надаватиме майданчик для забезпечення взаємодії, налагодження необхідних зв'язків і створення мереж за участю відповідних зацікавлених сторін і суб'єктів багатостороннього співробітництва у цілях виявлення і аналізу потреб та прогалин у царині технологій, зокрема щодо наукового співробітництва, інноваційної діяльності та розбудови спроможності, а також для сприяння розробленню, передачі та розповсюдженню відповідних технологій із метою досягнення Цілей сталого розвитку. Народи форуму скликатимуться Головою Економічної та Соціальної Ради до засідань політичного форуму високого рівня під егідою Ради або, як альтернативний варіант, у зв'язку з проведенням інших форумів або конференцій, залежно від обставин, з урахуванням теми, запропонованої до розгляду, і на основі взаємодії з організаторами інших форумів або конференцій. Народи форуму проводитимуться за спільного головування двох держав-членів, і за підсумками нарад обидва співголови готуватимуть резюме обговорень, яке використовуватиметься як матеріал до засідань політичного форуму високого рівня в контексті подальшої діяльності та огляду виконання порядку денного в галузі розвитку на період після 2015 року.

Засідання політичного форуму високого рівня проводитимуться з використанням вищезгаданого резюме багатостороннього форуму. Теми наступного багатостороннього форуму з науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення Цілей сталого розвитку розглядатимуться політичним форумом високого рівня з питань сталого розвитку з урахуванням висновків експертів цільової групи.

71. Ми ще раз підкреслюємо, що Порядок денний, Цілі сталого розвитку і відповідні завдання, зокрема щодо засобів здійснення, є універсальними, неподільними та взаємопов'язаними.

Подальша діяльність і огляд

72. Ми зобов'язуємося впродовж наступних 15 років вести систематичну подальшу діяльність і проводити огляд здійснення цього Порядку денного. Надійна, добровільна, ефективна, ґрунтована на широкій участі, прозора і комплексна система подальшої діяльності та огляду зробить життєво важливий внесок у процес здійснення і допоможе країнам досягти якомога більшого прогресу у виконанні цього Порядку денного

та відстежувати хід його виконання з метою забезпечити, щоб ніхто не був залишений осторонь.

73. Працюючи на національному, регіональному і глобальному рівнях, ця система сприятиме підзвітності перед нашими громадянами, підтримуватиме ефективне міжнародне співробітництво у реалізації цього Порядку денного і допомагатиме в обміні передовою практикою та взаємному навчанні. Вона забезпечуватиме залучення підтримки для подолання спільних труднощів, а також для виявлення нових і актуальних проблем. Оскільки цей Порядок денний має універсальний характер, величезного значення набудуть взаємна довіра та взаєморозуміння між усіма націями.

74. Процеси подальшої діяльності та огляду на всіх рівнях здійснюватимуться згідно з нижченаведеними принципами:

a) Вони матимуть добровільний характер і очолюватимуться самими країнами, з урахуванням різних національних реалій, можливостей та рівнів розвитку, а також із забезпеченням простору для стратегічного маневру і повагою до пріоритетів. Оскільки співпричетність країн є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку, результати процесів на національному рівні стануть підґрунтям для оглядів на регіональному і глобальному рівнях, ураховуючи, що глобальний огляд проводитиметься, головним чином, на основі офіційних даних із національних джерел.

b) Вони передбачатимуть відстеження ходу досягнення універсальних цілей та виконання універсальних завдань, включно із засобами здійснення, в усіх країнах у спосіб, який ураховуватиме їхній універсальний, комплексний та взаємопов'язаний характер та три виміри сталого розвитку.

c) Вони забезпечуватимуть орієнтацію на довгострокову перспективу, виявлення досягнень, проблем, недоліків та критично значущих факторів успіху, а також допомагатимуть країнам робити обґрунтований вибір політики. Вони сприятимуть залученню необхідних засобів здійснення і налагодженню партнерських відносин, підтримуватимуть визначення рішень та передової практики, заохочуватимуть координацію та ефективність міжнародної системи розвитку.

d) Вони будуть відкритими, всеосяжними, ґрунтованими на широкій участі та прозорими для всіх людей і сприятимуть звітуванню з боку всіх відповідних зацікавлених сторін.

e) Вони будуть орієнтовані на людину, враховуватимуть гендерні аспекти, поважатимуть права людини та зосереджуватимуться на потребах найбідніших, найбільш уразливих і найбільш відсталих верств населення.

f) Вони ґрунтуватимуться на наявних платформах і процесах там, де такі платформи та процеси існують, не дублюватимуть інші процеси, а також ураховуватимуть національні умови, можливості, потреби та пріоритети. Вони еволюціонуватимуть із часом залежно від виникнення нових проблем та розробки нових методик і забезпечать зведення до мінімуму тягаря звітності, що лежить на національних адміністраціях.

g) Вони будуть строгими й ґрунтуватимуться на доказовій базі, з використанням оцінок, проведених самими країнами, і високоякісних, доступних, своєчасних, достовірних даних із розбивкою за рівнем доходів, статтю, расою, етнічним походженням, міграційним статусом, інвалідністю, географічним розташуванням та іншими характеристиками, важливими у національному контексті.

h) Вони вимагатимуть розширення підтримки з розбудови спроможності, надаваної країнам, що розвиваються, зокрема зміцнення національних систем збирання даних і програм оцінки, особливо в африканських країнах, найменш розвинених країнах, малих острівних державах, що розвиваються, країнах, що розвиваються, які не мають виходу до моря, і країнах із середнім рівнем доходу.

i) Вони користуватимуться активною підтримкою з боку системи Організації Об'єднаних Націй та інших багатосторонніх установ.

75. Подальша діяльність щодо вищенаведених цілей та завдань і відповідний

огляд проводитимуться з використанням сукупності глобальних показників. Ці показники доповнитимуться показниками регіонального і національного рівнів, які будуть розроблені державами-членами, а також підсумками роботи, виконаної для формування вихідних значень для тих завдань, щодо яких ще немає вихідних даних на національному і глобальному рівнях. Система глобальних показників, що буде розроблена Міжурядовою та експертною групою з показників досягнення Цілей сталого розвитку, буде погоджена Статистичною комісією до березня 2016 року, після чого буде прийнята Економічною та Соціальною Радою і Генеральною Асамблеєю відповідно до чинних мандатів. Ця система буде простою, проте надійною, охоплюватиме всі Цілі сталого розвитку і відповідні завдання, включно із засобами здійснення, та збереже політичну збалансованість, комплексність і амбітність, якими характеризуються ці цілі та завдання.

76. Ми надаватимемо країнам, що розвиваються, зокрема африканським країнам, найменш розвиненим країнам, малим острівним державам, що розвиваються, і країнам, що розвиваються, які не мають виходу до моря, підтримку в розбудові спроможності їхніх національних статистичних органів і систем даних із метою забезпечити доступ до високоякісних, актуальних, достовірних і дезагрегованих даних. Ми сприятимемо прозорому і підзвітному розширенню масштабів належного співробітництва між державним і приватним секторами з метою використання внеску, який має бути зроблений широким спектром даних, зокрема даних зондування Землі та геопросторовою інформацією, забезпечуючи при цьому національну співпричетність до процесів підтримки та відстеження прогресу.

77. Ми зобов'язуємося брати повномасштабну участь у проведенні регулярних і всеосяжних оглядів досягнутого прогресу на субнаціональному, національному, регіональному і глобальному рівнях. Ми будемо якомога ширше використовувати наявну мережу установ і механізмів, завдання котрих полягає у реалізації подальшої діяльності та проведення огляду. Національні доповіді дадуть змогу проводити оцінку досягнутого прогресу та виявляти проблеми на регіональному та глобальному рівнях. Поряд із регіональними діалогами та глобальними оглядами вони будуть покладені в основу рекомендацій щодо подальшої діяльності на різних рівнях.

Національний рівень

78. Ми закликаємо всі держави-члени у якомога стислі строки розробити масштабні національні заходи щодо здійснення цього Порядку денного. Вони можуть підтримувати перехід до Цілей сталого розвитку і ґрунтуватися на наявних інструментах планування, як-от: стратегії національного розвитку та стратегії сталого розвитку, залежно від обставин.

79. Ми також закликаємо держави-члени регулярно проводити всеосяжні огляди досягнутого прогресу на національному і субнаціональному рівнях, де керівниками та рушіями виступатимуть самі країни. Такі огляди повинні проводитися з урахуванням думок корінних народів, громадянського суспільства, приватного сектора та інших зацікавлених сторін відповідно до національних умов, стратегій та пріоритетів. Національні парламенти, а також інші установи також можуть підтримати ці процеси.

Регіональний рівень

80. Подальша діяльність і огляди на регіональному і субрегіональному рівнях можуть у відповідних випадках забезпечувати корисні можливості для взаємного навчання, зокрема шляхом проведення добровільних оглядів, обміну передовою практикою та обговорення спільних завдань. У цьому відношенні ми вітаємо співпрацю регіональних і субрегіональних комісій та організацій. Всеохопні регіональні процеси ґрунтуватимуться на результатах проведення національних оглядів і сприятимуть подальшій діяльності та оглядам на глобальному рівні, зокрема на політичному форумі високого рівня з питань сталого розвитку.

81. Визнаючи важливість задіяння наявних механізмів здійснення подальшої діяльності та оглядів на регіональному рівні й забезпечуючи належний простір для

стратегічного маневру, ми закликаємо всі держави-члени визначити найбільш підходящий регіональний форум, у роботі якого вони братимуть участь. Регіональним комісіям Організації Об'єднаних Націй рекомендується продовжувати надавати державам-членам підтримку в цьому відношенні.

Глобальний рівень

82. Політичний форум високого рівня матиме велике значення у нагляді за сукупністю процесів здійснення подальшої діяльності та оглядів на глобальному рівні, працюючи у взаємодії з Генеральною Асамблеєю, Економічною та Соціальною Радою, іншими відповідними органами й форумами згідно з чинними мандатами. Він сприятиме обміну досвідом, зокрема інформацією про успішні результати, проблеми та здобутий досвід, а також здійснюватиме політичне керівництво і надаватиме настанови та рекомендації щодо наступних заходів. Він повинен забезпечити, щоб цей Порядок денний залишався актуальним і амбітним, і спрямовувати свою діяльність на оцінювання прогресу, досягнень і проблем, з якими стикаються розвинені країни та країни, що розвиваються, а також нових і актуальних проблем, які виникають. Будуть налагоджені ефективні зв'язки з механізмами подальшої діяльності та оглядів, що діють у рамках усіх відповідних конференцій та процесів Організації Об'єднаних Націй, зокрема щодо найменш розвинених країн, малих острівних держав, що розвиваються, і країн, що розвиваються, які не мають виходу до моря.

83. Подальша діяльність і огляди на політичному форумі високого рівня проводитимуться на основі щорічної доповіді про хід досягнення Цілей сталого розвитку, котрий готуватиме Генеральний секретар у співпраці з системою Організації Об'єднаних Націй на основі системи глобальних показників і даних, підготовлених національними статистичними органами, а також інформації, зібраної на регіональному рівні. Політичний форум високого рівня у своїй роботі також урахуватиме доповідь щодо сталого розвитку в світі, яка має зміцнити взаємозв'язок між наукою та політикою й могла би стати для політиків потужним науково обґрунтованим інструментом, що допоміг би їм у діяльності зі сприяння викоріненню бідності та сталому розвитку. Ми пропонуємо Голові Економічної та Соціальної Ради провести процес консультацій щодо сфери охоплення, методології та періодичності підготовки вищезгаданої доповіді, а також її зв'язку з доповіддю про хід роботи, причому результати цих консультацій повинні бути відображені у декларації міністрів, яка буде ухвалена на сесії політичного форуму високого рівня у 2016 році.

84. Політичний форум високого рівня, що працюватиме під егідою Економічної та Соціальної Ради, повинен проводити регулярні огляди відповідно до резолюції 67/290 Генеральної асамблеї, прийнятої 9 липня 2013 р. Огляди матимуть добровільний характер, але заохочуватимуть звітність і охоплюватимуть розвинені країни та країни, що розвиваються, а також відповідні структури Організації Об'єднаних Націй та інші зацікавлені сторони, включно з громадянським суспільством і приватним сектором. Вони проводитимуться під проводом самих держав за участі міністрів та інших відповідних високопоставлених посадовців. Огляди закладуть основу для партнерства, зокрема завдяки участі основних груп та інших відповідних зацікавлених сторін.

85. На політичному форумі високого рівня будуть також проводитися тематичні огляди ходу досягнення Цілей сталого розвитку, включно з наскрізними питаннями. Вони доповнюватимуться оглядами функціональних комісій Економічної та Соціальної Ради й інших міждержавних органів і форумів, які повинні відображати комплексний характер Цілей сталого розвитку, а також взаємозв'язки між ними. Огляди проводитимуться за участі всіх відповідних зацікавлених сторін і, де можливо, враховуватимуться у роботі політичного форуму високого рівня та узгоджуватимуться з циклом проведення його засідань.

86. Ми вітаємо передбачений у Аддис-Абебській програмі дій спеціальний процес подальшої діяльності та оглядів щодо підсумків фінансування розвитку, а також

усі засоби досягнення Цілей сталого розвитку, що включені до системи подальшої діяльності та оглядів, передбачених цим Порядком денним. Погоджені на міжурядовому рівні висновки та рекомендації щорічного форуму з фінансування розвитку, що його проводить Економічна та Соціальна Рада, враховуватимуться у загальному процесі подальшої діяльності та оглядів виконання цього Порядку денного у рамках політичного форуму високого рівня.

87. Політичний форум високого рівня, що проводитиметься кожні чотири роки під егідою Генеральної Асамблеї, надаватиме політичні настанови високого рівня щодо Порядку денного та її здійснення, визначати досягнуті результати й проблеми, що виникають, а також мобілізувати додаткові зусилля для прискорення процесу здійснення. Наступний політичний форум високого рівня під егідою Генеральної Асамблеї відбудеться у 2019 році, тобто циклічність проведення його засідань буде змінена з тим, щоб забезпечити максимальну узгодженість із чотирирічними всеосяжними оглядами політики.

88. Ми наголошуємо також на важливості загальносистемного стратегічного планування, виконання і звітності для забезпечення послідовної та комплексної підтримки здійснення нового Порядку денного з боку системи розвитку Організації Об'єднаних Націй. Відповідним керівним органам слід ужити заходів для огляду такої підтримки процесу здійснення й подати доповіді про досягнутий прогрес і перешкоди. Ми вітаємо діалог, що триває в Економічній та Соціальній Раді, щодо більш довгострокового позиціонування системи розвитку Організації Об'єднаних Націй та очікуємо на вжиття відповідних дій із цих питань.

89. Політичний форум високого рівня підтримуватиме участь основних груп та інших відповідних зацікавлених сторін у процесах подальшої діяльності та оглядів згідно з резолюцією 67/290. Ми закликаємо цих суб'єктів подавати доповіді про їхній внесок у здійснення цього Порядку денного.

90. Ми просимо Генерального секретаря на основі консультацій з державами-членами підготувати для розгляду на сімдесятій сесії Генеральної асамблеї у рамках підготовки до наради політичного форуму високого рівня 2016 року доповідь, у якій будуть висвітлені найважливіші віхи на шляху проведення послідовного, ефективного і всеосяжного процесу подальшої діяльності та оглядів на глобальному рівні. Доповідь повинна містити пропозицію щодо організаційних механізмів проведення під проводом держав оглядів на політичному форумі високого рівня під егідою Економічної та Соціальної Ради, включно з рекомендаціями стосовно керівних принципів добровільного подання спільної звітності. У доповіді слід уточнити обов'язки відповідних установ і навести настанови щодо щорічних тем, послідовності тематичних оглядів і варіантів періодичних оглядів для політичного форуму високого рівня.

91. Ми підтверджуємо нашу тверду прихильність до реалізації цього Порядку денного та використання його повною мірою для змінення нашого світу на краще до 2030 року.

Четверте пленарне засідання, 25 вересня 2015 року.

Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку"
(Документ 995_282, чинний, поточна редакція — Редакція від 17.12.1979)

Резолюція 34/169 Генеральної Ассамблеї ООН
Кодекс поведінки посадових осіб по піддержанню правопорядка
17 грудня 1979 г.

Генеральна Ассамблея, ухвалюючи, що цілі, проголошені в Уставі Організації Об'єднаних Націй (995_010)¹, включають здійснення міжнародного співробітництва в поощренні і розвитку поваги до прав людини і основним свободам для всіх, без різниці раси, статі, мови і релігії, зокладаючи, в частині, на Всесвітню декларацію прав людини (995_015)² і Міжнародні пакти о правах людини (995_043, 995_042)³ зокладаючи також на Декларацію о захисті всіх осіб від катувань і інших жорстоких, бесчеловічних або принижуючих гідність видів поводження і покарання (995_084)⁴, прийняту Генеральною Ассамблеєю в її резолюції 3452 (XXX) від 9 грудня 1975 року, приймаючи до уваги, що характер функцій по піддержанню правопорядка в захисті громадського порядку і те, яким чином вони здійснюються, надають безпосереднє вплив на якість життя окремих осіб, а також всього суспільства в цілому, усвідомлюючи важливість завдання, яке добросовісно і з гідністю здійснюють посадові особи по піддержанню правопорядка в відповідності з принципами прав людини, пам'ятаючи, однак, о можливих зловживаннях, які пов'язані з здійсненням цих обов'язків, визнаючи, що введення кодексу поведінки посадових осіб по піддержанню правопорядка є лише однією з декількох важливих заходів по наданні громадянам, обслуговуваним посадовими особами по піддержанню правопорядка, захисту їх прав і інтересів, усвідомлюючи, що існують додаткові важливі принципи і передумови гуманного здійснення функцій по піддержанню правопорядка, а саме, що:

а) як і всі інші установи системи кримінального правосуддя, кожен орган охорони порядку повинен представляти суспільство в цілому, нести перед ним відповідальність і бути їй підвладним,

б) ефективне підтримання етичних норм серед посадових осіб по піддержанню правопорядка залежить від існування добре продуманої, загальноприйнятої і гуманної системи законів,

в) кожне посадове особа по піддержанню правопорядка є частиною системи кримінального правосуддя, метою якої є запобігання злочинам і боротьба з ними, і що поведінка кожного посадової особи цієї системи надає вплив на всю систему,

г) від кожного органу охорони порядку в відповідності з основною передумовою будь-якої професії необхідно вимагати здійснення самоконтролю в повній відповідності з принципами і нормами, викладеними в цьому документі, і що дії посадових осіб по піддержанню правопорядка повинні піддаватися ретельній перевірці з боку суспільства, яка може здійснюватися або радою, міністерством, прокуратурою, судом, омбудсменом, комітетом громадян, або будь-яким поєднанням цих органів або будь-яким іншим органом по нагляду,

д) норми, як такі, не будуть мати практичної цінності до тих пір, поки їх зміст і значення будуть навчати і готувати і шляхом здійснення контролю не стануть частиною кредо кожного посадової особи по піддержанню

¹ Смот. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010

² Смот. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

³ Смот. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_282

⁴ Смот. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084

правопорядка, принимает содержащийся в приложении к настоящей резолюции Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка и постановляет препроводить его правительствам с рекомендацией положительно рассмотреть вопрос о его использовании в рамках национального законодательства или практики в качестве свода принципов, которые должны соблюдаться должностными лицами по поддержанию правопорядка.

Принята без голосования.

ПРИЛОЖЕНИЕ

КОДЕКС поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка

Статья 1

Должностные лица по поддержанию правопорядка постоянно выполняют возложенные на них законом обязанности, служа общине и защищая всех лиц от противоправных актов в соответствии с высокой степенью ответственности, требуемой их профессией.

Комментарий:

a) Термин "должностные лица по поддержанию правопорядка" включает всех назначаемых или избираемых должностных лиц, связанных с применением права, которые обладают полицейскими полномочиями, особенно полномочиями на задержание правонарушителей.

b) В тех странах, где полицейские полномочия осуществляются представителями военных властей в форменной или гражданской одежде или силами государственной безопасности, определение понятия "должностные лица по поддержанию правопорядка" охватывает сотрудников таких служб.

c) Имеется в виду, что служба обществу включает в себя, в частности, оказание услуг и помощи тем членам общины, которые по личным, экономическим, социальным или другим причинам чрезвычайного характера нуждаются в немедленной помощи.

d) Имеется в виду, что это положение не только охватывает все насильственные, грабительские или вредные акты, но и распространяется на все виды запрещений, установленных в соответствии с уголовными законами. Оно распространяется также на поведение лиц, неспособных нести уголовную ответственность.

Статья 2

При выполнении своих обязанностей должностные лица по поддержанию правопорядка уважают и защищают человеческое достоинство и поддерживают и защищают права человека по отношению ко всем лицам.

Комментарий:

a) Указанные права человека устанавливаются и защищаются национальным и международным правом. К соответствующим международным документам относятся Всеобщая декларация прав человека, (995_015) Международный пакт о гражданских и политических правах, (995_015) Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (995_084), Декларация Организации Объединенных Наций о ликвидации всех форм расовой дискриминации (995_338), Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации (995_105), Международная конвенция о пресечении преступления апартеида и наказании за него, Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него (995_155), Минимальные стандартные правила обращения с заключенными и Венская конвенция о консульских сношениях (995_047).

b) В национальных комментариях к этому положению должны указываться региональные или национальные положения, устанавливающие и защищающие эти права.

Статья 3

Должностные лица по поддержанию правопорядка могут применять силу только в случае крайней необходимости и в той мере, в какой это требуется для выполнения их

обязанностей.

Комментарий:

а) В этом положении подчеркивается, что применение силы должностными лицами по поддержанию правопорядка должно носить исключительный характер; хотя оно подразумевает, что должностные лица по поддержанию правопорядка могут быть уполномочены на применение силы, которая является разумно необходимой при данных обстоятельствах, в целях предупреждения преступления или при проведении правомерного задержания правонарушителей или подозреваемых правонарушителей или при оказании помощи, при таком задержании не может применяться сила, превышающая необходимые для этих целей пределы.

б) Национальное законодательство, как правило, ограничивает применение силы должностными лицами по поддержанию правопорядка в соответствии с принципом пропорциональности. Это следует понимать таким образом, что при толковании этого положения должны уважаться эти национальные принципы пропорциональности. Это положение ни в коем случае не толкуется таким образом, будто оно уполномочивает на применение такой силы, которая является несоразмерной законной цели, которой нужно достичь.

в) Применение огнестрельного оружия считается крайней мерой. Следует приложить все усилия к тому, чтобы исключить применение огнестрельного оружия, особенно против детей. Как правило, огнестрельное оружие не должно применяться, за исключением случаев, когда подозреваемый правонарушитель оказывает вооруженное сопротивление или иным образом ставит под угрозу жизнь других и когда другие меры, имеющие менее исключительный характер, недостаточны для осуждения или задержания подозреваемого правонарушителя. О каждом случае применения огнестрельного оружия должно быть незамедлительно сообщено компетентным властям.

Статья 4

Сведения конфиденциального характера, получаемые должностными лицами по поддержанию правопорядка, сохраняются в тайне, если исполнение обязанностей или требования правосудия не требуют иного.

Комментарий:

По характеру своих обязанностей должностные лица по поддержанию правопорядка получают информацию, которая может относиться к личной жизни других лиц или потенциально повредить интересам таких лиц и особенно их репутации. Следует проявлять большую осторожность при сохранении и использовании такой информации, которая разглашается только при исполнении обязанностей или в целях правосудия. Любое разглашение такой информации в других целях является полностью неправомерным.

Статья 5

Ни одно должностное лицо по поддержанию правопорядка не может осуществлять, подстрекать или терпимо относиться к любому действию представляющему собой пытку или другие жестокие, бесчеловечные или унижающие достоинство виды обращения и наказания, и ни одно должностное лицо по поддержанию правопорядка не может ссылаться на распоряжения вышестоящих лиц или такие исключительные обстоятельства, как состояние войны или угроза войны, угроза национальной безопасности, внутренняя политическая нестабильность или любое другое чрезвычайное положение для оправдания пыток или других жестоких бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Комментарий:

а) Этот запрет вытекает из принятой Генеральной Ассамблеей Декларации о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, согласно которой: "(такое действие является) оскорблением человеческого достоинства и осуждается как нарушение целей Устава

Организации Объединенных Наций и нарушение прав человека и основных свобод, провозглашенных во Всеобщей декларации прав человека (и других международных документах, касающихся прав человека)".

b) Декларация определяет пытку следующим образом: " пытка означает любое действие, посредством которого человеку намеренно причиняется сильная боль или страдание, физическое или умственное, со стороны официального лица или по его подстрекательству с целью получения от него или от третьего лица информации или признаний, наказания его за действия, которые он совершил или в совершении которых подозревается, или запугивания его или других лиц. В это толкование не включается боль или страдание, возникающие только из-за законного лишения свободы, ввиду состояния, присущего этому или вследствие этого, в той степени, насколько это совместимо с Минимальными стандартными правилами обращения с заключенными".

c) Выражение "жестокие, бесчеловечные или унижающие достоинство виды обращения и наказания" не было определено Генеральной Ассамблеей, но его следует истолковывать таким образом, чтобы предоставлялась по возможности наиболее широкая защита от злоупотреблений как физического, так и психологического характера.

Статья 6

Должностные лица по поддержанию правопорядка обеспечивают полную охрану здоровья задержанных ими лиц и, в частности, принимают немедленные меры по обеспечению оказания медицинской помощи в случае необходимости.

Комментарий:

a) "Медицинская помощь", под которой подразумеваются услуги, оказываемые любым медицинским персоналом, включая врачей-практиков, имеющих надлежащее удостоверение, и медицинский вспомогательный персонал, оказывается в случае необходимости или в ответ на просьбу.

b) Поскольку медицинский персонал обычно придан деятельности по поддержанию правопорядка, должностные лица по поддержанию правопорядка должны учитывать внесение этого персонала, когда они рекомендуют оказание задержанному лицу соответствующей медицинской помощи через или в консультации с медицинским персоналом, не участвующим в деятельности по поддержанию правопорядка.

c) Понимается, что должностные лица по поддержанию правопорядка обеспечивают оказание медицинской помощи жертвам правонарушений или несчастных случаев, происходящих в ходе правонарушений.

Статья 7

Должностные лица по поддержанию правопорядка не совершают какие-либо акты коррупции. Они также всемерно препятствуют любым таким актам и борются с ними.

Комментарий:

a) Любой акт коррупции, как и любое другое злоупотребление властью, несовместимы со служебным статусом должностного лица по:

- поддержанию правопорядка. К любому должностному лицу по поддержанию правопорядка, совершившему акт коррупции, закон должен применяться в полной мере, поскольку правительства не могут ожидать от граждан соблюдения ими правопорядка, если они не могут или не хотят обеспечивать соблюдение законности их собственными должностными лицами и в рамках их собственных учреждений.

b) Хотя понятие коррупции должно определяться в соответствии с национальным правом, следует понимать, что оно охватывает совершение или несовершение какого-либо действия при исполнении обязанностей или по причине этих обязанностей в результате требуемых или принятых подарков, обещаний или стимулов или их незаконное получение всякий раз, когда имеет место такое действие или бездействие.

c) Выражение "акт коррупции", о котором говорилось выше, следует понимать как охватывающее попытку подкупа.

Статья 8

Должностные лица по поддержанию правопорядка уважают закон и настоящий Кодекс. Используя все свои возможности, они также предотвращают и всемерно препятствуют всем нарушениям таковых. Должностные лица по поддержанию правопорядка, имеющие основания полагать, что нарушение настоящего Кодекса имело место или будет иметь место, сообщают о случившемся вышестоящим инстанциям и, в случае необходимости, другим соответствующим инстанциям или органам, обладающим полномочиями по надзору или правовому контролю.

Комментарий:

а) Настоящий Кодекс соблюдается во всех случаях, когда он включается в национальное законодательство или практику. Если законодательство или практика предусматривают более строгие положения, чем положения настоящего Кодекса, соблюдаются первые.

б) Настоящая статья направлена на сохранение равновесия между, с одной стороны, необходимостью внутренней дисциплины в учреждении, от которого в большей степени зависит общественная безопасность и, с другой стороны, необходимостью борьбы с нарушениями основных прав человека. Должностные лица по поддержанию правопорядка сообщают о нарушениях по инстанциям и предпринимают иные правовые действия за пределами инстанций лишь в том случае, когда все остальные возможности отсутствуют или неэффективны. Понимается, что должностные лица по поддержанию правопорядка не подвергаются административным или иным мерам наказания из-за того, что они сообщили об имевшем место нарушении настоящего Кодекса или о возможности такового.

с) Понятие "соответствующие инстанции или органы, обладающие полномочиями по надзору или правовому контролю" включает любое учреждение или орган, существующий на основании национального права как в рамках учреждения по поддержанию порядка, так и независимо от него, со статутными, обычными или другими полномочиями рассматривать жалобы и претензии, возникающие в связи с нарушениями в сфере действия настоящего Кодекса.

д) В ряде стран средства массовой информации могут рассматриваться как учреждения, выполняющие функции по рассмотрению жалоб, подобные описанным в подпункте с, выше. Поэтому должностные лица по поддержанию правопорядка могут обоснованно, в качестве крайней меры и в соответствии с законами и обычаями своих собственных стран, а также с положениями статьи 4 настоящего Кодекса обратить на эти нарушения внимание общественности через средства массовой информации.

е) Должностные лица по поддержанию правопорядка, соблюдающие положения настоящего Кодекса, заслуживают уважения, полной поддержки и сотрудничества со стороны общества и учреждения по поддержанию правопорядка, в котором они служат, а также лиц, занятых поддержанием правопорядка.

***Про двадцять керівних принципів боротьби з корупцією
(Резолюція (97)24 Комітету міністрів Ради Європи від 6 листопада 1997 року)***

Резолюція¹ (97) 24 Комітета міністрів Совета Европы О двадцати принципах боротьби с корупцією (принята Комітетом міністрів 6 листопада 1997 року на 101-й сесії) Комітет міністрів, Рассмотрев Декларацию, принятую на второй встрече на высшем уровне глав государств и правительств, которая имела место в Страсбурге 10 и 11 октября 1997, и согласно плану действий, в особенности секции 3, параграфа 2 "Борьба с коррупцией и организованной преступностью";

Зная, что коррупция представляет серьезную угрозу основным принципам и ценностям Совета Европы, подрывает веру граждан в демократию, разрушает правление закона, нарушает права человека, препятствует социально-экономическому развитию;

Будучи убежденным, что борьба против коррупции должна быть мультидисциплинированной (через соблюдение правил работы и норм поведения человеком), и в этой связи имеет отношение к программе действий против коррупции, так же как и к решениям, принятым европейскими министрами юстиции на их 19-й и 21-й конференциях, проведенных в Валлетте и Праге, соответственно;

Получив в проекте руководящие 20 принципов для борьбы против коррупции, разработанных Мультидисциплинарной группой по коррупции (GMC);

Твердо решив, что бороться с коррупцией необходимо, соединяя усилия наших стран, Соглашается принять эти 20 руководящих принципов для борьбы против коррупции, изложенных ниже:

1. Проводить эффективные меры для предотвращения коррупции и, в этой связи, поднимать общественное понимание и продвижение этического поведения.

2. Гарантировать признание национальной и международной коррупции криминальной.

3. Гарантировать, что те, кто отвечает за предотвращение, расследование, судебное преследование и судебное решение по случаям коррупции, имеют независимость и автономность, соответствующие их функциям, являются свободными от влияния и имеют эффективные средства, для того чтобы собрать доказательства, защищая людей, которые помогают властям в борьбе с коррупцией, и сохраняя конфиденциальность расследований.

4. Обеспечивать соответствующие меры для конфискации и лишения доходов в результате случаев коррупции.

5. Обеспечивать соответствующие меры, чтобы предотвратить давление на юристов, занимающихся случаями коррупции.

6. Ограничивать иммунитет от расследования, судебного преследования² или судебного решения по случаям коррупции до степени, необходимой в демократическом обществе.

7. Продвигать специализацию людей или органов, отвечающих за борьбу с коррупцией и обеспечивать их соответствующими средствами и обучением для исполнения их задач.

8. Гарантировать, что финансовое законодательство и власти, отвечающие за осуществление этого, вносят вклад в борьбу с коррупцией в эффективной и скоординированной манере, в особенности отрицая возможность снижения налогов,

¹ **Резолюция** (лат. resolution — решение, разрешение) — решение, принятое должностным лицом или совещательным органом, международной организацией (например, Генеральной Ассамблеей Организации Объединённых Наций или же Генеральной конференцией ЮНЕСКО).

² **Судёбное преслёдование** — деятельность направленная на розыск, задержание и привлечение к установленной законом ответственности предполагаемого правонарушителя посредством его изобличения в определённом преступлении и применения к нему положенного судебной властью наказания - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

согласно закону или правилу по поводу взяток или других расходов, связанных с коррупцией.

9. Гарантировать, что организация, функционирование и принятие решений публичными администрациями принимает во внимание потребность борьбы с коррупцией, в особенности, гарантируя прозрачность, совместимую с потребностью достигнуть эффективности.

10. Гарантировать, что правила, касающиеся прав и обязанностей должностных лиц, содержат требования борьбы с коррупцией и обеспечивают соответствующие и эффективные дисциплинарные меры; продвигать дальнейшую спецификацию поведения, ожидаемого от общественных должностных лиц соответствующими средствами, такими, как кодексы поведения.

11. Гарантировать, что соответствующие процедуры ревизии обращаются к действиям государственной службы и общественного сектора.

12. Подтверждать, роль, которую могут играть ревизионные процедуры в предотвращении и обнаружении коррупции вне административных органов.

13. Гарантировать, что система общественной ответственности принимает во внимание последствия коррумпированного поведения общественных должностных лиц.

14. Принимать соответственно прозрачные процедуры для общественного заказа, которые воплощают справедливую конкуренцию и удерживают коррупционеров.

15. Поощрять принятие избранными представителями кодексов поведения и продвигать правила финансирования политических партий и избирательных кампаний, которые удерживают коррупцию.

16. Гарантировать, что СМИ имеют право свободно получать передавать информацию по вопросам коррупции и подвергаются только тем ограничениям, которые являются необходимыми в демократическом обществе.

17. Гарантировать, что гражданское право принимает во внимание потребность борьбы с коррупцией и, в особенности, обеспечивает эффективные средства и права тех, чьи интересы затрагивает коррупция.

18. Поощрять исследования по коррупции.

19. Гарантировать, что в каждом аспекте борьбы с коррупцией, принимаются во внимание возможные связи с организованной преступностью и отмывание денежных средств.

20. Развивать до самой широкой степени возможное международное сотрудничество во всех областях борьбы с коррупцией.

И, чтобы продвигать динамический процесс для эффективного предупреждения коррупции и борьбы с ней, Комитет министров:

1. Приглашает национальные власти применять эти принципы в их внутреннем законодательстве и практике.

2. Инструктирует Мультидисциплинарную группу по коррупции (GMC) быстро закончить разработку международных юридических инструментов в соответствии с программой действий против коррупции.

3. Инструктирует Мультидисциплинарную группу по коррупции (GMC) представить без задержки текст проекта, предлагая учреждение соответствующего и эффективного механизма под эгидой Совета Европы, для того чтобы контролировать соблюдение этих принципов и имплементацию международных юридических инструментов, которые будут приняты.

ИЛИАH

Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизської Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України

Загальна оцінка

Розвиток законодавства щодо боротьби проти корупції розпочався в 1995 році, продовжився в 1997 році, а з 1998 року визначався семирічною Концепцією боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, що була схвалена Президентом. Нормативне регулювання боротьби проти корупції ґрунтується на значній кількості законів та підзаконних актів; ефективність та узгодженість цих актів часто складно оцінити, зокрема через їхню надмірну кількість.

Виконання антикорупційної стратегії контролюється Координаційним комітетом з питань боротьби проти корупції при Президентові України. Існує також Комітет Верховної Ради з питань боротьби проти організованої злочинності та корупції. Кожен з органів, що має повноваження з боротьби проти корупції, має відповідні спеціалізовані підрозділи: у Міністерстві внутрішніх справ України - відділ боротьби з корупцією Головного управління боротьби з організованою злочинністю МВС; у Службі безпеки України - Головне управління боротьби з корупцією (управління «К»); у Державній податковій адміністрації - Управління по боротьбі з корупцією в органах державної податкової служби. Управління державної служби також має повноваження із запобігання корупції серед державних службовців.

Хоча в Україні наявне широке коло юридичних інструментів та стратегічних документів, ефективна координація, реалізація та правоохоронна діяльність залишаються неефективними. Схвалення та реалізація антикорупційних положень повинні спрямовуватися більше на запобігання.

Загальні рекомендації

У ближчому майбутньому країна повинна проаналізувати та оцінити прогрес, досягнутий у реалізації національної антикорупційної політики, що зараз визначена в багатьох юридичних та політичних документах. Такий прозорий та критичний аналіз допоможе визначити чіткі пріоритети, зосередитися на їх реалізації та здобути широку суспільну підтримку антикорупційних заходів.

У ході цієї роботи, Україні рекомендується зробити аналіз та покращити існуючий інституційний механізм з тим, щоб посилити спроможність незалежного антикорупційного органу, що відповідає за стратегічні, аналітичні, превентивні та координаційні завдання боротьби проти корупції. Україні слід сконцентрувати репресивні заходи проти корупції та покращити міжвідомчу співпрацю між правоохоронними органами.

Не можливо не зазначити, що стан економіки України наразі – один із найнижчих у світі. Для протидії потрібно впровадження певних урядових дій, таких як: формування ефективної антикорупційної політики, посилення відповідальності та покарання за корупційні діяння, спрощення умов ведення бізнесу та детінізація економіки, створення системи легкого доступу до інформації. Щоб не допустити минулих помилок слід організувати комплексні наукові досліджень з проблем протидії корупції, розробку нових методик, рекомендацій, впровадження їх в практику, проведення кримінологічних експертиз на державному рівні при підготовці законодавчих актів, спрямованих на протидію корупції, прогнозування та науковий аналіз ефективного застосування форм і методів цієї діяльності.

Слід зазначити, що вирішення проблем з корупцією не може вирішитися одноразово, короткочасними актами. Тобто ця діяльність повинна носити системний, широкомасштабний багаторівневий характер, опиратися на глибоке вивчення соціальних законів розвитку суспільства. Саме наукове осмислення цих глибинних процесів, їх різностороннє дослідження слугує міцною основою подолання кризи функціонування існуючої системи протидії злочинності. Далі представлена таблиця 1 в якій зазначені органи України по запобіганню корупції:

Державні органи України по запобіганню корупції

Державні органи України по запобіганню корупції	Національне антикорупційне бюро України (державний правоохоронний орган, основне повноваження якого – розслідування особливо небезпечних корупційних правопорушень, здійснення оперативно-розшукових заходів).
	Органи прокуратури, а саме – Спеціалізована антикорупційна прокуратура (автономний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України).
	Національне агентство з питань запобіганню корупції (центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, в тому числі особливими гарантіями незалежності).
	Національна поліція (центральний орган виконавчої влади, діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України).

Основним нормативно-правовим актом України, у якому зосереджені спеціальні антикорупційні положення запобіжного характеру, є Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Антикорупційна сутність Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. 3206-VI полягає в тому, що він визначає основні засади запобігання і протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин.

Відбудова та зміцнення показових професійних і некорупційних органів, а також проведення активних розслідувань і кримінального переслідування в окремих інституціях, що вражені корупцією, є необхідним для того, щоб довести можливість позитивних прикладів та досягнути ширшого впливу на суспільство.

Важко боротися проти корупції в усіх державних органах одночасно. Тому необхідно визначити окремі державні інституції або сектори, де корупція є найпоширенішою та особливо шкідливою. Слід переглянути й реформувати

нормативне регулювання, інституційну побудову та практику діяльності таких органів або секторів з тим, щоб мінімізувати чинники, які сприяють корупції (наприклад, обмеживши дискреційні повноваження, що обумовлені прогалинами в нормативному регулюванні, посиливши внутрішній контроль, запровадивши запобіжні заходи, найнявши нових службовців на підставі прозорих процедур тощо).

Конкретні рекомендації

1. На підставі аналізу реалізації Антикорупційної концепції на 1998-2005 роки оновити національну стратегію боротьби проти корупції, урахувавши обсяг корупції в суспільстві та корупційні схеми в окремих інституціях, таких як поліція, судова влада, державні закупівлі, податкова та митна служби, освіта, охорона здоров'я. Стратегія повинна зосереджуватися на впровадженні пріоритетних пілотних проектів з превентивними та репресивними елементами у вибраних державних інституціях з високим ризиком корупції, у тому числі на розробленні антикорупційних планів дій. Стратегія повинна передбачати ефективні механізми моніторингу та звітування.

2. На концептуальному рівні більше уваги слід приділяти запобіганню корупції та визначенню й усуненню системних нормативних або регулятивних прогалин, що зумовлюють обставини, які сприяють корупції. Запобіжні заходи повинні зосереджуватися не лише на кодексах етики та схожих превентивних механізмах, але й на реформуванні нормативних положень з тим, щоб зменшити дискреційні повноваження державних службовців, на заходах із створення «відкритого уряду», таких як прозорість процедур прийняття рішень, доступ до інформації та залучення громадськості.

¹ Таблиця 1 – систематизовано авторами.

3. Зміцнити Координаційний комітет з питань боротьби проти корупції, забезпечивши високі моральні та етичні якості його членів, серед яких повинні бути представники відповідних органів виконавчої влади (адміністративних, фінансових, правоохоронних органів), а також парламенту й громадянського суспільства (наприклад, громадських організацій, наукових установ, експертів тощо). Зміцнити незалежний статус комітету, забезпечити більшу частоту його засідань (наразі засідання проходять двічі на рік), посилити апарат комітету для виконання аналітичних функцій, а також забезпечити його належними ресурсами. Покращити статистичний моніторинг та звітування про корупцію і пов'язані з корупцією правопорушення в усіх сферах державної служби, поліції, прокуратурі та судах, що дозволить проведення порівняння між інституціями - шляхом запровадження суворих механізмів звітування Комітету на підставі гармонізованої методології. Заохотити міцніші зв'язки, співпрацю та обмін інформацією між Координаційним комітетом та парламентським Комітетом з питань боротьби проти корупції.

4. Сконцентрувати правоохоронні повноваження у сфері боротьби проти корупції, які наразі фрагментовані; створити спеціалізовані антикорупційні прокурорські служби; розглянути питання створення національного антикорупційного органу, що буде спеціалізуватися та матиме повноваження з виявлення, розслідування та переслідування корупційних правопорушень. Такий орган міг би бути інтегрованим, але структурно незалежним, або окремим органом в рамках існуючого правоохоронного органу та/або прокуратури. Крім роботи над важливими корупційними справами, одним з головних завдань такого органу має бути покращення міжвідомчої співпраці між численними правоохоронними органами, органами безпеки та фінансового контролю під час розслідування корупційних порушень (наприклад, за допомогою чітких правил щодо звітування та обміну інформацією, створення слідчих груп у складних справах тощо). Забезпечити, щоб правоохоронні органи на субнаціональному рівні (обласні та місцеві) були належним чином інтегровані.

Загальна оцінка та рекомендації

Україна криміналізувала в Кримінальному кодексі активне (стаття 369) та пасивне (стаття 369) хабарництво в публічному секторі.

Хоча потрібна більша інформація щодо реального тлумачення та застосування зазначених положень, видається, що існує місце для покращення з метою приведення положень кримінального законодавства у відповідність з міжнародними стандартами (такими як Кримінальна конвенція Ради Європи про корупцію, Конвенція ООН проти корупції та Конвенція ОЕСР про боротьбу проти підкупу іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях). При цьому слід, зокрема, забезпечити узгодження відповідних правопорушень, передбачених Законом про боротьбу з корупцією (адміністративна відповідальність) та Кримінальним кодексом.

Конкретні рекомендації

5. Гармонізувати та визначити зв'язок між порушеннями, передбаченими Кримінальним кодексом та Законом про боротьбу з корупцією.

6. Змінити визначення злочинів активного та пасивного хабарництва в Кримінальному кодексі для забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Зокрема, криміналізувати хабарництво через посередника; розмежувати порушення пропозиції/прохання та вимагання хабара; криміналізувати зловживання (торгівлю) впливом. Розглянути питання посилення відповідальності за активне та пасивне хабарництво, а також збільшити строк давності для корупційних правопорушень.

7. Гармонізувати визначення терміна «службовець» в Кримінальному кодексі та Законі про боротьбу з корупцією, забезпечивши, щоб це визначення охоплювало всіх публічних службовців або осіб, які виконують службові функції в будь-яких органах виконавчої, законодавчої та судової влади держави, місцевого самоврядування, а також

службовців, що представляють інтереси держави в комерційних акціонерних товариствах або в радах компаній.

8. Забезпечити криміналізацію підкупу службових осіб іноземних держав чи міжнародних організацій шляхом або розширення визначення терміна «службовець», або введення окремого складу злочину в Кримінальний кодекс.

9. Внести пропозицію про зміни до Кримінального кодексу для забезпечення обов'язкового застосування заходу конфіскації отриманого від злочину майна до всіх корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень. Забезпечити, щоб режим конфіскації дозволяв конфіскацію доходів від корупції або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів, або еквівалентні фінансові санкції. Переглянути запобіжні заходи таким чином, щоб забезпечити ефективність і дієвість процедури ідентифікації та арешту доходів від корупції під час кримінального розслідування та переслідування.

10. Внести пропозицію про криміналізацію неповідомлення про випадки можливої корупції публічних службовців, якщо в результат розслідування буде доведено, що порушення було вчинено, а той, хто не повідомив, знав про нього.

11. Забезпечити, щоб імунітети¹, надані Конституцією певним посадовим особам, не перешкождали розслідуванню та переслідуванню корупційних діянь. Визначити процедури зняття недоторканності² під час кримінального провадження та розглянути скасування вимоги надання дозволу на зняття недоторканності у випадку, якщо особа затримана на місці злочину.

12. Визнаючи, що відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення є міжнародним стандартом, включеним до всіх міжнародних інструментів з питань корупції, Україні, за допомогою організацій, що мають досвід впровадження концепції відповідальності юридичних осіб (такі як ОЕСР та Рада Європи), слід розглянути, яким чином запровадити у свою правову систему ефективну та переконливу відповідальність юридичних осіб за корупцію.

13. Вжити заходів для забезпечення ефективної міжнародної взаємної правової допомоги у розслідуванні та переслідуванні корупційних справ.

Загальний коментар

Інформація, надана Україною на цю тему, була недостатньою для проведення комплексної оцінки. Тому можна зробити лише декілька конкретних рекомендацій з відповідних розділів. Україні рекомендується підготувати додаткову інформацію за цими розділами для другої оцінювальної зустрічі з метою оприлюднення звіту з повнішою інформацією.

Конкретні рекомендації

14. Підтримати подальшу діяльність Головного управління державної служби з проведення навчання з антикорупційних питань для публічних службовців; зокрема, розробити та впровадити спеціальні тренінги з питань корупції та етики, особливо для тих службовців, що працюють у сферах з корупційними ризиками. Підвищення кваліфікації

¹ Привілеї та імунітети міжнародних організацій і їх посадових осіб мають функціональний характер, тобто вони надаються для досягнення організацією своєї мети і для безперешкодного виконання її посадовими особами своїх функцій. На практиці це означає, що вони діють тоді, коли посадова особа перебуває при виконанні службових обов'язків. А тому вони значною мірою відрізняються від дип-ломатичних привілеїв та імунітетів. Ця відмінність полягає в тому, що обсяг вказаних привілеїв та імунітетів у міжнародних організаціях і їх посадових осіб вужчий, ніж обсяг привілеїв та імунітетів як самого дипломатичного представництва, так і його співробітників. Див.: <http://radnuk.info/pidrychnuku/mishnarod-pravo/468-repetsku/8071-75---.html>.

² **Недоторканність особи** — юридична гарантія правового статусу окремих категорій осіб (депутатів, дипломатів, суддів, а також чатових, парламентарів і т. ін.), що полягає в захисті від примусу, який міг би бути застосований за звичайних обставин. Недоторканність «не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер»; її призначення — «забезпечення безперешкодного та ефективного здійснення (посадовою особою) своїх функцій» - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

повинно зосереджуватися на оперативних та процедурних, а не наукових, теоретичних питаннях, наприклад, щоденних робочих обов'язках, у тому числі етичних стандартах.

15. Покращити механізм обов'язкового декларування майна вищими посадовими особами усіх гілок влади (виконавчої, законодавчої та судової), а також прийняти законодавство про конфлікт інтересів, що поширюватиметься на членів парламенту та буде відкритим для громадськості. Передбачити, що реалізація цих положень покладатиметься на незалежний орган, можливо підпорядкований Антикорупційному Комітету парламенту. Також переглянути та уточнити положення Закону про боротьбу з корупцією стосовно отримання подарунків.

16. Оновити та розповсюдити Кодекс поведінки або інші схожі правила для публічних службовців. Підготувати та широко розповсюдити комплексний практичний посібник для публічних службовців з питань корупції, конфлікту інтересів¹, етичних стандартів, санкцій² та повідомлення про корупцію.

17. Схвалити заходи для захисту співробітників державних інституцій та інших юридичних осіб проти дисциплінарних санкцій і переслідування у випадку, коли такі особи доповідають обґрунтовані підозри про неправомірну діяльність за місцем їхньої роботи правоохоронним органам - прийнявши законодавство або підзаконні акти про захист інформаторів (осіб, які повідомляють про порушення) та розпочати публічну (або внутрішню) кампанію для покращення поінформованості про такі заходи серед державних службовців.

18. Покращити систему внутрішніх розслідувань у випадку підозр або повідомлень про корупцію. Слід створити окремі, незалежний орган, можливо в рамках державної служби, для проведення розслідувань та отримання скарг про корупцію. Дисциплінарне провадження має здійснюватися відповідно до міжнародних стандартів та надавати обвинуваченому можливість захисту. Санкції, застосовані в результаті справедливого та не мотивованого політично процесу, будуть ефективнішими у недопущенні корупції.

19. Проаналізувати та запровадити зміни до існуючого регулювання державних закупівель з тим, щоб обмежити дискрецію відповідних службовців у процесі відбору постачальників. Забезпечити, щоб критерії допуску до подання пропозицій під час державних закупівель або в процесі приватизації включали відсутність засудження за корупцію. За умови юридичного захисту конкуренції, розглянути питання створення та ведення бази даних компаній, які було притягнуто до відповідальності за корупційні дії в Україні чи закордоном, з метою підтримки згаданого критерію допуску.

20. Переглянути нормативні положення щодо оподаткування з метою зменшення стимулів до ухилення від сплати податків, а також обмежити дискреційні повноваження податкових службовців. Забезпечити, щоб повноваження, необхідні для ефективного адміністрування податків та митних платежів³, були збалансовані стосовно прав громадян, та забезпечити відсутність зловживань.

---

¹ **Конфлікт інтересів** — реальні або такі, що видаються реальними, протиріччя між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень. Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/13410>.

² **Санкція** — елемент правової норми, що встановлює невігідні наслідки у разі порушення правила, визначеного диспозицією. Саме санкція є одним із засобів спонукання особи до додержання норми права. Стандартна норма права може бути викладена у вигляді формули «якщо → то → інакше», де «інакше» — це санкція - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

³ **Митний платіж** — це різновид обов'язкових платежів, що справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи. Податковий кодекс України визначає митні платежі як податки, що відповідно до Податкового Кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

21. Покращити співпрацю з громадянським суспільством у боротьбі проти явища корупції, у тому числі активніше співпрацюючи з університетами та громадськими організаціями, діловою спільнотою з тим, щоб посилити суспільний контроль та заохотити навчання і дослідницьку діяльність у цій сфері.

22. У сфері доступу до інформації та відкритого урядування, розглянути створення незалежної служби Уповноваженого з питань інформації для розгляду скарг відповідно до Закону про інформацію, проведення розслідувань та підготовки звітів і рекомендацій. Розглянути питання прийняття Закону про залучення громадськості, що надасть громадянам можливість використовувати інформацію для впливу на рішення державних органів. Розглянути питання перегляду законодавства про наклеп для розширення можливостей журналістської діяльності.

23. У сфері відмивання грошей¹, забезпечити виконання рекомендацій FATF та MONEYVAL.

24. Забезпечити, щоб уповноважені органи, які проводять розслідування та переслідування корупційних правопорушень, мали у своєму розпорядженні необхідну фінансову підготовку (або шляхом найму експертів з питань фінансів та аудиту, або забезпечивши повну співпрацю відповідних експертів в інших державних органах).

---

¹ **Поняття Брудні гроші** (англ. dirty money) і **"Відмивання грошей"** (англ. money laundering) — терміни, що виникли у США в 30-ті роки ХХ ст. у зв'язку з прийняттям у країні закону, який забороняв вільний продаж алкогольних напоїв. Одним із негативних наслідків "сухого закону" стала контрабанда алкоголю, доходи від якої вкладалися в розвиток мережі пралень, отримуючи таким чином легальний статус. Відтоді подібного роду операції отримали образну назву "відмивання грошей"- *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

ПАКТ

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
(Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73).

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй, визнання гідності¹, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості² і загального миру³, визнаючи, що ці права випливають з властивої людській особі гідності, визнаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, вільної від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними та політичними правами, беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини, беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті, погоджуються про такі статті:

Частина I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток⁴.

Таблиця 1

Інтерпретація видів розвитку народу

Види розвитку	Зміст
Економічний розвиток	Процес функціонування та розвитку економічного порядку в довгостроковому часовому просторі, який відбувається через вплив економічних протиріч, потреб та інтересів.
Соціальний розвиток	Пертурбація суспільства, яка зумовлює появу новітніх суспільних взаємовідносин, інститутів, правил та цінностей.
Культурний розвиток	Сукупність здобутків людства; багатство матеріального та духовного характеру; цілісний образ, який включає наукову, освітню, літературну, мистецьку сфери та ін.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, оснований на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

¹ **Гідність** — це поняття моральної свідомості, яке виражає уявлення про цінність всякої людини, як моральної особистості, а також категорія етики, що означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, в якому визнається цінність особистості - *матеріал з Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

² **Справедливість** — мораль та чеснота, вразливість як на суспільне добро, так і на суспільне зло - *матеріал з Вікіпедії* — *вільної енциклопедії*.

³ **Мир** — стан спокою і гармонії, період між війнами. Термін мир вживається як у значенні миру в душі людини, так і в значенні миру групами людей, народами і державами. В останньому значенні мир не означає відсутності конфліктів, а згоду вирішувати конфлікти без застосування насилля, що приводить до війни.

⁴ **Таблиця 1** – авторські визначення категоріям «економічний розвиток», «соціальний розвиток» та «культурний розвиток».

У своїй праці В.В. Яковлев¹ щодо сутності принципу взаємної вигоди, зазначає наступне:

«...Одним з ключових принципів міжнародного економічного права є принцип взаємної вигоди, оскільки у будь-яких економічних відносинах, у тому числі й міжнародних, серед цілей договірних сторін одне з найважливіших місць завжди займало і займає прагнення до отримання вигоди. Без перебільшення цей принцип застосований майже до всіх сфер відносин, урегульованих міжнародним правом, оскільки практично будь-який вид міжнародної співпраці передбачає наявність певної вигоди, «задоволення» для партнерів. Вона може мати як матеріальну форму (кредити, інвестиції, отримання нових технологій тощо), так і будь-яку іншу (забезпечення безпеки держав, підтримка культурної спадщини тощо). У більшості ситуацій відсутність вигоди навряд чи змусить сучасну суверенну державу добровільно вступати в правовідносини з іншими суб'єктами...».

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоверхніми і підопічними територіями, повинні, відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Частина II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

3. Країни, що розвиваються, можуть з належним урахуванням прав людини і свого народного господарства визначати, в якій мірі вони гарантуватимуть визнані в цьому Пакті економічні права особам, котрі не є їх громадянами.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті (гендерна/статева рівність)².

Стаття 4

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно користування тими правами, що їх та чи інша держава забезпечує відповідно до цього Пакту, дана держава може встановлювати тільки такі обмеження цих прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природою зазначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається у цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь країні на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не

¹ В.В. Яковлев Принцип взаємної вигоди у міжнародному економічному праві / Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 19, 2012 р. – С. 179-187.

² **Гендерна рівність**, також рівність жінок та чоловіків, рівність статей, – концепція досягнення рівних прав людини між чоловіками та жінками в трудових, сімейних та інших правових відносинах, а також урівнювання ролі в суспільстві загалом, подолання сексизму та інших видів дискримінації - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються у меншому обсязі.

Частина III

Стаття 6

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту з метою повного здійснення цього права, включають програми професійно-технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні і економічні свободи людини¹.

Стаття 7

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

- a) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:
  - i) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;
  - ii) задовільне існування для них самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;
- b) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;
- c) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;
- d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні.

Стаття 8

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити:

- a) право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки і вступати до них на свій вибір при єдиній умові додержання правил відповідної організації. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;
- b) право професійних спілок утворювати національні федерації чи конфедерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них;
- c) право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;
- d) право² на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

¹ **Свободи людини** — негативні і позитивні повноваження фізичних осіб, як індивідуальні, так і колективні. Свободи найчастіше реалізуються шляхом усунення державного регулювання з тієї чи іншої поведінки особи. Свободи, таким чином, виражають незалежність індивіда від влади держави у певних діях і визначають межі державного втручання у сферу особистості.

² **Право** — це обумовлена природою людини і суспільства система регулювання суспільних відносин, що виражає свободу особистості, та якій притаманні нормативність, формальна визначеність в офіційних джерелах і забезпеченість можливістю державного примусу - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

2. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цими правами для осіб, що входять до складу збройних сил, поліції або адміністрації держави.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту права на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосовувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 9

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення¹, включаючи соціальне страхування.

Стаття 10

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

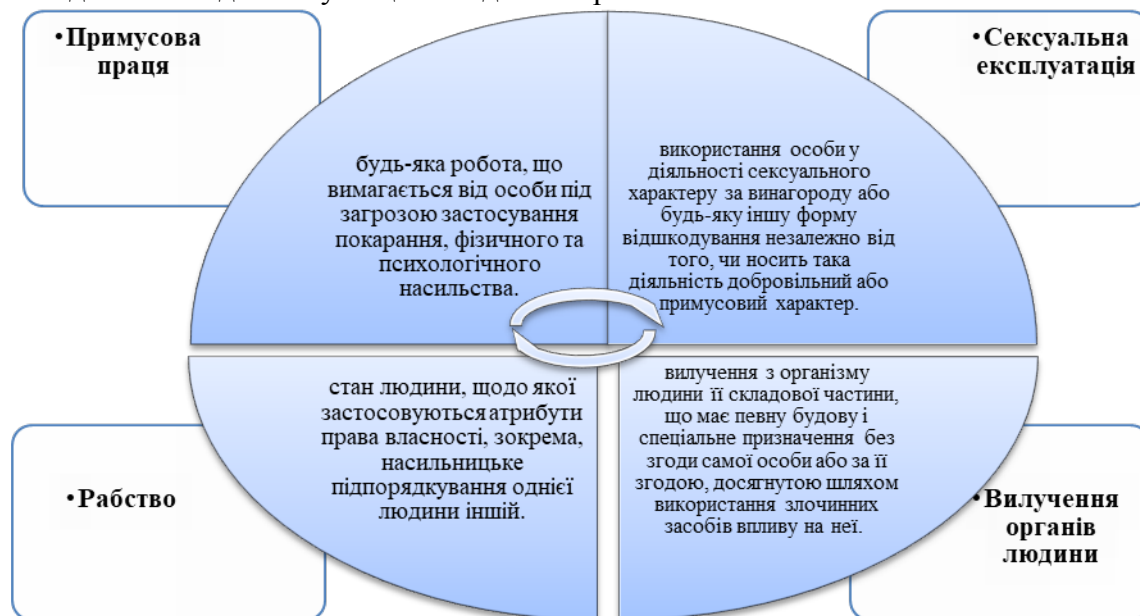
1. Сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.

2. Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка або відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню.

Вітчизняний науковець Б. О. Надточій зазначає щодо сутності категорії «соціальне забезпечення»:
«...відповідно до кодифікації Міжнародної Організації Праці (МОП) сучасне розуміння терміну «соціальне забезпечення» включає в себе такі поняття: соціальне страхування, соціальна допомога, державна допомога, що фінансується за рахунок податків; провідентиційні (ощадні) фонди².

3. Особливих заходів охорони і допомоги має вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Дітей і підлітків має бути захищено від економічної і соціальної експлуатації³.

Видовий склад експлуатації наведено на рис. 1. **Схема А.**

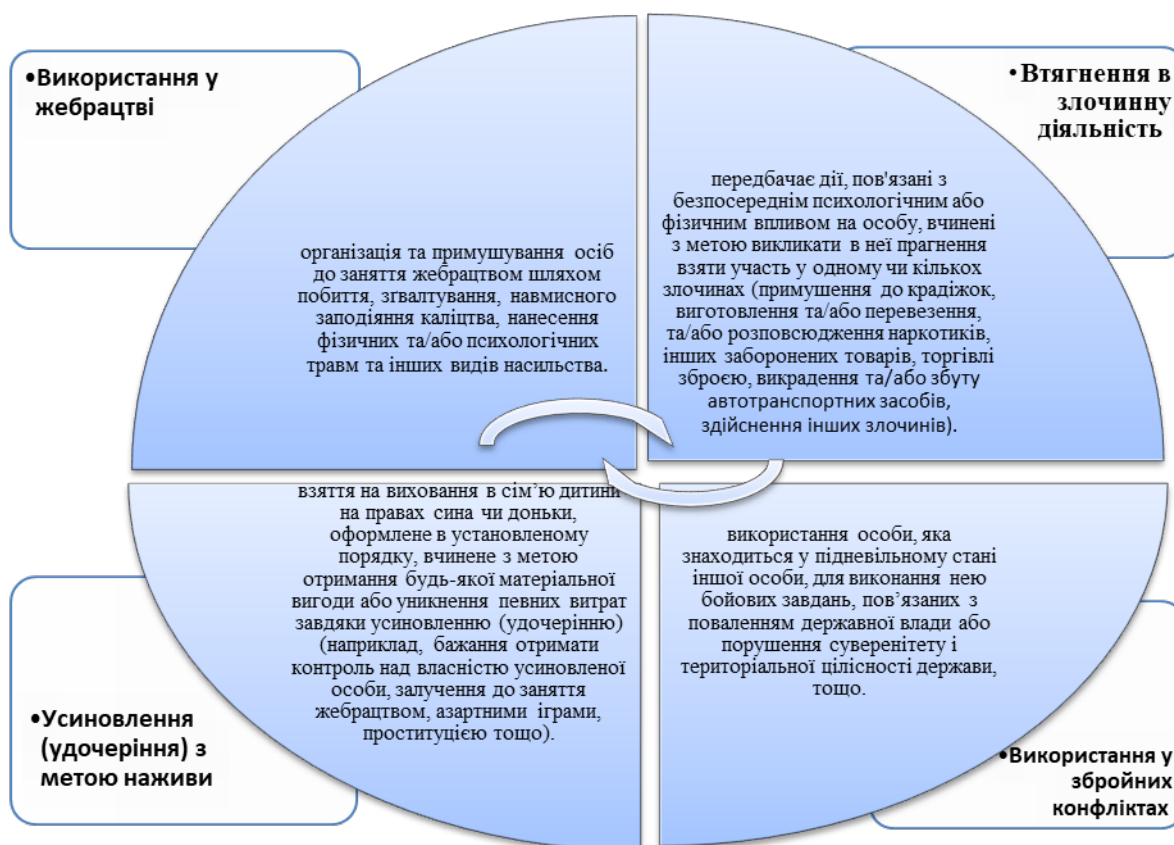

¹ **Соціальний захист (соціальне забезпечення)** — система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо).

² Надточій Б. Соціальне страхування чи соціальне забезпечення / Б. Надточій // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 34. – С. 32.

³ **Експлуатація (визиск)** — використання когось або чогось несправедливим або жорстоким чином, тобто *визиск* - матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

Видовий склад експлуатації наведено на рис. 1. **Схема Б.**

Застосування їх праці в галузі, шкідливий для їх моральності і здоров'я чи небезпечний для життя або такої, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинно бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється і карається законом.

Стаття 11

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживуть належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнаючи основне право кожної людини на свободу від голоду, повинні вживати необхідних заходів індивідуально і в порядку міжнародного співробітництва, які б включали проведення конкретних програм для того, щоб:

а) поліпшити методи виробництва, зберігання і розподілу продуктів харчування шляхом широкого використання технічних і наукових знань, поширення знань про принципи харчування і вдосконалення або реформи аграрних систем так, щоб досягти найбільш ефективного освоєння і використання природних ресурсів;

б) забезпечити справедливий розподіл світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахуванням проблем країн, як імпортуючих, так і експортуючих продукти.

Стаття 12

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для:

а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і

здорового розвитку дитини;

b) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

c) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;

d) створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.

Стаття 13

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту¹. Вони погоджуються, що освіта повинна спрямовуватись на повний розвиток людської особи та усвідомлення її гідності і повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод. Вони, далі, погоджуються в тому, що освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, прийати взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що для повного здійснення цього права:

a) початкова освіта повинна бути обов'язковою і безплатною для всіх;

b) середня освіта в її різних формах, включаючи професійно-технічну середню освіту, повинна бути відкрита і зроблена доступною для всіх шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

c) вища освіта повинна бути зроблена однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

d) елементарна освіта повинна заохочуватися або інтенсифікуватися по можливості для тих, хто не проходив чи не закінчив повного курсу початкової освіти;

e) має активно проводитися розвиток мережі шкіл усіх ступенів, повинна бути встановлена задовільна система стипендій і повинні постійно поліпшуватися матеріальні умови викладацького персоналу.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опікунів обирати для своїх дітей не тільки запроваджені державними властями школи, а й інші школи, що відповідають тому мінімуму вимог щодо освіти, який може бути встановлено чи затверджено державою, і забезпечувати релігійне та моральне виховання своїх дітей відповідно до власних переконань.

4. Ніяка частина цієї статті не повинна тлумачитись у розумінні приниження свободи окремих осіб та установ створювати навчальні заклади і керувати ними при незмінній умові додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, і вимоги, щоб освіта, яку дають у таких закладах, відповідала тому мінімуму вимог, що його може бути встановлено державою.

Стаття 14

Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті і яка на час свого вступу до числа учасників не змогла встановити на території своєї метрополії або на інших територіях, що перебувають під її юрисдикцією, обов'язковою безплатною початковою освітою, зобов'язується протягом двох років виробити і прийняти докладний план заходів для поступового втілення у життя - протягом розумної кількості років, яка повинна бути зазначена в цьому плані, - принципу обов'язковою безплатною загальною освітою.

¹ **Освіта** — цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення. Процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

Стаття 15

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на:

- участь у культурному житті;
- користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування;
- користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором яких вона є.

2. Заходи, яких повинні вживати держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для охорони, розвитку і поширення досягнень науки та культури.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, що їй дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній галузях.

Частина IV**Стаття 16**

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати відповідно до цієї частини даного Пакту доповіді про вживані ними заходи і про прогрес на шляху до додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

2. а) Всі доповіді подаються Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх примірники на розгляд в Економічну і соціальну раду відповідно до положень цього Пакту.

б) Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй також пересилає спеціалізованим установам примірники доповідей або будь-які відповідні частини доповідей держав-учасниць цього Пакту, які також є членами цих спеціалізованих установ, оскільки такі доповіді або частини цих доповідей стосуються якихось питань, що входять до рамок обов'язків вищезазначених установ відповідно до їх конституційних актів.

Стаття 17

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, подають свої доповіді по етапах відповідно до програми, що повинна бути встановлена Економічною і соціальною радою протягом року після набрання чинності цим Пактом по консультації з державами-учасницями і заінтересованими спеціалізованими установами.

2. У доповідях можуть зазначатися фактори та труднощі, що впливають на ступінь виконання обов'язків за цим Пактом.

3. Коли відповідні відомості були раніше передані Організації Об'єднаних Націй або якійсь спеціалізованій установі якою-небудь державою-учасницею цього Пакту, то немає потреби відтворювати ці відомості, і буде достатнім точне посилання на відомості, передані таким чином.

Стаття 18

На виконання своїх обов'язків за Статутом ООН у галузі прав людини та основних свобод Економічна і соціальна рада¹ може вступати в угоди з спеціалізованими установами про надання ними їх доповідей про прогрес на шляху до досягнення додержання постанов цього Пакту, що належать до сфери їх діяльності. Ці доповіді можуть включати подробиці прийнятих їх компетентними органами рішень і рекомендацій про таке здійснення.

¹ **Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП)** — головний орган з координації економічної діяльності ООН та спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН. Важливість цього органу засвідчує той факт, що на нього припадає майже 70 % всіх бюджетних ресурсів, а також персоналу ООН - *матеріал з Вікіпедії* — вільної енциклопедії.

Стаття 19

Економічна і соціальна рада може передавати в Комісію по правах людини для розгляду і дачі загальних рекомендацій або у відповідних випадках до відома доповіді, що стосуються прав людини і подаються державами відповідно до статей 16 та 17, і доповіді, що стосуються прав людини і подаються спеціалізованими установами відповідно до статті 18.

Стаття 20

Заінтересовані держави-учасниці цього Пакту і спеціалізовані установи можуть подавати Економічній і соціальній раді зауваження щодо будь-якої загальної рекомендації згідно з статтею 19 чи щодо посилання на таку загальну рекомендацію в будь-якій доповіді Комісії по правах людини або в будь-якому документі, що на нього там дається посилання.

Стаття 21

Економічна і соціальна рада може подавати час від часу Генеральній Асамблеї доповіді з рекомендаціями загального характеру і з коротким викладом відомостей, одержуваних від держав-учасниць цього Пакту і від спеціалізованих установ, про вжиті заходи і досягнуті результати в галузі забезпечення загального додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

Стаття 22

Економічна соціальна рада¹ може звертати увагу інших органів Організації Об'єднаних Націй, її допоміжних органів і спеціалізованих установ, які займаються поданням технічної допомоги, на будь-які питання, що виникають у зв'язку з доповідями, згаданими в цій частині даного Пакту, які можуть бути корисні цим органам при винесенні кожним з них у межах своєї компетенції рішень щодо доцільності міжнародних заходів, що могли б сприяти ефективному поступовому втіленню у життя цього Пакту.

Стаття 23

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, погоджуються, що до числа міжнародних заходів, які сприяють здійсненню прав, визнаних у цьому Пакті, належить застосування таких засобів, як укладання конвенцій, прийняття рекомендацій, подання технічної допомоги та проведення регіональних нарад і технічних нарад з метою консультацій, а також дослідження, організовані спільно з заінтересованими урядами.

Стаття 24

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як пониження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо питань, яких стосується цей Пакт.

¹ Україна неодноразово обиралися членом ЕКОСОП (1946, 1977–79, 1989–91, 1993–95, 2002–04). У 2008–2009 вона була членом більшості функціональних комісій ЕКОСОП: Комісії з народонаселення і розвитку, Комісії з наркотичних засобів, Комісії із запобігання злочинності та кримінального правосуддя, Комісії сталого розвитку, Комісії соціального розвитку. Протягом 2004–2007 входила до складу Статистичної комісії. Україна також представлена у складі Комітету з програми й координації та Комітету по внесках. У жовтні 2009 її обрано членом Ради на період 2010–12 рр. Увійшовши до складу ЕКОСОП від групи східноєвропейських держав, вона і Словаччина замінили там Білорусь і Румунію. Також до складу Ради на зазначений період були обрані Аргентина, Багамські Острови, Бангладеш, Бельгія, Гана, Єгипет, Замбія, Ірак, Італія, Канада, Коморські Острови, Монголія, Руанда, Сполучені Штати Америки, Філіппіни та Чилі.

Серед основних завдань, які покладені на ЕКОСОП, — сприяння формуванню необхідних умов для економічного розвитку і соціального прогресу, підвищення рівня життя і повної зайнятості населення; сприяння міжнародній співпраці в галузі культури, освіти та охорони здоров'я; заохочення до загальної поваги і дотримання прав людини. Діяльність Ради здійснюється шляхом формування загальної стратегії, політики і пріоритетів в економічній, соціальній та суміжних галузях і контролю за їх реалізацією; розробки досліджень і підготовки доповідей з міжнародних питань у галузі культури, освіти, охорони здоров'я, прав людини; проведення всебічних оглядів політики в оперативній діяльності в рамках усієї системи ООН; координації роботи відповідних спеціалізованих установ та інститутів. Див.: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-5696-5/59.pdf>.

Стаття 25

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як приниження невід'ємного права всіх народів повністю і вільно володіти і користуватися своїми природними багатствами та ресурсами.

Частина V**Стаття 26**

1. Цей Пакт¹ відкрито для підписання будь-якою державою-членом Організації Об'єднаних Націй або членом будь-якої з її спеціалізованих установ, будь-якою державою-учасницею Статуту Міжнародного Суду та будь-якою іншою державою, запрошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй до участі в цьому Пакті.

2. Цей Пакт підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти депонуються у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

3. Цей Пакт відкрито для приєднання будь-якої держави, зазначеної в пункті 1 цієї статті.

4. Приєднання здійснюється депонуванням документа про приєднання у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, які підписали цей Пакт або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 27

1. Цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Пакт або приєднається до нього після депонування тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 28

Постанови цього Пакту поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 29

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Генеральний секретар пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам-учасникам цього Пакту з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по них голосування. Якщо принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, що були присутні і брали участь у голосуванні на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття їх більшістю в дві третини держав-учасниць цього Пакту, відповідно до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими постанови цього Пакту і всі попередні поправки, ними прийняті.

¹ **Пакт** — міжнародна угода значного політичного значення - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

Стаття 30

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 26, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, про які йдеться в пункті 1 тієї ж статті, про таке:

- а) підписання, ратифікації і приєднання згідно з статтею 26;
- б) дату набрання чинності цим Пактом згідно з статтею 27 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 29.

Стаття 31

1. Цей Пакт, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних Націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає засвідчені копії цього Пакту всім державам, зазначеним у статті 26.

Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.
Док. ООН A/RES/2200 A (XXI)

PROTOCOL

ПРОТОКОЛ

Додатковий протокол до кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191)

(Документ 994_172, чинний, поточна редакція — Ратифікація від 18.10.2006, підстава - 253-V).

(Протокол ратифіковано Законом N 253-V (253-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст.498).

Дата підписання: 15.05.2003.

Дата ратифікації Україною: 18.10.2006.

Дата набрання чинності для України: 01.03.2010.

Держави - члени Ради Європи та інші держави, які підписали цей Протокол, вважаючи за доцільне доповнити Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (994_101) (ETS 173, далі - Конвенція) з метою запобігання і боротьби з корупцією; вважаючи, що цей Протокол надасть можливість ширшого застосування Програми дій проти корупції 1996 року, домовились про таке:

Глава I

Стаття 1 Використання термінів Для цілей цього Протоколу:

1. Термін "арбітр"¹ тлумачиться за допомогою посилання на національне законодавство держав, які є Сторонами цього Протоколу, але в будь-якому разі включає в себе особу, яку в силу арбітражної угоди запрошено винести рішення, яке має обов'язкову юридичну силу, у спорі, переданому їй сторонами такої угоди;

2. Термін "арбітражна угода" означає угоду, визнану національним законодавством, якою сторони погоджуються передати спір для винесення рішення арбітром;

3. Термін "присяжний засідатель" тлумачиться за допомогою посилання на національне законодавство держав, які є Сторонами цього Протоколу, але в будь-якому разі включає в себе особу, яка діє як член колегіального органу, що має визначити вину обвинувачуваної особи у ході судового процесу;

4. У випадку судового переслідування іноземного арбітра або присяжного засідателя держава обвинувачення може застосовувати визначення арбітра або присяжного засідателя тільки у тій мірі, у якій це визначення сумісне із її національним законодавством.

Глава II

ЗАХОДИ, ЯКИХ НЕОБХІДНО ВЖИТИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Стаття 2 Дача хабара національним арбітрам

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги арбітру, який здійснює свої функції відповідно до арбітражного законодавства такої Сторони, для нього особисто чи для інших осіб, з метою заохочення його до виконання чи невиконання своїх функцій.

Стаття 3 Одержання хабара національними арбітрами

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за умисне вчинення вимагання чи одержання арбітром, який здійснює свої функції відповідно до арбітражного законодавства такої Сторони, прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги, для нього особисто чи для інших осіб,

¹ **Арбітр** (лат. arbiter — суддя-посередник) — особа, яку або призначають відповідні органи, або обирають самі сторони за добровільною згодою з метою розв'язання спорів, конфліктів, суперечок. Функції арбітра відомі ще римському праву, за яким арбітри мирили сторони або були суддями при третейському розгляді справ - матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

або прийняття пропозиції чи обіцянки надання такої переваги з метою виконання чи невиконання ним своїх функцій.

Стаття 4 Хабарництво іноземних арбітрів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо вони вчиняються арбітром, який здійснює свої функції відповідно до арбітражного законодавства будь-якої іншої держави.

Стаття 5 Хабарництво національних присяжних засідателів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо вони вчиняються будь-якою особою, яка виконує функції присяжного засідателя в рамках її судової системи.

Стаття 6 Хабарництво іноземних присяжних¹ засідателів

Кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення у своєму національному законодавстві кримінальної відповідальності за дії, згадані у статтях 2 і 3, якщо вони вчиняються будь-якою особою, яка виконує функції присяжного засідателя в рамках судової системи будь-якої іншої держави.

Глава III

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ І ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 7 Контроль за виконанням

Контроль за виконанням цього Протоколу Сторонами здійснює Група держав проти корупції (ГРЕКО).

Стаття 8 Зв'язок з Конвенцією

1. У відносинах між Державами-сторонами положення статей 2-6 цього Протоколу вважаються додатковими статтями до Конвенції (994_101).

2. Положення Конвенції (994_101) застосовуються настільки, наскільки вони є сумісними з цим Протоколом.

Стаття 9 Заяви і застереження

1. Якщо Сторона зробила заяву відповідно до статті 36 Конвенції (994_101), вона може зробити подібну заяву щодо статей 4 і 6 цього Протоколу під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання.

2. Якщо Сторона зробила застереження відповідно до пункту 1 статті 37 Конвенції (994_101) щодо обмеження застосування визначення злочинів, що пов'язані з одержанням хабара та визначені у статті 5 Конвенції, вона може зробити подібне застереження щодо статей 4 і 6 цього Протоколу під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання. Будь-яке інше застереження, зроблене Стороною відповідно до статті 37 Конвенції, застосовується також до цього Протоколу, якщо тільки така Сторона не заявить про інше під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання.

3. Жодні інші застереження не дозволяються.

Стаття 10 Підписання та набуття чинності

1. Цей Протокол відкрито для підписання державами, які підписали Конвенцію (994_101). Такі держави можуть висловити свою згоду на його обов'язковість для них шляхом:

¹ **Присяжний** – це особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. Див.:]<https://kyivobljust.gov.ua/news/direction/hto-taki-prisyajni-yak-nimi-stati-ta-yaki-spravi-rozglyadayutsya-za-ih-uchastyu>

- a) підписання без застереження щодо ратифікації, прийняття чи затвердження; або
- b) підписання із застереженням щодо ратифікації, прийняття чи затвердження з подальшою ратифікацією, прийняттям чи затвердженням.

2. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

3. Цей Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку п'ять держав висловили свою згоду на обов'язковість для них Протоколу відповідно до положень пунктів 1 і 2, і тільки після набуття чинності Конвенцією (994_101).

4. Для будь-якої держави, що висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї Протоколу після набуття ним чинності, Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати висловлення нею своєї згоди про обов'язковість для неї Протоколу відповідно до положень пунктів 1 і 2.

5. Держава, яка підписала цей Протокол, не може ратифікувати, прийняти або затвердити його без одночасного чи попереднього висловлення своєї згоди на обов'язковість для неї Конвенції.

Стаття 11 Приєднання до Протоколу

1. Будь-яка держава або Європейське Співтовариство, що приєдналися до Конвенції, може приєднатися до цього Протоколу після набуття ним чинності.

2. Для будь-якої держави або Європейського Співтовариства, що приєдналися до Протоколу, він набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання документа про приєднання Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 12 Територіальне застосування

1. Будь-яка держава або Європейське Співтовариство під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття, затвердження чи приєднання може визначити територію (території), до якої застосовуватиметься цей Протокол.

2. Будь-яка Сторона може в будь-який інший час після цього заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цього Протоколу на будь-яку іншу територію або території, визначені у заяві, за міжнародні відносини яких вона є відповідальною або від імені яких вона уповноважена брати зобов'язання. Для такої території Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може, щодо будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи. Таке відкликання набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 13 Денонсація

1. Будь-яка Сторона може в будь-який час денонсувати цей Протокол шляхом повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

3. Денонсація Конвенції (994_101) автоматично приводить до денонсації цього Протоколу.

Стаття 14 Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради Європи та будь-яку державу або Європейське Співтовариство, що приєдналися до цього Протоколу, про:

- a) будь-яке підписання цього Протоколу;

b) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття, затвердження чи приєднання;

c) будь-яку дату набуття чинності цим Протоколом відповідно до статей 10, 11 та 12;

d) будь-яку заяву чи будь-яке застереження, зроблене відповідно до статей 9 та 12;

e) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або інформацію, що стосується цього Протоколу.

На посвідчення чого нижчепідписані належним чином на те уповноважені представники підписали цей Протокол. Вчинено у Страсбурзі 15 травня 2003 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є рівно автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає завірені копії кожній Стороні, яка підписала або приєдналася до цього Протоколу.

AKT

Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі
(Документ 994_055, чинний, поточна редакція — Прийняття від 01.08.1975)

Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе

Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе, начавшееся в Хельсинки 3 июля 1973 года и продолжавшееся в Женеве с 18 сентября 1973 года по 21 июля 1975 года, было завершено в Хельсинки 1 августа 1975 года Высокими Представителями Австрии, Бельгии, Болгарии, Венгрии, Германской Демократической Республики, Федеративной Республики Германии, Греции, Дании, Ирландии, Исландии, Испании, Италии, Канады, Кипра, Лихтенштейна, Люксембурга, Мальты, Монако, Нидерландов, Норвегии, Польши, Португалии, Румынии, Сан-Марино, Святейшего Престола, Соединенного Королевства, Соединенных Штатов Америки, Союза Советских Социалистических Республик, Турции, Финляндии, Франции, Чехословакии, Швейцарии, Швеции и Югославии.

Во время начального и заключительного этапов Совещания перед его участниками в качестве почетного гостя выступил Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций. В ходе второго этапа Совещания внесли свои вклады Генеральный директор ЮНЕСКО и Исполнительный секретарь Европейской экономической комиссии ООН.

Во время заседаний второго этапа Совещания были сделаны также вклады по различным пунктам повестки дня представителями следующих неучаствующих средиземноморских государств: Алжирской Народной Демократической Республики, Арабской Республики Египет, Израиля, Королевства Марокко, Сирийской Арабской Республики, Тунисской Республики.

Вдохновляемые политической волей, в интересах народов, к улучшению и активизации их отношений, содействию в Европе миру, безопасности, справедливости и сотрудничеству, сближению между ними, а также с другими государствами мира,

Преисполненные решимости в этой связи придать полную действенность результатам Совещания и обеспечить использование плодов, вытекающих из этих результатов, между их государствами и во всей Европе и тем самым расширять, углублять и сделать поступательным и прочным процесс разрядки,

Высокие Представители государств-участников торжественно приняли следующее:

- вопросы, относящиеся к безопасности в Европе Государства-участники Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, подтверждая свою цель содействия улучшению отношений между ними и обеспечения условий, в которых их народы могут жить в условиях подлинного и прочного мира, будучи ограждены от любой угрозы или покушения на их безопасность;

- убежденные в необходимости прилагать усилия к тому, чтобы делать разрядку как непрерывным, так и все более жизнеспособным и всесторонним процессом, всеобщим по охвату, и в том, что претворение в жизнь результатов Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе будет одним из крупнейших вкладов в этот процесс;

- считая, что солидарность между народами, как и общность стремления государств-участников к достижению целей, как они выдвинуты Совещанием по безопасности и сотрудничеству в Европе, должны вести к развитию лучших и более тесных отношений между ними во всех областях и, таким образом, к преодолению противостояния, проистекающего из характера их отношений в прошлом, и к лучшему взаимопониманию;

- памятуя о своей общей истории и признавая, что существование общих элементов в их традициях и ценностях может помогать им в развитии их отношений, и исполненные желания изыскивать, полностью принимая во внимание своеобразие и разнообразие их позиций и взглядов, возможности объединять их усилия с тем, чтобы преодолевать недоверие и укреплять доверие, разрешать проблемы, которые их разделяют, и

сотрудничать в интересах человечества;

- признавая неделимость безопасности в Европе, как и свою общую заинтересованность в развитии сотрудничества во всей Европе и между собой, и выражая свое намерение предпринимать соответственно усилия;

- признавая тесную связь между миром и безопасностью в Европе и в мире в целом и сознавая необходимость для каждого из них вносить свой вклад в укрепление международного мира и безопасности и в содействие основным правам, экономическому и социальному прогрессу и благополучию всех народов;

приняли следующее:

- Декларация принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях Государства-участники, подтверждая свою приверженность миру, безопасности и справедливости и процессу развития дружественных отношений и сотрудничества;

- признавая, что эта приверженность, отражающая интересы и чаяния народов, воплощает для каждого государства-участника ответственность сейчас и в будущем, повысившуюся в результате опыта прошлого;

- подтверждая, в соответствии с их членством в Организации Объединенных Наций и в соответствии с целями и принципами Организации Объединенных Наций, свою полную и активную поддержку Организации Объединенных Наций и повышению ее роли и эффективности в укреплении международного мира, безопасности и справедливости и в содействии решению международных проблем, как и развитию дружественных отношений и сотрудничества между государствами;

- выражая свою общую приверженность принципам, которые изложены ниже и которые находятся в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций (995_010), а также свою общую волю действовать, в применении этих принципов, в соответствии с целями и принципами Устава Организации Объединенных Наций;

- заявляют о своей решимости уважать и применять в отношении каждого из них со всеми другими государствами-участниками, независимо от их политических, экономических и социальных систем, а также их размера, географического положения и уровня экономического развития, следующие принципы, которые все имеют первостепенную важность и которыми они будут руководствоваться во взаимных отношениях:

I. Суверенное равенство, уважение прав, присущих суверенитету.

Государства-участники будут уважать суверенное равенство¹ и своеобразие друг друга, а также все права, присущие их суверенитету и охватываемые им, в число которых входит, в частности, право каждого государства на юридическое равенство, на территориальную целостность, на свободу и политическую независимость.

Они будут также уважать право друг друга свободно выбирать и развивать свои политические, социальные, экономические и культурные системы, равно как и право устанавливать свои законы и административные правила.

В рамках международного права все государства-участники имеют равные права и обязанности. Они будут уважать право друг друга определять и осуществлять по своему усмотрению их отношения с другими государствами согласно международному праву и в духе настоящей Декларации.

Они считают, что их границы могут изменяться, в соответствии с международным правом, мирным путем и по договоренности. Они имеют также право принадлежать или не принадлежать к международным организациям, быть или не быть участником двусторонних или многосторонних договоров, включая право быть или не быть

¹ **СУВЕРЕННОЕ РАВЕНСТВО ГОСУДАРСТВ** - один из важнейших принципов международного права, составляющий основу современных международных отношений. ... Юридическое **равенство** государств не означает их фактического **равенства**, что учитывается в реальных международных отношениях - *material z Wikipeдії — вільної енциклопедії*.

участником союзных договоров; они также имеют право на нейтралитет.

II. Неприменение силы или угрозы силой¹.

Государства-участники будут воздерживаться в их взаимных, как и вообще в их международных отношениях от применения силы или угрозы силой как против территориальной целостности или политической независимости любого государства, так и каким-либо другим образом, несовместимым с целями Объединенных Наций и с настоящей Декларацией. Никакие соображения не могут использоваться для того, чтобы обосновывать обращение к угрозе силой или к ее применению в нарушение этого принципа.

Соответственно государства-участники будут воздерживаться от любых действий, представляющих собой угрозу силой или прямое или косвенное применение силы против другого государства-участника. Равным образом они будут воздерживаться от всех проявлений силы с целью принуждения другого государства-участника к отказу от полного осуществления его суверенных прав. Равным образом они будут также воздерживаться в их взаимных отношениях от любых актов репрессалий с помощью силы.

Никакое такое применение силы или угрозы силой не будет использоваться как средство урегулирования споров или вопросов, которые могут вызвать споры между ними.

III. Нерушимость границ.

Государства-участники рассматривают как нерушимые все границы друг друга, как и границы всех государств в Европе, и поэтому они будут воздерживаться сейчас и в будущем от любых посягательств на эти границы.

Они будут, соответственно, воздерживаться также от любых требований или действий, направленных на захват и узурпацию части или всей территории любого государства-участника.

Категория «нерушимость границ» требует упоминание того факта, что ее появление, как принципа государственной политики, ограничено временными рамками – имеет свое начало.

IV. Территориальная целостность государств².

Государства-участники будут уважать территориальную целостность каждого из государств-участников.

В соответствии с этим они будут воздерживаться от любых действий, несовместимых с целями и принципами Устава Организации Объединенных Наций (995_010), против территориальной целостности, политической независимости или единства любого государства-участника и, в частности, от любых таких действий, представляющих собой применение силы или угрозу силой.

Государства-участники будут равным образом воздерживаться от того, чтобы превращать территорию друг друга в объект военной оккупации или других прямых или косвенных мер применения силы в нарушение международного права или в объект приобретения с помощью таких мер или угрозы их осуществления. Никакая оккупация или приобретение такого рода не будет признаваться законной.

V. Мирное урегулирование споров.

Государства-участники будут разрешать споры между ними мирными средствами таким образом, чтобы не подвергать угрозе международный мир и безопасность и справедливость.

Для характеристики V раздела Заключительного акта Совещания по безопасности и

¹ **Угроза применения силы (также угроза силой)** — в международных отношениях действия, создающие внешнюю угрозу территориальной целостности или политической независимости государства.

² **Территориальная целостность** или **территориальная неприкосновенность** (в редких случаях — **интеграция**) **государства** — принцип международного публичного права, согласно которому территория **государства** является неприкосновенной от посягательств со стороны других **государств** путём применения военной силы или угрозы силой - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

сотрудничеству в Европе, нужно дать формулировку категории «международный спор». Так, международный спор - это особые отношения политико-правового характера, которые формируются между субъектами в количестве более чем одно лицо (два или более лиц) международного права и отражают несогласованность, которая существует в рамках таких отношений.

Изучая способы разрешения споров между государствами, можно выделить следующие их виды:

- дипломатический способ;
- судебный.

Выработанные в процессе многовековой практики международного общения государств средства разрешения споров впервые получили нормативное закрепление в Гаагских конвенциях 1899 и 1907 гг¹.

Они будут добросовестно и в духе сотрудничества прилагать усилия к тому, чтобы в короткий срок прийти к справедливому решению, основанному на международном праве.

В этих целях они будут использовать такие средства, как переговоры, обследование, посредничество, примирение, арбитраж, судебное разбирательство или иные мирные средства по их собственному выбору, включая любую процедуру урегулирования, согласованную до возникновения споров, в которых они были бы сторонами.

В случае, если стороны в споре не достигнут разрешения спора путем одного из вышеупомянутых мирных средств, они будут продолжать искать взаимно согласованные пути мирного урегулирования спора.

Государства-участники, являющиеся сторонами в споре между ними, как и другие государства-участники, будут воздерживаться от любых действий, которые могут ухудшить положение в такой степени, что будет поставлено под угрозу поддержание международного мира и безопасности, и тем самым сделать мирное урегулирование спора более трудным.

VI. Невмешательство во внутренние дела².

Государства-участники будут воздерживаться от любого вмешательства, прямого или косвенного, индивидуального или коллективного во внутренние или внешние дела, входящие во внутреннюю компетенцию другого государства-участника, независимо от их взаимоотношений. Они будут, соответственно, воздерживаться от любой формы вооруженного вмешательства или угрозы такого вмешательства против другого государства-участника. Они будут точно так же при всех обстоятельствах воздерживаться от любого другого акта военного или политического, экономического или другого принуждения, направленного на то, чтобы подчинить своим собственным интересам

¹ На первой и второй мирных конференциях в Гааге в 1899 и 1907 годах приняты международные конвенции о законах и обычаях войны, включённые в комплекс норм международного гуманитарного права. Первая Гаагская конференция 1899 года - Мирная конференция была созвана по инициативе императора России Николая II 29 августа 1898 года. Конференция открылась 18 (6) мая, в день рождения Императора, и проходила по 29 (17) июля. Участвовало 26 государств (Россия, Османская империя, Германия, Австро-Венгрия, Италия, Франция, Испания, Великобритания, Нидерланды, Бельгия, Швейцария, Швеция, Дания, Болгария, Сербия, Черногория, Греция, Португалия, Лихтенштейн, Люксембург, Япония, Китай, Сиама, Персия, США, Мексика). Председатель — барон Стааль. Делегаты Гаагской конференции 1899 года.

Приняла 3 конвенции:

- О мирном решении международных столкновений;
- О законах и обычаях сухопутной войны;
- О применении к морской войне начал Женевской конвенции 10 августа 1864 года.

А также 3 декларации:

- О запрещении на пятилетний срок метания снарядов и взрывчатых веществ с воздушных шаров или при помощи иных подобных новых способов;
- О неупотреблении снарядов, имеющих единственным назначением распространять удушающие или вредоносные газы;
- О неупотреблении пуль, легко разворачивающихся или сплюсывающихся в человеческом теле.

² Принцип невмешательства во внутренние дела государств зафиксирован в п. 7 ст. 2 Устава ООН. ... Государства должны воздерживаться от любой формы вооруженного вмешательства или применения угрозы подобного вмешательства против другого государства - материал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

осуществление другим государством-участником прав, присущих его суверенитету, и таким образом обеспечить себе преимущества любого рода. Соответственно они будут, в том числе, воздерживаться от оказания прямой или косвенной помощи террористической деятельности или подрывной, или другой деятельности, направленной на насильственное свержение режима другого государства-участника.

VII. Уважение прав человека и основных свобод, включая свободу мысли, совести, религии и убеждений Государства-участники будут уважать права человека и основные свободы, включая свободу мысли, совести, религии и убеждений, для всех, без различия расы, пола, языка и религии. Они будут поощрять и развивать эффективное осуществление гражданских, политических, экономических, социальных, культурных и других прав и свобод, которые все вытекают из достоинства, присущего человеческой личности, и являются существенными для ее свободного и полного развития. В этих рамках государства-участники будут признавать и уважать свободу личности исповедовать, единолично или совместно с другими, религию или веру, действуя согласно велению собственной совести.

Государства-участники, на чьей территории имеются национальные меньшинства, будут уважать право лиц, принадлежащих к таким меньшинствам, на равенство перед законом, будут предоставлять им полную возможность фактического пользования правами человека и основными свободами и будут таким образом защищать их законные интересы в этой области.

Польский учёный Владислав Чаплинский¹ даёт следующее определение категории «национальные меньшинства». «Национальное меньшинство — это национальная группа, консолидированная и живущая в одном из регионов государства (из чего вытекает её естественное стремление к получению автономии), характеризующаяся сформировавшимся ощущением внутреннего единства и вместе с тем стремящаяся сохранить свои специфические черты — язык, культуру и т. д.».

Государства-участники признают всеобщее значение прав человека и основных свобод, уважение которых является существенным фактором мира, справедливости и благополучия, необходимых для обеспечения развития дружественных отношений и сотрудничества между ними, как и между всеми государствами. Они будут постоянно уважать эти права и свободы в своих взаимных отношениях и будут прилагать усилия, совместно и самостоятельно, включая в сотрудничестве с Организацией Объединенных Наций, в целях содействия всеобщему и эффективному уважению их. Они подтверждают право лиц знать свои права и обязанности в этой области и поступать в соответствии с ними. В области прав человека и основных свобод государства-участники будут действовать в соответствии с целями и принципами Устава ООН (995_010) и Всеобщей декларацией прав человека (995_015). Они будут также выполнять свои обязательства, как они установлены в международных декларациях и соглашениях в этой области, включая в том числе Международные пакты о правах человека (995_042, 995_043), если они ими связаны.

VIII. Равноправие и право народов распоряжаться своей судьбой.

Государства-участники будут уважать равноправие и право народов распоряжаться своей судьбой, действуя постоянно в соответствии с целями и принципами Устава ООН (995_010) и соответствующими нормами международного права, включая те, которые относятся к территориальной целостности государств.

Исходя из принципа равноправия и права народов распоряжаться своей судьбой, все народы всегда имеют право в условиях полной свободы определять, когда и как они желают, свой внутренний и внешний политический статус без вмешательства извне и осуществлять по своему усмотрению свое политическое, экономическое, социальное и культурное развитие.

---

¹ **Владислав Анджей Чаплинский** (родился 25 ноября 1954 года в Гданьске) - польский юрист, юрисконсульт, профессор юридических наук, специализирующийся в области права Европейского Союза и международного публичного права - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

VIII раздел Заключительного акта Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, основывается на важности определения главного принципа конституционного статуса человека, который определяет/подчеркивает юридическое равенство граждан перед законом и судом.

Государства-участники подтверждают всеобщее значение уважения и эффективного осуществления равноправия и права народов распоряжаться своей судьбой для развития дружественных отношений между ними, как и между всеми государствами; они напоминают также о важности исключения любой формы нарушения этого принципа.

IX. Сотрудничество между государствами.

Государства-участники будут развивать свое сотрудничество друг с другом, как и со всеми государствами, во всех областях в соответствии с целями и принципами Устава ООН (995_010). Развивая свое сотрудничество, государства-участники будут придавать особое значение областям, как они определены в рамках Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, причем каждый из них будет вносить свой вклад в условиях полного равенства.

Даная глава подчеркивает значение взаимоотношений государств, то есть речь идет о коллаборации. Процесс совместного функционирования в какой-либо области более двух людей или организаций для разрешения совместных целей через обмен знаниями, обучение и достижение единства называется коллаборацией или сотрудничеством.

Они будут стремиться, развивая свое сотрудничество как равные, содействовать взаимопониманию и доверию, дружественным и добрососедским отношениям между собой, международному миру, безопасности и справедливости. Они будут равным образом стремиться, развивая свое сотрудничество, повышать благосостояние народов и способствовать претворению в жизнь их чаяний, используя, в частности, выгоды, вытекающие из расширяющегося взаимного ознакомления и из прогресса и достижений в экономической, научной, технической, социальной, культурной и гуманитарной областях. Они будут предпринимать шаги по содействию условиям, благоприятствующим тому, чтобы делать эти выгоды доступными для всех; они будут учитывать интересы всех в сокращении различий в уровнях экономического развития и, в частности, интересы развивающихся стран во всем мире.

Они подтверждают, что правительства, учреждения, организации и люди могут играть соответствующую и положительную роль в содействии достижению этих целей их сотрудничества.

Они будут стремиться, расширяя свое сотрудничество, как это определено выше, развивать более тесные отношения между собой на лучшей и более прочной основе на благо народов.

X. Добросовестное выполнение обязательств по международному праву.

Государства-участники будут добросовестно выполнять свои обязательства по международному праву, как те обязательства, которые вытекают из общепризнанных принципов и норм международного права, так и те обязательства, которые вытекают из соответствующих международному праву договоров или других соглашений, участниками которых они являются. При осуществлении своих суверенных прав, включая право устанавливать свои законы и административные правила, они будут соотноситься со своими юридическими обязательствами по международному праву; они будут, кроме того, учитывать должным образом и выполнять положения Заключительного акта Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе.

Государства-участники подтверждают, что в том случае, когда обязательства членов Организации Объединенных Наций по Уставу Организации Объединенных Наций (995_010) окажутся в противоречии с их обязательствами по какому-либо договору или другому международному соглашению, преимущественную силу имеют их обязательства по Уставу в соответствии со статьей 103 Устава ООН¹. Все принципы, изложенные выше,

¹ В том случае, когда обязательства Членов Организации по настоящему Уставу окажутся в противоречии с их обязательствами по какому-либо другому международному соглашению, преимущественную силу имеют обязательства по настоящему Уставу.

имеют первостепенную важность, и, следовательно, они будут одинаково и неукоснительно применяться при интерпретации каждого из них с учетом других.

Государства-участники выражают свою решимость полностью уважать и применять эти принципы, как они изложены в настоящей Декларации, во всех аспектах к их взаимным отношениям и сотрудничеству с тем, чтобы обеспечить каждому государству-участнику преимущества, вытекающие из уважения и применения этих принципов всеми. Государства-участники, учитывая должным образом изложенные выше принципы и, в частности, первую фразу десятого принципа "Добросовестное выполнение обязательств¹ по международному праву", отмечают, что настоящая Декларация не затрагивает их прав и обязательств, как и соответствующих договоров и других соглашений и договоренностей.

Государства-участники выражают убеждение в том, что уважение этих принципов будет способствовать развитию нормальных и дружественных отношений и прогрессу сотрудничества между ними во всех областях. Они также выражают убеждение в том, что уважение этих принципов будет способствовать развитию политических контактов между ними, которые, в свою очередь, будут содействовать лучшему взаимному пониманию их позиций и взглядов. Государства-участники заявляют о своем намерении осуществлять свои отношения со всеми другими государствами в духе принципов, изложенных в настоящей Декларации.

b) Вопросы, относящиеся к претворению в жизнь некоторых из принципов, изложенных выше;

i) Государства-участники, подтверждая, что они будут уважать и претворять в жизнь положение о неприменении силы или угрозы силой, и убежденные в необходимости сделать его действенным законом международной жизни, заявляют, что они будут уважать и выполнять в их отношениях друг с другом, в том числе следующие положения, которые находятся в соответствии с Декларацией принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях:

- претворять в жизнь и выражать всеми путями и во всех формах, которые они сочтут подходящими, обязанность воздерживаться от угрозы силой или ее применения в отношениях друг с другом.

- Воздерживаться от какого-либо применения вооруженных сил, несовместимого с целями и принципами Устава ООН (995_010) и положениями Декларации принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях, против другого государства-участника, в особенности от вторжения или нападения на его территорию.

- Воздерживаться от всех проявлений силы с целью принуждения другого государства-участника к отказу от полного осуществления его суверенных прав.

- Воздерживаться от любого акта экономического принуждения², направленного на подчинение своим интересам осуществления другим государством-участником прав, присущих его суверенитету, и обеспечение себе таким образом преимуществ любого рода.

- Принимать эффективные меры, которые в силу их охвата и характера являются шагами в направлении достижения в конечном итоге всеобщего и полного разоружения под строгим и эффективным международным контролем.

- Содействовать всеми средствами, которые каждое из них сочтет подходящими, созданию атмосферы доверия и уважения между народами, отвечающей их обязанности воздерживаться от пропаганды агрессивных войн или любого применения силы или

¹ В соответствии с принципом добросовестного выполнения международных обязательств (*pacta sunt servanda*) государства обязаны добросовестно выполнять взятые на себя международные обязательства. Принцип *pacta sunt servanda* включает в себя несколько аспектов измерений.

² **Принуждение в экономике** – это способность одного субъекта экономических отношений навязывать свои цели другим - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

угрозы силой, несовместимыми с целями Объединенных Наций и с Декларацией принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях против другого государства-участника.

- Прилагать все усилия к тому, чтобы разрешить любые споры между ними, продолжение которых могло бы угрожать поддержанию международного мира и безопасности в Европе, исключительно мирными средствами, и прежде всего стараться разрешить споры при помощи мирных средств, указанных в статье 33 Устава ООН (995_010).

Воздерживаться об любых действий, которые могли бы затруднить мирное урегулирование споров между государствами-участниками.

ii) Государства-участники, подтверждая свою решимость разрешать свои споры, как это определено в принципе мирного урегулирования споров; убежденные в том, что мирное урегулирование споров является дополнением неприменения силы или угрозы силой, причем оба фактора являются существенными, хотя и не исключительными, для поддержания и укрепления мира и безопасности; желая укрепить и усовершенствовать имеющиеся в их распоряжении средства мирного урегулирования споров;

1. Полны решимости продолжить рассмотрение и разработку общеприемлемого метода мирного урегулирования споров, направленного на дополнение существующих средств, и с этой целью работу по "Проекту конвенции о Европейской системе мирного урегулирования споров"¹, представленному Швейцарией на втором этапе Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, как и по другим предложениям, относящимся к нему и направленным на разработку такого метода.

2. Принимают решение, что по приглашению Швейцарии будет созвано совещание экспертов всех государств-участников с целью выполнения задания, изложенного в пункте 1, в рамках и при соблюдении процедур дальнейших шагов после Совещания, определенных в разделе "Дальнейшие шаги после Совещания".

3. Это совещание экспертов состоится после встречи представителей, назначенных министрами иностранных дел государств-участников, запланированной в соответствии с разделом "Дальнейшие шаги после Совещания" на 1977 год; результаты работы этого совещания экспертов будут представлены правительствам.

2 Документ по мерам укрепления доверия и некоторым аспектам безопасности и разоружения

Государства-участники, желая устранить причины напряженности, которая может существовать между ними, и тем самым внести вклад в укрепление мира и безопасности в мире;

- исполненные решимости укреплять доверие между собой и этим содействовать упрочению стабильности и безопасности в Европе;

- исполненные решимости также воздерживаться в их взаимных, как и вообще в их международных отношениях от применения силы или угрозы силой как против территориальной целостности или политической независимости любого государства, так и каким-либо другим образом, несовместимым с целями Объединенных Наций и с принятой в этом Заключительном акте Декларацией принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях;

- признавая необходимость содействовать уменьшению опасности вооруженного конфликта, неправильного понимания или неправильной оценки военной деятельности, которая могла бы вызвать опасения, в частности, в условиях, когда у государств-участников отсутствует ясная и своевременная информация о характере такой деятельности;

- принимая во внимание соображения, относящиеся к усилиям, направленным на уменьшение напряженности и содействие разоружению;

¹ Смот. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055/conv?lang=en

- признавая, что обмен по приглашению наблюдателями на военных учениях будет содействовать контактам и взаимопониманию;
- изучив вопрос о предварительном уведомлении о крупных передвижениях войск применительно к укреплению доверия;
- признавая, что имеются другие средства, при помощи которых отдельные государства могут дополнительно вносить вклад в достижение их общих целей;
- убежденные в политической важности предварительного уведомления о крупных военных учениях для содействия взаимопониманию и укреплению доверия, стабильности и безопасности;
- принимая ответственность каждого из них за то, чтобы содействовать этим целям и осуществлять эту меру в соответствии с согласованными критериями и условиями, что существенно для достижения этих целей;
- признавая, что эта мера, вытекающая из политического решения, опирается на добровольную основу; приняли следующее:

I. Предварительное уведомление о крупных военных учениях.

Они будут уведомлять о своих крупных военных учениях¹ все другие государства-участники по обычным дипломатическим каналам в соответствии со следующими положениями:

Уведомления будут даваться о крупных военных учениях сухопутных войск общей численностью более 25000 человек, проводимых самостоятельно или совместно с любыми возможными военно-воздушными или военно-морскими компонентами (в этом контексте слово "войска" включает амфибийные и воздушно-десантные войска). В случае самостоятельных учений амфибийных или воздушно-десантных войск, или совместных учений, в которых они участвуют, эти войска будут также включаться в эту численность. Уведомления могут также даваться в случае совместных учений, которые не достигают указанной выше численности, но в которых участвуют сухопутные войска вместе со значительным количеством амфибийных или воздушно-десантных войск или тех и других. Уведомления будут даваться о крупных военных учениях, которые проводятся в Европе на территории какого-либо государства-участника, а также, если это применимо, в прилегающих морском районе и воздушном пространстве. В случае, если территория государства-участника простирается за пределы Европы, предварительные уведомления должны даваться только об учениях, которые проводятся в пределах 250 км от его границы, обращенной в сторону любого другого европейского государства-участника или общей с ним, однако, для государства-участника нет необходимости давать уведомление в случае, когда этот район также примыкает к его границе, обращенной в сторону неевропейского неучаствующего государства или общей с ним. Уведомления будут направляться за 21 день или более до начала учения при ближайшей возможности до даты его начала, если учение будет назначено за более короткий срок. Уведомление будет содержать информацию о наименовании, если таковое присваивается, общей цели учения, участвующих в нем государствах, типе или типах и численности участвующих войск, районе и предполагаемом сроке его проведения. Государства-участники будут также, если возможно, предоставлять соответствующую дополнительную информацию, в частности, такую, которая касается компонентов участвующих сил и времени привлечения этих сил.

¹ **Военные учения** — мероприятия боевой учёбы, представляющие собой решение войсками задач на местности в условиях, наиболее приближённых к боевым. Крупные двусторонние военные учения называют манёврами (в обычной речи манёврами могут называть любые военные учения). Военные учения в том или ином виде проводились всеми армиями, авиациями и флотами мира, начиная с античных времён. Военные учения являются высшей формой боевой подготовки и одновременно контрольной проверкой полевой, воздушной и морской выучки личного и командного состава. Учения направлены на приобретение и закрепление боевых навыков, боевого слаживания частей и подразделений для проведения боевых операций, использования военной техники, а также на отработку различных тактических и стратегических сценариев потенциально возможного вооружённого конфликта - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

Предварительное уведомление о других военных учениях

Государства-участники признают, что они могут содействовать дальнейшему укреплению доверия и упрочению безопасности и стабильности и с этой целью могут также уведомлять о военных учениях меньшего масштаба другие государства-участники, особенно те, которые расположены вблизи района проведения таких учений.

С этой же целью государства-участники признают также, что они могут уведомлять о других военных учениях, проводимых ими.

Обмен наблюдателями.

Государства-участники будут приглашать другие государства-участники, в добровольном порядке и на двусторонней основе, в духе взаимности и доброй воли в отношении всех государств-участников, направлять наблюдателей для присутствия на военных учениях.

Приглашающее государство будет в каждом случае определять количество наблюдателей, порядок и условия их участия и предоставлять другую информацию, которую оно может счесть полезной. Оно будет обеспечивать соответствующие условия и оказывать гостеприимство.

Приглашение будет направляться по обычным дипломатическим каналам настолько заблаговременно, насколько это возможно.

Предварительное уведомление о крупных передвижениях войск.

В соответствии с Заключительными рекомендациями Хельсинкских консультаций государства-участники изучили вопрос о предварительном уведомлении о крупных передвижениях войск в качестве меры укрепления доверия.

Соответственно государства-участники признают, что они могут, по своему собственному усмотрению и с целью содействия укреплению доверия, уведомлять о крупных передвижениях своих войск.

В этом же духе государствами-участниками Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе будет предпринято дальнейшее рассмотрение вопроса о предварительном уведомлении о крупных передвижениях войск, имея в виду, в частности, опыт, приобретенный в ходе осуществления мер, которые изложены в настоящем документе. Другие меры по укреплению доверия Государства-участники признают, что имеются другие средства, с помощью которых можно содействовать их общим целям. В частности, они будут с должным учетом взаимности и с целью лучшего взаимопонимания содействовать обменов по приглашению между военным персоналом, включая визиты военных делегаций.

С тем, чтобы сделать более полным вклад в их общую цель укрепления доверия, государства-участники, осуществляя свою военную деятельность в районе, охватываемом положениями о предварительном уведомлении о крупных военных учениях, будут должным образом принимать во внимание и уважать эту цель.

Они признают также, что опыт, приобретенный в результате осуществления положений, изложенных выше, вместе с последующими усилиями мог бы вести к развитию и расширению мер, направленных на укрепление доверия.

II Вопросы, относящиеся к разоружению.

Государства-участники признают заинтересованность всех их в усилиях, направленных на уменьшение военного противостояния и на содействие разоружению, которые призваны дополнить политическую разрядку в Европе и укрепить их безопасность. Они убеждены в необходимости принятия эффективных мер в этих областях, которые в силу их охвата и характера являются шагами в направлении достижения в конечном итоге всеобщего и полного разоружения под строгим и эффективным международным контролем и которые должны привести к укреплению мира и безопасности во всем мире.

III Общие соображения.

Рассмотрев взгляды, выраженные по различным вопросам, относящимся к

укреплению безопасности в Европе путем совместных усилий, направленных на содействие разрядке и разоружению, государства-участники, когда они вовлечены в такие усилия, будут, в этом контексте, исходить, в частности, из следующих существенных соображений:

- взаимодополняющий характер политических и военных аспектов безопасности;
- взаимное соотношение между безопасностью каждого государства-участника и безопасностью в Европе в целом и соотношение, которое, в более широком контексте всемирной безопасности, существует между безопасностью в Европе и безопасностью в районе Средиземного моря;
- уважение интересов безопасности всех государств-участников Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе, присущих их суверенному равенству;
- важность того, чтобы участники форумов, в которых ведутся переговоры, проявляли заботу о предоставлении на подходящей основе другим государствам-участникам Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе информации о соответствующем развитии, прогрессе и результатах и, с другой стороны, оправданная заинтересованность любого из этих государств в том, чтобы его взгляды были рассмотрены.

Сотрудничество в области экономики, науки и техники и окружающей среды.

Государства-участники, убежденные в том, что их усилия, направленные на развитие сотрудничества в области торговли, промышленности, науки и техники, окружающей среды, а также в других областях экономической деятельности, способствуют укреплению мира и безопасности в Европе и во всем мире, признавая, что сотрудничество в этих областях способствовало бы экономическому и социальному прогрессу и улучшению условий жизни, сознавая различия в их экономических и социальных системах, подтверждая свою готовность интенсифицировать такое сотрудничество друг с другом независимо от их систем, признавая, что такое сотрудничество с учетом различий в уровнях экономического развития может развиваться на основе равенства и обоюдного удовлетворения партнеров и взаимности, позволяющей в целом справедливое распределение выгод и обязательств сравнимого объема, при соблюдении двусторонних и многосторонних соглашений, имея в виду интересы развивающихся стран во всем мире, в том числе среди стран-участниц, коль скоро в экономическом отношении они находятся на уровне развивающихся, подтверждая свою готовность сотрудничать для достижения целей и задач, поставленных соответствующими органами Организации Объединенных Наций в документах относительно развития, при том понимании, что каждое государство-участник придерживается позиции, которую оно по ним заняло; уделяя особое внимание наименее развитым странам, убежденные в том, что растущая экономическая взаимозависимость в мире побуждает к более действенным общим усилиям для решения основных мировых хозяйственных проблем, таких как продовольственные, энергетические, сырьевые и валютно-финансовые, и подчеркивает тем самым необходимость содействия развитию устойчивых и справедливых международных экономических отношений, что способствовало бы долговременному и разностороннему экономическому развитию всех стран, учитывая работу, уже проделанную соответствующими международными организациями, и желая воспользоваться возможностями, предоставляемыми этими организациями, в частности, Европейской экономической комиссией ООН, для претворения в жизнь положений заключительных документов Совещания, считая, что основные направления и конкретные рекомендации, содержащиеся в нижеследующих текстах, имеют целью способствовать дальнейшему развитию их экономических взаимоотношений, и будучи убежденными, что их сотрудничество в этой области должно осуществляться при полном соблюдении принципов, регулирующих отношения между государствами-участниками, как они изложены в соответствующем документе, приняли следующее:

1. Торговля.

Общие положения.

Государства-участники, сознавая растущую роль международной торговли как одного из наиболее важных факторов экономического роста и социального прогресса;

- признавая, что торговля является одной из основных областей их сотрудничества, и имея в виду, что положения, содержащиеся в вышеприведенной преамбуле, применяются, в частности, к этой области;

- считая, что объем и структура торговли между государствами-участниками не во всех случаях отвечают возможностям, которые открывает современный уровень их экономического и научно-технического развития;

- исполнены решимости содействовать на основе модальностей их экономического сотрудничества расширению их взаимной торговли и обмена услугами и обеспечивать благоприятные условия для такого развития;

- признают благотворное воздействие на развитие торговли, которое может быть результатом применения режима наибольшего благоприятствования;

- будут поощрять расширение торговли в возможно более широком многостороннем плане, стремясь при этом использовать различные торгово-экономические возможности;

- признают значение двусторонних и многосторонних межправительственных и других соглашений для развития торговли на долговременной основе;

- отмечают значение валютно-финансовых вопросов для развития международной торговли и будут стремиться решать их таким образом, чтобы содействовать устойчивому росту товарооборота;

- будут стремиться сокращать или постепенно устранять всякого рода препятствия на пути развития торговли;

- будут способствовать устойчивому росту торговли, избегая, насколько это возможно, резких колебаний в их товарообороте;

- считают, что их торговля различными товарами должна осуществляться таким образом, чтобы не причинять или не угрожать причинить серьезный ущерб внутренним рынкам этих товаров, а в отдельных случаях - дезорганизацию рынка, в частности, в ущерб местным производителям аналогичных или непосредственно конкурирующих товаров; что касается понятия дезорганизации рынка, то имеется в виду, что оно не может использоваться вопреки соответствующим положениям их международных соглашений; если они будут прибегать к защитным мерам, то они будут действовать в соответствии с их обязательствами в этой области, вытекающими из международных соглашений, стороной которых они являются, и будут учитывать интересы непосредственно затрагиваемых сторон;

- будут уделять должное внимание мерам по содействию развитию торговли и диверсификации ее структуры;

- отмечают, что рост и диверсификация торговли способствовали бы расширению возможностей выбора товаров;

- считают желательным создание благоприятных условий для участия фирм, организаций и предприятий в развитии торговли.

Для более точного понимания сущности торговли, как вида экономики и отрасли хозяйства, необходимо уточнить сущность категории «торговля». Ее можно определить как процесс, нацеленный на осуществление операций купли-продажи товаров и услуг, их обмена, а также реализация таких операций, как: обслуживание клиентов/покупателей, доставка, хранение и подготовка к продаже товаров/услуг.

На сегодня существуют различные виды торговли: оптовая, розничная, торговля внутреннего и внешнего характера и т.д.

Деловые контакты и возможности.

Государства-участники, сознавая важность вклада, который мог бы внести в развитие торгово-экономических связей улучшение деловых контактов и сопровождающий его рост доверия в деловых отношениях;

- примут меры, способствующие дальнейшему улучшению условий для

расширения контактов между представителями официальных органов, различных организаций, предприятий, фирм и банков, занимающихся внешней торговлей, в частности, где это целесообразно, между продавцами и потребителями товаров и услуг, в целях изучения торговых возможностей, заключения контрактов, обеспечения их реализации и осуществления послепродажного сервиса;

- будут поощрять принятие организациями, предприятиями и фирмами, занимающимися внешней торговлей, мер по ускорению проведения деловых переговоров;

- будут принимать, кроме того, меры, направленные на улучшение условий для деятельности представителей иностранных организаций, предприятий, фирм и банков, занимающихся внешней торговлей, в частности, путем:

- предоставления необходимой информации, включая информацию о законодательстве и порядке открытия и деятельности постоянных представительств указанными выше организациями;

- рассмотрения в возможно благожелательном плане просьб об учреждении постоянных представительств и бюро для этой цели, включая открытие в соответствующих случаях совместных бюро двумя или несколькими фирмами;

- содействия предоставлению на возможно благоприятных условиях, равных для всех представителей указанных выше организаций, гостиниц, средств связи и других обычно требующихся им услуг, а также подходящих служебных и жилых помещений для постоянных представительств;

- отмечают значение таких мер для содействия более широкому участию мелких и средних фирм в торговле между государствами-участниками.

Экономическая и коммерческая информация.

Государства-участники, сознавая растущую роль экономической и коммерческой информации в развитии международной торговли, считая, что экономическая информация по своему характеру должна была бы обеспечивать соответствующий анализ рынков и разработку среднесрочных и долгосрочных прогнозов, содействуя тем самым установлению устойчивых торговых потоков и лучшему использованию торговых возможностей, выражая готовность улучшать качество и расширять объем и распространение экономической и соответствующей административной информации, считая, что ценность статистических данных в международном плане зависит в значительной степени от их сопоставимости, будут содействовать регулярной и в возможно более короткие сроки публикации и распространению экономической и коммерческой информации, в частности:

- статистических данных о производстве, национальном доходе, бюджете, потреблении, производительности труда;

- статистических данных о внешней торговле, составленных на основе сопоставимых между собой классификаций, в разбивке по товарам с указанием объема и стоимости, а также стран происхождения и назначения;

- законов и регламентов, касающихся внешней торговли;

- информации, используемой для экономического прогнозирования с целью содействия развитию торговли, например, информации об основных направлениях народнохозяйственных планов и программ;

- другой информации, полезной для деловых людей в коммерческих контактах, например, периодически издаваемых справочников, перечней и, когда это возможно, структурных схем фирм и организаций, занимающихся внешней торговлей; будут наряду с вышеизложенным поощрять развитие обмена экономической и коммерческой информацией, когда это целесообразно, через смешанные комиссии по экономическому и научно-техническому сотрудничеству, национальные и смешанные торговые палаты и другие соответствующие органы; будут поддерживать исследование в рамках Европейской экономической комиссии ООН возможностей создания многосторонней системы уведомления о законах и регламентах, касающихся внешней торговли, и об

изменениях в них; будут поощрять работу по гармонизации статистических номенклатур, проводимую в международном плане, особенно в рамках Европейской экономической комиссии ООН.

Экономическая информация – совокупность сведений преобразованная и обработанная в соответствующую форму, которая отражает состояние и ход процессов экономического характера.

Можно выделить следующие виды экономической информации: управляющая и осведомляющая.

Комерческую информацию можно определить как такую, которая формируется по предприятиям и другим субъектам хозяйствования, в соответствии с их видами деятельности, финансовым состоянием и др., а также к ней относится информация в форме новостей в сфере экономики, бизнеса, предоставляемая информационными службами для заинтересованных лиц.

Маркетинг.

Государства-участники, признавая значение, которое имеет приспособление производства к требованиям внешних рынков для расширения международной торговли, сознавая необходимость возможно более полного значения и учета экспортерами запросов потенциальных потребителей, будут содействовать организациям, предприятиям и фирмам, занимающимся внешней торговлей, в дальнейшем расширении знаний и разработке методов, необходимых для эффективного сбыта; будут поощрять улучшение условий для осуществления мер, направленных на содействие развитию торговли и удовлетворение запросов потребителей в том, что касается импорта, в частности, путем изучения рынка и проведения рекламы, а также, когда это целесообразно, путем создания служб снабжения, поставок запасных частей, обслуживания после продажи и подготовки необходимого местного технического персонала; будут поощрять международное сотрудничество в области содействия развитию торговли, включая маркетинг, а также работу, проводимую по этим вопросам в рамках международных организаций, и в частности, в Европейской экономической комиссии ООН.

2. Промышленное сотрудничество и проекты, представляющие общий интерес.

Промышленное сотрудничество¹.

Государства-участники, считая, что промышленное сотрудничество, мотивирующееся экономическими соображениями, может:

- создать устойчивые связи, укрепляя тем самым долговременное экономическое сотрудничество в целом;

- содействовать экономическому росту, а также развитию и диверсификации международной торговли и более широкому применению современной технологии;

- способствовать использованию к взаимной выгоде экономической взаимодополняемости путем более полного использования всех факторов производства и ускорять промышленное развитие всех участвующих в таком сотрудничестве, намерены поощрять развитие промышленного сотрудничества между компетентными организациями, предприятиями и фирмами своих стран;

- считают, что промышленное сотрудничество может быть облегчено путем заключения межправительственных и других двусторонних и многосторонних соглашений между заинтересованными сторонами;

- отмечают, что, содействуя промышленному сотрудничеству, они будут учитывать экономическую структуру и уровень развития их стран;

- констатируют, что промышленное сотрудничество осуществляется по контрактам, заключаемым между компетентными организациями, предприятиями и фирмами на основе экономических соображений; выражают свою готовность содействовать принятию мер, которые имеют целью создать благоприятные условия для

¹ Под межгосударственным промышленным сотрудничеством понимаются прямые кооперативные связи в области производства, совместная промышленная деятельность, а также иностранные инвестиции в промышленной сфере, техническая помощь.

В 1966 г. была создана Организация ООН по промышленному развитию (ЮНИДО) - материал из Википедии — свободной энциклопедии.

промышленного сотрудничества;

- признают, что промышленное сотрудничество охватывает ряд форм экономических связей, выходящих за рамки обычной торговли, и что при заключении контрактов о промышленном сотрудничестве партнеры совместно определяют формы и условия сотрудничества, принимая во внимание их взаимные интересы и возможности;

- признают также, что при наличии их взаимной заинтересованности могут быть полезны для развития промышленного сотрудничества такие конкретные формы, как совместное производство и сбыт, специализация в области производства и сбыта, строительство, расширение и модернизация промышленных предприятий, сотрудничество в создании промышленных комплексов, имея при этом в виду получение части изготавливаемой на них продукции, смешанные общества, обмен "ноу-хау", технической информацией, патентами и лицензиями и совместные промышленные исследования в рамках конкретных проектов сотрудничества;

- признают, что могут быть использованы новые формы промышленного сотрудничества, которые отвечали бы конкретным потребностям;

- отмечают значение экономической, коммерческой, технической и административной информации, которая обеспечивала бы развитие промышленного сотрудничества; считают желательным:

- улучшать качество и расширять объем информации, касающейся промышленного сотрудничества, в частности, информации о соответствующих законах и регламентах, включая те, которые относятся к валютному регулированию, об основных направлениях народнохозяйственных планов и программ и приоритетах программ, об экономических условиях рынка, и распространять опубликованные материалы такого характера в возможно короткие сроки;

- будут поощрять все формы обмена информацией и опытом, относящиеся к промышленному сотрудничеству, в том числе путем контактов между потенциальными партнерами, и, когда это целесообразно, через смешанные комиссии по экономическому, промышленному и научно-техническому сотрудничеству, национальные и смешанные торговые палаты и другие соответствующие органы;

- считают желательным в целях расширения промышленного сотрудничества поощрять изучение возможностей такого сотрудничества и осуществление проектов в этой области и будут в этих целях принимать, в частности, меры по облегчению и развитию всякого рода деловых контактов между компетентными организациями, предприятиями и фирмами и между их соответствующими специалистами;

- отмечают, что принятые Советами положения, касающиеся деловых контактов в торгово-экономических отношениях, применимы также к иностранным организациям, предприятиям и фирмам, занятым в промышленном сотрудничестве, с учетом специфических условий такого сотрудничества, и будут стремиться, в частности, обеспечивать соответствующие условия труда для работников, участвующих в осуществлении проектов сотрудничества;

- считают желательным, чтобы предложения по проектам промышленного сотрудничества были достаточно конкретизированы и содержали необходимые технико-экономические данные, в частности, предварительную оценку стоимости проекта, сведения о намечаемых формах сотрудничества и возможностях сбыта, с тем чтобы потенциальные партнеры могли проводить первоначальное рассмотрение таких предложений и принимать по ним решения в возможно более короткие сроки;

- будут поощрять принятие сторонами, занятыми промышленным сотрудничеством, мер по ускорению переговоров о заключении контрактов о сотрудничестве; рекомендуют далее продолжить рассмотрение, например, в рамках Европейской экономической комиссии ООН, способов улучшения предоставления заинтересованным сторонам информации об общих условиях промышленного сотрудничества и руководств по выработке контрактов в этой области; считают

желательным дальнейшее улучшение условий осуществления проектов промышленного сотрудничества, в частности, в том, что касается:

- защиты интересов партнеров по проектам промышленного сотрудничества, включая правовую защиту различных видов собственности, связанной с таким сотрудничеством;

- учета, совместимыми с их экономическими системами методами, потребностей и возможностей промышленного сотрудничества в рамках экономической политики и, в частности, в народнохозяйственных планах и программах; считают желательным, чтобы партнеры при заключении контрактов о промышленном сотрудничестве уделяли должное внимание положениям об оказании необходимой помощи друг другу и предоставлении необходимой информации в ходе осуществления контрактов, особенно имея в виду достижение надлежащего технического уровня и качества продукции, являющейся результатом такого сотрудничества; признают полезность более широкого участия мелких и средних фирм в проектах промышленного сотрудничества.

Проекты, представляющие общий интерес.

Государства-участники, считая, что их экономический потенциал и естественные ресурсы делают возможным долгосрочное сотрудничество путем объединения усилий в осуществлении крупномасштабных проектов¹, представляющих общий интерес, в том числе на региональном и субрегиональном уровнях, и что эти проекты могут содействовать ускорению экономического развития участвующих в них стран, считая желательным, чтобы компетентные организации, предприятия и фирмы всех стран имели возможность проявлять свой интерес к участию в подобных проектах и при достижении договоренности участвовать в их осуществлении, отмечая, что принятые Советом положения, касающиеся промышленного сотрудничества, применимы также к проектам, представляющим общий интерес, считают необходимым поощрять в соответствующих случаях изучение компетентными и заинтересованными организациями, предприятиями и фирмами возможностей осуществления проектов, представляющих общий интерес, в области энергетических ресурсов, использования сырья, а также в области транспорта и связи, считают желательным, чтобы организации, предприятия и фирмы при изучении возможностей участия в проектах, представляющих общий интерес, обменивались со своими потенциальными партнерами по соответствующим каналам необходимой информацией экономического, правового, финансового и технического характера, относящейся к таким проектам, считают, что энергетические ресурсы, в частности, нефть, природный газ и каменный уголь, а также добыча и переработка минерального сырья, в частности, железной руды и бокситов, являются подходящими областями для укрепления долгосрочного экономического сотрудничества и для развития торговли, которое может быть следствием этого, считают, что возможности для проектов, представляющих общий интерес и направленных на долгосрочное экономическое сотрудничество, существуют равным образом в следующих областях:

- обмен электроэнергией в Европе с целью наиболее рационального использования мощностей электростанций,

- сотрудничество в области изыскания новых источников энергии, и в частности, в

¹ **Проект в инженерной деятельности** (соответствует англ. design от лат. designare «размечать, указывать, описывать, изобретать») — целостная совокупность моделей, свойств или характеристик, описанных в форме, пригодной для реализации системы. Является результатом проектирования — процесса определения архитектуры, компонентов, интерфейсов и других характеристик системы или её части (ISO 24765).

Проект в управленческой деятельности (соответствует англ. project от лат. projectus «брошенный вперед, выступающий, выдающийся вперед») — временное предприятие, направленное на создание уникального продукта, услуги или результата (см. РМВОК):

Проект в футуродизайне (проектном прогнозировании) понимается как способ и форма манифестации новых смыслов.

Законопроект — документ с текстом закона, предлагаемый к принятию законодательному органу или вынесению на референдум - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

области атомной энергетики,

- развитие дорожных сетей и сотрудничество с целью создания единой судоходной системы в Европе,

- сотрудничество в области исследования и усовершенствования оборудования для перевозок различными видами транспорта и для обработки контейнеров, рекомендуют государствам, заинтересованным в проектах, представляющих общий интерес, рассматривать, на каких условиях возможна их разработка, и в тех случаях, когда это желательно, создавать необходимые условия для их практического осуществления.

Анализируя данный пункт, можно отметить высказывания ученых А. Г. Ивасенко, Я. И. Никонова, М. В. Каркавина¹. По их мнению, проект – «...это ограниченное по времени целенаправленное изменение отдельной системы с изначально четко определенными целями, достижение которых определяет завершение проекта, с установленными требованиями к срокам, результатам, риску, рамкам расходования средств и ресурсов и к организационной структуре...».

3. Положения, относящиеся к торговле и промышленному сотрудничеству.

Гармонизация стандартов и технических условий

Государства-участники, признавая, что развитие международной гармонизации стандартов и технических условий, а также международного сотрудничества в области сертификации является одним из важных средств устранения технических препятствий в международной торговле и промышленном сотрудничестве, содействуя тем самым их развитию и повышению производительности труда;

- подтверждают свою заинтересованность в достижении возможно более широкой международной гармонизации стандартов и технических условий;

- выражают готовность содействовать заключению международных соглашений и достижению других соответствующих договоренностей относительно признания свидетельств о соответствии стандартам и техническим условиям;

- считают желательным расширять международное сотрудничество по вопросам стандартизации, поддерживая, в частности, деятельность межправительственных и других соответствующих организаций в этой области.

Арбитраж².

Государства-участники, считая, что быстрое и справедливое разрешение споров, могущих возникнуть из коммерческих сделок, относящихся к торговле и обмену услугами, и из контрактов в области промышленного сотрудничества, способствовало бы расширению и облегчению торговли и сотрудничества, полагая, что арбитраж является одним из подходящих способов разрешения таких споров, рекомендуют организациям, предприятиям и фирмам своих стран в соответствующих случаях предусматривать арбитражную оговорку в коммерческих сделках и контрактах о промышленном сотрудничестве или специальных соглашениях; рекомендуют, чтобы положения об арбитраже предусматривали проведение арбитража на основе взаимоприемлемого регламента и допускали проведение арбитража в третьей стране, с учетом действующих межправительственных и иных соглашений в этой области.

Специальные двусторонние соглашения.

Государства-участники, признавая необходимость облегчения торговли и содействия осуществлению новых форм промышленного сотрудничества, будут относиться благожелательно к заключению в соответствующих случаях специальных двусторонних соглашений по различным вопросам, представляющим взаимный интерес, в области торговли и промышленного сотрудничества, в частности, с целью устранения двойного налогообложения и облегчения перевода прибылей и возврата стоимости вложенных средств.

¹ Ивасенко А. Г. Управление проектами / А. Г. Ивасенко, Я. И. Никонова, М. В. Каркавин – Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. – 327 с.

² **Арбитраж** (от фр. arbitrage — разрешение спора при посредничестве) — термин, использующийся для обозначения (не всегда точного, но устоявшегося) следующих понятий - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

4. Наука и техника.

Государства-участники, убежденные в том, что научно-техническое сотрудничество¹ вносит важный вклад в дело укрепления безопасности и сотрудничества между ними, содействуя эффективному решению проблем, представляющих общий интерес, и улучшению условий жизни человека, считая важным при развитии такого сотрудничества способствовать обмену информацией и опытом, содействуя изучению и передаче научно-технических достижений, а также доступу к таким достижениям на взаимовыгодной основе и в областях сотрудничества, согласованных между заинтересованными сторонами, считая, что определять возможности для взаимовыгодного сотрудничества и разрабатывать его детали будут потенциальные партнеры, т.е. компетентные организации, учреждения, предприятия, ученые и специалисты государств - участников, подтверждая, что такое сотрудничество может развиваться и осуществляться на двусторонней и многосторонней основе на правительственном и неправительственном уровнях, в том числе через межправительственные и другие соглашения, международные программы, совместные проекты и коммерческие каналы при использовании также различных форм контактов, включая непосредственные и индивидуальные контакты, сознавая необходимость принятия мер по дальнейшему улучшению научно-технического сотрудничества между ними. Возможности для улучшения сотрудничества признают, что имеются возможности для дальнейшего улучшения научно-технического сотрудничества, и с этой целью выражают свое намерение устранять затруднения такому сотрудничеству, в частности, путем:

- улучшения возможностей для обмена и распространения между сторонами, заинтересованными в научно-технических исследованиях и сотрудничестве, научно-технической информации, в том числе информации, касающейся организации и осуществления такого сотрудничества;

- быстрого осуществления и улучшения организации международных визитов ученых и специалистов - в том числе программ этих визитов - в связи с обменями, конференциями и сотрудничеством;

- более широкого использования коммерческих каналов и деятельности для проведения исследований в области прикладной науки и техники и для передачи достижений, полученных в этой области, при обеспечении защиты прав на интеллектуальную и промышленную собственность и предоставлении информации, касающейся этих прав.

Области сотрудничества считают, что существуют возможности расширить сотрудничество в областях, приводимых ниже в качестве примеров, имея в виду, что проекты и договоренности, представляющие взаимный интерес и выгоду, будут намечаться и разрабатываться потенциальными партнерами в странах-участницах:

Сельское хозяйство².

Исследования в области новых методов и техники повышения продуктивности растениеводства и животноводства; применение достижений химии в сельском хозяйстве; проектирование, производство и использование сельскохозяйственных машин; техника ирригационных и других работ по улучшению сельскохозяйственных земель;

Энергия¹.

¹ **Научно-техническое сотрудничество** - форма междунар. сотрудничества, включающая торговлю лицензиями на произ-во продукции и технология, методы, совм. науч. разработки, осуществление крупных технич. проектов, стр-во пр-тий и др. объектов, геологоразведочные работы, подготовку нац. кадров и т. п. СССР осуществляет Н.-т. с. со мн. странами - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

² **Сельское хозяйство** — отрасль экономики, направленная на обеспечение населения продовольствием (пищей, едой) и получение сырья для ряда отраслей промышленности. Отрасль является одной из важнейших, представленной практически во всех странах - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

Новая технология производства, передачи и распределения энергии, предназначенная для улучшения использования существующих топлив и гидроэнергетических источников; исследования в области новых источников энергии, в том числе атомной, солнечной и геотермальной энергии;

Новая технология, рациональное использование ресурсов.

Исследования в области новых технологических процессов и оборудования, позволяющих, в частности, снижать потребление энергии, а также сводить до минимума или устранять производственные отходы.

Транспортная техника.

Исследования в области транспортных средств и техники, применяемой при создании и эксплуатации международных, национальных и городских транспортных сетей, включая контейнерные перевозки и безопасность движения;

Физика.

Изучение проблем физики высоких энергий и физики плазмы; исследования в области теоретической и экспериментальной ядерной физики;

Химия.

Исследования проблем электрохимии и химии полимеров, природных соединений, металлов и сплавов, а также разработка более совершенной химической технологии, особенно технологии химической переработки материалов; практическое применение новейших достижений химии в промышленности, строительстве и других секторах экономики;

Метеорология и гидрология.

Метеорологические и гидрологические исследования, включая методы сбора, оценки и передачи данных и их использование для составления гидрометеорологических прогнозов;

Океанография.

Океанографические исследования, включая изучение взаимодействия воздушной и морской сред;

Сейсмологические исследования.

Изучение и прогнозирование землетрясений и связанных с ними геологических изменений; исследования и разработки в области техники сейсмостойкого строительства;

Исследования в области гляциологии, вечной мерзлоты и проблем жизни в условиях холода

Исследования в области гляциологии и вечной мерзлоты; транспортная и строительная техника; адаптация человека к крайне неблагоприятным для него климатическим условиям и изменениям в условиях жизни коренного населения;

Электронно-вычислительная, телекоммуникационная и информационная техника.

Разработка электронно-вычислительных машин, а также систем телекоммуникаций и информации; техника, связанная с ЭВМ и телекоммуникациями, включая их применение в системах управления, производственных процессах, для автоматизации, при изучении экономических проблем, в научно-исследовательских работах и для сбора, обработки и распространения информации;

Космические исследования.

Исследования космического пространства и изучение природных ресурсов Земли и ее биосферы с использованием дистанционного зондирования, в частности, при помощи

---

¹ **Эне́ргия** (др.-греч. ἐνέργεια — действие, деятельность, сила, мощь) — скалярная физическая величина, являющаяся единой мерой различных форм движения и взаимодействия материи, мерой перехода движения материи из одних форм в другие. Введение понятия энергии удобно тем, что в случае, если физическая система является замкнутой, то её энергия сохраняется в этой системе на протяжении времени, в течение которого система будет являться замкнутой. Это утверждение носит название закона сохранения энергии - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

спутников и ракет - зондов;

Медицина и здравоохранение.

Исследования в области сердечно-сосудистых, онкологических и вирусных заболеваний, молекулярной биологии, нейрофизиологии; разработка и проверка новых лекарственных препаратов; изучение актуальных проблем педиатрии, геронтологии, организации и техники медицинского обслуживания;

Исследования в области окружающей среды.

Исследования конкретных научных и технических проблем, относящихся к окружающей человека среде;

Формы и методы сотрудничества выражают свое мнение о том, чтобы в научно-техническом сотрудничестве использовались, в частности, следующие формы и методы:

- обмен книгами, периодическими изданиями и другими научно-техническими публикациями и докладами и распространение их между заинтересованными организациями, научно-техническими учреждениями, предприятиями, учеными и специалистами, а также участие в международных программах по реферированию и учету публикаций;

- обмены и визиты, а также другие непосредственные контакты и связи между учеными и специалистами на основе взаимного соглашения и других договоренностей для таких целей, как консультации, чтение лекций и проведение исследований, включая использование в связи с этим лабораторий, научных библиотек и других центров документации;

- проведение международных и национальных конференций, симпозиумов, семинаров, курсов и других совещаний научно-технического характера с участием в них иностранных ученых и специалистов;

- совместная разработка и осуществление программ и проектов, представляющих взаимный интерес, на основе консультации и договоренности между всеми заинтересованными сторонами, в том числе, где это возможно и целесообразно, обмен опытом и результатами исследований, а также координация исследовательских программ между научными и технологическими исследовательскими учреждениями и организациями;

- использование коммерческих каналов и методов для изучения и передачи передового научно-технического опыта, в том числе путем достижения взаимовыгодных договоренностей о сотрудничестве между фирмами и предприятиями в областях, согласованных между ними, а также для осуществления, где это целесообразно, совместных проектов и программ научных исследований и разработок;

Считают желательным периодически обмениваться мнениями и информацией в области научной политики, в частности, по общим проблемам ориентации и организации исследований и по вопросам, связанным с лучшим использованием на совместной основе крупного научного и экспериментального оборудования;

Рекомендуют при развитии сотрудничества в области науки и техники, наряду с формами и методами сотрудничества, указанными в этом документе, полностью использовать существующую практику двустороннего и многостороннего сотрудничества, в том числе регионального и субрегионального;

Рекомендуют далее более эффективно использовать имеющиеся и потенциальные возможности существующих межправительственных и неправительственных международных организаций, занимающихся вопросами науки и техники, для улучшения обмена информацией и опытом, а также для развития других форм сотрудничества в областях, представляющих общий интерес, и для этого, например:

- в рамках Европейской экономической комиссии ООН¹ изучить возможности для

---

¹ Европейская экономическая комиссия ООН (ЕЭК ООН) — региональная организация Экономического и Социального совета ООН (ЭКОСОС). Европейская экономическая комиссия ООН (ЕЭК ООН) была

расширения многостороннего сотрудничества с учетом опыта реализации проектов и исследований, накопленного в различных международных организациях, а также для проведения конференций, симпозиумов, исследовательских и рабочих групп, в том числе таких, которые позволяли бы молодым ученым и инженерам встречаться с ведущими специалистами в интересующих их областях;

- путем участия в конкретных программах международного научно-технического сотрудничества, в том числе в программах ЮНЕСКО и других международных организаций, содействовать постоянному прогрессу в достижении целей таких программ, прежде всего программы ЮНИСИСТ, уделяя особое внимание вопросам определения направлений развития информации, технического консультирования, информационного обеспечения и обработки данных.

5. Окружающая среда.

Государства-участники, подтверждая, что защита и улучшение окружающей среды, а также охрана природы и рациональное использование ее ресурсов в интересах нынешнего и будущих поколений являются одной из задач, имеющих большое значение для благосостояния народов и экономического развития всех стран, и что многие проблемы окружающей среды, в частности, в Европе, могут быть эффективно решены только путем тесного международного сотрудничества, признавая, что каждое государство-участник, в соответствии с принципами международного права, должно в духе сотрудничества принимать меры к тому, чтобы деятельность, проводимая на его территории, не являлась причиной ухудшения окружающей среды другого государства или районов, находящихся за пределами национальной юрисдикции, считая, что успех всякой политики в области окружающей среды предполагает, чтобы все категории населения и общественные силы, сознавая свою ответственность, содействовали охране и улучшению окружающей среды, что вызывает необходимость постоянной и углубленной просветительной работы, в частности среди молодежи, подтверждая на основании имеющегося опыта, что экономическое развитие и технический прогресс должны быть совместимы с задачей защиты окружающей среды и сохранения исторических и культурных ценностей, что избежать нанесения ущерба окружающей среде можно лучше всего с помощью предупредительных мер и что при эксплуатации и планировании развития природных ресурсов должны приниматься меры по сохранению экологического равновесия в природе.

Цели сотрудничества:

- изучать проблемы окружающей среды, которые по своей природе носят многосторонний, двусторонний, региональный или субрегиональный характер, имея в виду их решение, а также поощрять развитие комплексного научного подхода к проблемам окружающей среды;

- повышать эффективность национальных и международных мер по защите окружающей среды путем сопоставления и в соответствующих случаях гармонизации методов, используемых для сбора и анализа фактов, расширения знаний по проблемам загрязнения окружающей среды и рационального использования природных ресурсов, путем обмена информацией, согласования понятий и, по мере возможности, принятия общей терминологии в области окружающей среды;

- принимать необходимые меры для сближения политики в области окружающей среды и, где это целесообразно и возможно, для их гармонизации;

- поощрять, где это возможно и целесообразно, усилия, предпринимаемые на

создана в 1947 г. для содействия развитию экономического сотрудничества между странами-членами этой комиссии. Является одной из пяти региональных комиссий Организации экономического и социального развития ООН (ЭКОСОС). Организация насчитывает 56 государств-членов. Наряду с европейскими странами в состав организации входят Соединённые Штаты Америки, Канада, Турция, Израиль, бывшие советские республики Средней Азии. Штаб-квартира ЕЭК ООН находится в Женеве, Швейцария. Годовой бюджет составляет около 50 млн. долларов США - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

национальном и международном уровнях их заинтересованными организациями, предприятиями и фирмами в области разработки, производства и совершенствования оборудования, предназначенного для защиты и улучшения окружающей среды и наблюдений за ее состоянием.

Области сотрудничества.

Для достижения этих целей государства-участники будут использовать каждую подходящую возможность для сотрудничества по вопросам окружающей среды, и, в частности, в областях, описание которых приводится ниже в качестве примеров:

Борьба с загрязнением воздуха.

Десульфуризация топлив и отходящих газов; борьба с выбросом в атмосферу тяжелых металлов, пыли, аэрозолей, окисей азота, в особенности транспортными средствами, электростанциями и промышленными предприятиями; системы и методы наблюдения и контроля за загрязнением воздуха и последствиями этого загрязнения, в том числе при переносе загрязнителей на большие расстояния;

Охрана вод от загрязнения и использование пресных вод.

Предотвращение загрязнения вод, в частности рек, протекающих по территории нескольких государств, и международных озер; технические способы повышения качества воды и дальнейшее развитие способов и средств очистки промышленных и коммунальных стоков; методы оценки ресурсов пресных вод и улучшение их использования, особенно путем создания производственных процессов, обеспечивающих уменьшение загрязнений и снижения потребления пресной воды;

Охрана морской среды.

Охрана морской среды государств-участников, особенно Средиземного моря, от загрязнения с суши, с судов и других плавучих средств, в частности вредными веществами, перечисленными в приложениях I и II к Лондонской конвенции по предотвращению загрязнения морей из-за сброса отходов и других веществ (995_127); проблемы поддержания экологического равновесия и пищевых цепей, возникающие, в частности, в связи с разведкой и эксплуатацией биологических и минеральных ресурсов морей и морского дна;

Почвы и использование земель.

Проблемы более эффективного использования земель, в том числе мелиорация, освоение и рекультивация земель; борьба с загрязнением почвы, с водной и ветровой эрозией, а также с другими видами деградации почвы; поддержание и повышение продуктивности почв с учетом возможных отрицательных последствий применения химических удобрений и ядохимикатов;

Охрана природы и заповедники.

Охрана природы и заповедники, защита и сохранение существующих генетических ресурсов, особенно редких видов животных и растений; охрана природных экологических систем; организация заповедников и других охраняемых участков ландшафта и районов, включая их использование для научных исследований, туризма, отдыха и других целей;

Улучшение состояния окружающей среды в населенных районах.

Проблемы окружающей среды, связанные с транспортом, жилыми районами, производственными зонами, развитием городов и их планировкой, с системами водоснабжения и канализации; оценка вредного воздействия шума и методы борьбы с шумом; сбор, обработка и утилизация отходов, в том числе извлечение и бредед234уляція материалов; исследования в области заменителей биологически неразлагаемых веществ;

Фундаментальные исследования, наблюдения, прогноз и оценка изменений в окружающей среде.

Изучение изменений климата, ландшафтов и экологических равновесий под влиянием естественных факторов и человеческой деятельности; прогноз возможных генетических изменений в растительном и животном мире в результате загрязнения

окружающей среды; гармонизация статистических данных, разработка научных концепций и систем наблюдения за состоянием окружающей среды, стандартизированных методов наблюдения, измерения и оценки изменений в биосфере; оценка влияния уровней загрязнения и деградации окружающей среды на здоровье человека; изучение и разработка критериев и стандартов для различных загрязнителей окружающей среды и регламентации, касающейся производства и использования различных видов продукции;

Правовые и административные меры.

Правовые и административные меры по охране окружающей среды, включая порядок определения критериев для оценки действий, влияющих на состояние окружающей среды.

Формы и методы сотрудничества.

Государства-участники заявляют, что проблемы, касающиеся охраны и улучшения окружающей среды, будут решаться как на двусторонней, так и на многосторонней основе, в том числе региональной и субрегиональной, при полном использовании существующих форм и организационных структур сотрудничества. Они будут развивать сотрудничество в области окружающей среды, принимая, в частности, во внимание Стокгольмскую декларацию об окружающей человека среде (995_454), соответствующие резолюции Генеральной Ассамблеи ООН¹ и Пражского симпозиума Европейской экономической комиссии ООН по проблемам окружающей среды.

Государства-участники будут стремиться к тому, чтобы сотрудничество в области окружающей среды осуществлялось, в частности, путем:

- обмена научно-технической информацией, документацией и результатами исследований, в том числе информацией о методах определения возможных последствий технической и хозяйственной деятельности для окружающей среды;
- организации конференций, симпозиумов и совещаний экспертов;
- обмена научными работниками, специалистами и стажерами;
- совместной разработки и осуществления программ и проектов по изучению и решению различных проблем охраны окружающей среды;
- гармонизации, где это уместно и необходимо, стандартов и норм, связанных с охраной окружающей среды, в частности, для того, чтобы избежать возможных трудностей в торговле, которые могут возникать в связи с усилиями по решению экологических проблем, касающихся производственных процессов, и которые относятся к обеспечению в производимых товарах качеств, удовлетворяющих требованиям охраны окружающей среды;
- консультаций по различным аспектам защиты окружающей среды по договоренности между заинтересованными странами, особенно в связи с проблемами, которые могут иметь международные последствия.

Государства-участники будут, кроме того, развивать такое сотрудничество:

- содействуя прогрессивному развитию, кодификации и применению международного права как одного из средств сохранения и улучшения окружающей человека среды, включая принципы и практику, которые приняты ими в отношении борьбы с загрязнениями и другим ущербом для окружающей среды, возникающими в результате деятельности, проводимой в рамках их юрисдикции или контроля и оказывающей влияние на другие страны и районы;
- оказывая поддержку и содействуя осуществлению соответствующих

¹ **Генеральная Ассамблея Организации Объединённых Наций** — учреждённый в 1945 году в соответствии с Уставом ООН, главный совещательный, директивный и представительный орган Организации Объединённых Наций. Ассамблея состоит из 193 членов[2] Организации Объединённых Наций и служит форумом для многостороннего обсуждения всего спектра международных вопросов, отражённых в Уставе. Ассамблея собирается на очередную ежегодную сессию в период с сентября по декабрь и в последующий период по мере необходимости - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

международных конвенций, участниками которых они являются, в частности тех, которые направлены на предупреждение и борьбу с загрязнением морей и пресных вод, рекомендуя государствам ратифицировать уже подписанные конвенции, а также рассматривая возможности присоединения к другим соответствующим конвенциям, участниками которых они не являются в настоящее время;

- добиваясь включения, где это целесообразно и возможно, различных областей сотрудничества в программы работы Европейской экономической комиссии ООН и поддерживая такое сотрудничество в рамках этой Комиссии и Программы ООН по окружающей среде, принимая во внимание деятельность других компетентных международных организаций, членами которых они являются;

- применяя шире для всех видов сотрудничества имеющуюся информацию из национальных и международных источников, включая согласованные на международном уровне критерии, и используя при этом возможности и средства различных компетентных международных организаций.

Государства-участники выражают согласие со следующими рекомендациями, касающимися конкретных мер:

- разработать путем международного сотрудничества широкую программу наблюдения и оценки переноса на большие расстояния загрязняющих воздух веществ, начиная с сернистого ангидрида, с возможным охватом в дальнейшем других загрязнителей, и в этой связи принять во внимание основные элементы программы сотрудничества, которые были намечены экспертами, встречавшимися в Осло в декабре 1974 года по приглашению Норвежского института атмосферных исследований;

- добиваться, чтобы в рамках Европейской экономической комиссии ООН было проведено изучение методики и соответствующего опыта, относящихся к деятельности правительств по развитию возможностей их стран достаточно полно прогнозировать последствия хозяйственной деятельности и технического развития для окружающей среды.

6. Сотрудничество в других секторах.

Развитие транспорта.

Государства-участники, считая, что улучшение условий перевозок является одним из существенных факторов развития сотрудничества между ними, полагая, что следует содействовать развитию транспорта и решению существующих проблем, используя соответствующие национальные и международные средства, учитывая работу, проводимую по этим вопросам существующими международными организациями, в частности Комитетом по внутреннему транспорту Европейской экономической комиссии ООН, отмечают, что быстрый технический прогресс в различных областях транспорта делает желательным развитие сотрудничества и расширение обмена информацией между ними; высказываются в пользу упрощения и гармонизации административных, в частности, пограничных, формальностей в области международных перевозок; считают целесообразным способствовать, с учетом их национальных особенностей в этой области, гармонизации административных и технических правил в отношении безопасности в автомобильном, железнодорожном, речном, воздушном и морском транспорте; выражают готовность содействовать развитию международных сухопутных и водных перевозок пассажиров и грузов, а также возможностей соответствующего участия в таких перевозках на взаимовыгодной основе; высказываются, при уважении их прав и соблюдении международных обязательств, в пользу устранения различий в правовых режимах судоходства на внутренних водных путях, подпадающих под действие международных конвенций, в частности различий в применении этих режимов, и с этой целью призывают государства-члены Центральной Рейнской комиссии, Дунайской комиссии и других организаций содействовать работам и исследованиям, проводимым, в частности, в рамках Европейской экономической комиссии ООН; выражают готовность, с целью улучшения международных железнодорожных перевозок и при должном уважении

их прав и соблюдении международных обязательств, принимать меры для устранения трудностей, возникающих в результате различий в существующих международных правовых положениях, регулирующих взаимные железнодорожные перевозки пассажиров и грузов между их территориями; высказывают пожелание активизировать деятельность существующих международных организаций по вопросам транспорта, в частности, Комитета по внутреннему транспорту Европейской экономической комиссии ООН, и выражают намерение содействовать этому своими усилиями; считают, что рассмотрение государствами-участниками возможности присоединения к различным конвенциям или международным специализированным организациям в области транспорта, а также их усилия с целью выполнения ратифицированных конвенций могли бы способствовать укреплению сотрудничества в этой области.

Развитие туризма¹.

Государства-участники, признавая вклад, вносимый международным туризмом в развитие взаимопонимания между народами и ознакомления с достижениями других стран в различных областях, а также в экономический, социальный и культурный прогресс, признавая взаимосвязь между развитием туризма и мерами, принимаемыми в других областях экономической деятельности, выражают намерение поощрять развитие туризма как на индивидуальной, так и на коллективной основе, в частности, путем:

- содействия улучшению материальной базы туризма и сотрудничества в этой области;
  - поощрения осуществления совместных проектов по туризму, включая техническое сотрудничество, особенно когда это связано с территориальной близостью и совпадением интересов в области туризма;
  - содействия обмену информацией, включая соответствующие законы и правила, исследования, данные и документацию по вопросу о туризме, и улучшения статистики с целью облегчения ее сопоставимости;
  - рассмотрения в позитивном духе вопросов, связанных с финансовым обеспечением туристических поездок за границу, с учетом своих экономических возможностей, а также вопросов, связанных с формальностями, требуемыми для таких поездок, с учетом других положений о туризме, принятых Совещанием;
  - содействия деятельности иностранных туристических агентств и транспортных компаний, связанной с развитием международного туризма;
  - поощрения туризма во внесезонный период;
  - изучения возможности обмена студентами и специалистами в области туризма с целью повышения их квалификации;
  - содействия проведению конференций и симпозиумов по вопросам планирования и развития туризма;
- считают желательным проведение в соответствующих международных рамках в сотрудничестве с компетентными национальными организациями детальных исследований в области туризма, в частности:
- сравнительного исследования статуса и деятельности туристических агентств, а также путей и средств развития сотрудничества между ними;
  - исследования проблем, связанных с сезонной концентрацией отпусков, имея в виду в качестве конечной цели поощрение туризма вне пикового периода;
  - исследования проблем, возникающих в тех местностях, где развитие туризма нанесло ущерб окружающей среде;
  - считают также, что заинтересованные стороны могли бы пожелать изучить следующие вопросы:

---

¹ **Туризм или туристские поездки** — выезды или туристские поездки — выезды (путешествия) посетителей в другую страну или местность, отличную от места постоянного жительства, целью, кроме трудоустройства - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

- унификация классификации гостиниц и туристические маршруты, охватывающие две или несколько стран;

- будут следить, насколько это возможно, чтобы развитие туризма не наносило ущерба окружающей среде и художественному, историческому и культурному наследию в их странах;

- будут продолжать сотрудничество в области туризма на двусторонней и многосторонней основе для достижения упомянутых выше целей.

Экономические и социальные аспекты мигрирующей рабочей силы Государства-участники, принимая во внимание, что перемещение рабочих-мигрантов в Европе приняло большие размеры и что оно является важным экономическим, социальным и гуманитарным фактором как в принимающих странах, так и в странах происхождения, признавая, что миграция рабочих порождает также ряд экономических, социальных, гуманитарных и иных проблем как в принимающих странах, так и в странах происхождения, учитывая надлежащим образом деятельность в этой области компетентных международных организаций, в частности Международной организации труда, считают, что проблемы, возникающие в двустороннем плане в связи с миграцией рабочих в Европе, а также между государствами-участниками, должны рассматриваться непосредственно заинтересованными сторонами с тем, чтобы решать эти проблемы в их обоюдных интересах, в свете стремления каждого заинтересованного государства учитывать должным образом потребности, вызываемые его социально-экономическим положением, принимая во внимание обязанность каждого государства действовать в соответствии с двусторонними и многосторонними соглашениями, стороной которых оно является, и имея в виду следующие цели:

- поощрять усилия стран происхождения, направленные на расширение возможностей занятости для своих граждан на своей территории, в частности, путем развития экономического сотрудничества, отвечающего этой цели и приемлемого для заинтересованных стран происхождения и принимающих стран;

- обеспечивать, путем сотрудничества между принимающей страной и страной происхождения, создание условий, в которых могло бы происходить упорядоченное перемещение рабочих, ограждая при этом их личное и социальное благосостояние, и организовывать в соответствующих случаях набор и элементарную языковую и профессиональную подготовку рабочих-мигрантов;

- обеспечивать равноправие между рабочими-мигрантами и гражданами принимающих стран в том, что касается условий найма и труда, а также социального обеспечения, и следить за тем, чтобы для рабочих-мигрантов создавались удовлетворительные условия жизни, особенно в отношении жилья;

- следить, насколько это возможно, за тем, чтобы рабочие-мигранты пользовались теми же возможностями, что и граждане принимающей страны, в отношении получения подходящей работы в случае безработицы;

- относиться благожелательно к тому, чтобы рабочие-мигранты получали профессиональную подготовку и, насколько это возможно, бесплатно обучались языку принимающей страны по месту работы;

- закрепить право рабочих-мигрантов по возможности регулярно получать информацию на своем родном языке как о стране происхождения, так и о принимающей стране;

- обеспечить детям рабочих-мигрантов, проживающих в принимающей стране, доступ к обычному для этой страны образованию на тех же условиях, что и для детей этой страны, и позволить, кроме того, преподавание родного языка, национальной культуры, истории и географии;

- иметь в виду, что рабочие-мигранты, особенно получившие квалификацию, возвращаясь в свою страну по прошествии некоторого времени, могут способствовать восполнению нехватки квалифицированной рабочей силы в стране происхождения;

- облегчать, насколько это возможно, воссоединение семей рабочих-мигрантов;
 - относиться благожелательно к усилиям стран происхождения по привлечению сбережений рабочих-мигрантов с тем, чтобы в рамках их экономического развития расширить соответствующие возможности для занятости, способствуя тем самым реинтеграции этих рабочих по их возвращении.

Важной составляющей всемирных экономических отношений является международное перемещение рабочей силы – интродукция трудящихся в связи с поиском работы, в другие государства. Миграция – это межгосударственное движение трудовых ресурсов в связи с чем меняется постоянное место жительства. Она включает два следующих процесса: эмиграцию и иммиграцию.

Подготовка кадров¹.

Государства-участники, сознавая значение, которое приобретает подготовка и повышение квалификации специалистов и технических работников для экономического развития каждой страны, выражают готовность поощрять сотрудничество в этой области, в частности, способствуя обмену информацией об организациях, программах и методике подготовки и повышения квалификации специалистов и технических работников в различных областях экономической деятельности, в частности, в вопросах управления, государственного планирования, сельского хозяйства, организации и техники торговли и банковского дела; считают желательным развивать на условиях, приемлемых для каждой из сторон, обмен специалистами и техническими работниками, в частности, в форме стажировки, конкретные условия которой - сроки, вопросы финансирования, уровень образования и квалификации стажеров - могли бы согласовываться компетентными заинтересованными организациями государств-участников; высказываются в пользу изучения, по соответствующим каналам, возможностей сотрудничества в вопросах организации и постановки профессиональной подготовки по месту работы, особенно по специальностям, связанным с применением современной техники.

Вопросы, относящиеся к безопасности и сотрудничеству в Средиземноморье.

Государства-участники, учитывая географические, исторические, культурные, экономические и политические аспекты своих взаимоотношений с неучаствующими средиземноморскими государствами, убежденные в том, что безопасность в Европе следует рассматривать в более широком контексте безопасности в мире, что она тесно связана с безопасностью в районе Средиземноморья в целом и что, следовательно, процесс укрепления безопасности, не ограничиваясь Европой, должен распространяться на другие районы мира, в частности на Средиземноморье, полагая, что укрепление безопасности и развитие сотрудничества в Европе будут стимулировать позитивные процессы в районе Средиземноморья, и выражая намерение сделать вклад в дело мира, безопасности и справедливости в этом районе в общих интересах государств-участников и неучаствующих средиземноморских государств, признавая важность своих экономических взаимоотношений с неучаствующими средиземноморскими государствами и учитывая общую заинтересованность в дальнейшем развитии сотрудничества, отмечая с удовлетворением интерес, проявленный неучаствующими средиземноморскими государствами к Совещанию с самого его начала, и приняв должным образом во внимание их вклады, Заявляют о своем намерении:

- способствовать развитию добрососедских отношений с неучаствующими средиземноморскими государствами в соответствии с целями и принципам Устава Организации Объединенных Наций (995_010), на которых основаны их отношения, и с Декларацией Организации Объединенных Наций о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами

¹ **Кадры:**

1) основной (штатный) состав квалифицированных работников предприятий, государственных учреждений, общественных организаций;

2) в вооруженных силах - командный и рядовой состав, состоящий на действительной службе - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

(995_569), и соответственно исходить, в связи с этим, в своих отношениях с неучаствующими средиземноморскими государствами из духа принципов, изложенных в Декларации принципов, которыми государства-участники будут руководствоваться во взаимных отношениях;

- стремиться, путем дальнейшего улучшения отношений с неучаствующими средиземноморскими государствами, укреплять взаимное доверие с тем, чтобы способствовать безопасности и стабильности в районе Средиземноморья в целом;

- содействовать развитию взаимовыгодного сотрудничества с неучаствующими средиземноморскими государствами в различных областях экономической деятельности, особенно путем расширения торговли, на основе общего понимания необходимости стабильности и прогресса в торговых отношениях, их взаимных экономических интересов и различий в уровнях экономического развития, способствуя тем самым их экономическому росту и благосостоянию;

- способствовать всестороннему развитию экономики неучаствующих;

- средиземноморских стран с учетом целей их национального развития и сотрудничать с ними, особенно в области промышленности, науки и техники, в их усилиях с целью лучшего использования их ресурсов, тем самым содействуя более гармоничному развитию экономических отношений;

- активизировать усилия и сотрудничество на двусторонней и многосторонней основе с неучаствующими средиземноморскими государствами с целью улучшения окружающей среды в Средиземноморье, особенно для сохранения биоресурсов и экологического баланса моря с помощью соответствующих мер, включая предупреждение загрязнения и борьбу с ним; в этих целях, и учитывая существующее положение, сотрудничать через посредство компетентных международных организаций, в частности, в рамках Программы ООН по окружающей среде (ЮНЕП);

- способствовать дальнейшим контактам и сотрудничеству с неучаствующими средиземноморскими государствами в других соответствующих областях.

Для содействия целям, изложенным выше, государства-участники также заявляют о своем намерении поддерживать и расширять контакты и диалог, начатые Советом по безопасности и сотрудничеству в Европе с неучаствующими средиземноморскими государствами, включая все государства Средиземного моря, с целью способствовать миру, сокращению вооруженных сил в этом районе, укреплению безопасности, ослаблению в этом районе напряженности и расширению сферы сотрудничества - задачам, в которых все совместно заинтересованы, а также с целью определения дальнейших совместных задач. Государства-участники будут стремиться, в рамках их многосторонних усилий, содействовать прогрессу и соответствующим инициативам, а также осуществлять обмен мнениями в отношении достижения изложенных выше задач.

Сотрудничество в гуманитарных и других областях.

Государства-участники, желая содействовать укреплению мира и взаимопонимания между народами и духовному обогащению человеческой личности без различия расы, пола, языка и религии, сознавая, что развитие связей в области культуры и образования, более широкое распространение информации, контакты между людьми и решение гуманитарных проблем будут содействовать достижению этих целей, исполненные решимости поэтому сотрудничать между собой, независимо от своих политических, экономических и социальных систем, с тем чтобы создать лучшие условия в упомянутых выше областях, развивать и укреплять существующие формы сотрудничества, а также разрабатывать новые пути и средства, соответствующие этим целям, убежденные, что это сотрудничество должно осуществляться при полном соблюдении принципов, регулирующих отношения между государствами-участниками, как они изложены в соответствующем документе, приняли следующее:

1. Контакты между людьми.

Государства-участники, рассматривая развитие контактов в качестве важного

элемента в укреплении дружественных отношений и доверия между народами, подтверждая в связи с их нынешними усилиями по улучшению условий в этой области важное значение, которое они придают гуманным соображениям, желая в этом духе и впредь прилагать по мере развития разрядки усилия с целью дальнейшего прогресса в этой области и сознавая, что относящиеся к этому вопросы должны регулироваться заинтересованными государствами на взаимоприемлемых условиях, ставят своей целью облегчать более свободное передвижение и контакты на индивидуальной и коллективной, неофициальной и официальной основе между людьми, учреждениями и организациями государств-участников и содействовать решению вопросов гуманного характера, возникающих в данной области, заявляют о своей готовности принимать в этих целях меры, которые они сочтут подходящими, а также заключать между собой, в случае необходимости, соглашения или достигать договоренностей и выражают свое намерение в настоящее время приступить к осуществлению следующего:

а) Контакты и регулярные встречи на основе семейных связей.

Имея в виду содействовать дальнейшему развитию контактов на основе семейных связей, государства-участники будут благожелательно рассматривать просьбы о поездках с целью разрешения лицам въезда на их территорию или выезда с нее на временной и, если этого пожелают, регулярной основе для встреч с членами своих семей. Заявления о временных поездках для встреч с членами своих семей будут рассматриваться безотносительно к стране выезда или въезда; существующий порядок оформления проездных документов и виз будет применяться в этом духе. Оформление и выдача таких документов и виз будут осуществляться в разумные сроки; в случаях срочной надобности - таких, как серьезная болезнь, смерть - во внеочередном порядке. Они предпримут шаги, которые могут оказаться необходимыми для обеспечения приемлемого уровня сборов за выдачу официальных проездных документов и виз. Они подтверждают, что подача просьбы, относящейся к контактам на основе семейных связей, не будет приводить к изменению прав и обязанностей лица, подавшего просьбу, или членов его семьи.

б) Воссоединение семей.

Государства-участники будут в позитивном и гуманном духе рассматривать просьбы лиц, которые желают воссоединиться с членами своей семьи, уделяя особое внимание ходатайствам срочного характера, таким как ходатайства, поступающие от больных или престарелых. Они будут рассматривать эти просьбы по возможности быстрее. Они будут в случае необходимости снижать сборы, взимаемые в связи с этими просьбами, чтобы обеспечить их умеренный уровень. Неудовлетворенные просьбы о воссоединении семей могут быть поданы вновь на соответствующем уровне и будут рассматриваться через непродолжительный период времени властями соответственно страны проживания или принимающей страны; при таких обстоятельствах сборы будут взиматься только в случае удовлетворения просьбы. Лица, просьбы которых о воссоединении семей удовлетворены, могут привозить с собой или отправлять вещи домашнего обихода и личного потребления; с этой целью государства-участники будут использовать все возможности, содержащиеся в существующих правилах. Пока члены одной и той же семьи не воссоединятся, встречи и контакты между ними могут осуществляться в соответствии с порядком для контактов на основе семейных связей. Государства-участники будут поддерживать усилия обществ Красного Креста и Красного Полумесяца, занимающихся проблемами воссоединения семей. Они подтверждают, что подача просьбы о воссоединении семей не будет приводить к изменению прав и обязанностей лица, подавшего просьбу, или членов его семьи. Принимающее государство-участник будет проявлять соответствующую заботу о трудоустройстве лиц из других государств-участников, приезжающих в это государство на постоянное жительство в рамках воссоединения семей с его гражданами, и заботиться о том, чтобы им предоставлялись равные с собственными гражданами возможности для получения образования, медицинской помощи и социального обеспечения.

с) Браки между гражданами различных государств

Государства-участники будут благожелательно и на основе гуманных соображений изучать просьбы о разрешениях на выезд и въезд лиц, которые решили вступить в брак с гражданином другого государства-участника. Оформление и выдача документов, требуемых для указанных выше целей и для вступления в брак, будут осуществляться в соответствии с положениями, принятыми в отношении воссоединения семей. При рассмотрении просьб от уже вступивших в брак супругов из различных государств-участников о предоставлении возможности им и несовершеннолетним детям от их брака переносить их постоянное местожительство в государство, в котором обычно проживает один из них, государства-участники будут также применять положения, принятые в отношении воссоединения семей.

d) Поездки по личным или профессиональным причинам

Государства-участники намереваются способствовать более широким возможностям осуществления их гражданами поездок по личным или профессиональным причинам, и в этих целях они намерены, в частности:

- постепенно упрощать и гибко применять порядок выезда и въезда;
- облегчать порядок передвижения граждан из других государств-участников по их территории с должным учетом требований безопасности.

Они будут стремиться постепенно снижать, где это необходимо, сборы за визы и официальные проездные документы. Они намереваются изучать, в случае необходимости, средства совершенствования двусторонней практики консульского обслуживания, в том числе юридической и консульской помощи, включая, насколько это целесообразно, заключение многосторонних или двусторонних консульских конвенций или других соответствующих соглашений и договоренностей. Они подтверждают, что религиозные культы, учреждения и организации, действующие в конституционных рамках государств-участников, и их представители могут в сфере их деятельности осуществлять между ними контакты и встречи и обмениваться информацией.

e) Улучшение условий для туризма на индивидуальной или коллективной основе

Государства-участники считают, что туризм содействует более полному знанию о жизни, культуре и истории других стран, росту взаимопонимания между народами, улучшению контактов и более широкому использованию досуга. Они намереваются способствовать развитию туризма на индивидуальной или коллективной основе и, в частности, имеют в виду:

- содействовать поездкам в свои страны, поощряя предоставление соответствующих возможностей, а также упрощение и ускорение необходимых формальностей, относящихся к таким поездкам;
- расширять на основе соответствующих соглашений или договоренностей, где необходимо, сотрудничество в деле развития туризма, рассматривая, в частности, в двустороннем плане возможные пути увеличения информации, относящейся к поездкам в другие страны, приему и обслуживанию туристов, и другие соответствующие вопросы, представляющие взаимный интерес.

f) Встречи между молодежью

Государства-участники намереваются содействовать развитию контактов и обменов между молодежью, поощряя:

- расширение обменов и контактов на краткосрочной или долгосрочной основе между трудящейся, проходящей профессиональную подготовку или учащейся молодежью посредством двусторонних или многосторонних соглашений или регулярных программ во всех случаях, где это представляется возможным;
- изучение их молодежными организациями вопроса о возможных соглашениях, относящихся к формам многостороннего молодежного сотрудничества;
- соглашения или регулярные программы, относящиеся к организации обмена студентами, международных молодежных семинаров, курсов профессионального

обучения и курсов по изучению иностранных языков;

- дальнейшее развитие молодежного туризма и предоставление для этой цели соответствующих льгот;

- развитие, где возможно, обменов, контактов и сотрудничества на двусторонней или многосторонней основе между их организациями, представляющими широкие слои трудящейся, проходящей профессиональную подготовку и учащейся молодежи;

- осознание молодежью важности развития взаимопонимания, укрепления дружественных отношений и доверия между народами.

g) О спорте

В целях расширения существующих связей и сотрудничества в области спорта государства-участники будут поощрять соответствующие контакты и обмены, включая спортивные встречи и соревнования всех видов, проводимые на основе общепринятых международных правил, положений и практики.

h) Расширение контактов

В порядке дальнейшего развития контактов между государственными учреждениями, неправительственными и общественными организациями, включая женские, государства-участники будут облегчать проведение встреч, а также поездки делегаций, групп и отдельных лиц.

2. Информация¹.

Государства-участники, сознавая потребность во все более широком знании и понимании различных аспектов жизни других государств-участников, отмечая вклад этого процесса в рост доверия между народами, желая с развитием взаимопонимания между государствами-участниками и с дальнейшим улучшением отношений между ними продолжать и дальше усилия с целью прогресса в этой области, отмечая важное значение распространения информации из других государств-участников и лучшего ознакомления с такой информацией, подчеркивая поэтому существенную и влиятельную роль печати, радио, телевидения, кино и телеграфных агентств и журналистов, работающих в этих областях, ставят своей целью облегчать более свободное и широкое распространение всех форм информации, поощрять сотрудничество в области информации и обмен информацией с другими странами и улучшать условия, в которых журналисты из одного государства-участника осуществляют свою профессиональную деятельность в другом государстве-участнике, и выражают свое намерение, в частности:

a) Улучшение распространения, доступа и обмена информацией

i) Устная информация

- Способствовать распространению устной информации путем поощрения лекций и лекционных поездок видных деятелей и специалистов из других государств-участников, а также обмена мнениями типа "круглого стола", семинаров, симпозиумов, летних курсов, конгрессов и двусторонних и многосторонних встреч.

ii) Печатная информация

- Способствовать улучшению распространения на их территории газет и печатных изданий, периодических и непериодических, из других государств-участников. В этих целях:

- они будут поощрять свои фирмы и компетентные организации заключать соглашения и контракты, направленные на постепенное увеличение количества и числа наименований газет и печатных изданий, импортируемых из других государств-участников. Желательно, чтобы в этих соглашениях и контрактах упоминались, в частности, условия скорейшей доставки, использование обычно существующих в каждой стране каналов распространения ее печатных изданий и газет, а также согласованные

---

¹ **Информация** (от лат. *informātiō* «разъяснение, представление, понятие о чём-либо» ← *informare* «придавать вид, форму, обучать; мыслить, воображать») — сведения независимо от формы их представления - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

между сторонами формы и способы платежных расчетов, позволяющие осуществление целей этих соглашений и контрактов;

- там, где это окажется необходимым, они будут принимать соответствующие меры для осуществления вышеизложенных целей и положений соглашений и контрактов.

- Способствовать улучшению доступа общественности к печатным изданиям, периодическим и непериодическим, импортируемым на указанной выше основе. В частности:

- они будут поощрять расширение числа точек, где будут продаваться такие издания;

- они будут облегчать предложение таких периодических изданий во время проведения конгрессов, конференций, официальных визитов и других международных мероприятий и туристам во время туристического сезона;

- они будут расширять возможность подписки на основе правил, свойственных каждой стране;

- они будут улучшать возможность предоставления во временное пользование и для чтения этих изданий в крупных публичных библиотеках и их читальных залах, а также в университетских библиотеках.

Они намерены улучшать возможности ознакомления с бюллетенями официальной информации, выпускаемыми дипломатическими представительствами и распространяемыми этими представительствами на основе договоренностей, приемлемых для заинтересованных сторон.

iii) Кино-, радио- и телевизионная информация

- Способствовать улучшению распространения кино-, радио- и телевизионной информации. В этих случаях:

- они будут поощрять расширение показа и передачи более разнообразной информации, записанной на пленку, из других государств-участников, иллюстрирующей различные аспекты жизни в их странах и получаемой на основе таких соглашений или договоренностей, которые могут быть необходимы между непосредственно заинтересованными организациями и фирмами;

- они будут облегчать импорт компетентными организациями и фирмами записанных на пленку аудиовизуальных материалов из других государств-участников.

Государства-участники отмечают расширение распространения радиoinформации и выражают надежду на продолжение этого процесса, так чтобы это отвечало интересам взаимопонимания между народами и целям, определенным настоящим Совещанием.

b) Сотрудничество в области информации

- Поощрять сотрудничество в области информации на основе кратко- или долгосрочных соглашений или договоренностей. В частности:

- они будут способствовать более широкому сотрудничеству между органами массовой информации, в том числе между телеграфными агентствами, издательствами и издательскими организациями;

- они будут способствовать сотрудничеству между радиовещательными и телевизионными организациями, как государственными, так и частными, национальными и международными, в частности, путем обмена прямыми или в записи радио- и телевизионными программами, совместного производства и распространения таких программ;

- они будут поощрять встречи и контакты как между журналистскими организациями, так и между журналистами государств-участников;

- они будут благоприятно относиться к возможности достижения договоренностей между периодическими изданиями, включая газеты, государств-участников об обмене статьями и их публикации;

- они будут поощрять обмен технической информацией, а также организацию совместных исследований и проведение встреч специалистов по обмену опытом и

мнениями в области печати, радио и телевидения.

с) Улучшение условий работы журналистов

Государства-участники, стремясь к улучшению условий, в которых журналисты одного из государств-участников осуществляют свою профессиональную деятельность в другом государстве-участнике, имеют в виду, в частности:

- изучать в благожелательном духе в подходящие и разумные сроки просьбы журналистов о выдаче виз;

- предоставлять постоянно аккредитованным журналистам государств-участников на основе договоренности многократные въездные - выездные визы на определенный срок;

- облегчать выдачу аккредитованным журналистам государств-участников разрешений на проживание в стране их временного пребывания и, если и когда таковые необходимы, других полагающихся им официальных документов;

- облегчать на основе взаимности процедуры оформления поездок журналистов государств-участников по стране, в которой они осуществляют свою профессиональную деятельность, и постепенно предоставлять большие возможности для таких поездок при соблюдении правил, связанных с наличием районов, закрытых по соображениям безопасности;

- обеспечивать, чтобы на просьбы таких журналистов о подобных поездках давался ответ по возможности быстро, с учетом срока запроса;

- увеличивать возможности личного общения журналистов государств-участников с источниками их информации, включая организации и официальные учреждения;

- предоставлять журналистам государств-участников право ввоза, лишь при условии последующего вывоза, технического оборудования (фото-, кино-, магнитофонного, радио- и телевизионного), необходимого для выполнения их профессиональной деятельности*.

Признавая, что во многих случаях иностранными журналистами используется соответствующий местный персонал, государства-участники отмечают, что изложенные выше положения применялись бы при соблюдении подходящих правил к лицам из других государств-участников, которые регулярно и в силу своей профессии работают в качестве техников, фотографов и операторов печати, радио, телевидения или кино.

- предоставлять журналистам других государств-участников, будь то постоянно или временно аккредитованным, возможность передавать полностью, в обычном порядке и быстро через признанные государствами-участниками каналы в представляемые ими органы информации результаты их профессиональной деятельности, включая магнитофонные записи и непроявленную пленку, с целью опубликования или передачи по радио или телевидению.

Государства-участники подтверждают, что журналисты не могут подвергаться выдворению или иным образом наказываться в результате законного осуществления их профессиональной деятельности. В случае выдворения аккредитованного журналиста он будет информирован о причинах этого и может обращаться с просьбой о пересмотре его дела.

3. Сотрудничество и обмены в области культуры.

Государства-участники, считая, что культурные обмены и сотрудничество содействуют лучшему взаимопониманию между людьми и между народами и способствуют таким образом упрочению согласия между государствами, подтверждая уже согласованные в многостороннем плане выводы в этой области, в частности, на Межправительственной конференции по политике в области культуры в Европе, организованной ЮНЕСКО в июне 1972 года в Хельсинки, на которой выявился интерес к активному участию самых широких слоев общества во все более многообразной культурной жизни, желая с развитием взаимного доверия и дальнейшим улучшением отношений между государствами-участниками продолжать и дальше усилия с целью

прогресса в этой области, выражая готовность в этом духе к существенному увеличению их культурных обменов как в том, что касается людей, так и в том, что касается произведений, и к развитию между ними активного сотрудничества как на двусторонней, так и многосторонней основе во всех областях культуры, будучи убежденными, что такое укрепление их взаимоотношений будет содействовать обогащению соответствующих культур при уважении самобытности каждой, а также укреплению между ними сознания общих ценностей при дальнейшем развитии культурного сотрудничества с другими странами мира, заявляют о том, что они совместно ставят перед собой следующие цели:

- а) развивать взаимную информацию с целью лучшего ознакомления с достижениями культуры друг друга,
- б) улучшать материальные возможности обменов и распространения культурных ценностей,
- в) благоприятствовать доступу всех к соответствующим достижениям культуры,
- г) развивать контакты и сотрудничество между деятелями культуры,
- д) изыскивать новые области и формы культурного сотрудничества, демонстрируют тем самым их общее стремление предпринимать постепенные последовательные долгосрочные действия для достижения целей настоящей Декларации; и выражают свое намерение в настоящее время приступить к осуществлению следующего:

Расширение связей.

Расширять и улучшать на различных уровнях сотрудничество и связи в области культуры, в частности:

- заключать в соответствующих случаях соглашения на двусторонней или многосторонней основе, предусматривающие расширение связей между компетентными государственными учреждениями и неправительственными организациями в области культуры, а также между деятелями культуры, учитывая необходимость как гибкости, так и наиболее полного использования существующих соглашений, и имея в виду, что соглашения, а также другие договоренности являются важным средством развития культурного сотрудничества и обменов;
- содействовать развитию непосредственных связей и сотрудничества между соответствующими государственными учреждениями и неправительственными организациями, включая там, где это необходимо, такие связи и сотрудничество, которые осуществляются на основе специальных соглашений и договоренностей;
- поощрять непосредственные контакты и связи между деятелями культуры, включая там, где это необходимо, такие контакты и связи, которые осуществляются на основе специальных соглашений и договоренностей.

Взаимное ознакомление.

Принимать в пределах их компетенции на дву- и многосторонней основе подходящие меры, направленные на более широкое и полное взаимное ознакомление их народов с достижениями в различных областях культуры, в том числе:

- совместно изучить, в случае необходимости с привлечением соответствующих международных организаций, возможность создания в Европе и структуру института данных в области культуры, который собирал бы поступающие от стран-участниц данные и предоставлял их своим корреспондентам по их запросам, и созвать с этой целью совещание экспертов из заинтересованных государств;
- рассмотреть, в случае необходимости совместно с соответствующими международными организациями, пути создания в Европе каталога документальных фильмов культурного или научного характера государств-участников;
- благоприятствовать более частому показу выставок книг и изучить возможность регулярного проведения в Европе крупной выставки книг государств-участников;
- способствовать систематическому обмену между соответствующими учреждениями и издательствами каталогами имеющихся книг, а также рекламными

материалами, по возможности, о всех готовящихся к выпуску публикациях и стимулировать обмен материалами между издательствами энциклопедической литературы с целью улучшения отображения каждой страны;

- совместно изучать вопросы расширения и улучшения обмена информацией в различных областях культуры, в таких как театр, музыка, библиотечное дело, а также сохранение и реставрация культурных ценностей.

Обмены и распространение.

Содействовать улучшению возможностей для обменов и распространения культурных ценностей¹ подходящими способами, в частности:

- изучать возможности гармонизации и уменьшения обложений, связанных с международным обменом на коммерческой основе книгами и другими материалами культурного характера, а также новые способы страхования произведений искусства на выставках за рубежом и снижения риска повреждения или утраты, которым подвержены эти произведения в связи с их перемещением;

- облегчать прохождение таможенных формальностей в совместимые с календарем художественных мероприятий сроки в отношении произведений искусства и реквизита, перечисленных в списках, согласованных между организаторами этих мероприятий;

- поощрять встречи между представителями компетентных организаций и соответствующих фирм в целях изучения входящих в их ведение мер, таких, как упрощение оформления заказов, сроков поставок и условий платежей, которые могли бы облегчить международный обмен книгами на коммерческой основе;

- содействовать предоставлению во временное пользование фильмов и обмену ими между их научно-исследовательскими кинематографическими институтами и фильмотеками;

- поощрять обмен информацией между заинтересованными сторонами о мероприятиях культурного характера, запланированных для проведения в государствах-участниках в областях, где это является наиболее подходящим, таких, как музыка, театр и изобразительное искусство, с тем чтобы способствовать составлению и изданию календаря таких мероприятий, если необходимо, с помощью соответствующих международных организаций;

- благоприятствовать изучению последствий, которые предвидимое развитие и возможная гармонизация между заинтересованными сторонами технических средств, используемых для распространения культуры, могли бы иметь для развития культурного сотрудничества и обменов, имея при этом в виду сохранение разнообразия и самобытности их соответствующих культур;

- поощрять в рамках их культурной политики подходящими для них способами дальнейшее развитие интереса к культурному достоянию других государств-участников, сознавая, что каждая культура имеет достоинства и ценность;

- заботиться о полном и эффективном применении международных соглашений и конвенций об авторском праве и о распространении культурных ценностей, в которых они участвуют или к которым они решили бы присоединиться в будущем.

Доступ.

Содействовать более полному взаимному доступу всех к достижениям - произведениям, опыту, исполнительскому искусству - в различных областях культуры их стран и с этой целью предпринимать возможные усилия в соответствии с их компетенцией, в частности:

- содействовать дальнейшему расширению распространения книг и художественных произведений, в частности, такими путями, как:

¹ **Культурные ценности** — это незаменимые материальные и нематериальные предметы и произведения культуры, созданные человеком в результате творческого процесса, имеющие художественную и имущественную ценность, универсальную значимость и оказывающие эстетическое, научное, историческое воздействие на человека - *материал из Википедии — свободной энциклопедии.*

- способствовать при полном учете международных конвенций по авторскому праву, в которых они участвуют, международным контактам и связям между авторами и издательствами, а также другими учреждениями культуры, имея в виду более полный взаимный доступ к достижениям культуры;

- рекомендовать, чтобы издательства при определении тиражей учитывали также запросы из других государств-участников и чтобы права на продажу, где это возможно, могли предоставляться в других государствах-участниках по согласованию между заинтересованными сторонами нескольким торговым организациям стран-импортеров;

- поощрять компетентные организации и соответствующие фирмы заключать соглашения и контракты и содействовать таким путем постепенному увеличению количества и разнообразия произведений авторов других государств-участников, имеющихся в наличии в оригинале и в переводах в их библиотеках и книжных магазинах;

- содействовать увеличению там, где это будет признано подходящим, числа пунктов, в которых будут продаваться в оригинале импортируемые по соглашениям и контрактам книги авторов других государств-участников и переводы;

- поощрять расширение перевода произведений в области литературы и в других областях культурной деятельности с языков других государств-участников, в частности произведений, созданных на менее распространенных языках, а также издания и распространения переводных произведений с помощью таких, например, мер, как:

- содействие более регулярным контактам между заинтересованными издательствами;

- развитие их усилий в подготовке и совершенствовании переводчиков;

- оказание содействия подходящими средствами издательствам их стран в публикации переводных произведений;

- поощрение обмена между издателями и заинтересованными учреждениями списками книг, которые могли бы быть переведены;

- содействие профессиональной деятельности и сотрудничеству переводчиков их стран;

- проведение совместного изучения путей дальнейшего развития перевода и распространения переводных произведений,

- улучшать и расширять книгообмен и обмен библиографиями и библиографическими карточками между библиотеками:

- иметь в виду другие подходящие мероприятия, которые позволяли бы, когда необходимо, по взаимному согласию между заинтересованными сторонами, способствовать доступу и достижениям культуры друг друга, в частности, в области книжного дела;

- содействовать соответствующим образом более широкому использованию средств массовой информации в целях лучшего взаимного ознакомления с их культурной жизнью;

- стремиться улучшать необходимые условия для рабочих-мигрантов и их семей, с тем чтобы они могли сохранять связи со своей национальной культурой и осваиваться в новой культурной среде;

- поощрять компетентные организации и фирмы к более широкому отбору и прокату художественных и документальных кинофильмов других государств-участников, а также содействовать более частым некоммерческим показам, таким, как премьеры, кинонедели и фестивали, уделяя должное внимание фильмам тех стран, киноискусство которых менее известно;

- содействовать подходящими средствами расширению возможностей для работы специалистов из других государств-участников с материалами культурного характера из кино- и аудиовизуальных архивов в рамках правил, существующих для работы с такими архивными материалами;

- поощрять совместное изучение заинтересованными организациями - с

привлечением, в соответствующих случаях, компетентных международных организаций - целесообразности и условий создания перечня их телевизионных фильмов - программ культурного характера, а также средств быстрого просмотра в целях облегчения их отбора и возможного приобретения.

Контакты и сотрудничество.

Способствовать подходящими средствами развитию контактов и сотрудничества в различных областях культуры, в частности, между творческими работниками и деятелями культуры, а именно стремясь:

- благоприятствовать поездкам и встречам деятелей культуры, включая там, где это необходимо, такие поездки и встречи, которые осуществляются на основе соглашений, контрактов или других специальных договоренностей и которые относятся к их культурному сотрудничеству;

- поощрять таким путем контакты между творческими работниками, исполнителями и художественными коллективами в целях совместной работы, ознакомления с их произведениями в других государствах-участниках или обмена мнениями по вопросам, относящимся к их совместной деятельности;

- поощрять, когда необходимо, путем соответствующих договоренностей, обмена стажерами и специалистами и предоставление стипендий для подготовки и совершенствования в различных областях культуры, таких как искусство и архитектура, музейное и библиотечное дело, литературоведение и литературный перевод, и содействовать созданию благоприятных условий приема в их соответствующих учреждениях;

- содействовать обмену опытом в подготовке персонала, занимающегося организационной деятельностью в области культуры, а также преподавателей и специалистов в таких областях, как театр, опера, балет, музыка и изобразительное искусство;

- продолжать поощрять организацию международных встреч творческих работников, и в частности, молодых творческих работников, по актуальным вопросам художественного и литературного творчества, представляющим интерес для совместного рассмотрения;

- изучать другие возможности развития обменов и сотрудничества между деятелями культуры в целях лучшего взаимного ознакомления с культурной жизнью государств-участников.

Области и формы сотрудничества.

Поощрять поиски новых областей и форм культурного сотрудничества, содействуя в этих целях заключению между заинтересованными сторонами, где это необходимо, соответствующих соглашений и договоренностей, и в этой связи благоприятствовать:

- совместному изучению вопросов политики в области культуры, в частности, ее социальных аспектов, а также ее связи с политикой в области планирования, градостроительства, образования, окружающей среды и культурных аспектов туризма;

- обмену знаниями по вопросам культурного разнообразия, с тем чтобы способствовать таким образом лучшему пониманию заинтересованными сторонами такого разнообразия там, где оно встречается;

- обмену информацией и, где это является подходящим, встречам экспертов, подготовке и осуществлению исследовательских программ и проектов, а также их совместной оценке и распространению результатов по названным выше вопросам;

- таким формам культурного сотрудничества и дальнейшему проведению таких совместных мероприятий, как:

- международные мероприятия в области изобразительного искусства, кино, театра, балета, музыки, народного творчества и т.д.; книжные ярмарки и выставки, совместные постановки спектаклей в оперных и драматических театрах, а также выступления солистов, инструментальных ансамблей, оркестров, хоровых и других художественных

коллективов, в том числе самодеятельных, уделяя должное внимание организации международных культурных мероприятий молодежи и обмену молодыми артистами;

- включение произведений писателей и композиторов других государств-участников в репертуар солистов и художественных коллективов;

- подготовка, перевод и издание статей, очерков, монографий, а также книг по невысоким ценам и сборников по изобразительному искусству и литературе, способствующих улучшению ознакомления с соответствующими достижениями культуры, предусматривая в этих целях встречи между экспертами и представителями издательств;

- совместное производство и обмен фильмами, а также теле- и радиопрограммами, содействуя, в частности, встречам между продюсерами, техническими специалистами и представителями государственных учреждений в целях выявления благоприятных условий осуществления конкретных совместных проектов и способствуя созданию, в области совместного производства, международных съемочных групп;

- организация конкурсов в области архитектуры и градостроительства, имея в виду возможность осуществления лучших проектов и образования там, где это возможно, международных групп;

- осуществление совместных проектов сохранения, реставрации и возрождения произведений искусства, исторических и археологических памятников и мест, представляющих культурный интерес, с участием в подходящих случаях международных организаций правительственного и неправительственного характера, а также частных учреждений - компетентных и осуществляющих деятельность в этой области, - предусматривая в этих целях:

- периодические встречи экспертов заинтересованных сторон для разработки необходимых предложений, имея в виду необходимость рассмотрения этих вопросов в более широком социальном и экономическом контексте;

- опубликование статей в соответствующих периодических изданиях в целях ознакомления с наиболее значительными достижениями и нововведениями и их сопоставления между государствами-участниками;

- совместное изучение в целях улучшения и возможной гармонизации различных систем, применяемых для составления перечней и каталогов исторических памятников и мест культурного характера в их странах;

- изучение возможности организации международных курсов по подготовке реставраторов различных специальностей.

Национальные меньшинства или региональные культуры. Государства-участники, признавая вклад, который национальные меньшинства или региональные культуры могут вносить в сотрудничество между ними в различных областях культуры, намерены в случае, когда на их территории имеются такие меньшинства или культуры, способствовать этому вкладу с учетом законных интересов их членов.

4. Сотрудничество и обмены в области образования¹.

Интересно поясняет вышеупомянутую категорию О. А. Александрова: «Образование — единый целенаправленный процесс воспитания и обучения, а также совокупность приобретаемых знаний, умений, навыков, ценностных установок, функций, опыта деятельности и компетенций».

Можно по поводу этого сказать следующее: Образование можно определить как процесс, который направлен на желание человека достигнуть желаемый результат в вопросах его воспитания и обучения и т.д.

Государства-участники, сознавая, что развитие отношений международного характера в области образования и науки способствует лучшему взаимопониманию, полезно всем народам и благотворно для грядущих поколений, готовы содействовать дальнейшему развитию обменов знаниями и опытом, а также контактов между

¹ Александрова О. А. Образование: доступность или качество — последствия выбора // Знание. Понимание. Умение. — 2005. — № 2. — С. 83—93.

организациями, учреждениями и деятелями образования и науки на основе специальных договоренностей, где таковые необходимы, желая укреплять связи между учебными и научными учреждениями, а также поощрять сотрудничество между ними в областях, представляющих общий интерес, в частности, в тех, в которых уровень знаний и ресурсов требует международного объединения усилий, и убежденные, что прогресс в этих областях должен сопровождаться и поддерживаться более широким знанием иностранных языков, выражают в этих целях свое намерение, в частности:

а) Расширение связей.

Расширять и улучшать на различных уровнях сотрудничество и связи в области образования и науки, в частности, путем:

- заключения в соответствующих случаях соглашений - на двусторонней или многосторонней основе, - предусматривающих сотрудничество и обмена между государственными учреждениями, неправительственными организациями и деятелями образования и науки, учитывая при этом необходимость как гибкости, так и более полного использования существующих соглашений и договоренностей;

- содействия установлению непосредственной договоренности между университетами и другими высшими учебными заведениями и научными учреждениями в рамках межправительственных соглашений в соответствующих случаях;

- поощрения непосредственных контактов и связей между деятелями образования и науки, включая такие, которые осуществляются на основе специальных соглашений или договоренностей там, где последние необходимы.

б) Доступ и обмены.

Улучшать доступ на взаимоприемлемых условиях для студентов, преподавателей и ученых государств-участников в учебные, культурные и научные учреждения друг друга и развивать обмены между этими учреждениями во всех областях, представляющих общий интерес, в частности, путем:

- расширения обмена информацией о возможностях обучения и специальностях, открытых для иностранных участников, а также об условиях приема и пребывания;

- содействия поездкам студентов, преподавателей и ученых из одних государств-участников в другие для учебы, преподавания, научной работы, а также для лучшего ознакомления с достижениями образования, науки и культуры друг друга;

- поощрения предоставления студентам, преподавателям и ученым других государств-участников стипендий для обучения, преподавания или проведения научной работы в их странах;

- разработки, развития или поощрения программ, предусматривающих более широкие обмены студентами, преподавателями и учеными, включая организацию симпозиумов, семинаров, совместных проектов и обмен учебной и научной информацией, такой как университетские издания и библиотечные материалы;

- содействия эффективному осуществлению таких мероприятий и программ путем своевременного направления ученым, преподавателям и студентам более подробной информации относительно их приема в университеты и институты и предусмотренных для них программ; обеспечения им возможности пользоваться соответствующими учебными, научными и открытыми архивными материалами; содействия их поездкам внутри принимающего государства, осуществляемым как в учебных или научных целях, так и в форме каникулярных туров на основе обычного порядка;

- содействия более глубокому анализу проблем сравнимости и эквивалентности ученых степеней и дипломов посредством поощрения обмена информацией относительно организации, продолжительности и содержания обучения, сравнения методов оценки уровней знаний и научной квалификации и, где возможно, достижения взаимного признания ученых степеней и дипломов либо на основе правительственных соглашений, где это необходимо, либо на основе непосредственных договоренностей между университетами и другими высшими учебными заведениями и научными учреждениями;

- рекомендации, кроме того, соответствующим международным организациям, чтобы они умножили свои усилия, направленные на достижение общеприемлемого решения проблем сравнимости и эквивалентности ученых степеней и дипломов.

с) Наука¹.

В пределах своей компетенции расширять и улучшать сотрудничество и обмены в области науки, в частности:

Развивать на двусторонней или многосторонней основе обмен и распространение научной информации и документации такими путями, как:

- более широкое предоставление этой информации ученым и научным работникам других государств-участников, например, путем участия в международных системах научной информации или посредством других соответствующих договоренностей;

- расширение и улучшение обмена образцами и другими научными материалами, в частности используемыми при фундаментальных исследованиях в областях естественных наук и медицины;

- обращение к научным учреждениям и университетам полнее и регулярнее информировать друг друга относительно их текущих и будущих исследований в областях, представляющих общий интерес.

Способствовать расширению связей, а также непосредственных контактов между университетами, научными учреждениями, научными обществами и между учеными и научными работниками, включая те, которые осуществляются, где это необходимо, на основе специальных соглашений или договоренностей таким путями, как:

- дальнейшее развитие обменов учеными и научными работниками и поощрение созыва подготовительных совещаний или рабочих групп по научно-исследовательским темам, представляющим общий интерес;

- поощрение создания объединенных коллективов ученых для осуществления исследовательских проектов на основе договоренностей между научными институтами нескольких стран;

- содействие подготовке и успешному проведению международных конференций и семинаров и участию в них своих ученых и научных работников;

- возможность созыва, кроме того, в недалеком будущем "Научного форума", представляющего собой встречу ведущих деятелей науки государств-участников для обсуждения комплексных проблем, имеющих общий интерес в области современного и будущего развития науки, и для содействия дальнейшему расширению контактов, связей и обмена информацией между научными учреждениями и между учеными;

- возможный созыв в ближайшее время совещания экспертов, представляющих государства-участники и их национальные научные учреждения, для подготовки "Научного форума" при консультации с соответствующими международными организациями, такими как ЮНЕСКО и Европейская экономическая комиссия ООН;

- изучение в надлежащее время дальнейших шагов, которые могли бы быть предприняты в отношении "Научного форума".

Развивать в области научных исследований на двусторонней или многосторонней основе координацию программ, выполняемых в государствах-участниках, и организацию совместных программ, в частности, в нижеприводимых секторах, где могут оказаться необходимыми совместные усилия ученых и использование в определенных случаях дорогостоящего или уникального оборудования. Наименования перечисленных областей в этих секторах приводятся в качестве иллюстрации, а конкретные проекты должны

---

¹ **Наука** — область человеческой деятельности, направленная на выработку и систематизацию объективных знаний о действительности. Основой этой деятельности является сбор фактов, их постоянное обновление и систематизация, критический анализ и, на этой основе, синтез новых знаний или обобщений, которые не только описывают наблюдаемые природные или общественные явления, но и позволяют построить причинно-следственные связи с конечной целью прогнозирования - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

впоследствии определяться потенциальными партнерами в государствах-участниках с учетом вклада, который мог бы быть сделан соответствующими международными организациями и научными учреждениями:

- точные и естественные науки, в частности, фундаментальные исследования в таких областях, как математика, физика, теоретическая физика, геофизика, химия, биология, экология и астрономия;

- медицина, в частности, фундаментальные исследования онкологических и сердечно-сосудистых заболеваний, изучение эндемических заболеваний в развивающихся странах, а также исследования в области социальной медицины, касающиеся главным образом профессиональных заболеваний, восстановления трудоспособности лиц с физическими недостатками и помощи матери, ребенку и престарелым;

- гуманитарные и социальные науки, такие как история, география, философия, психология, педагогика, лингвистика, социология, юридические, политические и экономические науки; сравнительные исследования социальных, социально-экономических и культурных явлений, представляющих общий интерес для государств-участников, в частности, проблем окружающей человека среды и развития городов, а также научные исследования в области методов сохранения и реставрации памятников и произведений искусства.

d) Иностранные языки и цивилизации.

Поощрять изучение иностранных языков и цивилизаций в качестве важного средства для расширения общения между народами, для их лучшего ознакомления с культурой каждой страны, а также для укрепления международного сотрудничества и с этой целью стимулировать в пределах своей компетенции дальнейшее развитие и улучшение обучения иностранным языкам и разнообразие их выбора на различных уровнях обучения, обращая надлежащее внимание на менее распространенные или менее изучаемые языки, и в частности:

- усиливать сотрудничество, направленное на улучшение качества преподавания иностранных языков, путем обмена информацией и опытом разработки и применения современных эффективных методов обучения и технических средств, приспособленных к нуждам различных категорий обучающихся, включая методы ускоренного обучения, и иметь в виду возможность проведения на двусторонней или многосторонней основе исследований новых методов обучения иностранным языкам;

- поощрять сотрудничество между соответствующими учреждениями на двусторонней или многосторонней основе в целях более полного использования возможностей современных средств обучения иностранным языкам, осуществляемое, например, в форме сравнительных исследований, проводимых их специалистами, и, при наличии договоренности, в форме обменов или передачи аудиовизуальных материалов, а также материалов, используемых при написании учебников, и информации о новых типах технической аппаратуры, применяемой при обучении языкам;

- способствовать осуществлению обменов информацией относительно опыта подготовки преподавателей иностранных языков и расширять на двусторонней основе обмены преподавателями и студентами-лингвистами, а также содействовать их участию в летних курсах иностранных языков и цивилизаций, где таковые организованы;

- поощрять сотрудничество между экспертами в области лексикографии в целях определения необходимых терминологических эквивалентов, особенно в области научных и технических дисциплин, с тем чтобы содействовать общению между научными учреждениями и специалистами;

- содействовать более широкому распространению изучения иностранных языков в средних учебных заведениях различных типов и увеличению возможности выбора из большого числа европейских языков и в этой связи рассматривать, где это уместно, возможности расширения набора и подготовки преподавателей и организации необходимых учебных групп;

- поощрять предоставление в высших учебных заведениях большего выбора языков для студентов-лингвистов и расширение возможностей для других студентов изучать различные иностранные языки, а также содействовать, где это желательно, организации лекций по языку и цивилизации - на основе специальных договоренностей, где это необходимо, - проводимых иностранными преподавателями, в частности, из тех европейских государств, языки которых менее распространены или менее изучаются;

- содействовать в рамках образования взрослых дальнейшей разработке специализированных программ, отвечающих разносторонним интересам и потребностям, для обучения иностранным языкам граждан своих стран и для обучения языку принимающей страны интересующихся этим взрослых граждан из других стран и поощрять в этой связи сотрудничество между заинтересованными учреждениями, например, в создании программ для обучения по радио и телевидению или ускоренными методами, а также, где это желательно, в определении конкретного назначения таких программ, имея в виду достижение сравнимых уровней подготовки по языкам;

- поощрять сочетание, где это уместно, обучения иностранным языкам с изучением соответствующих цивилизаций, а также прилагать дальнейшие усилия для стимулирования интереса к изучению иностранных языков, включая подходящие внеклассные мероприятия.

е) Методы преподавания.

Методы преподавания/просвещения (в зависимости от того, где происходит обучение – школа, ВУЗ), можно определить как процесс сотрудничества между преподавателем/учителем и студентами/учениками, в результате чего случается передача и усвоение знаний, умений и навыков, которые предусмотрены сущностью обучения. Можно выделить следующие методы просвещения: словесные, наглядные, практические.

Содействовать на двусторонней или многосторонней основе обмену опытом относительно методов обучения, применяемых на всех уровнях образования, в том числе тех, которые используются в непрерывном образовании и при обучении взрослых, а также обмену учебными материалами, в частности, путем:

- дальнейшего развития различных форм контактов и сотрудничества в разных областях педагогической науки, например, посредством сравнительных или совместных исследований, проводимых заинтересованными учреждениями, или обмена информацией о результатах педагогических экспериментов;

- расширения обменов информацией о методах обучения, применяемых в различных системах образования, и о результатах исследований процессов усвоения знаний учащимися и студентами с учетом соответствующего опыта различных типов специальных учебных заведений;

- содействия обменов опытом относительно организации и функционирования образования, предназначенного для взрослых, включая периодическое продолжение обучения, осуществления связей между этими и другими формами и уровнями образования, а также относительно способов сочетания образования, включая профессиональное и техническое, с потребностями экономического и социального развития в их странах;

- поощрения обменов опытом воспитания молодежи, а также взрослых в духе взаимопонимания между народами, уделяя особое внимание важным проблемам человечества, решение которые требует общего подхода и более широкого международного сотрудничества;

- поощрения обменов учебными материалами - включая школьные учебники, имея в виду возможность содействовать взаимному ознакомлению и способствовать представлению в таких учебниках каждой страны, - а также обменов информацией о технических нововведениях в области образования.

Национальные меньшинства или региональные культуры.

Государства-участники, признавая вклад, который национальные меньшинства или региональные культуры могут вносить в сотрудничество между ними в различных

областях образования, намерены в случае, когда на их территории имеются такие меньшинства или культуры, способствовать этому вкладу с учетом законных интересов их членов.

Дальнейшие шаги после Совещания.

Государства-участники, рассмотрев и оценив прогресс, достигнутый на Совещании по безопасности и сотрудничеству в Европе, считая далее, что, в более широком мировом контексте, Совещание является важной частью процесса упрочения безопасности и развития сотрудничества в Европе и что его результаты внесут значительный вклад в этот процесс, намереваясь претворять в жизнь положения Заключительного акта Совещания, с тем чтобы придать полную действенность его результатам и тем самым продвигать вперед процесс упрочения безопасности и развития сотрудничества в Европе, убежденные, что для достижения целей, преследуемых Совещанием, они должны прилагать новые односторонние, двусторонние и многосторонние усилия и продолжать в соответствующих формах, изложенных ниже, многосторонний процесс, начатый Совещанием,

1. Заявляют о своей решимости, в период после Совещания, должным образом учитывать и выполнять положения Заключительного акта Совещания:

а) в одностороннем порядке во всех случаях, которые подходят для такого действия;

б) в двустороннем порядке путем переговоров с другими государствами-участниками;

с) в многостороннем порядке путем встреч экспертов государств-участников, а также в рамках существующих международных организаций, таких как Европейская экономическая комиссия ООН и ЮНЕСКО, в том, что касается сотрудничества в области образования, науки и культуры;

2. Заявляют далее о своей решимости продолжать многосторонний процесс, начатый Совещанием:

а) путем проведения углубленного обмена мнениями как о выполнении положений Заключительного акта и задач, определенных Совещанием, так и в контексте вопросов, обсуждавшихся на нем, об улучшении их взаимоотношений, упрочении безопасности и развитии сотрудничества в Европе, развитии процесса разрядки в будущем;

б) путем организации в этих целях встреч между их представителями, начиная со встречи на уровне представителей, назначенных министрами иностранных дел. Эта встреча определит соответствующие условия для проведения других встреч, которые могли бы включать последующие встречи подобного рода и возможность нового совещания;

3. Первая из встреч, упомянутых выше, состоится в Белграде в 1977 г. Подготовительная встреча для организации этой встречи состоится в Белграде 15 июня 1977 г. Подготовительная встреча примет решение о дате, продолжительности, повестке дня и других условий встречи представителей, назначенных министрами иностранных дел;

4. Правила процедуры, рабочие методы и шкала распределения расходов данного Совещания будут, *mutatis mutandis*, применяться к встречам, предусмотренным выше, в параграфах 1 "с", 2 и 3. Все вышеуказанные встречи будут проводиться в государствах-участниках в порядке ротации. Обслуживание техническим секретариатом будет обеспечиваться принимающей страной. Подлинник настоящего Заключительного акта, составленный на английском, испанском, итальянском, немецком, русском и французском языках, будет передан правительству Финляндской Республики, которое будет хранить его в своих архивах. Каждое из государств-участников получит от правительства Финляндской Республики заверенную копию настоящего Заключительного акта.

Текст настоящего Заключительного акта будет опубликован в каждом государстве-участнике, которое распространит его и обеспечит возможно более широкое ознакомление с ним. К правительству Финляндской Республики обращается просьба

направить Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций текст настоящего Заключительного акта, который не подлежит регистрации на основании статьи 102 Устава Организации Объединенных Наций (995_010), с целью его распространения среди всех членов Организации в качестве официального документа Организации Объединенных Наций. К правительству Финляндской Республики обращается также просьба направить текст настоящего Заключительного акта Генеральному директору ЮНЕСКО и Исполнительному секретарю Европейской экономической комиссии ООН. В удостоверение всего этого нижеподписавшиеся Высокие Представители государств-участников, сознавая высокое политическое значение, которое придается ими результатам Совещания, и заявляя об их решимости действовать в соответствии с положениями, содержащимися в изложенных выше текстах, поставили свои подписи под настоящим Заключительным актом.

Совершено в г. Хельсинки 1 августа 1975 года.

KODEKS®

КОДЕКС

*Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб
(Документ 995_788, поточна редакція — Прийняття від 23.07.1996).*

Загальні принципи

1. Державна посада, як вона визначається у національному законодавстві, це посада, наділена довірою, яка передбачає зобов'язання діяти в інтересах держави. Тому державні посадові особи виявляють абсолютну відданість державним інтересам своєї країни, які представлені демократичними інститутами влади.

2. Державні посадові особи виконують свої обов'язки і функції компетентно і ефективно у відповідності до законів або адміністративних положень і з повною доброчесністю. Вони постійно прагнуть того, щоб забезпечити найефективніше і вміле розпорядження державними ресурсами, за які вони несуть відповідальність.

3. Державні посадові особи уважні, справедливі і неупереджені при виконанні своїх функцій і, зокрема, у своїх відносинах з громадськістю. Вони ніколи не надають будь-яку неправомірну перевагу будь-якій групі осіб або окремії особі, не допускають дискримінації щодо будь-якої групи осіб або окремої особи або не зловживають іншим чином наданими їм повноваженнями та владою.

Колізії інтересів і відмова від права.

4. Державні посадові особи не використовують своє офіційне становище для невинновданого здобування особистої користі або особистої та фінансової користі для своїх сімей. Вони не беруть участі ні в яких угодах, не займають ніякого становища, не виконують ніяких функцій і не мають ніяких фінансових, комерційних або інших аналогічних інтересів, які несумісні з їх посадою, функціями, обов'язками або їх виконанням.

5. У тій мірі, у якій до цього зобов'язує посада, і відповідно до законів і адміністративних положень державні посадові особи сповіщають про ділові, комерційні або фінансові інтереси та про діяльність, яка здійснюється з метою отримання фінансового прибутку, які можуть привести до можливої колізії інтересів. У випадку можливої або передбачуваної колізії між обов'язками і приватними інтересами державних посадових осіб вони діють відповідно до заходів, встановлених для того, щоб зменшити або усунути таку колізію інтересів.

6. Державні посадові особи не мають права користуватися державними грошовими коштами, власністю, послугами або інформацією, отриманою ними при виконанні службових обов'язків, для здійснення діяльності, не пов'язаної з виконанням ними службових функцій.

7. Державні посадові особи діють відповідно до заходів, які встановлені законом або адміністративними положеннями, для того, щоб після виходу зі своїх офіційних посад вони не зловживали своїм колишнім службовим становищем.

Повідомлення відомостей про активи.

8. Державні посадові особи у відповідності до займаного службового положення і, як це дозволено або вимагається законом і адміністративними положеннями, виконують вимоги про оголошення або повідомлення інформації про особисті активи і зобов'язання, а також, по можливості, відомостей про активи і зобов'язання чоловіка (дружини) і/або утриманців.

Прийняття подарунків або інших знаків уваги.

9. Державні посадові особи не домагаються і не отримують, прямо або опосередковано, будь-яких подарунків або інших знаків уваги, які можуть впливати на виконання ними своїх функцій, здійснення своїх обов'язків і прийняття рішень.

Конфіденційна інформація¹.

Через постійну взаємодію суб'єктів один з одним, постійно створюються ситуації, за яких одна особа/суб'єкт змушена ділитися інформацією з іншою особою. Досить часто така інформація відіграє важливе значення для її власника, і як наслідок, особа прагне захистити її від нецільового використання та розголошення іншими особами.

10. Відомості конфіденційного характеру, якими володіють державні посадові особи, зберігаються у таємниці, якщо національне законодавство, виконання обов'язків або потреб правосуддя не вимагають іншого. Такі обмеження застосовуються також після залишення служби.

Політична діяльність.

11. Державні посадові особи беруть участь у політичній або іншій діяльності поза рамками їх офіційних обов'язків у відповідності до законів та адміністративних положень таким чином, щоб не підірвати віру громадськості в неупереджене виконання ними своїх функцій і обов'язків.

---

¹ **Конфіденційна інформація** — це інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень - *матеріал з Вікіпедії* — вільної енциклопедії.

ΚΟΗΓΡΕΣ

Восьмий конгрес ООН «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва».

Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва

Практичні заходи боротьби з корупцією

Вступ

1. Економічна та Соціальна Ради згідно з рекомендацією Комітету з попередження злочинності та боротьби з нею (995_832) своєю резолюцією 1990/23 від 24 травня 1990 року провадила восьмому Конгресу Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності та поведження з правопорушниками, проведеному у Гавані 27 серпня - 7 вересня 1990 року, проект резолюції про міжнародне співробітництво у галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя у контексті розвитку, до якого додавався ряд рекомендацій з даного питання. Рекомендація 8 сформульована так: "Оскільки корупція серед державних посадових осіб може звести нанівець потенціальну ефективність усіх видів урядових програм, утруднити розвиток та створити загрозу для окремих осіб та груп осіб, найвищою мірою важливо, щоб усі держави:

a) розглянули адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим, щоб реагувати на всі види корупції та відповідні дії, що сприяють або підтримують корупцію, які забезпечать належне стримування;

b) розробили адміністративні механізми і механізми регулювання для попередження корупції або зловживання владою;

c) встановили процедури виявлення, розслідування та осудження корумпованих посадових осіб;

d) розробили правові положення стосовно конфіскації засобів та майна, придбаних у результаті корупції;

e) застосували економічні санкції до підприємств, причетних до корупції. Сектору попередження злочинності та кримінального правосуддя належить координувати розробку матеріалів, щоб подавати допомогу країнам в цих зусиллях, включаючи розробку керівництва по боротьбі з корупцією, та надавати спеціалізовану підготовку суддям та особам, що здійснюють судове переслідування, щоб вони мали можливість займатися технічними аспектами корупції і були знайомі з досвідом роботи спеціальних трибуналів, які розглядають такі справи".

2. Тому Сектор з попередження злочинності та кримінального правосуддя забезпечив підготовку цієї настанови, структура якої відповідає структурі рекомендації. Мета її полягає у розгляді найбільш загальних проблем, з якими зустрічаються директивні органи і практичні працівники у діяльності, яка спрямована на боротьбу з корупцією. Вона охоплює можливі заходи, які можуть бути вжиті, і процедури щодо розробки програм боротьби з корупцією. При викладенні можливих напрямків дій у настанові розглядаються правові питання, актуальність та складність яких у різних країнах, залежно від діючої правової системи, можуть відрізнятись. Для забезпечення можливості адаптації посібника до максимальної кількості ситуацій такі проблеми, по можливості, бралися до уваги.

3. Ця настанова не могла б бути розроблена без необхідної підтримки міністерства юстиції США та, зокрема, співробітника його відділу по боротьбі з кримінальною злочинністю пана Майкла А. Дефео. Перший проект був поданий на Міжрегіональному семінарі з корупції в уряді, який проходив у Гаазі 11-15 грудня 1989 року. Корисний досвід, відображений у одержаних коментарях, був врахований при складанні більш всебічного варіанта, затвердженого восьмим Конгресом в його резолюції 45/121 від 14 грудня 1990 року, і додається до цієї настанови. У відповідності до положень резолюції 7 восьмого Конгресу багато національних кореспондентів та інші експерти подали додаткові зауваження, інформацію та матеріали при підготовці цієї настанови.

4. Нова Комісія з попередження злочинності та кримінального правосуддя на своїй другій сесії, яка відбувалась у Відні 13-23 квітня 1993 року, знову підтвердила, що вона приділяє першочергову увагу питанню про корупцію, а також розробці і прийняттю практичних засобів, спрямованих на її відвернення та боротьбу з нею. Комісія висловила думку про те, що проблема корупції заслуговує на особливу увагу з боку міжнародного співтовариства. Для запобігання фактам корупції та боротьби з нею необхідні узгоджені та спільні дії. Комісія підкреслила згубний вплив корупції не тільки як форми кримінально карної діяльності, але і як наслідка організованої злочинності. Беручи до уваги те, що Комісія приділяє першочергове значення заходам боротьби з корупцією, а також численні прохання, які отримує Сектор від різних семінарів і конференцій, присвячених питанням боротьби з корупцією, про технічне співробітництво та надання відповідних матеріалів, було прийнято рішення опублікувати останній варіант цієї настанови як друге видання Міжнародного огляду кримінальної політики. Це дозволить також забезпечити розширення мережі та розподіл серед широкого кола його читачів.

I. Кримінальне законодавство¹.

5. Необхідною передумовою будь-якої ефективної кампанії по боротьбі з корупцією є адекватний комплекс законодавчих норм, що забороняють такі форми неправомірної поведінки посадових осіб, які спричиняють найбільшу шкоду добросовісному уряду та громадянам. Оскільки ця настанова призначається, для задоволення потреби багатьох країн, прийнятий у ній підхід повинен носити загальний характер, і вона не має на меті рекомендувати заходи боротьби з усіма небажаними видами практики посадових осіб, які можуть розцінюватись громадськістю як корупція в тій або іншій конкретній ситуації.

Термін "корупція" має скоріше загальний характер і не є точним правовим терміном. Найбільш явним проявом корупції є одержання хабаря² тією або іншою особою, за що її можуть інколи засуджувати до смертної кари, як це має місце у Ефіопії. Разом з тим треба пояснити, що не меншу загрозу для суспільства і правильного управління ним становлять також інші форми поведінки, які навіть не визначаються як хабарництво. Загальний досвід різних країн дозволяє виявити ряд злочинів, які звичайно підлягають викриванню майже в усіх країнах, як це показано в наступних розділах.

Визначення категорії «хабар» наводиться у ККУ³.

A. Крадіжка.

6. Санкції щодо крадіжок, розкрадання та присвоєння державної власності з метою приватного використання передбачені багатьма кримінальними кодексами. Головна проблема при складанні законів полягає в тому, щоб визначити заборону достатньо широко та внести різні безчесні методи відвернення державних засобів, які можуть бути вигадані злочинцями. Покаранню повинні підлягати не тільки фактичні крадіжки, але й неправомірне використання часу та праці державних службовців, державних приміщень і устаткування, наприклад ЕОМ.

B. Зловживання посадовим становищем.

7. Зловживання посадовим становищем з метою неправомірного одержання окремих переваг може включати будь-яке заплановане, передбачуване, неохідне або успішне отримання пільг в результаті необґрунтованого використання офіційного статусу.

¹ **Кримінальне право** — одна з фундаментальних галузей права, законодавства, наука (доктрина) і навчальна дисципліна. **Кримінальне право як галузь права** — це система (сукупність) юридичних норм, що встановлюють, які суспільно небезпечні діяння є злочинами, і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили.

² **Хабар** (від араб. خَبْر — «новина, повідомлення») — гроші або інші матеріально цінні речі, які передаються посадовій особі для її стимулювання діяти в інтересах особи, що передає його, або в інтересах третіх осіб. *матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії.*

³ Смот. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20110525/find?text=%D5%E0%E1%E0%F0%E5%EC#n2>

Корумпована посадова особа може домагатися статевої близькості або отримання грошей, подарунків, привілеїв або прибуткових умов щодо підприємницької діяльності в обмін на виконання або невиконання будь-яких офіційних дій. Невиправдана концентрація уваги на питанні про те, чи виходить ініціатива у забороненій передачі прав або підношень від особи, що домагається дій офіційних органів (хабарництво), чи від посадової особи (вимагання), не дає корисних результатів. Дійсно, чим більше розповсюджується та укорінюється корупція, тим менші можливість та доцільність визначення того, яка сторона зробила перший крок у звичайному обміні послугами для сприяння чи перешкодження виконанню громадського обов'язку. Тому слід розглянути питання про встановлення кримінальної відповідальності за будь-яке відволікання державних ресурсів на порушення встановлених норм, навіть у випадку відсутності особистої користі для відповідальної посадової особи. Це повинно дозволити врахувати ситуації, коли посадова особа порушує адміністративні процедури для незаслуженої винагороди членів свого клану, племені або політичної партії. Невиправдане збагачення тієї чи іншої посадової особи також повинно підлягати санкціям, навіть якщо при цьому не завдається безпосередньої шкоди державі або якій-небудь приватній особі. Причина цього полягає в тому, що невинуваті переваги, які одержуються посадовою особою для її особистої користі, спричиняють шкоду моралі в державі і підривають довіру громадян до уряду. Інформація про таку практику або навіть прикмети, що свідчать про неї, викликають підозру, що головною метою будь-якого державного проекту або контракту може бути збагачення державних посадових осіб.

С. Конфлікт інтересів.

8. Протиріччя між службовими обов'язками та особистими корисливими інтересами повинні розглядатися належним чином, хоча визначення того, які конфлікти повинні бути оголошені кримінальними злочинами, значною мірою залежать від культури суспільства. Будь-яке суспільство має право очікувати від законодавця захисту інтересів контингенту, що довірив йому цю посаду. Питання про встановлення кримінальної відповідальності повинно розглядатись тільки в тому разі, якщо користь посадової особі є настільки сильною або виражена так, що наочно свідчить про неправомірні цілі і, таким чином, вважається загрозою для добробуту суспільства. Якщо законодавець підтримує проект, який сприяє лише його особистим економічним інтересам, або якщо можливість його збагачення внаслідок законодавства, що приймається, маскується шляхом прихованої власності через підставну особу, то в цьому випадку суспільству слід розглянути питання доречності використання кримінальних санкцій.

Видовий склад конфлікту інтересів (рис. 1).

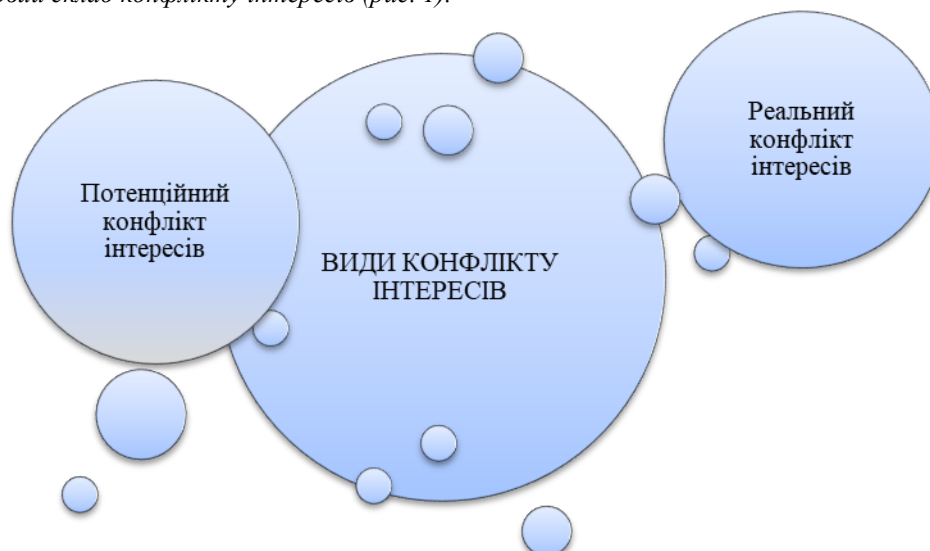

Рис. 1. Конфлікт інтересів: видовий склад

Категорія «конфлікт інтересів» включає до свого складу дві категорії.

1. Конфлікт можна пояснити як процес зіткнення супротивних інтересів та думок, крайнє загострення суперечностей, щов свою чергу спонукає до дій рушійного порядку, комплікації, наступу, що характеризуються складними зіткненнями/колізіями; стан, в якому кожна зі сторін направляє свої зусилля на те, щоб посісти позицію несумісну з вимогами/інтересами іншої сторони.

2. Інтерес можна визначити як бажання суб'єкта якомога повністю задовольняти власні вимоги та бажання.

Говорячи про конфлікт інтересів, слід наголосити на ознаках такого явища, визначити суб'єктів з питань запобігання конфлікту інтересів.

Тож ознаками наявності конфлікту інтересів є:

- наявність суперечності між приватним/особистим та службовим інтересом людини. словами, іншими словами, конфлікт інтересів передбачає наявність чи відсутність у суб'єкта інтересу приватного характеру до вирішення певного питання/проблеми;

- конфлікт інтересів існує у той момент часу, коли мова йде про розбіжність інтересу приватного характеру рідної/близької особи посадовця з його службовими повноваженнями та ін..

Суб'єктами з питань запобігання конфлікту інтересів є певне коло осіб.¹

9. Конфлікти, які погрожують громадському добробуту, широко також розповсюджені серед посадових осіб, які при потребі підтримують відносини співробітництва або навіть симбіозу з приватним сектором. Цілком природно, що органи,

¹ Суб'єктами відповідальності з питань запобігання конфлікту інтересів відповідно до вимог Закону є особи, зазначені у пунктах 1 та 2 частини першої статті 3 Закону, а саме:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби;

ґ) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, які входять до складу конкурсних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу".

які встановлюють норми для комунальних служб, дозволяють продаж ліків або ведуть переговори про укладення контрактів між державною установою та приватними підприємцями, прагнуть до збереження визначеної дистанції та в той же час до підтримання зв'язків з особами, з якими вони повинні вести ділові операції. Але завжди існує небезпека того, що посадова особа, яка працює на директивному рівні, може встановити особисті зв'язки, що ставлять під загрозу добробут громадян, який повинен мати першочергове значення. Ця небезпека стає дуже реальною, коли дана регульована галузь володіє природною монополією у плані зайнятості або можливостей здійснення ділових операцій, які входять до кола відання цієї державної посадової особи. У таких випадках неминуче виникає спокуса, яка призводить до колізії інтересів в тому, що стосується обов'язків часто недостатньо добре оплачуваного державного службовця та привабливості високоприбуткових можливостей ділових операцій, які можуть бути доступні лише у тому випадку, коли державні службовці, які регулюють діяльність цієї галузі, доб'ються її прихильності. У тих випадках, коли добробут громадян залежить від одержання такої прихильності, доцільно застосувати кримінальні санкції.

10. Критерії для встановлення кримінальної відповідальності у випадку колізії інтересів не можуть ґрунтуватися на тому, чи відповідає дане конкретне рішення суспільним інтересам і чи завдається фінансова шкода суспільству. Практично в усіх випадках одне-єдине рішення впливає на безліч фінансових та нефінансових суспільних інтересів і лише деякі з них можливо відразу об'єктивно оцінити. Замість цього критерії краще всього визначати на основі відкритості або чистоти процесу прийняття рішення. Державна посадова особа не повинна мати можливість приймати рішення з будь-якого питання, котре зачіпає фінансові або особисті інтереси відповідно до широкого визначення, яке охоплює лише необхідне коло родичів або знайомих у контексті даного суспільства. Посадова особа не повинна бути уповноважена приймати рішення без надання визначеної певної інформації. Наявність незалежного колективного органу, який виносить рішення про доцільність продовження участі цієї посадової особи у прийнятті рішень, сприяє ефективності відповідних заходів.

Д. Закони про надання інформації.

11. Було б нереально очікувати, що будь-який закон, який потребує надання інформації про незаконні дії державних посадових осіб, приведе до добровільних визнань. Але закони або положення, які передбачають надання всебічної інформації (про всі фінансові активи, зобов'язання і зв'язки даної особи при обійманні нею державної посади), періодичну звітність (всі прибутки або всі ділові операції на щорічній основі) або надання інформації про будь-яку подію, про яку повинно бути повідомлено (отримання побічних прибутків, продаж або купівля будь-яких активів на суму, яка перевищує відповідну вартість), можуть бути неоціненними засобами у боротьбі проти корупції. Їх цінність має два аспекти. Вони діють як засоби завчасного попередження, показника, який вимагає від особи, фінансове становище та спосіб життя якої несумісні з зарплатою державного службовця, пояснити ситуацію, що склалася, або встановити ретельний контроль за її діями. Друга корисна функція полягає в тому, що вони являють собою окремий механізм судового переслідування у тих випадках, коли факт корупції, який забезпечує незаконний прибуток або придбання активів, може бути недоведеним. Будь-яка країна може ввести вимогу про надання інформації, яка відповідає практиці майнових відносин та інтересів груп суспільства, які викликають особливу занепокоєність у цього суспільства з урахуванням його правових та соціальних традицій.

Е. Санкції за ненадання інформації.

12. Для того, щоб санкції¹ за ненадання інформації або надання помилкових даних були ефективні, вони повинні бути приблизно такими ж суворими, як і санкції за

¹ Санкція (лат. *sanctio* — **непорушна постанова**) — термін, що вживається у різних значеннях: **Санкція 1** — структурний елемент правової норми. **Санкція 2** — покарання. **Штрафна (фінансова) санкція** — плата

корупцію, яка полягає в основі незаконних прибутків. Санкції, що мають суто громадянський характер, або санкції, у відповідності з якими порушення правил звітності розглядаються як незначні порушення існуючих правил або незначні правопорушення, часто є неефективними, оскільки їх можна використати як найменше з двох лих. Посадова особа, яка збагатилася незаконно, буде мати стимул до того, щоб ховати злочинні доходи у будь-якій звітності, оскільки наслідки, пов'язані з ненаданням інформації, будуть значно менш болісними, ніж наслідки надання такої інформації, яка виявляє незаконні виплати, пов'язані з більш суворими кримінальними санкціями за це порушення. Менш суворі санкції за ненадання звітності дали можливість аналогічного вибору. Проте ненадання звітності буде помічено достатньо швидко, якщо надавати інформацію необхідно періодично, а не в зв'язку з якою-небудь подією, яка може бути відома лише корумпованим особам.

Ф. Внески на політичні цілі.

13. Додаткове удосконалення законів про надання інформації пов'язано з підтримкою політичної діяльності. Виплата великих сум грошей для виявлення впливу на вибори дуже обачними підприємствами, враховуючи транснаціональні корпорації та особливі майнові групи, не можуть бути цілком мотивовані ідеологією або привабливістю того або іншого кандидата. Та обставина, що особи або організації, які вкладають великі кошти на політичну діяльність, очікують отримання значних фінансових або особистих переваг, є реальністю. Багато правових систем передбачають можливість звіту цій реальності при призначенні на директивні пости та посади в інших відповідних галузях відповідно до традицій суспільства. Проте усе має межі, за якими розподілення урядових пільг та привілеїв повинно бути за законом неупередженим або визначатися на основі об'єктивних стандартів, покликаних забезпечити рішення по суті справи. Коли політичний фаворитизм стає розповсюдженим, що становить загрозу професіоналізму при здійсненні урядових програм, необхідно знайти механізми для обмеження його впливу. Закони, які стосуються участі опозиції у прийнятті урядових рішень як засобу заохочення сумлінності та професіоналізму у діяльності урядових органів, розглядаються у главі II. Закони про надання інформації, яка стосується фінансування політичної діяльності, можуть бути доцільними, оскільки вони примушують кандидатів або політичні партії повідомляти про будь-які отримані ними внески і таким чином дозволяють виборцям та засобам масової інформації реагувати на такі внески не тільки до виборів, але і після них, коли особам або організаціям, які зробили внески, надається невинуватена перевага.

Г. Організаційні структури.

14. Від законодавчої системи, можливо, буде вимагатися організувати структури, які будуть займатися практичним здійсненням заходів по боротьбі з корупцією. У відповідь на запитання про те, чи необхідно створювати спеціалізований підрозділ по боротьбі з корупцією, чи ця функція може виконуватись у рамках існуючих організацій, можна сказати, що у службах поліції, прокуратури та слідчих створення окремих підрозділів має як переваги, так і недоліки. До недоліків належать суперництво і бар'єри, які перешкоджають зв'язкам між новим органом та існуючими організаціями, великі адміністративні витрати та можливе або передбачуване падіння престижу і моралі в існуючих правоохоронних, слідчих та судових структурах. Необхідно також дотримуватися визначених практичних принципів щодо створення нових підрозділів і поставити собі, наприклад, запитання, чи потрібен слідчий підрозділ не тільки для боротьби з корупцією, але й для боротьби з наркотиками, розкраданням культурного спадку, економічними злочинами або будь-яким іншим явищем, яке може привернути увагу політиків і громадськості в даний конкретний момент. До переваг наявності окремого підрозділу належать спеціалізація, висока надійність та підзвітність. Остання

обставина може бути найбільш цінною, оскільки вона дозволяє політичному органу оцінити, які результати були досягнуті за даними витратами ресурсів, і покласти відповідальність за боротьбу з корупцією на конкретних осіб або конкретні органи. Ця можливість оцінити результати є важливою у зв'язку з особливістю корупції як таємної діяльності, яка може так ніколи і не бути виявлена і щодо якої може бути не прийнято ефективних заходів боротьби при відсутності активних слідчих заходів та активних зусиль з охорони правопорядку.

15. У деяких випадках радикальні структурні зміни можуть бути здійснені у законодавчому порядку внаслідок скандалів, які створили уявлення про корумповану діяльність та переховування інформації тими органами, яким доручено викривати та припиняти такі злочини. Як тільки громадськість починає почувати себе вкрай ображеною, єдиний засіб для задоволення громадськості може полягати у створенні підрозділів, неприступних для корупції, яка спричинила скандал, та незалежних від традиційних органів, які, як вважається, були корумпованими. Скандал у Гонконгу в 70-ті роки, в якому була замішана поліція, призвів до падіння довіри громадськості до неї, внаслідок чого був створений новий підрозділ - Незалежна комісія з боротьби проти корупції. Ця Комісія є прикладом спеціалізованого підрозділу боротьби з корупцією, незалежно від будь-якого іншого органу, за винятком судового нагляду та необхідних бюджетних асигнувань. Невдовзі після політичного скандалу "Уотергейт", в якому були замішані вищі посадові особи, у Сполучених Штатах Америки був створений незалежний юридичний механізм. Передбачається, що про будь-які випадки, пов'язані з визначеними у законодавчому порядку посадами виконавчого керівництва та кампанією з виборів президента, генеральний прокурор повинен повідомляти спеціальний суд, який потім призначає спеціального прокурора для розслідування справи та пред'явлення звинувачень, якщо це необхідно. Цей незалежний юрист повинен обиратись з осіб позаурядової служби і діяти без контролю з боку Генерального прокурора, але може запросити необмежені бюджетні кошти та будь-які ресурси уряду, включаючи послуги слідчих установ, які, як правило, перебувають під контролем Генерального прокурора¹.

16. Такі підрозділи - органи боротьби з корупцією - засновані для того, щоб бути незалежними від існуючої структури влади і користуватися оперативною автономністю безпосередньо до самостійного визначення свого бюджету, утворюються дуже рідко.

Вони пов'язані зі значними витратами як у фінансовому плані, так і у плані втрати престижу існуючими органами охорони правопорядку, і можуть мати суперечливий характер. Такі крайні заходи можуть бути необхідними для збереження упевненості громадськості в тому, що навіть найвищі рівні керівництва можуть бути підзвітними. Відповідь на питання про те, чи є потреба у суспільства в незалежному органі, спроможному порушувати справи проти провідних політичних органів, не використовуючи звичайні канали, певне, може бути дана лише з урахуванням межі розповсюдженості корупції в цьому уряді, уразливості його перед корупцією, рівня професіоналізму правоохоронних органів, незалежності та неупередженості судових органів і того, наскільки враховується суспільна думка.

Н. Виключний характер юрисдикції з боротьби проти корупції Незалежно від того, чи передаються функції боротьби з корупцією незалежній установі або залишаються у рамках будь-якого відділу чи підрозділу, який входить в діючу структуру, необхідно розглянути питання про виключний характер юрисдикції. Коли визначені кошти

¹ **Генеральна прокуратура України** — вищий орган прокуратури України, який організовує та координує діяльність усіх органів прокуратури та виконує інші функції відповідно до закону.

Генеральний прокурор представляє прокуратуру у зовнішніх зносинах, організовує діяльність органів прокуратури України, у тому числі визначає межі повноважень

Генеральний прокурор призначається на посаду Президентом України за згодою Верховної Ради України. Строк його повноважень становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

виділяються виключно на боротьбу з корупцією, то існує спокуса для зміцнення правління наділити орган, який використовує ці кошти, монопольним правом на всі розслідування, пов'язані з корупцією, крім того, постійні затримки відправлення правосуддя, які зв'язані з перевантаженням судів, свідчать про користь виключної юрисдикції боротьби з корупцією навіть на рівні судових органів. Проте продемонстрована схильність людини розтлінному впливу влади, спокусі та можливостям для зловживань, які пов'язані з владою, є аргументом проти стрункої логіки, на якій базується виключна компетенція. Латинський афоризм "guis custodiet custodes ipsos?" є нагадуванням про те, що необхідно поставити собі запитання, хто буде охороняти самих варткових. Невелика надмірність і навіть конкуренція може бути здоровою протиотрутою проти корупції, оскільки жодна людина або організація не мають права санкціонувати незаконну діяльність. Обов'язок інших організацій надавати дані про всі розслідування випадків корупції головному органу по боротьбі з корупцією здається доцільним; єдине серйозне питання полягає в термінах виконання такого зобов'язання. Завдання законодавців та адміністраторів у цій галузі полягає в тому, щоб допускати лише необхідну надмірність і навіть суперництво для викриття корупції, якщо головний орган з боротьби з корупцією не здатний це робити, але в той же час не допускати надмірного дублювання, при якому відбувається непропорційне зменшення можливостей головного органу в галузі збору інформації, проведення розслідувань або судового переслідування.

II. Адміністративні і законодавчі механізми попередження корупції і зловживання владою.

A. Межі кримінального переслідування.

Розглядаючи сутність категорії «кримінальне переслідування», необхідно підкреслити думку А. Лапкіна¹ про те, що «...кримінальне переслідування є перспективною і дуже актуальною функцією прокуратури, яка відповідатиме історичним традиціям прокуратури України та світовим стандартам прокурорської діяльності. Однак для закріплення цієї функції за прокуратурою України замало лише створення інституту кримінального переслідування в новому КПК України. Оскільки повноваження прокуратури України закріплені на конституційному рівні, необхідно внести відповідні зміни до Конституції України. Крім того, функція кримінального переслідування має бути чітко сформульована і в Законі України «Про прокуратуру», а саме: закріплено її визначення, предмет, завдання, повноваження прокурора тощо, а також, у зв'язку з цим, мають бути переглянуті, змінені й оновлені інші функції прокуратури, насамперед підтримання державного обвинувачення та нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативнорозшукову діяльність, дізнання і досудове слідство».

18. Стримуючий вплив розслідувань, переслідування і безпосереднє позбавлення зловмисників можливості діяти шляхом усунення їх від посади і ув'язнення можуть зменшити корупцію в уряді. Однак майже всі практичні працівники, що займаються боротьбою проти корупції, погодяться з тим, що незалежно від того, наскільки жорстко або суворо здійснюються заходи кримінального переслідування, будь-яке суспільство реально може показати лише невелику частину посадових осіб, які зловживають своїм службовим становищем. Для підвищення рівня доброчесності урядових службовців необхідні адміністративні, управлінські, законодавчі механізми і механізми звітності. Незалежно від того, як часто застосовуються кримінальні санкції і яке особисте задоволення вони викликають у співробітників органів з боротьби з корупцією, вони можуть сприяти забезпеченню чесності серед державних службовців лише у рамках добре керованої організації, яка передбачає достатні стимули. Ця обставина була взята до уваги у структурі однієї із створених організацій по боротьбі з корупцією - Гонконгська незалежна комісія з боротьби проти корупції. В Комісії три відділи з різними функціями. Оперативний відділ проводить роботу з розслідування кримінальних справ, відділ попередження корупції намагається ліквідувати уразливість систем або процедур до

¹ А. Лапкін Кримінальне переслідування–перспективна функція прокуратури України/ Кримінальний процес і криміналістика. - ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ. - № 1. - 2011. - С. 52-57.

корупції, а відділ зв'язків з громадськістю інформує її про небезпеку корупції. Аналогічним чином у Тринідаді і Тобаго недавно були укріплені діючі механізми боротьби з корупцією, такі, як управління омбудсмена і Комісія забезпечення доброчесності урядових службовців, з метою встановлення системи подання фінансових декларацій державними службовцями. У Південній Америці недавно була розширена сфера компетенції генерального прокурора, який зараз називається омбудсменом. В даний час його установа може проводити розслідування будь-яких випадків недоброчесних дій при розпорядженні державними коштами і розглядати питання про те, якої шкоди було завдано суспільству в тому чи іншому випадку неправильного ведення державних справ. У Філіппінах установа омбудсмена заснувала всеосяжну довгострокову програму боротьби проти корупції. Ця установа має п'ять регіональних і секторальних відділень, які почали діяти у 1988 році, і канцелярію заступника омбудсмена з питань, що стосуються військовослужбовців, яка почала діяти у 1990 році. При проведенні своєї превентивної діяльності управління омбудсмена намагалося заручитися підтримкою широких верств населення шляхом створення підрозділів з попередження корупції на рівні обшин і комітетів громадян для забезпечення доброчесного управління. Програма боротьби з корупцією направлена на підтримку відповідних цінностей і довіри у сфері державної служби, частково за рахунок проведення наукових і спеціальних досліджень (включаючи недавно проведені дослідження з питання про процедуру проведення державних торгів).

В. Інформація про корупцію.

19. Одна функція, яку можна розглядати як таку, що займає проміжне становище між діяльністю органу, який розслідує кримінальні справи і здійснює діяльність ревізійної групи, не орієнтованої на розслідування кримінальної діяльності, полягає в заохоченні і спрямуванні потоку інформації таким чином, щоб можна було зняти таємний характер, притаманний справам, пов'язаним з корупцією. Необхідно розробити засоби, орієнтовані на відповідні групи населення, з тим, щоб заохочувати надання інформації громадськістю в цілому і найбільш заляканими людьми та такими, що перебувають в особливо несприятливому становищі. Аналогічним чином слід розробляти механізми, що сприяють наданню інформації працівниками установ, які певно, добре обізнані або мають достатні підстави для підозр про будь-які злочини, виходячи з їх досвіду роботи і спостережень. Начальники підрозділів і ревізори, яким доручена функція консультацій і проведення оцінки, повинні виявляти і сповіщати про конкретні випадки неправомірних дій, що є обов'язком будь-якого державного службовця. Разом з тим до їх обов'язків слід віднести також допомогу у виправленні становища, яке сприяє недоброчесній поведінці або для якого характерна така поведінка. Більшість громадян можуть піддаватися корупції на низькому рівні, що зв'язано, наприклад, з "підмазуванням" посадових осіб для прискорення прийняття дій, підношеннями за вибачення порушення, підозрілими проявами матеріального добробуту низькооплачуваної посадової особи. Цей вид корупції не такий небезпечний, як закоренілі хабарі за надання державних контрактів. Разом з тим, хоча окремі громадяни можуть стикатися лише з аматорськими проявами нечесності, для заохочення повідомлень звичайних громадян про корупцію в їх передачі в адміністративні або слідчі органи, які володіють достатньою незалежністю і стимулами для прийняття виправних мір або встановлення відповідальності за управлінські помилки, повинні існувати дуже помітні і ефективно діючі механізми.

Справжнє значення заохочення скарг громадян та їх розгляд, а також широкого висвітлення виправних заходів, вжитих внаслідок їх подачі, полягає не в важливості розкриття фактів нечесної поведінки і виправлення даного становища, а в тому, що це є ключовим питанням у плані довіри громадськості до уряду і впевненості в його доброчесності. У зв'язку з цим потрібно розробити і запровадити засоби або механізми для заохочення направлення і прийому скарг населення, незважаючи на пов'язані з цим витрати і на те, що очікуваний рівень віддачі від прийняття відповідних документів буде невисоким. Тому не слід застосовувати звичайні норми, що торкаються ефективності,

продуктивності і співвідношення витрат і користі до телефонних служб або інших засобів, створених для прийому скарг населення на порушення і факти корупції з боку посадових осіб. Наявність таких механізмів є самоціллю, і якщо вони використовуються, повинні зберігатися, навіть якщо віддача від них може бути меншою, ніж від інших методів боротьби з корупцією.

20. Філіппінська комісія з громадянської служби, прагнучи показати тиск з боку громадськості на бюрократію з метою спрощення процедур і поліпшення послуг, приступила в 1988 році до здійснення програми під назвою "Геть бюрократію" (ДАРТ)¹. У всіх відділеннях Комісії з громадянської служби по всій країні були створені оперативні центри, які приймали скарги населення поштою, телефоном або особисто. Скарги перевірялися і, якщо встановлювалась їх обгрунтованість, відповідна організація або посадова особа викривались в повідомленні для преси або в щоденній радіопередачі ДАРТ. Програма ДАРТ виявилась дуже ефективною. В Австралії південний департамент австралійської поліції розробив докладні процедури розгляду скарг щодо поведінки співробітників поліції, включаючи розгляд заяв про випадки корупції. Громадянам надаються стандартні бланки, за допомогою яких вони можуть направити свою скаргу не в департамент поліції, а в незалежну установу з розгляду скарг, що торкаються діяльності поліції.

С. Інші джерела.

21. Особливу увагу слід приділяти особам, що знають про випадки зловживання з боку посадових осіб, але не бажають звертатися зі скаргою, яка могла б виявити їх особу. Анонімна скарга, оскільки нею можна легко зловживати і з огляду на те, що вона інколи використовується практично, як звичайна зброя проти особистих супротивників, суперників по службі або політичних супротивників, ніколи не може бути підставою для прийняття адміністративних або кадрових рішень і повинна розглядатися, як конфіденційна інформація невідомої надійності до того часу, доки розслідування не дасть інформацію, яка послужить доказом сама по собі, незалежно від анонімної заяви. Сумнівна надійність і можливість зловживання свідчать про прагнення політики, при якій такій заяві не надається ніякої уваги до того часу, доки заявник не буде готовий взяти на себе відповідальність за правдивий або неправдивий характер заяви. Тим більше, хоча можуть існувати суспільства, в яких жодному громадянину не загрожує помста за розкриття неправомірних дій і де джерела інформації про корупцію є настільки численними, що можна ігнорувати повідомлення із анонімних джерел, для більшості людей, які проживають в менш сприятливих умовах, анонімні скарги все-таки можуть мати певну цінність.

Д. Свідки².

22. При досягненні мети з виявлення осіб, які фактично дають свідчення і наводять докази, на підставі яких можуть прийматися адміністративні рішення або рішення в рамках кримінального законодавства, існують різні міркування. Завдяки тому, що потенційні свідки повинні відкривати свою особу, небезпека помсти, скоріше всього, буде серйозним стримуючим фактором, і всі ці люди не будуть вважати, що державна установа буде зі всією серйозністю вживати заходів за їхніми заявами. В цьому зв'язку певної уваги заслуговує підхід, який зустрічається при вживанні багатьох заходів боротьби з корупцією. Часто скарги направляються спочатку на службу, у департамент або установу, де працює державна посадова особа, яку підозрюють в корупції.

Такий підхід обгрунтований бажанням зберегти добросовісність співробітників даної адміністративної установи і можливістю вживати заходів з ліквідації порушень до

¹ Див. https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_785/page?lang=en

² **Свідок, жін., заст. свідка** — фізична особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дачі свідчень. Зазвичай під словом «свідок» розуміють свідка в суді, проте це слово має ширше значення - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

втручання інших органів. В той же час він також розглядається як метод "сортування" скарг, який дає можливість зменшити обсяг роботи і знизити витрати для слідчих і правоохоронних установ. Цей підхід має два недоліки. По-перше, відповідальність за прийняття рішення про те, за якими заявами слід вживати заходів, покладається на тих, хто, якщо не в особистому, то в адміністративному плані, відповідальний за порушення, скоєні їх підлеглими, і ці люди, природно, зацікавлені не в тому, щоб прагнути розкриття порушень, а в тому, щоб максимально зменшити їх значення. По-друге, в даному випадку є небезпека виникнення уявлення про те, що не вживається ніяких заходів для зменшення заклопотаності і ліквідації незадоволення населення у зв'язку з корупцією. У особи, що подає скаргу, може скластися враження про те, що нема певного підрозділу, відповідального за ці питання, і що його доля буде вирішуватися тією організацією, в якій було допущене порушення. Це є доказом на користь відсторонення відповідних адміністративних органів від контролю за скаргами щодо корупції і підключення до цієї діяльності установ, які, у крайньому разі, настільки ж або не менше незалежні, як і внутрішні ревізори (наприклад, призначений в адміністративному порядку внутрішній ревізор, передбачена законодавством посада внутрішнього ревізора, наділеного законними повноваженнями звітувати перед громадськістю, ревізор всієї урядової системи, омбудсмен, незалежний орган з боротьби з корупцією, який володіє повноваженнями правоохоронної установи або слідчого органу).

Е. Винагорода¹.

23. Виявлення випадків корупції вимагає обґрунтованих стимулів, бо багато хто припускає, що система корупції може надати їм особисту користь. Напевне, історично складеним і найбільш надійним засобом отримання інформації є винагорода, надана після підтвердження точності і значення наданих відомостей. Виплати таких винагород часто розглядають як механізми суто кримінального правосуддя, однак протягом віків митні і податкові служби використовують винагороду як засіб сприяння збору надходжень. Органи боротьби з корупцією можуть також успішно застосовувати систему винагород при додержанні відповідних заходів обережності як дійовий стимул до співпраці як з анонімними інформаторами, так і зі свідками. Виплата винагороди особам, які надають інформацію, що хотіли б залишитися невідомими, може здаватися суперечливою практикою. Один із засобів виконання цього нібито немислимого завдання було розроблено деякими поліцейськими владами і громадськими асоціаціями з боротьби зі злочинністю. Наявні часто нейтральні назви ("Прямий зв'язок з метою боротьби зі злочинністю" або, наприклад, "Невідомий свідок") з метою пом'якшення встановлених у суспільстві уявлень про хибність анонімної діяльності інформаторів, ці програми є легко здійсненними і не потребують великих витрат. Звичайно достатньо виділити одного або деяких сумлінних співробітників, переважно з достатнім досвідом діяльності в галузі охорони порядку, надійну кімнату з телефоном і поштовою скринькою, а також засоби повідомлення, для прищеплення довіри особам, з якими вони мають справу. Для виявлення порушень, пов'язаних з корупцією, як уявляється, неважко визначити цільову групу населення за допомогою телереклами або вивішування оголошень в урядових установах та поблизу них. В подібних оголошеннях меншою мірою повинні використовуватись деякі графічні способи привернення уваги, повинен надаватися номер телефону або поштова адреса місця, куди слід направляти інформацію про корупцію, і роз'яснення, що за відомості, які приведуть до порушення кримінальних справ або відшкодування фінансової шкоди, буде виплачена винагорода при додержанні конфіденційності.

¹ **Винагорода** — цінності, які отримує особа в обмін на послуги (роботи), які вона надала (виконала) для іншої особи. Зазвичай складається з грошової винагороди, яка часто називається розрахунки або заробітна плата. Проте, число додаткових вигод, як механізми винагороди постійно збільшується - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

24. В тих випадках, коли особа, яка дає інформацію, цікавиться тим, які способи використовувалися при розслідуванні, можна дати роз'яснення відносно простішої процедури. Даній особі привласнюється кодовий символ або номер, і інформація передається у письмовому вигляді або телефоном. У разі отримання інформації телефоном досвідчений співробітник відповідним чином оформляє її для розслідування і направляє відповідним слідчим або контрольним органам. Для надання важливості і актуальності системам з використанням телефонних дзвінків вони часто називаються "гарячими лініями", незалежно від того, чи передбачають вони винагороду або анонімність. Коли проводиться арешт або вилучення коштів на основі отриманої інформації, обіцяна сума виплачується готівкою або іншими анонімними засобами, при умові забезпечення суворих заходів обережності, для попередження виникнення будь-яких підозр відносно присвоєння коштів у рамках даної програми. Сподіваючись на винагороду, інформатор зацікавлений в успішному закінченні розслідування. Цей стимул до підтримки постійних контактів робить можливим вивчення початкової інформації і направлення запитів про отримання додаткових подробиць і спостережень. Як при початкових, так і при наступних контактах анонімне джерело інформації може побажати зустрітися конфіденційно зі слідчим і навіть врешті постати в ролі офіційного свідка, як тільки у нього з'явиться довіра і зникнуть побоювання відносно можливості помсти. Таким чином, вимоги про те, що для отримання винагороди інформація про корупцію повинна не тільки бути точною, але і обов'язково надавати докази для осудження причетних осіб або відшкодування значних збитків, стимулює в першу чергу анонімне джерело інформації стати офіційним свідком, якщо тільки таким чином може довести, що заслуговує винагороди.

Ф. Відбір заяв.

25. Правоохоронні органи, яким може направлятися потік скарг, що вміщують обвинувачення в "корупції" або "шахрайстві", а по суті свідчать про неефективність діяльності, не звернуть на них увагу. Подібні скарги становлять великий інтерес для осіб, які здійснюють ревізійні функції. Вони цікавляться питаннями малої ефективності, надлишкових затрат і некомпетентності персоналу, а також кримінально-карних дій, оскільки їх завдання полягає в тому, щоб співвідносити ефективність діяльності з підтриманням певних норм у роботі установи.

Г. Аудиторські органи¹.

26. Аудиторські функції можуть здійснюватися в різних формах. Одна із урядових установ може займатися контролем ефективності урядових програм, які наділені виконавчою або, можливо, судовою владою. Теоретично вона може нести пряму оперативну відповідальність за ведення контролю і здійснення інспекцій з метою встановлення законності будь-яких дій співробітників урядових установ. Можливо, частіше установи урядового рівня здійснюють перш за все директивні функції і функції контролю, як наприклад, секретаріат генерального федерального ревізора у Мексиці. В цьому випадку у кожній урядовій установі може існувати окрема служба ревізій або інспекції (як, наприклад, "внутрішня ревізія" у мексиканському уряді). Інколи підготовкою законодавчих актів і державних доповідей займаються урядові ревізори, інколи вони у законодавчому порядку наділяються повноваженнями виконавчої влади при наявності бюджетної незалежності або інших стимулів, що сприяють об'єктивності.

27. Поряд зі здійсненням функцій пункту зв'язку і відбору інформації, як від анонімних, так і конкретних громадян, внутрішній ревізор може здійснювати інші важливі функції, стимулюючи і використовуючи інформацію, що надходить, необхідну для виявлення і боротьби проти фактів недобросовісного виконання своїх функцій державними службовцями. Персонал, що проводить ревізію, працює в рамках всієї установи і

¹ Див. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2019-%D0%BF>

вважається об'єктивним, оскільки він підзвітний тільки головній виконавчій особі. Будучи мобільним та маючи високий престиж, цей персонал об'єктивно є центром збору повідомлень про неправомірні дії урядових службовців. Для забезпечення довіри службовців, можливо, необхідно дотримуватись традиційної обережності, однак це повинно стати обов'язковою вимогою при розслідуванні випадків корупції. Крім того, персонал зовнішнього ревізора, як правило, має більші спеціальні знання, ніж персонал звичайних правоохоронних органів. Це означає, що ревізори можуть здійснювати необхідні функції не тільки шляхом відбору скарг, але і шляхом їх тлумачення і роз'яснення технічно менш підготовленим органам кримінального правосуддя, як на етапі першочергового отримання інформації, так і на наступному етапі розгляду, що потребує спеціальних знань.

28. Виявлення галузей надмірних витрат і методів боротьби з неефективністю управління також сприяє визначенню корупції і запобіганню їй тими засобами, які не можуть використати служби системи кримінального правосуддя, що займаються питаннями боротьби з корупцією. Кримінальна справа зазвичай порушується тільки після отримання скарги або інформації про поведінку службовця, які, при підтвердженні, вважаються злочинними діями. Установа системи кримінального правосуддя, навіть маючи на те повноваження, не може дозволити собі витратити власні кошти на перевірку процедури затвердження результатів торгів, у зв'язку з котрими не було одержано будь-яких обвинувачень про факт злочинних дій. Пильна служба зовнішньої ревізії здійснює саме такий розгляд, рекомендує превентивні і виправні заходи, а також направляє будь-які докази неправомірності дій органам кримінального правосуддя. Наявність окремої установи, яка не тільки займається кримінальними справами, але і здійснює аудиторські функції з метою боротьби з корупцією, може забезпечити уявлення про незалежність серед громадськості і може виявляти, викривати і забезпечувати виправлення становища в тих галузях, де небезпека корупції є надмірно високою.

Н. Мотивація службовців.

Мотивацію можна пояснити, як процес підготовчування до вчинків/дій; рухливий процес реалізації плану фізіологічного та психологічного характеру, який управляє поведінкою особи та який визначає її упорядкованість, енергійність, стабільність; можливість людини всебічно задовольняти свої потреби.

На сьогодні можна виділити наступні види мотивації: нормативна, примусова, економічна, стимулююча, статутна, внутрішня, зовнішня, позитивна, негативна, мотивація ідентифікації, мотивація агресії та симпатії; мотивація спілкування та ін.

29. Як муніципальних, так і державних службовців необхідно навчати етиці. Службовців слід інструктувати, проводячи періодичну перепідготовку, про етичні вимоги, які ставляться до державних службовців. Тут, можливо, слід пожертвувати такими поняттями, як охайність і ввічливість, заради таких понять, як відвертість і уміння довести справу до кінця. Можливо, краще дозволити службовцю приймати будь-які послуги у вигляді запрошення на обід або частування з випивкою, або категорично заборонити приймати будь-які підношення, чим антипропагувати аморальні правила, основані на цінності, меті і характері знайомства, які допускають виникнення дуже компрометуючих зв'язків, коли вони досконало підтримуються. Дії уряду щодо державних чиновників повинні відповідати тематичним закликам, які виходять від їх керівників. Щодо цього в Іспанії існують дуже чіткі і детальні закони, що торкаються тих видів діяльності, які несумісні з державною службою, де передбачаються адміністративні санкції, ступінь яких залежить від характеру того або іншого виду діяльності. У Іспанії були введені також кримінальні санкції за дрібні підношення. У кримінальному кодексі Чилі перераховане широке коло конкретних правопорушень, пов'язаних з виконанням функцій державного службовця.

30. Необхідно виділяти достатню кількість ресурсів для найму компетентної робочої сили і управлінського персоналу, які забезпечують їх прожитковий мінімум. Коли у зв'язку з розмірами окладу урядових чиновників виникає питання про те, як людина може прогодувати свою сім'ю на свій оклад, можна стверджувати, що у суспільстві існує

небезпека корупції. Коли оклад службовця державної установи не забезпечує йому прожитковий мінімум, велика певність того, що він буде прогулювати або недопрацьовувати свої години, або займатися крадіжками і вимаганням, брати хабарі. Коли керівник установи, який приймає урядові рішення, відповідні за своїм рівнем рішенням керівника будь-якої корпорації, отримує оклад, рівний окладу клерка або різноробочого в цій корпорації, є підґрунтя для корупції; потрібен лише підходящий момент. Коли уряд не виплачує платню, яка приблизно відповідає покладеній відповідальності, він передбачає, що урядові функції не заслуговують уваги або професіоналізму і можуть виконуватися будь-якою особою, хоч би як погано йому платили. При подібному підході розуміння альтруїзму і ідеалізму, які спонукають деяких осіб іти на службу, припиняють діяти, що призводить до зниження морального настрою працюючих, і в той же час це виключає визначені моральні стимули, які могли б у протилежному випадку компенсувати будь-яку різницю в зарплаті.

I. Процедури внутрішньовідомчої звітності.

31. Добре винагороджувана громадянська служба з високим рівнем професійної доброчесності може значною мірою протистояти службовим зловживанням до того часу, доки його професійна марка не буде заплямована помилковим почуттям солідарності або завзятою відмовою визнати протиправний характер здійснених дій. Установи, в яких таким поняттям, як моральний стан співпрацівників, приділяється велика увага, мають добре розроблені процедури, для того, щоб протистояти потенційній нечесності і таким ускладнюючим роботу співпрацівникам факторам, як відносини підлеглих з керівниками і їх відносини між собою.

32. Слід розробити процедури, які наклали б на кожного урядового чиновника конкретні обов'язки і критерії, для визначення, які інциденти або звинувачення потребують повідомлення, а також на чію адресу і яким чином необхідно зробити це сповіщення. Такі правила у випадку їх дотримання і схвалення керівництвом забезпечують захист службовців від звинувачень у нелояльності, порушенні принципів дружби, кар'єризмі або прийнятті помилкових рішень. Будь-яка організація може розробити правила, відповідні її власним цілям і прийнятні для організацій, з якими вона співпрацює. На відповідному рівні від службовців можна вимагати подання доповідних записок керівнику, якщо тільки цей керівник сам не замішаний у протиправних діях. Може бути призначений представник у питаннях етики для всієї організації як особа, з якою можна встановити первинний контакт, або особа, до якої можна звернутися у випадку, коли звинувачення торкається керівника, який у звичайних умовах є першою інстанцією, у яку направляється доповідна записка. У правилах повинна бути вимога, щоб особа, яка направляє, і особа, яка отримує скаргу, вели постійне досє, з тим щоб потім можна було провести перевірку достовірності фактів. Повинні бути конкретно вказані канал і терміни передачі матеріалів у відповідні органи, що ведуть розслідування, а також точно визначені положення, які регулюють питання про те, які скарги слід направляти в органи кримінального правосуддя, або забезпечити передачу цих скарг у такі органи безпосередньо службовцем.

33. Друга мета полягає в тому, щоб свідки-службовці, які отримують скарги від громадян або навіть повідомляють про свої спостереження, залишалися по можливості нейтральними і діяли в ролі передаючої ланки, виконуючої свої службові обов'язки, а не в ролі обвинувача. Таким чином, напруга у відносинах між цим службовцем і особою, проти якої направлено звинувачення, зводиться до мінімуму. Для досягнення цього необхідно керуватися таким правилом: особа, яка направляє доповідну записку, не повинна підкріпляти або заперечувати звинувачення або викликати підозрілі обставини. Будь-яке розслідування з метою підтвердити свої спостереження порушує нейтральність особи, яка повідомляє і діє вже не з огляду на покладений на неї обов'язок, а скоріше виконує роботу інших органів із особистого інтересу. Слід також уникати розслідування з метою заперечення обвинувачень у явній злочинній поведінці, оскільки рішення про те,

чи слід проводити розслідування, або про те, наскільки впевнено заперечено або обгрунтовано обвинувачення, перебуває під владою у більш високого керівництва або кримінальних судових урядовців, а не у компетенції службовця, що готує дану доповідну записку. Якщо орган, що займається боротьбою з корупцією, у який буде передана ця справа, прийме рішення звернутися до послуг даного службовця і залучити його до ролі додаткового свідка, то у цьому випадку питання про те, наскільки бажано поступити таким чином, повинне бути обговорене і обдумане самим службовцем, його керівником та слідчим органом. Якщо такі дії потім будуть зроблені даним службовцем, то буде очевидно, що вони мали місце зі схвалення слідчого органу і керівника організації, а не з особистої ініціативи службовця.

34. Значно більшу волю дій слід надати керівній або управляючій ланці в ланцюжку проходження доповідних записок. Їх велика обізнаність і об'єктивність можуть доповнити первинно висунуте обвинувачення відповідними даними, які вміщують попередні скарги або дисциплінарні заходи, які вживалися щодо даного службовця за аналогічні провини, або даними, що свідчать про ворожість у відношеннях між особою, що подала скаргу, та особою, проти якої висунуто обвинувачення. Ці факти можуть виявитися необхідними для більш обгрунтованого рішення відносно того, проводити чи не проводити кримінальне розслідування. Навіть дії на рівні керівника по збору і передачі даних повинні мати обмежений, конфіденційний характер, з тим щоб не позбавляти органи кримінального правосуддя права на проведення власного розслідування. Однак перед тим, як ці дані будуть передані органам, що проводять розслідування, майже у будь-якому випадку слід уникати ознайомлення підозрюваної сторони з сутністю обвинувачення. Питання про те, що являє собою звинувачення або спостереження, яке необхідно довести до відома керівництва, слід детально викласти в посібниках для службовців, а також висвітлити у ході учбових занять. У даному випадку можливі різні формулювання, і, напевно, нелегко буде словами визначити єдиний підхід. Однак в основному увага може бути звернена на таке:

- a) йде мова про зроблене спостереження у отриманому звинуваченні;
- b) чи було це зроблено особою, яка могла мати надійні відомості;
- c) чи торкається це поведінки, яка являє собою протиправну діяльність, що потребує розслідування;
- d) чи зробилось це таким чином, як його розуміє сторона, яка доповідає, чи так, як це здається неупередженому спостерігачеві.

Ж. Дискваліфікація.

35. Дискваліфікація як захід адміністративного попередження у чутливих ситуаціях і як профілактичний захід боротьби проти корупції, а також як засіб захисту репутації службовців і дій уряду в цілому заслуговує різних рекомендацій, мотивація і плюси даного рішення не мають ніякого значення. Питання у даному випадку полягає в тому, чи був дотриманий принцип неупередженості при усуненні від служби будь-яких службовців, які мають будь-який особистий або фінансовий інтерес у даному питанні. Правило дискваліфікації легко реалізується, воно може легко стати моральним імперативом, що галасує: сумніваєшся - позбавляй кваліфікації! Якщо б його активно застосовували керівники директивних органів, які є прикладом для наслідування своїми підлеглими, то можна було б пом'якшити одну з основних причин недовіри суспільства до уряду. Така довіра суспільства виникає в результаті політичної скупченості в урядовому апараті політичних паразитів, так званих торговців зв'язками з впливовими особами, які дуже легко стають помітними для засобів масової інформації. Часто спекулюючи на особистих політичних і ділових зв'язках з особами, що займають відповідальне становище, ці люди заробляють гонорари шляхом відкритих заяв та натяків на те, що вони можуть забезпечити доступ до керівників директивних органів і вплинути на користь їх надій, інколи довірливих і завжди шукаючих користі клієнтів. В урядовому середовищі, де дискваліфікація завдяки особистому або фінансовому інтересам стає нормою, така тактика

є не тільки незручною, а і непродуктивною. Торговець зв'язками з впливовими особами, який продовжує хвалитися своєю здатністю впливати на керівника установи з огляду на особисте офіційне або політичне знайомство, фактично звинувачує цього керівника в кримінальному злочині або адміністративному правопорушенні через неможливість останнього припинити свою участь у справі, в якій особиста дружба може бути ґрунтом для дискваліфікації. Більш того, положення про дискваліфікацію забезпечує корисний механізм захисту чесного службовця, який може використовувати їх проти тих, хто намагається впливати на нього або його рішення.

К. Наслідки розслідування обвинувачень для персоналу.

36. Деякі можуть сказати, що навіть анонімні обвинувачення можуть обов'язковим чином враховуватися при прийнятті кадрових рішень і що не слід брати на себе ризик у плані просування по службі особи при обставинах, що викликають підозру, або доки іде розгляд. Наявна несправедливість подібного підходу полягає в тому, що будь-яка незадоволена особа, яка на законній підставі повинна підкорятися певним правилам або нормам, може бути відповідальною за надання хибних звинувачень або ж супротивник, який прагне зайняти місце керівника, може знати кадрову систему настільки добре, що буде маніпулювати нею і виключить можливість просування по службі чесного працівника шляхом прямого звинувачення або провокуючи обвинувачення, яке може призвести до дискваліфікації.

37. Переважаючим, можливо буде такий підхід, при якому розслідування випадків корупції ніяким чином не впливали б на кадрові справи до того часу, доки результати розслідування не будуть свідчити проти даного службовця. Як компроміс можна було б тимчасово виключити особу, відносно якої ведеться розгляд, зі списку кандидатів на просування по службі, але при цьому дозволити лише тимчасові кадрові призначення до моменту закінчення розгляду. Часто неможливо встановити точні часові рамки будь-якого розгляду, навіть якщо при цьому затримуються важливі кадрові рішення. Однак деякі часові розумні межі могли б бути встановлені, після чого даний службовець знову мав би право на просування по службі, що може бути скасовано, якщо у ході розслідування виявиться, що висунуте обвинувачення є цілком обґрунтованим. При цьому слід відсторонити кадрову і внутрішню інспекційну служби від маніпуляцій, пов'язаних з обвинуваченнями або дальшими розслідуваннями, коли немає розумних підстав чекати позитивних результатів розслідування.

Л Засоби боротьби з залякуванням¹.

38. Інколи можливі фізичні погрози, серйозність яких залежить від конкретних особистостей, від того, наскільки вони звикли удаватися до насилля, наскільки велика і корисна підозрювана корупція, і від можливості застосування всіх наявних в розпорядженні контрзаходів у боротьбі із погрозою терористів, організованих злочинців і наркомафії. Може бути потрібною програма, яка б дозволила захищати або переселити свідків. Слідчих і членів їх сімей, можливо, доведеться переселити на довгі місяці або навіть роки у захищені військові поселення. Як службові, так і приватні телефонні дзвінки будуть надходити через прослуховувані поліцією лінії зв'язку. Можливо, потрібно створити групу слідчих і осіб, які займаються кримінальним розслідуванням, як це було у справі "Палермо антимафія пул", для того щоб розподілити відповідальність і уникнути становища, коли одна особа стає єдиною героїчною особистістю і єдиною мішенню. Можна створити спеціальний централізований і легко захисний суд, члени якого призначаються із урахуванням їх невразливості до залякування. В період після, зокрема,

¹ **Залякування** – це агресивна або ворожа поведінка, також може бути словесною, емоційною, фізичною або сексуальною поведінкою, що заподіює шкоду іншій особі та як правило, повторюється протягом певного періоду часу. Зовсім недавно з'явилося кіберзалякування (онлайн знущання), це стало великою проблемою серед дітей та молоді. Іноді діти ображають інших не розуміючи, що вони роблять це. Створення загрози, поширення чуток, шкодити фізично когось, грубі словесні коментарі або виключення когось з групи без поважної причини – є прикладом знущання - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

дуже суворого і небезпечного розслідування як винагорода і для того, щоб перечекаати деякий час, можуть використовуватися і використовуються дипломатичні і наукові відрядження за кордон. 39. Інші погрози можуть мати більш витончений характер: натяки на затримки при просуванні по службі, погрози провалити справи, які будуть розглядатися в такому-то суді, або обмеження бюджетних коштів для підрозділу, що веде розслідування. Їх легко довести до відома зацікавлених осіб таким чином, щоб ускладнити кримінальне переслідування, але їх дуже неоднозначно розуміють громадські службовці. Необхідно знайти шляхи боротьби з цими більш витонченими формами залякування - тонко завуальованими натяками на те, що якщо даний службовець не зупинить розслідування таких-то серйозних обвинувачень, то його або її репутація постраждає, а професійне зростання буде під запитанням. У суспільстві, в якому органи, що ведуть боротьбу з корупцією, уразливі до відповідних заходів, громадяни майже цілком покладаються на особисту мужність. Наявною перевагою було б створення і підтримка стану незалежності і професійності в органах правосуддя, які б укріпили сильних і примусили слабших підняти на новий рівень колективні норми чесності і моралі. Для створення таких умов обстановки потрібна незалежність. Якщо розслідування справ про корупцію здійснюється судовим слідчим, то принципи незалежного судочинства можуть ізолювати суд від небажаних конфліктів і небажаного тиску. Якщо органами, які ведуть боротьбу з корупцією, є поліція або прокуратура, то необхідно знайти шляхи забезпечення їх незалежності від шкідливого впливу у відповідних виконавчих органах уряду. У особливих випадках законодавчі органи можуть створювати свої власні комітети або штаби боротьби з корупцією, звертаючи особливу увагу на труднощі, з якими стикаються ці установи і зусилля щодо протидії проведенню таких розслідувань.

40. У всіх цих випадках умова *sine qua non* є важливим елементом незалежного розслідування обвинувачень, що дозволяє захистити орган, який веде боротьбу з корупцією, від негативного впливу та дозволить йому розробити достатньо міцну організаційну і суспільну підтримку, для того, щоб виявити опір або залишити поза увагою погрози про відповідні заходи, які торкаються службової кар'єри. Ця структура може бути підкріплена системою професійного просування по службі. Добре освічена, добре підготовлена суспільна служба, яка забезпечує співробітникам такі перспективи зростання, які дозволять залучити і зберегти у своїх лавах першокласних спеціалістів і наділити їх владою і відповідальністю, може, як очевидно, багато зробити для того, щоб виробити внутрішній опір зовнішнім силам, включаючи корупцію. Необхідно створити традицію професіоналізму в уряді у сумі знань про поведінку уряду, накопичену науковим та дослідним шляхом у поєднанні з системою етичних норм, які визнають, що з огляду на притаманну їй владу на професію керівника державної установи покладено особливу відповідальність щодо населення, включаючи обов'язки не піддаватися погрозам.

М. Кодекс етичних норм¹.

41. Додаткові зобов'язання керівника державної установи можна почерпнути із таких джерел, як принципи етичних норм державних службовців, розроблених Міжнародним інститутом адміністративних наук, які збігаються з накопиченим практичним досвідом. Головним принципом є зобов'язання виконувати роботу в обсязі повного робочого дня і отримувати за це повну заробітну плату. Це означає, що службовці повинні служити на благо суспільства, а не вдаватися до нескінченних зволікань, і діставати для себе користь, провокуючи людей на підношення тільки за те, щоб було зроблене те, що входить в обов'язки даного службовця. Будь-яка додаткова оплата за послуги повинна надходити до держави, а не до службовців. Будь-яка додаткова компенсація, яка виплачується даному службовцю, повинна відповідати продуктивності його праці, а не бажанню громадян заплатити за послугу, тому що такий підхід потягне за

¹ Див. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>

собою практику вимагання. Врешті, професіоналізм уряду слід розглядати як прагнення виправдати довіру суспільства, ставлячи інтереси громадян і уряду вище особистих інтересів. Вірність цьому принципу знімала б гостроту конфліктів інтересів, обмежувала б фаворитизм, підношення подарунків, сімейність, які викликають недовіру до уряду у багатьох країнах, У багатьох країнах (наприклад, в Австралії), як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівнях, уже встановлені кодекси поведінки урядових посадових осіб.

42. Відповідно до резолюції 7 восьмого Конгресу¹, яка схвалена Генеральною Асамблеєю в її резолюції 45/121, у даний час готується проект типового міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб. Сектор попередження злочинності і кримінального правосуддя розробив кодекс поведінки посадових осіб на період дій перехідної адміністрації у Камбоджі і склав плани надання допомоги цій країні у створенні необхідних установ і механізмів розвитку демократичної системи державного управління.

III. Процедури виявлення, переслідування і осудження корумпованих службовців.

A. Визначення завдань і ресурсів.

43. Коли слідчому органу передбачено розслідування справи про підозру у корупції, можливо, потрібно буде вирішити ряд значних організаційних питань. Якщо юрисдикція слідчого була визначена раніше, а справа порушується у межах цієї юрисдикції в звичайному порядку, наприклад, на основі рапорту поліції або заяви від громадян у слідчий орган, то для ініціативи слідчого практично залишається дуже мало місця. У випадку корупції, однак, на рівні поліції частіше необхідно розробити нові спеціальні заходи, як згадувалося раніше (див. вище, глава I, розділ D).

44. Слідчий, якому доручено розслідування корупції, наділений новими або надзвичайними повноваженнями, часто стикається з дуже невизначеною ситуацією. Так, керівник директивних органів визначає іноді графік проведення слідства без особливого розуміння реальності розслідуваної справи. Частіше керівник з радістю передає не тільки відповідальність за розслідування, але і відповідальність за заспокоєння засобів масової інформації і суспільного інтересу до нових органів боротьби з корупцією керівникові слідства. Директивним органам можуть бути невідомі шляхи проведення розслідування корупції, але не маючи великої зацікавленості у даній справі, вони будуть готові погодитися на розумні допустимі умови, які дозволяють позбутися термінових проблем, а також викликаного засобами масової інформації або у законодавчому порядку розслідування. Відповідно виявиться, що новий або спеціально призначений орган боротьби з корупцією не звик до бюрократичної розкоші ведення переговорів або визначеного штатного розпису, ресурсів і структури даного органу.

45. Слідчий, який зумів швидко визначити, що потрібно для проведення розслідування, може мати безпрецедентну можливість задовольнити цю необхідність, використовуючи піднятий громадськістю галас щодо необхідності прийняти ефективні заходи. Це те, що можна описати прислів'ям: "Куй залізо, поки гаряче!". У процесі призначення або наступного слідства більшість директивних органів не бажають показувати справу таким чином, що вони ніби відмовили у виділенні новому органу коштів, необхідних для проведення розслідування. Ще більшої шкоди завдала б ситуація, при якій керівник директивних органів ризикнув би кинути на себе тінь або підозру, яка могла б виникнути в результаті обнародування того факту, що призначена особа відмовилась служити у даному органі через те, що вона не отримала достатньої кількості коштів для ефективного виконання роботи. Однак після того, як увага засобів масової інформації або законодавчих органів знизилась і нові кризи заповнили увагу суспільства,

¹Див. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_828

навіть чи існують сильні спонукальні мотиви для переоцінки або збільшення коштів та повноважень, первісно виділених підрозділу з боротьби з корупцією або слідчому, і навіть прохання про відставку або переведення керівника цього органу навряд чи викличе побоювання такі, як вона могла б викликати спочатку. Якщо для створення такого органу знадобляться законодавчі акти, то вони повинні бути узгоджені з керівником даного органу для того, щоб забезпечити включення в цей акт усіх необхідних положень. Особлива увага повинна бути приділена недопущенню можливого дублювання і конфлікту з іншими органами.

46. Досвідчений слідчий зуміє також переглянути можливості конфлікту з об'єктами, на які направлено проваджене розслідування, із самим призначаючим органом, і спробує заручитися зобов'язаннями, які мають юридичну силу у всіх проблемних галузях. Знаючи раніше, що розвідувальний орган не побажає надавати будь-яку інформацію у ході проведення розслідування про фінансові зловживання, можна було б розсудливо заручитися зобов'язаннями з боку керівника директивного органу, наділеного повноваженнями забезпечити виконання цього зобов'язання, у тому, що будуть надані необхідні досє і свідки. Запит про проведення розслідування по підозрі про хабарі, що торкається лише невеликого аспекту значного і дуже підозрілого контракту, може виявитися лише верхівкою айсберга, в той час, як основна частина корумпованої практики знаходиться далеко під поверхнею. Слідчий повинен потім дати кваліфіковану оцінку завдання, яке буде стояти перед слідчим органом, наприклад, чи повинна вона звужуватися до розглядання первинного факту корупції, пов'язаного з підкупом або з розтратою, що може бути доведено без всяких перешкод з огляду на те, що це зачіпає осіб лише на низькому рівні, або ж, визнаючи можливу глибину і обсяг корупції в тому чи іншому адміністративному органі, слід домагатися більш широких повноважень. Якщо перевагу буде віддано останньому, більш ризикованому підходу і в результаті розслідування буде встановлено, що первинне звинувачення є лише ланкою у ланцюжку систематичної корупції у вищих ешелонах, то підтримка, надана спочатку на рівні директивних органів, може послабнути. Це саме по собі не може бути прикметою корупції. Це скоріше може відображати той факт, що створення або призначення органу боротьби з корупцією можна розглядати не тільки як прагнення домогтися покарання правопорушника, але і як прагнення зняти гостроту проблеми у відносинах з громадськістю. Про несприятливі наслідки результатів розслідування, які обіцяють ще більший розголос, можливо, раніше серйозно не замислювалися і навряд чи їх будуть вітати. У деяких суспільствах слідчі органи часто звинувачуються у допущених порушеннях, для того щоб відвести в бік розслідування фактів корупції, зокрема, якщо, зважаючи на практику, що склалася, співробітники тимчасово відхиляються від роботи або переводяться на інші посади, доки ведеться перевірка висунутих обвинувачень. Там, де є можливість вжиття такої контрдії, необхідно домагатися погодження про те, щоб у ході розслідування фактів корупції не було тимчасового відсторонення від роботи або переводу на інші посади і що це буде тільки у суворих межах гарантій.

47. Крім того, якщо притягнення в ролі свідків іноземних громадян або запит про надання іноземних даних про сплату податків або особистих справ та інших офіційних документів викликають делікатні юридичні труднощі і можуть повести за собою небажану затримку, необхідно спочатку домогтися здійснення термінових та гарантованих процедур. Якщо потенційними свідками можуть виявитись високопоставлені чиновники, які можуть спробувати уникнути давання свідчень або надання документів, то постанова про створення органу з боротьби з корупцією повинна передбачати співпрацю усіх державних службовців під загрозою покарання у вигляді звільнення з даної установи або позбавлення пільг. Питання про те, які повноваження і кошти будуть потрібні органу з боротьби з корупцією в момент його створення, буде обумовлено багатьма іншими аспектами правової компетенції, а також організаційними зв'язками та внутрівідомчими відносинами.

48. Дипломатія вчить, що можна домагатися значно більше шляхом відвертого звернення і ввічливих прохань, ніж шляхом вимог та висування умов. Однак, як правило, вельми бажано готувати письмовий звіт і документувати вхідну кореспонденцію, і службові записки для того, щоб показати, що використовувалися всі надані повноваження для повідомлення про те, які знадобляться ресурси. Такий звіт вплине на рішення директивних органів. Наступний розгляд і спроби домогтися введення звітності - звичайні результати скандалів про корупцію. Письмовий звіт допоможе захистити працівників і професійну репутацію керівника органу боротьби з корупцією або самого цього органу, який вимагає, але не отримує адекватних засобів, для того щоб дану роботу провести успішно, на професійному рівні, і з другого боку, покаже справжнє обличчя керівника директивних органів, який відмовився задовольняти ці заявки. Питання про захист керівника і професійної репутації слідчого підрозділу набуває особливого забарвлення, бо обвинувачення в приховуванні або в некомпетентності перевищують певність успіху.

49. Найбільш важким завданням, певно, буде розслідування фінансованих порушень міжнародною співдружністю програм або іноземної діяльності, коли виявляється небезпека або підозра в незаконності, або спроби відслідкувати міжнародні хабарі, щоб визначити, хто є їх отримувачем; чи втрачені фонди та власність, яка повинна бути конфіскована і вилучена.

Говорячи про фінансові порушення, необхідно відмітити той факт, що на сьогодні відсутній єдиний підхід до розуміння сутності означеної категорії. Звідси випливає той факт, що на сьогодні, існує велика кількість думок щодо змісту категорії «фінансові порушення». Проаналізувавши думки науковців, авторами сформовано наступні визначення, які мають допомогти розумінні змісту такого явища як фінансові порушення (табл. 1)¹.

Таблиця 1

Сутність категорії «фінансові порушення»	
«Фінанси»	«Порушення»
Фінанси спрямування, яка економічного характеру в процесі формування та використання грошових коштів.	Дія або бездіяльність особи, яка суперечить вимогам правових норм, яка реалізована останньою.
«Фінансові порушення»	
Суспільно небезпечне, винне, незаконне діяння або бездіяльність суб'єкта, що порушує процес створення, розподілу та споживання державних коштів, і за яке, у відповідності до законодавства, встановлено юридичну відповідальність.	

Орган боротьби з корупцією може передчувати неможливість встановлення дійсних фактів у зв'язку з тим, що у процесі хабарів існує елемент погодження сторін, плин часу, витончені способи впливу з метою отримання хабара, а також новітні методи і засоби, які притаманні злочинцям. У таких ситуаціях удавані порушення ведуть за собою, як це широко відомо, таку ж втрату довіри суспільства, як і самі порушення. Обов'язок вимагає у цьому випадку проведення, наприклад, такого сенсаційного розслідування, як розкриття можливого підкупу вищих урядових чиновників або пошук втраченого багатства розграбованої країни, хоча реалістичні прогнози раніше показують невтішний результат.

Коли таке розслідування, яке зачіпає вищі ешелони влади, виявляється невдалим, то знаходяться люди, які вірять у значні змови, і також ті, які можуть отримати від цього яку-небудь політичну або журналістську користь, стверджуючи, що мало місце приховування фактів і які будуть проводити свою лінію. Відповідно необхідна обережність при проведенні розслідування фактів корупції, пов'язаного з великим ризиком, або при спробах вилучення коштів. У письмовому звіті повинен бути документально відображений той факт, що були надані достатні повноваження і виділено достатньо коштів для проведення розслідування.

¹ **Таблиця 1** – авторські визначення категоріям «фінанси», «порушення» та «фінансове порушення».

Розслідування зникнення або пошук майна, можливо, вимагатимуть більш напруженої роботи порівняно із звичайними справами, щоб виключити звинувачення у відсутності оперативності. Якщо зусилля по пошуку або вилученню коштів потребує ініціативи, то будь-яке компромісне рішення або рішення не накладати арешт повинно прийматися на максимально високому рівні на основі повністю документованих виправданих обставин.

В. Прихований і погоджувальний характер корупції.

50. Складність у отриманні корисної інформації про офіційну корупцію є головною проблемою. Скарги з цього приводу надходять рідко, враховуючи притаманний більшості правопорушень прихований і погоджувальний характер, який проявляється в корупції. Хабар не тягне за собою скарг, оскільки обидві винні сторони отримують користь від даної незаконної угоди. Вимагання може зачіпати жертву, яка стала такою проти її згоди, однак це не потягне за собою скарги, бо люди не виявляють довіри до процесу боротьби з корупцією. Ще одна трудність полягає в тому, що скупчення багатств і корумпованого впливу може мати місце під час проходження дуже складних і специфічних видів діяльності уряду. У результаті шахрайство¹ можна легко закамуювати таким чином, що воно буде небаченим для особи, що не є експертом, включаючи звичний слідчий орган.

51. Із погоджувального та прихованого характеру корупції і її часто технічної та спеціальної якостей випливають два наслідки. По-перше, необхідно відшукати кошти для того, щоб проводити технічну експертизу і виявити корисну інформацію у розпорядження органу, що займається боротьбою з корупцією. По-друге, цей орган повинен серйозно розглянути питання про те, яка стратегія досягнення мети відповідала б даному виду корупції, постійно маючи на увазі, що, зважаючи на сам її характер, будь-яку інформацію, можливо, буде важко отримати. Питання про проведення технічної експертизи вплітається у загальну тему гарантованого забезпечення необхідного потоку інформації, що торкається корупції, від самих установ і від широких верств громадськості. Ця тема розглядається вище у пункті 27.

С. Стратегія² вибору.

52. Розкриття корупції повинно здійснюватися як громадськістю, так і урядом, як у рамках відповідних програмних органів, так і органами кримінального правосуддя. Керуючись зауваженнями контролерів з перевірки органів або скаргами, анонімними звинуваченнями і розкриттями у засобах масової інформації, своїми особистими ініціативами, судові органи повинні свідомо або підсвідомо дотримуватися визначеної стратегії. Ступінь, у якому стратегія може бути застосована, повинна враховувати принцип обов'язкового судового переслідування там, де цей принцип існує. Однак у будь-якій системі необхідно вибрати, у яких випадках справи можуть бути здані в архів без прийняття будь-яких заходів з огляду на відсутність підозрюваного, вірогідність якого неможливо встановити, або у таких випадках, як відсутність обґрунтувань для переслідування у судовому порядку, може бути встановлено шляхом розслідування. Серед підходів з визначення цілей розслідування, які можуть бути розглянуті, визначені такі стратегії, які являють собою виключно реакцію на подію і які класифікуються тут як стратегія, заснована на серйозності порушення, або стратегія застосування норм для визначення пріоритетів; стратегія вибору мети на основі даних інформаторів поліції,

¹ **Шахрайство** — заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

² **Стратегію можна розглядати як** довгостроковий, послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план, який супроводжується постійним аналізом та моніторингом в процесі його реалізації та спрямований з певною метою на досягнення успіху в кінцевому результаті. Стратегія реалізується через здатність переходити від абстракції до конкретики у вигляді конкретизованих планів для функціональних підрозділів - *material* з *Wikinēdii* — *вільної енциклопедії*.

стратегія підходу з використанням принади і підходу шляхом випробування на моральну стійкість.

1. Стратегія, заснована на серйозності порушення.

53. Напевно, найменш спроможним є такий підхід, який являє собою реакцію на скарги або підготовлений засобами масової інформації матеріал на злобу дня без застосування будь-яких керівних норм генерального плану. Такі заходи у відповідь дозволяють безконтрольно витратити кошти, виділені на розслідування того, що є найбільш вразливою або широко розрекламованою ціллю на даний момент. Такий підхід розглядається тут, як "відсутність стратегії", що несе у собі ризик поглинання значних коштів на справи, які дуже прості у плані їх розкриття або становлячи інтерес для розслідування, приносять дуже малу користь з програмної точки зору. Якщо, наприклад, в результаті крадіжки службовця збитки товару складають 5 процентів, в той час як звичайний розмір "вдячності" за куплений матеріал складає 10 процентів, то пріоритет порушень є очевидним, не кажучи вже про рівень осіб, які задіяні у кожному випадку.

2. Визначення пріоритетів .

54. Більш спроможною та ефективною стратегією, заснованою на реакції на пред'явлені зі сторони зауваження та скарги, було б визначення якогось пріоритету згідно з усвідомленим критерієм, установленим раніше, що застосовується на практиці. Через очевидні причини розслідування і скарги, що надходять від законодавчих органів або впливають із сенсаційних викриттів у засобах масової інформації, можуть негайно ставати предметом уваги, на відміну від розслідувань, які ще не потрапили в поле зору громадськості. Деякі розслідування можуть не становити інтерес відразу або після прийняття мінімальних заходів, якщо правопорушник не може бути установлений без залучення непропорційно великих коштів. Інші можуть вимагати прийняття негайних заходів, поки продовжується вчинення правопорушення або поки не втрачене вирішальне показання. Правопорушення, яке межує між адміністративним і кримінальним правопорушенням, може стати предметом керівних принципів, якщо це не суперечить місцевому законодавству, яке передбачає виключно адміністративне розслідування або передачу в спрощеному порядку органами кримінального правосуддя для розгляду правопорушення адміністративній владі у випадку дрібного правопорушення, коли достатньо санкцій, наприклад, звільнення з урядової служби, або заборони на прийняття на роботу знову, встановлення та запровадження в життя таких керівних принципів дозволить в крайньому разі виділяти кошти у послідовному і контрольованому порядку, який міг би потім коригуватися у процесі оцінки програми з метою задоволення цілей, які змінюються, або пріоритетів.

3. Переваги та недоліки стратегії реакції.

55. Обидва вищезгадані підходи до вибору мети засновані на реакції на зовнішні стимули. Навряд чи можна очікувати, що правоохоронний орган створить свій власний слідчий підрозділ, і в зв'язку з цим зауваження не будуть впливати на його роботу. Нейтралізуюче достоїнство подібних стратегій полягає в тому, що вони не викликають протиріч. Меншою мірою можна очікувати, що слідчий орган буде звинувачений в неупередженості і буде об'єктом ворожого ставлення з боку установи, яка перебуває під слідством, якщо буде очевидно, що необхідність у проведенні розслідування була викликана скаргою або тиском зі сторони, не була примхою цього органу або невірною мотивованим бажанням завдати збитків репутації якої-небудь особи або організації. Крім того, стратегії, побудовані чисто на реакції, можуть критикуватися у зв'язку з незмінно прихованим та погоджувальним характером більшості випадків корупції. Виявлення і кримінальне переслідування тільки найбільш явних і простих порушень може лише служити збереженню статус-кво і заспокоїти громадську думку без фактичного виявлення великомасштабної корупції чи створення загрози для її існування. Стратегія реакції передбачає механізми розкриття складних випадків корупції, наслідки якої є набагато серйознішими, у зв'язку з чим напрошується цинічний висновок про те, що система

захищає корумпованих, але могутніх посадових осіб, жертвуючи при цьому неумілими дрібними злодюжками. Такі антиегалітарні наслідки стратегії реакції і наявна неможливість докопатися до старанно прихованих або складних для прослідкування випадків корупції при такій стратегії дають стимул для розробки альтернативних стратегій вибору мети.

4. Стратегії, засновані на використанні отриманих агентурних відомостей¹.

56. Альтернативна стратегія прийняття заходів на основі отриманих агентурних відомостей може передбачати виділення якого-небудь визначеного процента сил і коштів для використання як реакції на повідомлення у справах, які легко визначаються, або сенсаційних. Основна увага приділяється використанню порівняно невеликої частини сил і коштів слідчого органу для збору, аналізу та обробки агентурних відомостей кримінального характеру для визначення цілей, розробка яких може дати значний ефект. Велика частина сил і коштів використовується для ведення справ, намічених в результаті збору та оцінки такої інформації. Припускаючи теоретично або виходячи із досвіду можливість невдачі і недостатності отримуваних даних, що заслуговують на увагу, у результаті проведення типової стратегії реакції, органи боротьби з корупцією можуть зупинитися на використанні традиційних способів дізнання і збору агентурної інформації не тільки для розслідування заявлених випадків, але і для того, щоб визначити справи, що підлягають розслідуванню. Правоохоронні органи можуть збирати інформацію, яка торкається зв'язків державних посадових осіб з невідомими злочинними елементами, або можуть запросити досьє з відомостями, які торкаються поїздок і імміграційних питань з тим, щоб було можливо визначити осіб, які здійснюють часті поїздки в будь-які конкретні місця і провести відповідне розслідування. Звичайно, будь-яка спроба визначити окремих осіб як об'єкт розслідування може бути справою достатньо сумнівною у зв'язку з ризиком завдати шкоди репутації людини і можливо зловживань з метою помститися якій-небудь людині, організації, партії. Небезпечність цього якоюсь мірою знижується, якщо використовується підхід на основі оцінки ризику, пов'язаного з аналізом якої-небудь установи або програми, а не окремих співробітників. У кінцевому рахунку, якщо підозрюються окремі особи, то їх репутація може бути знеславлена підозрами, які, як правило, виникають при проведенні розслідування справ про корупцію. Тому підозрювані можуть стверджувати, що розслідування було розпочате з особистих або політичних мотивів. Такий ризик неминучий, однак його можна звести до мінімуму за рахунок дотримання найвищих стандартів професіоналізму, об'єктивності, нерозголошення таємниці та чесності слідчого органу.

5. Перевірка сумлінності.

57. Значно більш суперечливою здається цільова стратегія, яка здійснюється на основі різних пасток і перевірки сумлінності. Як приклад можна навести роботу співробітників підрозділу поліції з перевірки сумлінності, які у цивільному одязі сидять за кермом взятих на прокат автомобілів, симулюючи явне сп'яніння з тим, щоб виявити, чи будуть поліцейські, після того, як їх зупинять, вимагати хабар, замість того, щоб взяти проби на сп'яніння, або коли слідчий, виступаючи у ролі іноземного інвестора, хоче дати працівникам законодавчих органів хабара за створення сприятливих умов для передбачуваного інвестування. Усі ці приклади піддаються надто серйозній критиці. Вони є виразом суперечливої і неприпустимо цинічної точки зору на те, як слід працювати

¹ **Агентурна розвідка** (англ. **Human intelligence, HUMINT**) — вид розвідки. Добування відомостей політичного, економічного, воєнного, військово-технічного і науково-технічного характеру з допомогою агентурної мережі — розвідників-нелегалів і спеціально завербованих таємних агентів, а також розвідників, які діють під прикриттям легальних установ.

Основне завдання агентурної розвідки — отримання доступу до найбільш важливих секретів, об'єктів, а також збір відомостей, добування документів, зразків виробів, які неможливо придбати неагентурним шляхом. Ведеться як в мирний, так і воєнний час, посилюється в загрозливий період і набуває особливо важливе значення в ході війни - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

правоохоронним органам, що може підірвати повагу суспільства до існуючих законів; "підсадну качку" можна розглядати як спробу підлаштувати симульований злочин у тих випадках, коли довести дійсний злочин неможливо; можна також стверджувати, що через слабкість людської натури правоохоронні органи можуть згідно зі своїм вибором намітити, заманити в пастку і знищити майже будь-якого свого опонента, хай то політичний, особистий чи ідеологічний.

58. У відповідь на ці критичні зауваження можна висловити аналітичне зауваження, що прихована корупція може продовжуватися невизначено довго, поки не буде виявлена, і що за допомогою інших методів неможливо проникнути у таємницю підкупу та інших зловживань посадовим становищем. Поряд з теоретичними судженнями у прагматичному плані доказ на користь використання "підсадних качок" та перевірок добросовісності полягає у тому, що всі ці методи виявляються надто ефективними і часом розкривають такі глибини і висоти корупції, про які до цього часу ніколи не було відомо. Прихильники подібної тактики звичайно визнають, що необхідно встановити обмеження на різновиди використаних пасток та приманювань. Хоча існує мало погоджень відносно того, як у процедурному плані повинні встановлюватися ці обмеження або навіть, як їх слід визначити, широко визнається, що така тактика повинна регламентуватися чіткими принципами.

D. План дій.

59. Незалежно від того, якої цільової стратегії притримується правоохоронний орган або підрозділ кримінального правосуддя, вони повинні у той чи інший момент вирішити для себе, яким чином вести слідство по тій чи іншій справі і яким чином будувати свої відносини з урядовим органом, у якому по підозрі має місце корупція. При розслідуванні випадків про корупцію, на жаль, переважає, як правило, поляризована атмосфера, коли правоохоронний орган стає у праведну позу, стверджуючи, що поза рамками самого органу нечесність є нормою, а установа, що його цікавить, скаржиться на те, що багато його чесних співробітників несправедливо критикуються у засобах масової інформації у зв'язку з підозрами у злочинах окремих осіб, враховуючи нескінченну різноманітність можливих ситуацій, було б корисно домогтися визначити деякі загальні принципи, які слід би враховувати органам, які займаються слідством у справах корупції, при організації і проведенні слідства і у своїх відносинах з підозрюваною установою.

E. Гласність і засоби масової інформації.

60. Всі слідства у справах, пов'язаних з корупцією, повинні вестись негласно, професійно і відповідально, хоча методи негласного і відповідального слідств можуть бути різними. Таке слідство ніколи не допустить випадків, коли у засобах масової інформації з'являються детальні або сенсаційні описання розслідуваних справ, відомості про які надійшли з анонімних і, очевидно, добре обізнаних джерел. Просочування такого роду інколи виправдовується тим, що необхідно виявляти додаткових свідків і отримати додаткові докази або висвітлити правопорушення, щоб не допустити його здійснення, коли корумповані посадові особи можуть уникнути кримінального слідства у зв'язку з неможливістю збору прийнятих у суді доказів. Завдання отримання додаткових доказів може бути і правомірною, але вона повинна виконуватися відповідно до закону про нерозголошення слідчої і судової таємниць. Рідко, коли завдання висвітлення правопорушення допускається законами, які дозволяють надати гласності результатам слідства у справі, яка не може бути прийнята до судочинства і майже завжди під контролем судового або законодавчого органу. У випадку відсутності таких законів і без скрупульозного дотримання відповідних процедур розголошення інформації, яка підриває репутацію, через неофіційні канали може прирівнюватися до зловживання владою, до винесення сумарного покарання слідчим органом, у випадку, коли провина не доведена.

61. Засоби масової інформації грають потенційно корисну роль, забезпечуючи суспільну і, в кінцевому рахунку, політичну підтримку виділенню необхідних сил і коштів для боротьби з корупцією і розробки відповідного законодавства. Вони також відіграють

загально визнану роль як рупор громадськості у плані забезпечення гласності і підзвітності урядових кіл і особливо системи кримінального правосуддя. Оскільки вони не є складовою частиною правоохоронних органів, то їх інтереси не збігаються з інтересами відповідальних слідчих, прокурорів та суддів. Якщо закони та процедури суспільства диктують необхідність розголошення ходу слідства і в результаті відповідна публікація перешкоджає здійсненню кримінальної дії або розширюється об'єм існуючих даних та доказів, то це служить інтересам правосуддя. Коли інформація про слідство або про підозрюваного, яка охороняється судовою таємницею, розголошується через те, що хтось із співробітників органу, який веде слідство, не може змиритися із затримками та обмеженнями, що накладаються законами про нерозголошення службової таємниці, і приймає особисте рішення, вважаючи, що викриття виправдане, то це на руку правосуддю не грає. Подібні ситуації викликають зрозумілу підозру у тому, що за допомогою засобів масової інформації переслідується особистий інтерес або інтерес відомства. Таких ситуацій, при яких незаконним способом можна забруднити репутацію, слід уникати, за рахунок ефективних адміністративних заходів та покарань не допускати їх виникнення.

Ф. Відносини з суб'єктом слідства.

62. Коли орган боротьби з корупцією отримує інформацію, що є підставою для початку слідства, необхідно встановити, які варіанти слідства виключені. Так, з точки зору слідства, вирішальною є думка того порядку, що слід уникати розголошення зацікавленості правоохоронного органу до того часу, доки існує яка-небудь можливість успішних прихованих дій. Можуть виникнути ситуації, коли докази про здійснення злочину можуть бути виявлені шляхом поєднання прихованого спостереження з відкритим, але частковим розголошенням інтересу, який виявляє слідчий орган. Ситуації такого роду, певно, виникають нечасто, але в таких випадках, як і при проведенні повністю закритого слідства, необхідно, щоб слідчий орган контролював, наскільки повно і з якого часу така інформація може ставати гласною. Навіть якщо слідство і стає відкритим, то забезпечення слідчої таємниці переважає, тому що у цьому випадку знижується до мінімуму можливість знищення доказів, залякування свідків і фальсифікації виправдувальних доказів.

63. З урахуванням переважності дотримання слідчої таємниці орган боротьби з корупцією повинен встояти перед великою спокусою прийняти психологію вузьковідомчого мислення, коли вважається, що чесність існує тільки у його лавах і що людина, будь-яким чином пов'язана з організацією або діяльністю, щодо яких ведеться слідство, повинна розглядатися як така, що перебуває під підозрою. Таке ставлення є припустимим, однак не обов'язково при цьому здоровим, до того часу, доки воно не починає виявлятися деструктивним чином частіше всього в тому, що особи, відповідальні за здійснення програми, щодо якої ведеться слідство, про це не сповіщаються, навіть якщо вони перебувають під підозрою. На етапі прихованого слідства повідомлення інколи можливе тільки в загальних рисах, і повідомлятися може тільки особа, через яку така інформація не дійде до суб'єктів слідства. Оскільки завдання контакту полягає не тільки у повідомленні, але і у контролі за поширенням наданої інформації, то повідомляти повинна особа, яка не несе будь-яких обов'язків інформувати інших осіб і може таким чином взяти зобов'язання про нерозголошення. Цілком природно, що необхідно особисто знати людину і щоб вона користувалася репутацією людини, якій можна довіряти, або щоб існували інші порівняльні гарантії надійності, перед тим, як їй можна було б довірити таку інформацію. Як тільки починається відкрите розслідування, повідомлення перебуває у меншій залежності від довіри, а є скоріше суттєвим елементом бюрократичної чемності, це служить для слідчого органу засобом здійснення його завдання при одночасному його спрощенні.

64. Завжди повинні встановлюватися обмеження, які торкаються будь-яких повідомлень або роз'яснень для осіб, відповідальних за роботу, щодо якої ведеться слідство, виходячи із принципу "що необхідно знати". За законами ввічливості перший

контакт повинен здійснюватися працівником правоохоронного органу у ранзі, прирівняного до рангу інформованого керівника. У наданих роз'ясненнях може відзначатися, що нерозголошення наряду ведення слідства і його результатів обумовлюється необхідністю дотримуватися судової таємниці, і відсторонити членів організації, у відношенні до якої ведеться розслідування, від якої-небудь підозри у тому, що вони можуть передати дані слідства підозрюваним особам. В повідомленні може вміщуватися мало фактичних даних, зокрема тих, яку допомогу слідчий орган хотів би отримати у ході проведення слідства. Однак тим самим керівництво установи, щодо діяльності якого ведеться слідство, ставиться в один ряд з органом боротьби з корупцією, що дозволяє керівництву установи зберегти свій авторитет і самоповагу щодо громадськості та в рамках самої установи.

65. Враховуючи весь цей ризик, може бути важкозрозумілим, чому слідчому органу слід повідомляти осіб, відповідальних за роботу організації, що підозрюється, або якусь діяльність, яка викликає недовіру, про проведення слідства. На відкритій стадії слідства можна забезпечити значні можливості для розслідування і підвищити його результативність завдяки тій допомозі, яка буде надаватися самою установою. Такій організації у плані суспільних відносин не залишається нічого іншого, як заявити про свою готовність до взаємодії. Підозрювані особи можуть бути усунені з посад, на яких вони можуть чинити перешкоди слідству, і тимчасово переведені на інші посади. Можна мобілізувати можливості даної установи для збору і перевірки документів або інших свідчень, залишивши їх кінцевий аналіз за слідчими у кримінальних справах. Більше того, майже в кожній організації, якою б корумпованою вона не була, можна знайти чесних людей, які розуміються на даній справі і які можуть дати свідчення; недоречно чорнити установу і провокувати ворожу захисну реакцію навіть з боку чесних співробітників, яким, можливо, вже і без того чиняться значні перешкоди у плані чесної та відвертої співпраці.

66. Виходячи з міркувань бюрократичного¹ самозахисту також може бути необхідним, щоб особи, які відповідають за діяльність або роботу організації в цілому, які викликають підозру, повідомлялись навіть на етапі закритого слідства. Жодне слідство не гарантоване від невдач. Якщо існує значна небезпека того, що слідчий орган може виявитися дуже у невдалому становищі в результаті розкриття таємної операції, якщо його мотиви можна представити, як підозрілі або просто коли результати слідства можуть виявитися суперечливими, то слідчий орган повинен розглянути питання про повідомлення особи, відповідальної за роботу підозрілої установи. Щодо підозрюваної установи таке повідомлення добре тим, що воно показує, коли пізніше все стає відомим, що сама установа або меншою мірою керівник, відповідальний за її роботу, заслуговують довіри урядових органів, що слідство ведеться тільки відносно деяких осіб або видів діяльності або що у крайньому разі керівник установи сприяє зміні ситуації, що склалася. Тобто, той орган по боротьбі з корупцією, який діє без урахування подібних думок може врешті ускладнити свої відносини з політичними владами, які будуть вважати його неконтрольованим і безвідповідальним згубником репутації організації або окремих людей. Більше того, факт консультації, на якій керівник установи коротко інформувався про загальні цілі та завдання слідства і при цьому не висловлював яких-небудь заперечень або конструктивних пропозицій, пізніше дозволяє виключити будь-яку критику про те, що слідство було погано обгрунтоване, некомпетентно сплановане і що воно було б успішним тільки тоді, коли б намагалося більше консультуватися і співпрацювати з даною установою, щоб не допустити продовження корупції або допустити її в розмірах, не більших, ніж це потрібно для успішного завершення слідства. І дійсно, у деяких випадках

¹ **Бюрократія** (від фр. bureau — бюро, канцелярія та грец. κράτος — влада, панування) — спосіб побудови організації, що складається з ряду офіційних осіб, посади і пости яких утворюють ієрархію і які розрізняються формальними правами і обов'язками, що визначають їх дії і відповідальність.

Синонім — адміністративна система - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.*

(наприклад, недопустима поблажливість щодо поховання небезпечних відходів, порушень техніки безпеки перевезень, провозу і збуту наркотиків) негайне припинення подібної практики, здійснене адміністративним шляхом або у результаті вжиття заходів з боку кримінального правосуддя, може бути не менше важливим, ніж сам судовий вирок.

IV. Правові положення з питань вилучення коштів і майна, отриманого в результаті корупції.

A. Поняття вилучення.

67. В останні роки у ряді правових систем стало надаватися нове значення процедурам конфіскації і вилучення власності, пов'язаної з незаконною діяльністю і отриманої в результаті такої діяльності. Необхідність ефективної боротьби з організованою злочинністю, особливо з контрабандою наркотиків, яка примушує з новою увагою поставитися до конфіскації та вилучення, розглядаючи їх, як стратегічну зброю, як повністю економічний метод дестимулювання організованої злочинної діяльності у цілях прибутку і як засіб виявлення і усунення фінансових переваг антисоціальної діяльності разом з обумовленою ними владою. У деяких правових системах таке нове уявлення вимагало перегляду поняття викупу як правового механізму, націленого на встановлений об'єкт, до нового трактування, тобто як покарання, накладеного на ту чи іншу особу, але вимірюваного установленими об'єктами або відповідною сумою грошей. Частіше вилучення трактувалося достатньо широко і вже включало в себе, крім вилучених об'єктів, вилучення й інших активів правопорушника. У обох цих випадках вирішальним було те, що у результаті держава усувала всі економічні переваги, отримані злочинним шляхом, а не тільки безпосередній фізичний продукт одного злочину, і не тільки накладало визначений штраф, сума якого могла бути зовсім непропорційальною значно більшому прибутку, отриманому в результаті злочинної діяльності. Таким чином, ліквідувалися результати злочину і його мотиви.

B. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів та психотропних речовин у тому, що стосується вилучення за злочини, не пов'язані з наркотиками

68. Широко визнана важливість стратегії вилучення для забезпечення дотримання законів по боротьбі з наркотиками, викладеній у Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (995_096)¹. Конвенція вміщує всеохоплюючі положення, які забезпечують конфіскацію прибутків, отриманих від злочинів, пов'язаних з наркотиками і активів, придбаних незаконним шляхом. Стаття 5 Конвенції також включає в себе положення, що стосуються міжнародного співробітництва з цих питань.

69. Відповідні положення Конвенції (995_096) - це останнє слово у галузі стратегії вилучення або конфіскації. Подібні положення хоча і обмежуються правопорушеннями, що стосуються наркотиків, розглядаються і в інших численних проектах документів Організації Об'єднаних Націй, а також у багатосторонніх і двосторонніх договорах, не обмежених правопорушеннями, пов'язаними з наркотиками. Національні законодавчі органи приймають все більше законів про вилучення у зв'язку з ситуаціями, які виникають як на національному, так і на міжнародному рівнях, але не обов'язково обмежені правопорушеннями, пов'язаними з наркотиками. З будь-якою економічно обумовленою формою злочинності можна успішно боротися за допомогою вилучення, а корупція є квінтесенцією економічних злочинів, проти якої вилучення на національному та міжнародному рівнях було б певно також ефективним. Крім того, у зв'язку з потенційно задіяними великими коштами можна привести серйозний аргумент економічного характеру на користь того, що національне багатство, яке привласнюється корумпованими

¹ Див. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096

керівниками, може бути виявлено, на нього може бути накладено арешт і воно може підпадати під вилучення.

1. Проблемні галузі.

70. Положення Конвенції (995_096) дозволяє визначити деякі проблемні галузі, які, напевно, виникнуть у ході розробки і виконання протоколів, достатньо широких для дійового застосування вилучення у боротьбі з корупцією і пов'язаними з нею прибутками. Перша така галузь - це принцип збереження банківської таємниці, який виключається як обґрунтування для відмови діяти відповідно до положень пункту 3 статті 5 Віденської конвенції. Щодо цього питання, здається, на глобальному рівні думки розходяться. В одних країнах з традиційно пільговою системою оподаткування змінюються відповідні процедури з метою отримання більш широкого виходу на міжнародний ринок шляхом надання конфіденційних банківських і фінансових послуг. Звичайно, при прийнятті таких рішень враховується значне число й інших факторів, а не тільки міркування із галузі чисто кримінального правосуддя. Однак, як тільки правопорушення, пов'язані з корупцією, отримують точне визначення, стане цілком ясно, що вони заслуговують не більшого захисту під виглядом збереження банківської таємниці, ніж ті правопорушення, які зв'язані з торгівлею наркотиками або психотропними речовинами.

71. У пункті 10 статті 3 Конвенції (995_096) зачіпаються деякі делікатні моменти, з яких, можливо, було б легше досягнути консенсусу відносно злочинів, пов'язаних з наркотиками¹, ніж тих злочинів, які стосуються корупції. Мало положень можуть викликати більше непогодження при обговоренні питань із галузі міжнародного кримінального права, ніж положення про виключення правопорушень, здійснених за політичними мотивами. Існування такого положення зводиться в універсально визнаний принцип звичайного міжнародного права; в національних законах, договірних положеннях і звичайному праві окремих держав щодо його змісту царює повна плутанина. Воно по-різному визначається, виходячи з характеру правопорушення, що стосується, наприклад, насильства, здійсненого для досягнення політичних цілей збройного повстання, або мотивами держави, яка запрошує, зокрема, прагненням забезпечити покарання, що носить політично дискримінаційний характер. Один з найчастіших випадків його застосування пов'язаний із захистом колишніх урядовців від видачі з метою порушення кримінальної справи за правопорушення, яке не стало злочином проти людства, і з мотивів, пов'язаних з їх політичною прихильністю. Можна легко уявити собі, що новий режим, бажаючи забезпечити повернення і покарання колишніх посадових осіб, може вимагати їх видачі на основі нібито скоєних правопорушень, пов'язаних з корупцією, які можуть їм інкримінуватися по праву або бути сфабрикованими, або можуть представляти собою юридично сумнівну спробу затримати посадову особу, відповідальну за будь-який недолік свого підлеглого, або за необачне витрачання коштів, формально, однак, яке не підпадає під розряд кримінальних. На щастя, вилучення не стає настільки делікатним питанням, як видача. На карту ставиться вартість майна, а не свобода людини. Наявність великого багатства, що може підлягати вилученню, в руках офіційної особи, що втекла, дозволяє зробити висновки, що воно було отримано незаконним шляхом. І нарешті, як говориться у Конвенції, країна може застосувати до міжнародних угод тлумачення з точки зору свого внутрішнього права. Так, правопорушення, пов'язане з корупцією, може і не підпадати під розряд політичних правопорушень, виключених *per se* у договорі або конвенції, однак внутрішньодержавні суди можуть відмовитись прийняти рішення про вилучення на основі визначення по конкретній справі, що недостатність доказів і непрямих фактів дозволяють зробити висновок про те, що вимога про застосування вилучення є політично мотивованою.

¹ **Наркóтик** (від грец. *narkoticos* — той, що призводить до заціпеніння, одурманюючий) — субстанція природних чи штучних речовин, здатні викликати фізичну залежність, внаслідок заміщення однієї з речовин-учасників природного метаболізму, і — психічну - *матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*.

72. Теоретично більш серйозною перепороною вважається пов'язане з цим положення про виключення фінансових правопорушень. Воно часто використовується для захисту від переслідування за подання неправильних відомостей, зазначених у податковій декларації, або за невірне повідомлення про заборгованість за податковими платежами, що у деяких країнах розглядається скоріше як порушення регламентаційних правил, ніж як кримінальне правопорушення. У деяких ситуаціях незаконне використання урядових ресурсів може бути таким же поширеним явищем, як і ухилення від сплати податків підприємцями, і може знаходити відбиття в наданні таких же неправильних декларацій, документів і звітів. Слід сподіватися, що держави, які роблять винятки для фінансових правопорушень та розповсюджують такі винятки на видачу і заходи взаємної юридичної допомоги, наприклад, вилучення, врешті-решт визнають ту особливу небезпеку, яку несе корупція для інших урядів, і будуть розглядати її, як тяжке правопорушення, до якого не буде застосовуватися виняток, що застосовується для фінансових правопорушень. На жаль, враховуючи концептуальну основу принципу винятку для фінансових правопорушень, а також той факт, що цей принцип часто законно закріплений у ряді країн, що намагаються притягнути капітал за рахунок забезпечення нерозголошення банківської таємниці, такий виняток може створити складності у випадках вилучення у зв'язку з корупцією, якщо тільки в результаті загального міжнародного несхвалення не вдасться обмежити широке розповсюдження цього принципу і його охоплення.

2. Тягар доведення.

73. У Конвенції (995_096) вміщується також важливе положення про перенесення тягара доведення, процедурного механізму, який може мати велике значення для країни у її боротьбі проти корупції. Це положення цікаве як з тактичної, так і з стратегічної точки зору. Як тактична зброя воно пропонує спосіб вилучення відносно невеликих ресурсів і припускає лише маленьку можливість нечесності або помилки. У стратегічному плані перенесення тягара визначення активів і пояснень їх виникнення на посадову особу, що володіє ними, тотожно веденню психологічної і тактичної війни проти корупції. Постійне побоювання у зв'язку з необхідністю відзвітуватися за несправедно нажите майно або повинне привести людину у стан нервозності, який буде мати стримуючий ефект, або корумпована посадова особа буде поставлена перед дилемою подавати чи не подавати відомості на вимогу. Якщо посадова особа хоче мати правдоподібне законне пояснення відносно всіх активів, коли йому доведеться звітувати, то необхідно сфабрикувати прикриття, і йому або їй, можливо, доведеться подати звіт за період, на який припадає хабар або вимога, з метою дати логічне і погоджене за часом пояснення щодо володіння завуальованим активом. Однак це призводить до початку небажаного дізнання відносно незаконних зв'язків і діяльності, що, таким чином, говорить про корисність і бажаність використання правила перенесення тягара доведення відповідно до вимог надання звітності. Тим більш необхідно суворо враховувати відповідні процедурні принципи, які у юрисдикції багатьох країн складають невід'ємну частину конституційного захисту прав людини. Для забезпечення дотримання конституційних принципів не слід змінювати принципи презумпції невинності або обов'язку звинувачення довести провину. Можна встановити процедурну або доказову норму презумпції, яка може бути заперечена. У Зімбабве передбачена така презумпція, яка приймається після встановлення визначених фактів, а обвинуваченому залишена можливість привести докази фактів, відомих тільки йому самому.

3. Валютний контроль і "відмивання" грошей.

74. У відповідності до Конвенції (995_096) "відмивання" грошей або угода з повторним поверненням коштів, пов'язаних з наркотиками, повинні розглядатися як кримінальна справа. Це особливо важливо для програм боротьби з корупцією, тому що у серйозних випадках шахрайства щодо державних коштів, посадові особи, які здійснили правопорушення, часто прагнуть не допустити розкриття своїх нечесно отриманих барисів, або забезпечити безпеку їх у випадку зміни політичного клімату, у результаті

чого може зрости можливість накладення на них арешту. Відмивання грошей у самій країні, приховання їх походження і переказ їх на іноземні рахунки і вклади стали у даний час звичною справою. Дійові заходи у галузі валютного контролю можуть сприяти визначенню і придушенню економічних злочинів у будь-якій формі, включаючи корупцію, і потрібно сподіватися, що такі заходи не будуть обмежуватися на національному та міжнародному рівнях тільки торгівлею наркотиками.

V. Економічні санкції¹ проти підприємств, замішаних у корупції.

A. Звіти корпорацій і санкції.

75. Слід розробити механізми звітності, з тим щоб на осіб, які укладають контракти з урядом або, що мають урядову ліцензію на свою діяльність, накладався обов'язок надавати інформацію, звичайно фінансового або ділового характеру, яка могла б перешкоджати незаконній діяльності посадових осіб. У цій галузі санкції адміністративних органів можуть не тільки збільшити небезпеку кримінального переслідування, але і являти собою більш переконливу загрозу. Коли кримінальні санкції є єдиним стримуючим методом, досвід показує, що навряд чи можливо сподіватися на те, що конкуруючі корпорації будуть достатньою мірою побоюватися притягнення до суду за хабарництво, щоб відмовитися від бажаної комерційної користі.

76. Включення у це рівняння розпорядження, яке передбачає донесення у випадках хабарництва, ніяким чином його не змінює, коли тільки органи кримінального правосуддя мають достатній досвід і причини виявляти ці випадки та їх приховування і вести по них роботу. Причина полягає лише у тому, що ступінь потайності, необхідної для того, щоб хабар спрацював і щоб про нього не дізналися конкуренти або співробітники посадової особи, яка бере хабар, є гарантією того, що орган кримінального правосуддя зі свого боку навряд чи коли-небудь запідозрить факт хабарництва, не кажучи вже про те, щоб його довести. Картина змінюється, коли у розпорядчих та податкових органах, які мають доступ до внутрішніх даних корпорацій і володіють значною розпорядливою владою, з'являється адміністративна зацікавленість у визначенні випадків хабарництва та інших видів незаконної діяльності, або випадків недонесення про такі злочини і в накладанні за це санкцій.

77. Як переконливий приклад можна навести роботу податкових органів, які займаються рутинною ревізією фінансової і витратної документації підприємства. У них є стимул розкривати випадки хабарництва, замасковані під фіктивні витрати, коли такі витрати не визнаються такими, що підпадають під звільнення від податків, в результаті чого зростає заборгованість за податковими платежами і з'являється можливість прослідкувати такий прибуток, обкладений податком, на шляху до його одержувача. Орган ліцензування корпорації також має повноваження вирішувати, чи залишиться корпорація у справі і буде продовжувати випускати акції та інші цінні папери, зважаючи на свій доступ до фінансових даних корпорації може притримати її регламентуючими заходами. Коли вимагається надання такому органу періодичної звітності або потрібно дати відповіді на запитання про підозрілі угоди та види діяльності, імовірність того, що правопорушення буде розкрито, явно зростає. Ця імовірність і відносно можливості прийняття адміністративних санкцій в порівнянні з украй малоімовірним варіантом застосування кримінальних санкцій не може утримувати від хабарництва як від дуже ризикованої ринкової стратегії. Це може також дати можливість грати на особливостях інтересів у рамках самої структури корпорації і дозволяє свідомо прихильному до реформ або просто до захисту ревізору, члену правління наполегливо вимагати надання точної звітності в установленій формі. Як тільки це буде досягнуто, корумпована посадова особа буде у дуже уразливому становищі, а її прикриття буде ослаблено.

¹ **Економічні санкції** є комерційними та фінансовими санкціями, що застосовуються однією або кількома країнами проти самоврядування держави, групи чи особи. Економічні санкції можуть включати різні форми торговельних бар'єрів, тарифи та обмеження на фінансові операції.

78. З метою значного зниження корупції адміністративним і розпорядчим органам слід накладати на все підприємство і осіб, бажаючих отримати державні контракти або державні ліцензії і концесії, зобов'язання, аналогічні вимогам про надання звітності, які накладаються на державних службовців як одна з умов найму. Залежно від ситуації від продавця можна вимагати пред'являти для державної ревізії всі приміщення і документи або сповіщати про будь-які винагороди, сплачені у зв'язку з отриманням державного контракту, або незадовго до цього. Від усіх, хто веде справи з урядом, може вимагатися надання відомостей про будь-які зв'язки з державними посадовими особами та співробітниками, або з особами, так чи інакше пов'язаними з ними.

79. Перераховувати різні вимоги про надання корисної інформації можна безкінечно довго, тому такий перелік слід обмежити лише тими вимогами, які не пов'язані з дуже великими витратами по угодах, що може бути економічно невиправданим і може боляче вдарити врешті по кваліфікованих і чесних підрядчиках і продавцях. У той же час головним міркуванням повинна бути ідея забезпечення дотримання закону. У міру розширення кола приватних осіб і організацій, які ведуть за ліцензією справи з урядовими підприємствами і суспільним сектором, на які розповсюджуються розпорядження про надання звітності, прийняті директивними органами уряду, зростання обсягу звітності знижує імовірність того, що звіти будуть старанно проглядатися, а порушення - рішуче припинятися.

Тому санкції за порушення повинні накладатися по можливості автоматично, з тим щоб у результаті нестачі сил і коштів для примусового виконання розпоряджень про надання звітності, вони не носили ілюзорного характеру. Навряд чи урядовий підрядчик або власник ліцензії, який проігнорував цю вимогу або перекрутив звітність, буде представляти велику і законслухняну організацію, яка з покірністю прийме важке фінансове покарання і позбавлення права у майбутньому на отримання державних контрактів. Значно більш імовірно, що порушником буде потерпіла від банкрутства організація, проти якої неефективні адміністративні і регулюючі заходи, або велике хижачке корпоративне підприємство, яке скористається будь-яким політичним, фінансовим і юридичним засобом, щоб не допустити або уникнути санкцій. Ревізійним органам або органам з перевірки дотримання контрактів, які повинні відреагувати на повідомлення про правопорушення, слід враховувати цю небезпеку, як, зрештою, вона повинна враховуватися органами, що займаються розробкою договорів або видають ліцензії. Крім того, попереднє погодження урядових органів повинно супроводжуватися чіткою умовою прийняття передбачених механізмів автоматичних санкцій. Порядок платежів по контракту може передбачати положення про утримання або припинення виплат до того часу, доки не буде проведена остаточна ревізія і контроль не тільки відповідності виконання контракту, але і всіх положень з боротьби з корупцією. Власнику ліцензії може бути запропоновано оголосити про зобов'язання або надати гарантії забезпечення фінансового відшкодування у випадку порушення поданих у ліцензії положень про добросовісність. Це повинно передбачати припустимо спрощені заходи процедурного характеру на основі адміністративної справедливості, так, щоб причинно-наслідкові відносини недотримання положень і накладення санкцій були очевидними, а їх стримуючий ефект не знижувався затримкою виконання. І навпаки, громіздкі процедури, що передбачають адміністративні санкції у ролі передумови судового слідства, можливо, треба замінити на просте рішення суду про відповідальність *prima facie*. Це могло б прискорити судове переслідування і знизити можливість для корумпованих елементів на адміністративному рівні перешкоджати розгляду справи у суді. 80. Оскільки у економіці країн, що розвиваються, значна частина спроб корупції і незаконного використання ресурсів пов'язана з іноземними капіталовкладеннями з метою розвитку або коштами на цілі допомоги, що надходять у економіку, щодо таких коштів необхідно приймати особливі застережні заходи. На практиці заходи контролю, які можуть прийматися підприємствами або організаціями-донорами, викликають дратівливість, однак є

очевидним бажання боротьби з корупцією з боку країн-одержувачів і країн-донорів, підприємств та організацій. У договірних ситуаціях деякі сумно відомі приклади хабарництва у галузі технології, пов'язаної зі здійсненням величезних проектів і у сфері постачання зброї, дають підстави для передбачення, що етичні норми багатонаціональних і гігантських національних корпорацій постійно повинні підтримуватися адміністративними і регламентаційними заходами. У зв'язку з життєво важливими національними інтересами, пов'язаними з контрактами у галузі оборони, технології і розвитку, гра політичних інтересів стає неминучою, як у ході процесу складання договору, так і в випадку будь-якої суперечки з приводу санкцій, враховуючи це, особливо бажаним буде або подання боргових зобов'язань, або депонування заставних внесків, які можуть бути легко вилучені у випадку несумлінності і сума яких є достатньо значною для того, щоб забезпечити реальний стримуючий ефект, або використання розумних заборонних процедур.

В. Вилучення у корпорацій.

81. Положення про вилучення, підсилене перенесенням тягара доведення походження підозрілої власності, може бути могутнім засобом, який утримує урядових посадових осіб від здійснення посадового проступку. Однак застосування цього засобу тільки до державних службовців буде означати ігнорування значної частини розміщеного у ньому потенціалу. Вірно, що виплати, які вимагаються державною посадовою особою у незговірливих громадян, прямо або через ланцюжок своїх підлеглих, можуть приносити значні прибутки і значною мірою можуть підпадати під положення про вилучення. Однак у більшості значних випадків корупції, пов'язаних з депонуванням державних фондів, продажем урядових активів або виконанням договорів на постачання, правилом є погоджувальні відносини. Цілком очевидно, що слідчий по боротьбі з корупцією повинен намагатися виявити, арештувати і вилучити винагороду, сплачену особам тільки за їх послуги посередників урядової посадової особи, яка приймає рішення, підприємці, що пропонують таку винагороду, за свій намір удаватися до нечесних прийомів також повинні нести кримінальну відповідальність.

82. Однак такі заходи є відверто неадекватними. Корпорації, трасти і численна кількість сучасних ділових структур існують саме для того, щоб уникнути особистої відповідальності. Вони використовуються для того, щоб уникнути кримінальної і цивільної відповідальності шляхом розмивання відповідальності і навмисного заплутування питання про неї, жорсткого розмежування інформації за відділами та за іншими структурними одиницями, за рахунок ведення двозначної або безпредметної документації і використання усіх інших прийомів, які дозволяють головам корпорацій переконливо заперечувати свою участь. Більше того, можливість тривалого ув'язнення для відповідальної посадової особи, яка замішана в отриманні хабара, який не супроводжувався насильницькими діями або погрозами для життя, вкрай мала. Можливість привласнити значну частину призначеної суми хабара є достатньо великим стимулом, щоб з'явилося "бажання піти на це" у відповідальної посадової особи. Часто угоди з наданням хабара спеціально розробляються таким чином, щоб енергійний керівник проекту міг отримати кошторис на стимулювання збуту і витратити його, не звітуючи перед вищестоящою інстанцією. Таким чином, без відома "корпорації" можуть застосовуватися будь-які необхідні заходи і найбрудніші методи (хабарництво, використання послуг проститутток або отримання кокаїну, послуги приватних детективів або дискредитація продукції конкурента). У випадку викриття винний адміністратор може подати у відставку або навіть буде публічно зганьблений і звільнений, хоча, напевно, за ним зберігається вищою мірою приваблива пенсійна допомога або він отримує вихідну допомогу, дякуючи чому корпорація або інші відповідальні особи та члени правління, введені у суть справи, будуть захищеними від шантажу. Все це створює необхідні стимули для того, щоб керівник проекту, як і раніше приймав на себе повну відповідальність за поведінку, яка приносить корпорації великий прибуток.

83. Для отримання максимальної віддачі від використання положення про вилучення з метою утримання від корупції і покарання за неї цей спосіб необхідно застосовувати проти економічних одиниць, у яких на карту поставлено більше, ніж у інших. Керівники корпорації або іншої економічної одиниці постійно заклопотані тим, щоб домогтися конкурентоспроможного рівня прибутку, не наражаючи на небезпеку активи корпорації. Якщо санкція у випадку дачі хабара в зв'язку з контрактом або у випадку іншої форми корупції полягає у фіксованому цивільному або кримінальному стягненні, то мала імовірність того, що справа буде розкрита, а у випадку розкриття буде передана до суду, приводить до того, що розмір потенційного стягнення для корпорації знижується за рахунок тих або інших малоімовірних варіантів, поки його функція фінансового стримування не стає ілюзорною. Якщо ж офіційно говориться про те, що в основі контракту або іншої форми ділових взаємовідносин з тим або іншим урядовим органом лежить співучасть в корупції, і якщо наслідки такої співучасті стають потенційно катастрофічними не тільки для філіалу, створеного з метою прикрити головну корпорацію від повної відповідальності, але і для самої головної багатонаціональної корпорації, то реальне економічне стримування починає відчуватися. Якщо у результаті дачі хабара передбачається втрата всіх коштів, сплачених за даним контрактом, забезпеченим хабаром, або всіх активів корпорації, які використовуються за даним контрактом, плюс сума, яка багаторазово перевищує суму хабара, а також статуту корпорації і можливості вести справи в даній державі, або якщо можливі будь-які інші катастрофічні наслідки, то результат підрахунків корпорації на предмет того, наскільки прийнятний варіант хабара за контракт про збут, може бути зовсім іншим.

84. Слід також зауважити, що окремий слідчий, який веде справу про хабар, не повинен мати можливості уникнути вилучення. Вилученню підлягають преміальні або кошти, отримані безпосередньо для/або в результаті незаконної діяльності або домовленості. Крім того, слід приділяти увагу необхідності накладення каральних санкцій з метою стримування, які відібрають бажання у відповідальній особі перекладати на себе з голови корпорації відповідальність за дії, в результаті яких буде отримано прибуток. Один спосіб досягнення мети полягає в тому, щоб відповідальний працівник ніс солідарну і окрему відповідальність, тобто відповідав рівним і незалежним чином за будь-яке вилучення, накладене на корпорацію, в інтересах якої даний працівник діяв. Коли в результаті участі в дачі хабара буде призначено вилучення достатньо великої суми, яка винесе не тільки всі прямі прибутки від нечесної угоди, але і пенсійну, і вихідну допомогу та сумарні виплати у зв'язку з роботою в компанії, то число готових ризикнути тим, що вже не буде просто ритуальною жертвою, певно знизиться.

85. У Швейцарії спеціальний комітет готує проект закону про корпоративну відповідальність як засіб закріплення законодавства країни, спрямованого на боротьбу з корупцією.

VI. Підготовка кадрів і обмін міжнародним досвідом.

86. Оскільки корупція є проблемою, від якої не застраховані ні країни, що розвиваються, ні розвинуті країни, то спостерігається загальний інтерес до обмеження її розповсюдження і можливості її попередження. Часто засоби, які є у арсеналі осіб, причетних до корупції (особливо у тих випадках, коли вони є результатом організованої злочинної діяльності або діяльності, пов'язаної з наркотиками), а також, коли вони мають владу над багатьма країнами, особливо тими, що розвиваються, контролюватися не можуть. У зв'язку з цим важливе значення має технічна співдружність між країнами, які не мають коштів та інфраструктури для боротьби з корупцією.

87. Для забезпечення послуг експертів і коштів, яких часто недостатньо на національному, міжнародному, регіональному або субрегіональному рівнях можна було б розробити міждисциплінарні програми у галузі підготовки кадрів та освіти. Технічна співдружність, яка повинна здійснюватися з самого початку, могла б включити типові курси для університетів, комерційних і державних адміністративних шкіл, де такі є, учбові

семінари для викладацького складу і спеціальні посібники або стипендії. Основою цих програм могли б служити погоджені стандарти, які можуть сприяти вирішенню проблем, які становлять загальний інтерес. Міжнародне співробітництво може здійснюватися також шляхом обміну інформацією і створення координаційних центрів, а також проведення порівняльних аналізів, які допоможуть країнам у розробці, формулюванні і здійсненні сумісних стратегій і погоджених домовленостей з метою попередження корупції і боротьби з нею.

88. Хотілось би сподіватись, що дана настанова буде корисною як інформаційний документ і як учбовий посібник. Вона призначена для використання при професійній підготовці урядових посадових осіб, які займаються питаннями боротьби з корупцією. Вона може використовуватися не тільки у майбутній діяльності Організації Об'єднаних Націй у галузі підготовки кадрів та технічної допомоги, але і національними органами та іншими міжнародними організаціями при проведенні курсів та семінарів, присвячених питанням боротьби з корупцією. При цьому можуть бути використані ресурси програми Організації Об'єднаних Націй у галузі боротьби зі злочинністю і кримінального правосуддя, або безпосередньо через її Відділення у Відні, або через її сітку міжрегіональних і регіональних інститутів.

89. Для здійснення заходів, викладених у даній настанові, може знадобитися проведення конкретних законодавчих або адміністративних реформ, не завжди здійснених в рамках існуючих умов і правових структур ряду країн. У цьому зв'язку знадобиться допомога для розгляду чинного законодавства і проведення таких реформ. Крім того, слід передбачити учбові курси для суддів, прокурорів та співробітників правоохоронних органів, з тим, щоб вони могли вживати заходів у зв'язку з новими, таємними формами корупції та іншими економічними злочинами. Створення спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією передбачає також наявність послуг експертів і обладнання для поєднання вже успішно застосовуваних методів з постійною необхідністю у збиранні й аналізі відповідних даних, а також у обміні інформацією та досвідом. У зв'язку з труднощами, з якими усе частіше стикаються представники органів розшуку при веденні справ, пов'язаних з корупцією, в останні роки все більше очевидно стає необхідність у міждисциплінарному підході при створенні таких підрозділів. Таємний характер операцій і, як правило, високий рівень офіційних осіб, які беруть у них участь, а також ряд вишуканих методів передачі і приховування коштів, особливо при транснаціональному підкупі і корупції, призводять до того, що виявлення діяльності, пов'язаної з корупцією, є надзвичайно складним завданням.

90. Тому міжнародне співробітництво має дуже важливе значення для отримання істотних і врахованих судом свідчень і подолання перешкод, які створюються в результаті відмінності правових систем та існування законів про нерозголошення банківської таємниці. З метою поліпшення становища та недопущення затримок у зв'язку з відсутністю координації при веденні компетентними органами слідства і судового дізнання, що, як правило, призводить до безкарності причетних до корупції офіційних осіб щодо дії закону про позовну давність, необхідно укласти двосторонні угоди про допомогу у проведенні розслідувань і судових дізнань. Другий аспект міжнародного співробітництва, який заслуговує на увагу, передбачає здійснення таких типових законів, як Типовий договір про видачу (995_687), Типовий закон про взаємну допомогу у кримінальних питаннях (995_833) і Типовий закон про передачу кримінального судочинства (995_825), які були прийняті відповідно Генеральною Асамблеєю у її резолюціях 45/116, 45/117 і 45/118 від 14 грудня 1990 року і для реалізації яких може бути корисною розробка типового законодавства, а також укладання конкретних домовленостей з метою їх практичного застосування.

Резолюція восьмого Конгресу Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності та поведження з правопорушниками

Корупція у сфері державного управління Восьмий Конгрес Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності і поведження з правопорушниками відмічаючи, що проблеми корупції у державній адміністрації носять загальний характер і що, хоч вони особливо згубно впливають на країни з уразливою економікою, цей вплив відчувається в усьому світі, переконаний, що діяльність корумпованих державних службовців може звести нанівець потенційну ефективність усіх видів державних програм, перешкоджати розвитку та завдавати шкоди окремим особам і групам, визнаючи загальну важливість зведення до мінімуму корупції у процесі соціального та економічного розвитку, визнаючи також, що корупція веде до несправедливості і несумісна з тим принципом, що правосуддя повинно чинитися на справедливій та неупередженій основі, підтверджуючи необхідність розробки, спрямованої проти корупції політики, яка повинна охоплювати стратегії у галузі економіки і розвитку, загальні превентивні і спеціальні адміністративні, слідчі та правові заходи, занепокоєний зв'язком корупції з іншими видами економічної злочинності, організованої злочинності та незаконного обігу наркотиків, включаючи "відмивання" грошей, розглянувши настанову з практичних заходів боротьби з корупцією та постановивши, що запропоновані заходи можуть значною мірою сприяти відповідним зусиллям урядів у боротьбі з корупцією, розглянувши також доповідь Міжрегіонального семінару з проблем корупції у сфері державного управління, який відбувся в Гаазі 11-15 грудня 1989 року і організованого спільно з Відділом управління розвитку Департаменту з технічного співробітництва з метою розвитку Секретаріату і Сектором попередження злочинності та кримінального правосуддя Центру з соціального розвитку і гуманітарних питань Секретаріату, підкреслюючи, що Організація Об'єднаних Націй повинна відігравати важливу роль у наданні допомоги державам у справі ліквідації згубного явища корупції,

1. рекомендує державам-членам розробити адміністративні і регулятивні механізми для попередження практики корупції і зловживання владою, які повинні включати:

а) розробку стратегії боротьби з корупцією як особливо пріоритетних напрямів планів економічного та соціального розвитку, які включали б елементи боротьби з корупцією, як невід'ємну частину відповідних програм;

б) підвищення суспільної обізнаності про право користування державними послугами і програмами та забезпечення ефективних каналів для подання скарг;

с) створення повноцінних внутрішніх процедур управління в урядових установах для боротьби з корупцією;

д) прийняття заходів у рамках урядових установ для забезпечення звітності, ефективних дисциплінарних заходів і засобів правового захисту щодо державних службовців;

е) при необхідності удосконалення банківських і фінансових правил та механізмів з метою попередження значних грошових переказів, отриманих в результаті корупції;

2. пропонує державам-членам розглянути питання про адекватність їх кримінального права, в тому числі кримінально-процесуального законодавства з тим, щоб реагувати на всі види корупції і діяння з метою надання допомоги або сприяння діяльності корумпованих осіб, а також забезпечити застосування санкцій, які будуть сприяти наданню потрібної стримуючої дії;

3. наполегливо закликає держави-члени прийняти процедури і виділити належні ресурси для виявлення, розслідування діяльності та засудження корумпованих посадових осіб та розробити правові положення для конфіскації коштів і майна, отриманих в результаті корупції;

4. також наполегливо закликає держави-члени широко розповсюджувати серед своїх державних службовців та співробітників системи державного правосуддя

керівництва з практичних заходів боротьби з корупцією і розглянути питання про здійснення при необхідності передбачених у ньому заходів;

5. далі наполегливо закликає держави-члени забезпечити прийняття відповідних заходів проти підприємств, замішаних у корупції, і стримуватися від прийняття заходів у відповідь, коли такі заходи приймаються іншими державами-членами;

6. просить Департамент по технічному співробітництву з метою розвитку Секретаріату в співробітництві з Сектором попередження злочинності і кримінального правосуддя Секретаріату надати у рамках технічного співробітництва допомогу державам-членам, які направили запити державам-членам у галузі стратегічного планування програм боротьби з корупцією, правової реформи, державної адміністрації та управління, підготовки державних службовців і співпрацівників системи кримінального правосуддя і надати допомогу у розподілі проектів міжнародної допомоги;

7. просить Департамент з технічного співробітництва з метою розвитку у співробітництві з Сектором попередження злочинності і кримінального правосуддя шляхом організації регіональних і міжрегіональних семінарів, нарад груп експертів, практикумів або інших відповідних заходів забезпечити форуми для обміну і спільного використання інформації про методи та закони боротьби з корупцією і результатах досліджень, сприянню поїздкам експертів і надання консультативних послуг, вивчення, розвитку, зокрема, методів удосконалення управління процесом відправлення правосуддя та базами даних, у тому числі, використання комп'ютерів для удосконалення процесу прийняття рішень;

8. просить Сектор попередження злочинності і кримінального правосуддя розробити проект міжнародного кодексу поведінки для державних службовців і подати його дев'ятому Конгресу Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності і поводження з правопорушниками;

9. просить Сектор попередження злочинності і кримінального правосуддя запитати думки урядів, міжурядових і неурядових організацій та професійних асоціацій відносно заходів, передбачених у керівництві з практичних заходів боротьби з корупцією, з тим щоб використати ці думки у розробці та дальшому удосконаленні проекту кодексу поведінки державних службовців з метою підвищення його прийнятності;

10. просить Комітет попередження злочинності і боротьби з нею постійно тримати це питання у полі зору і подати дев'ятому Конгресу інформацію про результати зусиль, які затрачені для здійснення даної резолюції;

11. просить Генерального секретаря при умові наявності небюджетних коштів опублікувати це керівництво на усіх офіційних мовах Організації Об'єднаних Націй і забезпечити можливість широкого розповсюдження цієї публікації у всіх державах-членах.

ЧАСТИНА 2
ОСНОВНІ ВІТЧИЗНЯНІ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВІ АКТИ З ПИТАНЬ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ДЕРЖАВИ

ЗМІСТ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: МАКРОЕКОНОМІКА

Закон України «Про національну безпеку України»

Закон України «Про запобігання корупції»

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2018-2020 роки»

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»

Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану»

Закон України «Про Державне бюро розслідувань»

Закон України «Про Національну поліцію»

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»

Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна»

Закон України «Про управління об'єктами державної власності»

Закон України «Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації»

Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»

Закон України «Про природні монополії»

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

УКАЗ «Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020"»

УКАЗ «Про Раду національної безпеки і оборони України»

НАКАЗ «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»

НАКАЗ «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні»

НАКАЗ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»

ПОСТАНОВА «Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України»

ПОСТАНОВА «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави»

ПОЛОЖЕННЯ «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ФІНАНСИ

Закон України «Про банки і банківську діяльність»

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»

Закон України «Про страхування»

Закон України «Про іпотечні облигації»

РОЗПОРЯДЖЕННЯ «Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ЗОВНІШНЯ ТА ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКИ

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»

Закон України «Про Митний тариф України»

Закон України «Про транскордонне співробітництво»

Закон України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ІНВЕСТИЦІЇ

Закон України «Про інвестиційну діяльність»

Закон України «Про інститути спільного інвестування»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: НАУКА ТА ТЕХНІКА

Закон України «Про інноваційну діяльність»

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»

Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»

Закон України «Про вищу освіту»

Закон України «Про наукові парки»

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ЕНЕРГЕТИКА

Закон України «Про енергозбереження»

Закон України «Про ринок природного газу»

Закон України «Про нафту і газ»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ВИРОБНИЦТВО

Закон України «Про господарські товариства»

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»

Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»

Закон України «Про фермерське господарство»

Закон України «Про холдингові компанії в Україні»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕМОГРАФІЧНА ПОЛІТИКА

Закон України «Про охорону дитинства»

Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Закон України «Про імміграцію»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

Закон України «Про індексацію грошових доходів населення»

Закон України «Про зайнятість населення»

Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»

Закон України «Про охорону праці»

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ПРОДОВОЛЬЧА ПОЛІТИКА

Закон України «Про угоди про розподіл продукції»

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України»

Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні»

Закон України «Про дитяче харчування»

Закон України «Про молоко та молочні продукти»

Закон України «Про питну воду та питне водопостачання»

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів»

ВИСНОВКИ

Економічна безпека є ваговою складовою національної безпеки, від якої залежить стан захищеності державної влади, суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності, спокою людей, громадської злагоди, довкілля, національної і релігійної рівності. Тому важливо, щоб були розроблені та ефективно функціонували дієві механізми забезпечення безпеки всієї держави загалом. Не менш актуальною є ліквідація чи мінімізація впливу загроз для економічної безпеки сучасної України, найнебезпечнішими з яких залишаються корупція, тіньова економіка, економічна злочинність і порушення цілісності економічної системи України, спричинене анексією Криму та війною на сході держави. Все це в сукупності призводить до негативних та руйнівних наслідків, які відчують український та міжнародний бізнес, держава і в результаті кожен громадянин.

Невід'ємною складовою національної безпеки держави, що визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України»), є її економічна безпека.

Необхідно створити умови для стабільного економічного зростання, підвищити конкурентоспроможність національної продукції, сприяти інноваційним структурним та інституційним змінам в сфері економіки, слід зазначити, що також необхідно забезпечити захист від неякісного імпорту (тобто обмежити поставки продукції, яка завдає шкоди вітчизняному виробництву), слід активізувати участь нашої держави в міжнародних фінансово-економічних організаціях. Саме виконання вище зазначених умов забезпечить високий рівень захищеності економічних інтересів суспільства.

Якщо розглядати економічну безпеку держави в теперішніх умовах, то необхідно відзначити, що вона складається з декількох рівнів правових актів: Конституції України, базового Закону «Про основи національної безпеки України», статутних і галузевих законів, підзаконних нормативних актів, а також деяких політико-правових документів декларативного характеру.

Зрозуміло, що забезпечення економічної безпеки не можливий без суб'єктів господарювання (тобто підприємства, корпорації, організації, заводи) та об'єднання громадського призначення (політичні партії, громадські організації) та самого суспільства. Необхідно налагодити безперервний зв'язок вище вказаних суб'єктів з механізмами політичної влади, тобто слід всебічно розвивати консультативні та інші допоміжні структурні підрозділи управління влади, до складу яких входили б представники бізнесу, фахівці в галузях права, економіки, менеджменту. Допомогою у зміцненні економічної безпеки країни можуть стати громадські збори та обговорення найбільш принципово важливих питань.

В цілому економічна безпека держави функціонує при дотриманні наступних принципів: верховенство закону, додержання балансу економічних інтересів, взаємна відповідальність, своєчасність і адекватність, пріоритет договірних (мирних) заходів, інтеграція.

В нашій державі, для ефективного функціонування міжнародної економічної безпеки, було сформовано низку організацій. Підрозділи, які забезпечують економічну безпеку держави, розрізняються залежно від їх сфери впливу, тобто функціонують у певних системах цивільного контролю та секторі безпеки та оборони.

В збірнику надано основні нормативно-правові акти, які є основою функціонування міжнародної та державної економічної безпеки, які забезпечують ефективне функціонування основних сфер економічної безпеки.

ДОДАТКИ

**QR – коди
(підбірка відеороликів)**

1. Презентація ДДУВС

2. Навчальний полігон «Економічна безпека» у ДДУВС.

3. Боротьба з корупцією в Україні: як це має працювати?

4. Як працює Антикоруційне Бюро?

5. Національна поліція України.

6. Структурні підрозділи Національної поліції України. Соціальний ролик.

7. Історія створення ООН.

